നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

ഖുദ്ദകനികായേ

പേതവത്ഥു-അട്ഠകഥാ

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ

മഹാകാരുണികം **നാഥം,** ഞേയ്യസാഗരപാരഗും;
വന്ദേ നിപുണഗമ്ഭീര-വിചിത്രനയദേസനം.

വിജ്ജാചരണസമ്പന്നാ, യേന നിയ്യന്തി ലോകതോ;
വന്ദേ തമുത്തമം **ധമ്മം,** സമ്മാസമ്ബുദ്ധപൂജിതം.

സീലാദിഗുണസമ്പന്നോ, ഠിതോ മഗ്ഗഫലേസു യോ;
വന്ദേ **അരിയസങ്ഘം** തം, പുഞ്ഞക്ഖേത്തം അനുത്തരം.

വന്ദനാജനിതം പുഞ്ഞം, ഇതി യം രതനത്തയേ;
ഹതന്തരായോ സബ്ബത്ഥ, ഹുത്വാഹം തസ്സ തേജസാ.

പേതേഹി ച കതം കമ്മം, യം യം പുരിമജാതിസു;
പേതഭാവാവഹം തം തം, തേസഞ്ഹി ഫലഭേദതോ.

പകാസയന്തീ ബുദ്ധാനം, ദേസനാ യാ വിസേസതോ;
സംവേഗജനനീ കമ്മ-ഫലപച്ചക്ഖകാരിനീ.

പേതവത്ഥൂതി നാമേന, സുപരിഞ്ഞാതവത്ഥുകാ;
യം ഖുദ്ദകനികായസ്മിം, സങ്ഗായിംസു മഹേസയോ.

തസ്സ സമ്മാവലമ്ബിത്വാ, പോരാണട്ഠകഥാനയം;
തത്ഥ തത്ഥ നിദാനാനി, വിഭാവേന്തോ വിസേസതോ.

സുവിസുദ്ധം അസംകിണ്ണം, നിപുണത്ഥവിനിച്ഛയം;
മഹാവിഹാരവാസീനം, സമയം അവിലോമയം.

യഥാബലം കരിസ്സാമി, അത്ഥസംവണ്ണനം സുഭം;
സക്കച്ചം ഭാസതോ തം മേ, നിസാമയഥ സാധവോതി.

തത്ഥ **പേതവത്ഥൂ**തി സേട്ഠിപുത്താദികസ്സ തസ്സ തസ്സ സത്തസ്സ പേതഭാവഹേതുഭൂതം കമ്മം, തസ്സ പന പകാസനവസേന പവത്തോ ''ഖേത്തൂപമാ അരഹന്തോ''തിആദികാ പരിയത്തിധമ്മോ ഇധ ''പേതവത്ഥൂ''തി അധിപ്പേതോ.

തയിദം പേതവത്ഥു കേന ഭാസിതം, കത്ഥ ഭാസിതം, കദാ ഭാസിതം, കസ്മാ ച ഭാസിതന്തി? വുച്ചതേ - ഇദഞ്ഹി പേതവത്ഥു ദുവിധേന പവത്തം അട്ഠുപ്പത്തിവസേന, പുച്ഛാവിസ്സജ്ജനവസേന ച. തത്ഥ യം അട്ഠുപ്പത്തിവസേന

പവത്തം, തം ഭഗവതാ ഭാസിതം, ഇതരം നാരദത്ഥേരാദീഹി പുച്ഛിതം തേഹി തേഹി പേതേഹി ഭാസിതം. സത്ഥാ പന യസ്മാ നാരദത്ഥേരാദീഹി തസ്മിം തസ്മിം പുച്ഛാവിസ്സജ്ജനേ ആരോചിതേ തം തം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേസി, തസ്മാ സബ്ബമ്പേതം പേതവത്ഥു സത്ഥാരാ ഭാസിതമേവ നാമ ജാതം. പവത്തിതവരധമ്മചക്കേ ഹി സത്ഥരി തത്ഥ തത്ഥ രാജഗഹാദീസു വിഹരന്തേ യേഭുയ്യേന തായ തായ അട്ഠുപ്പത്തിയാ പുച്ഛാവിസ്സജ്ജനവസേന സത്താനം കമ്മഫലപച്ചക്ഖകരണായ തം തം പേതവത്ഥു ദേസനാരുള്ഹന്തി അയം താവേത്ഥ "കേന ഭാസിത"ന്തിആദീനം പദാനം സാധാരണതോ വിസ്സജ്ജനാ. അസാധാരണതോ പന തസ്സ തസ്സ വത്ഥുസ്സ അത്ഥവണ്ണനായമേവ ആഗമിസ്സതി.

തം പനേതം പേതവത്ഥു വിനയപിടകം സുത്തന്തപിടകം അഭിധമ്മപിടകന്തി തീസു പിടകേസു സുത്തന്തപിടകപരിയാപന്നം, ദീഘനികായോ മജ്ഝിമനികായോ സംയുത്തനികായോ അങ്ഗുത്തരനികായോ ഖുദ്ദകനികായോതി പഞ്ചസു നികായേസു ഖുദ്ദകനികായപരിയാപന്നം, സുത്തം ഗേയ്യം വേയ്യാകരണം ഗാഥാ ഉദാനം ഇതിവുത്തകം ജാതകം അബ്ഭുതധമ്മം വേദല്ലന്തി നവസു സാസനങ്ഗേസു ഗാഥാസങ്ഗഹം.

> "ദ്വാസീതി ബുദ്ധതോ ഗണ്ഹിം, ദ്വേ സഹസ്സാനി ഭിക്ഖുതോ;
> ചതുരാസീതി സഹസ്സാനി, യേ മേ ധമ്മാ പവത്തിനോ"തി. (ഥേരഗാ॰ ൧൦൨൭) -

ഏവം ധമ്മഭണ്ഡാഗാരികേന പടിഞ്ഞാതേസു ചതുരാസീതിയാ ധമ്മക്ഖന്ധസഹസ്സേസു കതിപയധമ്മക്ഖന്ധസങ്ഗഹം, ഭാണവാരതോ ചതുഭാണവാരമത്തം, വഗ്ഗതോ - ഉരഗവഗ്ഗോ ഉബ്ബരിവഗ്ഗോ ചൂളവഗ്ഗോ മഹാവഗ്ഗോതി ചതുവഗ്ഗസങ്ഗഹം. തേസു പഠമവഗ്ഗേ ദ്വാദസ വത്ഥൂനി, ദുതിയവഗ്ഗേ തേരസ വത്ഥൂനി, തതിയവഗ്ഗേ ദസ വത്ഥൂനി, ചതുത്ഥവഗ്ഗേ സോളസ വത്ഥൂനീതി വത്ഥുതോ ഏകപഞ്ഞാസവത്ഥുപടിമണ്ഡിതം. തസ്സ വഗ്ഗേസു ഉരഗവഗ്ഗോ ആദി, വത്ഥൂസു ഖേത്തൂപമപേതവത്ഥു ആദി, തസ്സാപി "ഖേത്തൂപമാ അരഹന്തോ"തി അയം ഗാഥാ ആദി.

൧. ഉരഗവഗ്ഗോ

൧. ഖേത്തൂപമപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

തം പനേതം വത്ഥും ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരന്തോ വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ അഞ്ഞതരം സേട്ഠിപുത്തപേതം ആരബ്ഭ കഥേസി. രാജഗഹേ കിര അഞ്ഞതരോ അഡ്ഢോ മഹദ്ധനോ മഹാഭോഗോ പഹൂതവിത്തൂപകരണോ അനേകകോടിധനസന്നിചയോ സേട്ഠി അഹോസി. തസ്സ മഹാധനസമ്പന്നതായ “മഹാധനസേട്ഠി”ത്വേവ സമഞ്ഞാ അഹോസി. ഏകോവ പുത്തോ അഹോസി, പിയോ മനാപോ. തസ്മിം വിഞ്ഞുതം പത്തേ മാതാപിതരോ ഏവം ചിന്തേസും - “അമ്ഹാകം പുത്തസ്സ ദിവസേ ദിവസേ സഹസ്സം സഹസ്സം പരിബ്ബയം കരോന്തസ്സ വസ്സസതേനാപി അയം ധനസന്നിചയോ പരിക്ഖയം ന ഗമിസ്സതി, കിം ഇമസ്സ സിപ്പുഗ്ഗഹണപരിസ്സമേന, അകിലന്തകായചിത്തോ യഥാസുഖം ഭോഗേ പരിഭുഞ്ജതൂ”തി സിപ്പം ന സിക്ഖാപേസും. വയപ്പത്തേ പന കുലരൂപയോബ്ബനവിലാസസമ്പന്നം കാമാഭിമുഖം ധമ്മസഞ്ഞാവിമുഖം കഞ്ഞം ആനേസും. സോ തായ സദ്ധിം അഭിരമന്തോ ധമ്മേ ചിത്തമത്തമ്പി അനുപ്പാദേത്വാ, സമണബ്രാഹ്മണഗുരുജനേസു അനാദരോ ഹുത്വാ, ധുത്തജനപരിവുതോ രജ്ജമാനോ പഞ്ചകാമഗുണേ രതോ ഗിദ്ധോ മോഹേന അന്ധോ ഹുത്വാ കാലം വീതിനാമേത്വാ, മാതാപിതൂസു കാലകതേസു നടനാടകഗായകാദീനം യഥിച്ഛിതം ദേന്തോ ധനം വിനാസേത്വാ നചിരസ്സേവ പാരിജുഞ്ഞപ്പത്തോ ഹുത്വാ, ഇണം ഗഹേത്വാ ജീവികം കപ്പേന്തോ പുന ഇണമ്പി അലഭിത്വാ ഇണായികേഹി ചോദിയമാനോ തേസം അത്തനോ ഖേത്തവത്ഥുഘരാദീനി ദത്വാ, കപാലഹത്ഥോ ഭിക്ഖം ചരിത്വാ ഭുഞ്ജന്തോ തസ്മിംയേവ നഗരേ അനാഥസാലായം വസതി.

അഥ നം ഏകദിവസം ചോരാ സമാഗതാ ഏവമാഹംസു - “അമ്ഭോ പുരിസ, കിം തുയ്ഹം ഇമിനാ ദുജ്ജീവിതേന, തരുണോ ത്വമസി ഥാമജവബലസമ്പന്നോ, കസ്മാ ഹത്ഥപാദവികലോ വിയ അച്ഛസി? ഏഹി അമ്ഹേഹി സഹ ചോരികായ പരേസം സന്തകം ഗഹേത്വാ സുഖേന ജീവികം കപ്പേഹീ”തി. സോ “നാഹം ചോരികം കാതും ജാനാമീ”തി ആഹ. ചോരാ “മയം തം സിക്ഖാപേമ, കേവലം ത്വം അമ്ഹാകം വചനം കരോഹീ”തി ആഹംസു. സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തേഹി സദ്ധിം അഗമാസി. അഥ തേ ചോരാ തസ്സ ഹത്ഥേ മഹന്തം മുഗ്ഗരം ദത്വാ സന്ധിം ഛിന്ദിത്വാ ഘരം പവിസന്തോ തം സന്ധിമുഖേ ഠപേത്വാ ആഹംസു - “സചേ ഇധ അഞ്ഞോ കോചി ആഗച്ഛതി, തം ഇമിനാ മുഗ്ഗരേന പഹരിത്വാ ഏകപ്പഹാരേനേവ മാരേഹീ”തി. സോ അന്ധബാലോ ഹിതാഹിതം അജാനന്തോ പരേസം ആഗമനമേവ ഓലോകേന്തോ തത്ഥ അട്ഠാസി . ചോരാ പന ഘരം പവിസിത്വാ ഗയ്ഹൂപഗം ഭണ്ഡം ഗഹേത്വാ ഘരമനുസ്സേഹി ഞാതമത്താവ ഇതോ ചിതോ ച പലായിംസു. ഘരമനുസ്സാ ഉട്ഠഹിത്വാ സീഘം സീഘം ധാവന്താ ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേന്താ തം പുരിസം സന്ധിദ്വാരേ ഠിതം ദിസ്വാ “ഹരേ ദുട്ഠചോരാ”തി ഗഹേത്വാ ഹത്ഥപാദേ മുഗ്ഗരാദീഹി പോഥേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേസും - “അയം, ദേവ, ചോരോ സന്ധിസുഖേ ഗഹിതോ”തി. രാജാ “ഇമസ്സ സീസം ഛിന്ദാപേഹീ”തി നഗരഗുത്തികം ആണാപേസി. “സാധു, ദേവാ”തി നഗരഗുത്തികോ തം ഗാഹാപേത്വാ പച്ഛാബാഹം ഗാള്ഹബന്ധനം ബന്ധാപേത്വാ രത്തവണ്ണവിരളമാലാബന്ധകണ്ഠം ഇട്ഠകചുണ്ണമക്ഖിതസീസം

വജ്ഝപഹടഭേരിദേസിതമഗ്ഗം രഥികായ രഥികം സിങ്ഘാടകേന സിങ്ഘാടകം വിചരാപേത്വാ കസാഹി താളേന്തോ ആഘാതനാഭിമുഖം നേതി. "അയം ഇമസ്മിം നഗരേ വിലുമ്പമാനകചോരോ ഗഹിതോ"തി കോലാഹലം അഹോസി.

തേന ച സമയേന തസ്മിം നഗരേ സുലസാ നാമ നഗരസോഭിനീ പാസാദേ ഠിതാ വാതപാനന്തരേന ഓലോകേന്തീ തം തഥാ നീയമാനം ദിസ്വാ പുബ്ബേ തേന കതപരിചയാ "അയം പുരിസോ ഇമസ്മിംയേവ നഗരേ മഹതിം സമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ ഇദാനി ഏവരൂപം അനത്ഥം അനയബ്യസനം പത്തോ"തി തസ്സ കാരുഞ്ഞം ഉപ്പാദേത്വാ ചത്താരോ മോദകേ പാനീയഞ്ച പേസേസി. നഗരഗുത്തികസ്സ ച ആരോചാപേസി - "താവ അയ്യോ ആഗമേതു, യാവായം പുരിസോ ഇമേ മോദകേ ഖാദിത്വാ പാനീയം പിവിസ്സതീ"തി.

അഥേതസ്മിം അന്തരേ ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ ഓലോകേന്തോ തസ്സ ബ്യസനപ്പത്തിം ദിസ്വാ കരുണായ സഞ്ചോദിതമാനസോ - "അയം പുരിസോ അകതപുഞ്ഞോ കതപാപോ, തേനായം നിരയേ നിബ്ബത്തിസ്സതി, മയി പന ഗതേ മോദകേ ച പാനീയഞ്ച ദത്വാ ഭുമ്മദേവേസു ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, യംനൂനാഹം ഇമസ്സ അവസ്സയോ ഭവേയ്യ"ന്തി ചിന്തേത്വാ പാനീയമോദകേസു ഉപനീയമാനേസു തസ്സ പുരിസസ്സ പുരതോ പാതുരഹോസി. സോ ഥേരം ദിസ്വാ പസന്നമാനസോ "കിം മേ ഇദാനേവ ഇമേഹി മാരിയമാനസ്സ മോദകേഹി ഖാദിതേഹി, ഇദം പന പരലോകം ഗച്ഛന്തസ്സ പാഥേയ്യം ഭവിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ മോദകേ ച പാനീയഞ്ച ഥേരസ്സ ദാപേസി. ഥേരോ തസ്സ പസാദസംവഡ്ഢനത്ഥം തസ്സ പസ്സന്തസ്സേവ തഥാരൂപേ ഠാനേ നിസീദിത്വാ മോദകേ പരിഭുഞ്ജിത്വാ പാനീയഞ്ച പിവിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി. സോ പന പുരിസോ ചോരഘാതകേഹി ആഘാതനം നേത്വാ സീസച്ഛേദം പാപിതോ അനുത്തരേ പുഞ്ഞക്ഖേത്തേ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനഥേരേ കതേന പുഞ്ഞേന ഉളാരേ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തനാരഹോപി യസ്മാ "സുലസം ആഗമ്മ മയാ അയം ദേയ്യധമ്മോ ലദ്ധോ"തി സുലസായ ഗതേന സിനേഹേന മരണകാലേ ചിത്തം ഉപക്കിലിട്ഠം അഹോസി. തസ്മാ ഹീനകായം ഉപപജ്ജന്തോ പബ്ബതഗഹനസമ്ഭൂതേ സന്ദച്ഛായേ മഹാനിഗ്രോധരുക്ഖേ രുക്ഖദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി.

സോ കിര സചേ പഠമവയേ കുലവംസട്ഠപനേ ഉസ്സുക്കം അകരിസ്സ, തസ്മിംയേവ നഗരേ സേട്ഠീനം അഗ്ഗോ അഭവിസ്സ, മജ്ഝിമവയേ മജ്ഝിമോ, പച്ഛിമവയേ പച്ഛിമോ. സചേ പന പഠമവയേ പബ്ബജിതോ അഭവിസ്സ, അരഹാ അഭവിസ്സ, മജ്ഝിമവയേ സകദാഗാമീ അനാഗാമീ വാ അഭവിസ്സ, പച്ഛിമവയേ സോതാപന്നോ അഭവിസ്സ. പാപമിത്തസംസഗ്ഗേന പന ഇത്ഥിധുത്തോ സുരാധുത്തോ ദുച്ചരിതനിരതോ അനാദരികോ ഹുത്വാ അനുക്കമേന സബ്ബസമ്പത്തിതോ പരിഹായിത്വാ മഹാബ്യസനം പത്തോതി വദന്തി.

അഥ സോ അപരേന സമയേന സുലസം ഉയ്യാനഗതം ദിസ്വാ സഞ്ജാതകാമരാഗോ അന്ധകാരം മാപേത്വാ തം അത്തനോ ഭവനം നേത്വാ സത്താഹം തായ സദ്ധിം സംവാസം കപ്പേസി, അത്താനഞ്ചസ്സാ ആരോചേസി. തസ്സാ മാതാ തം അപസ്സന്തീ രോദമാനാ ഇതോ ചിതോ ച പരിബ്ഭമതി. തം ദിസ്വാ മഹാജനോ "അയ്യോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ മഹിദ്ധികോ മഹാനുഭാവോ തസ്സാ ഗതിം ജാനേയ്യ, തം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛേയ്യാസീ"തി ആഹ. സാ "സാധു

അയ്യോ”തി ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ തമത്ഥം പുച്ഛി. ഥേരോ “ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ വേളുവനമഹാവിഹാരേ ഭഗവതി ധമ്മം ദേസേന്തേ പരിസപരിയന്തേ പസ്സിസ്സസീ”തി ആഹ. അഥ സുലസാ തം ദേവപുത്തം അവോച - “അയുത്തം മയ്ഹം തവ ഭവനേ വസന്തിയാ, അജ്ജ സത്തമോ ദിവസോ, മമ മാതാ മം അപസ്സന്തീ പരിദേവസോകസമാപന്നാ ഭവിസ്സതി, സാധു മം, ദേവ, തത്ഥേവ നേഹീ”തി. സോ തം നേത്വാ വേളുവനേ ഭഗവതി ധമ്മം ദേസേന്തേ പരിസപരിയന്തേ ഠപേത്വാ അദിസ്സമാനരൂപോ അട്ഠാസി.

തതോ മഹാജനോ സുലസം ദിസ്വാ ഏവമാഹ - “അമ്മ സുലസേ, ത്വം ഏത്തകം ദിവസം കുഹിം ഗതാ? തവ മാതാ ത്വം അപസ്സന്തീ പരിദേവസോകസമാപന്നാ ഉമ്മാദപ്പത്താ വിയ ജാതാ”തി. സാ തം പവത്തിം മഹാജനസ്സ ആചിക്ഖി. മഹാജനേന ച “കഥം സോ പുരിസോ തഥാപാപപസുതോ അകതകുസലോ ദേവൂപപത്തിം പടിലഭതീ”തി വുത്തേ സുലസാ “മയാ ദാപിതേ മോദകേ പാനീയഞ്ച അയ്യസ്സ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരസ്സ ദത്വാ തേന പുഞ്ഞേന ദേവൂപപത്തിം പടിലഭതീ”തി ആഹ. തം സുത്വാ മഹാജനോ അച്ഛരിയബ്ഭുതചിത്തജാതോ അഹോസി - “അരഹന്തോ നാമ അനുത്തരം പുഞ്ഞക്ഖേത്തം ലോകസ്സ, യേസു അപ്പകോപി കതോ കാരോ സത്താനം ദേവൂപപത്തിം ആവഹതീ”തി ഉളാരം പീതിസോമനസ്സം പടിസംവേദേസി. ഭിക്ഖൂ തമത്ഥം ഭഗവതോ ആരോചേസും. തതോ ഭഗവാ ഇമിസ്സാ അട്ഠുപ്പത്തിയാ -

൧. “ഖേത്തൂപമാ അരഹന്തോ, ദായകാ കസ്സകൂപമാ;
ബീജൂപമം ദേയ്യധമ്മം, ഏത്തോ നിബ്ബത്തതേ ഫലം.

൨. “ഏതം ബീജം കസീ ഖേത്തം, പേതാനം ദായകസ്സ ച;
തം പേതാ പരിഭുഞ്ജന്തി, ദാതാ പുഞ്ഞേന വഡ്ഢതി.

൩. “ഇധേവ കുസലം കത്വാ, പേതേ ച പടിപൂജിയ;
സഗ്ഗഞ്ച കമതിട്ഠാനം, കമ്മം കത്വാന ഭദ്ദക”ന്തി. - ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി;

൧. തത്ഥ **ഖേത്തൂപമാ**തി ഖിത്തം വുത്തം ബീജം തായതി മഹപ്ഫലഭാവകരണേന രക്ഖതീതി ഖേത്തം, സാലിബീജാദീനം വിരുഹനട്ഠാനം. തം ഉപമാ ഏതേസന്തി ഖേത്തൂപമാ, കേദാരസദിസാതി അത്ഥോ. **അരഹന്തോ**തി ഖീണാസവാ. തേ ഹി കിലേസാരീനം സംസാരചക്കസ്സ അരാനഞ്ച ഹതത്താ, തതോ ഏവ ആരകത്താ, പച്ചയാദീനം അരഹത്താ, പാപകരണേ രഹാഭാവാ ച “അരഹന്തോ”തി വുച്ചന്തി. തത്ഥ യഥാ ഖേതഞ്ഹി തിണാദിദോസരഹിതം സ്വാഭിസങ്ഖതബീജമ്ഹി വുത്തേ ഉതുസലിലാദിപച്ചയന്തരൂപേതം കസ്സകസ്സ മഹപ്ഫലം ഹോതി, ഏവം ഖീണാസവസന്താനോ ലോഭാദിദോസരഹിതോ സ്വാഭിസങ്ഖതേ ദേയ്യധമ്മബീജേ വുത്തേ കാലാദിപച്ചയന്തരസഹിതോ ദായകസ്സ മഹപ്ഫലോ ഹോതി. തേനാഹ ഭഗവാ “ഖേത്തൂപമാ അരഹന്തോ”തി. ഉക്കട്ഠനിദ്ദേസോ അയം തസ്സ സേഖാദീനമ്പി ഖേത്തഭാവാപടിക്ഖേപതോ.

ദായകാതി ചീവരാദീനം പച്ചയാനം ദാതാരോ പരിച്ചജനകാ, തേസം പരിച്ചാഗേന അത്തനോ സന്താനേ ലോഭാദീനം പരിച്ചജനകാ ഛേദനകാ, തതോ വാ അത്തനോ സന്താനസ്സ സോധകാ, രക്ഖകാ ചാതി അത്ഥോ. **കസ്സകൂപമാ**തി കസ്സകസദിസാ. യഥാ കസ്സകോ സാലിഖേത്താദീനി കസിത്വാ യഥാകാലഞ്ച

വുത്തുദകദാനനീഹരണനിധാനരക്ഖണാദീഹി അപ്പമജ്ജന്തോ ഉളാരം വിപുലഞ്ച സസ്സഫലം പടിലഭതി, ഏവം ദായകോപി അരഹന്തേസു ദേയ്യധമ്മപരിച്ചാഗേന പാരിചരിയായ ച അപ്പമജ്ജന്തോ ഉളാരം വിപുലഞ്ച ദാനഫലം പടിലഭതി. തേന വുത്തം "ദായകാ കസ്സകൂപമാ"തി.

ബീജൂപമം ദേയ്യധമ്മന്തി ലിങ്ഗവിപല്ലാസേന വുത്തം, ബീജസദിസോ ദേയ്യധമ്മോതി അത്ഥോ. അന്നപാനാദികസ്സ ഹി ദസവിധസ്സ ദാതബ്ബവത്ഥുനോ ഏതം നാമം. **ഏത്തോ നിബ്ബത്തതേ ഫല**ന്തി ഏതസ്മാ ദായകപടിഗ്ഗാഹകദേയ്യധമ്മപരിച്ചാഗതോ ദാനഫലം നിബ്ബത്തതി ചേവ ഉപ്പജ്ജതി ച, ചിരതരപബന്ധവസേന പവത്തതി ചാതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ ച യസ്മാ പരിച്ചാഗചേതനാഭിസങ്ഖതസ്സ അന്നപാനാദിവത്ഥുനോ ഭാവോ, ന ഇതരസ്സ, തസ്മാ "ബീജൂപമം ദേയ്യധമ്മ"ന്തി ദേയ്യധമ്മഗ്ഗഹണം കതം. തേന ദേയ്യധമ്മാപദേസേന ദേയ്യധമ്മവത്ഥുവിസയായ പരിച്ചാഗചേതനായയേവ ബീജഭാവോ ദട്ഠബ്ബോ. സാ ഹി പടിസന്ധിആദിപ്പഭേദസ്സ തസ്സ നിസ്സയാരമ്മണപ്പഭേദസ്സ ച ഫലസ്സ നിപ്ഫാദികാ, ന ദേയ്യധമ്മോതി.

൨. **ഏതം ബീജം കസീ ഖേത്ത**ന്തി യഥാവുത്തം ബീജം, യഥാവുത്തഞ്ച ഖേത്തം, തസ്സ ബീജസ്സ തസ്മിം ഖേത്തേ വപനപയോഗസങ്ഖാതാ കസി ചാതി അത്ഥോ. ഏതം തയം കേസം ഇച്ഛിതബ്ബന്തി ആഹ "പേതാനം ദായകസ്സ ചാ"തി. യദി ദായകോ പേതേ ഉദ്ദിസ്സ ദാനം ദേതി, പേതാനഞ്ച ദായകസ്സ ച, യദി ന പേതേ ഉദ്ദിസ്സ ദാനം ദേതി, ദായകസ്സേവ ഏതം ബീജം ഏസാ കസി ഏതം ഖേത്തം ഉപകാരായ ഹോതീതി അധിപ്പായോ. ഇദാനി തം ഉപകാരം ദസ്സേതും **"തം പേതാ പരിഭുഞ്ജന്തി, ദാതാ പുഞ്ഞേന വഡ്ഢതീ"**തി വുത്തം. തത്ഥ **തം പേതാ പരിഭുഞ്ജന്തീ**തി ദായകേന പേതേ ഉദ്ദിസ്സ ദാനേ ദിന്നേ യഥാവുത്തഖേത്തകസിബീജസമ്പത്തിയാ അനുമോദനായ ച യം പേതാനം ഉപകപ്പതി, തം ദാനഫലം പേതാ പരിഭുഞ്ജന്തി. **ദാതാ പുഞ്ഞേന വഡ്ഢതീ**തി ദാതാ പന അത്തനോ ദാനമയപുഞ്ഞനിമിത്തം ദേവമനുസ്സേസു ഭോഗസമ്പത്തിആദിനാ പുഞ്ഞഫലേന അഭിവഡ്ഢതി. പുഞ്ഞഫലമ്പി ഹി "കുസലാനം, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാനം സമാദാനഹേതു ഏവമിദം പുഞ്ഞം പവഡ്ഢതീ"തിആദീസു (ദീ॰ നി॰ ൩.൮൦) പുഞ്ഞന്തി വുച്ചതി.

൩. **ഇധേവ കുസലം കത്വാ**തി അനവജ്ജസുഖവിപാകട്ഠേന കുസലം പേതാനം ഉദ്ദിസനവസേന ദാനമയം പുഞ്ഞം ഉപചിനിത്വാ ഇധേവ ഇമസ്മിംയേവ അത്തഭാവേ. **പേതേ ച പടിപൂജിയാ**തി പേതേ ഉദ്ദിസ്സ ദാനേന സമ്മാനേത്വാ അനുഭുയ്യമാനദുക്ഖതോ തേ മോചേത്വാ. പേതേ ഹി ഉദ്ദിസ്സ ദിയ്യമാനം ദാനം തേസം പൂജാ നാമ ഹോതി. തേനാഹ - "അമ്ഹാകഞ്ച കതാ പൂജാ"തി (പേ॰ വ॰ ൧൮൮), "പേതാനം പൂജാ ച കതാ ഉളാരാ"തി (പേ॰ വ॰ ൨൫) ച. "പേതേ ചാ"തി ച-സദ്ദേന "പിയോ ച ഹോതി മനാപോ, അഭിഗമനീയോ ച ഹോതി വിസ്സാസനീയോ, ഭാവനീയോ ച ഹോതി ഗരുകാതബ്ബോ, പാസംസോ ച ഹോതി കിത്തനീയോ വിഞ്ഞൂന"ന്തി ഏവമാദികേ ദിട്ഠധമ്മികേ ദാനാനിസംസേ സങ്ഗണ്ഹാതി. **സഗ്ഗഞ്ച കമതി ഠാനം, കമ്മം കത്വാന ഭദ്ദക**ന്തി കല്യാണം കുസലകമ്മം കത്വാ ദിബ്ബേഹി ആയുആദീഹി ദസഹി ഠാനേഹി സുട്ഠു അഗ്ഗത്താ "സഗ്ഗ"ന്തി ലദ്ധനാമം കതപുഞ്ഞാനം നിബ്ബത്തനട്ഠാനം ദേവലോകം കമതി ഉപപജ്ജനവസേന ഉപഗച്ഛതി.

ഏത്ഥ ച ''കുസലം കത്വാ''തി വത്വാ പുന ''കമ്മം കത്വാന ഭദ്ദക''ന്തി വചനം ''ദേയ്യധമ്മപരിച്ചാഗോ വിയ പത്തിദാനവസേന ദാനധമ്മപരിച്ചാഗോപി ദാനമയകുസലകമ്മമേവാ''തി ദസ്സനത്ഥന്തി ദട്ഠബ്ബം. കേചി പനേത്ഥ ''പേതാതി അരഹന്തോ അധിപ്പേതാ''തി വദന്തി, തം തേസം മതിമത്തം ''പേതാ''തി ഖീണാസവാനം ആഗതട്ഠാനസ്സേവ അഭാവതോ, ബീജാദിഭാവസ്സ ച ദായകസ്സ വിയ തേസം അയുജ്ജമാനത്താ, പേതയോനികാനം യുജ്ജമാനത്താ ച. ദേസനാപരിയോസാനേ ദേവപുത്തം സുലസഞ്ച ആദിം കത്വാ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസീതി.

ഖേത്തൂപമപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. സൂകരമുഖപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

കായോ തേ സബ്ബസോവണ്ണോതി ഇദം സത്ഥരി രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ വിഹരന്തേ അഞ്ഞ്ഞാതരം സൂകരമുഖപേതം ആരബ്ഭ വുത്തം. അതീതേ കിര കസ്സപസ്സ ഭഗവതോ സാസനേ ഏകോ ഭിക്ഖു കായേന സഞ്ഞതോ അഹോസി, വാചായ അസഞ്ഞതോ, ഭിക്ഖൂ അക്കോസതി പരിഭാസതി. സോ കാലം കത്വാ നിരയേ നിബ്ബത്തോ, ഏകം ബുദ്ധന്തരം തത്ഥ പച്ചിത്വാ തതോ ചവിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ രാജഗഹസമീപേ ഗിജ്ഝകൂടപബ്ബതപാദേ തസ്സേവ കമ്മസ്സ വിപാകാവസേസേന ഖുപ്പിപാസാഭിഭൂതോ പേതോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്സ കായോ സുവണ്ണവണ്ണോ അഹോസി, മുഖം സൂകരമുഖസദിസം. അഥായസ്മാ നാരദോ ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ വസന്തോ പാതോവ സരീരപടിജഗ്ഗനം കത്വാ പത്തചീവരമാദായ രാജഗഹം പിണ്ഡായ ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ തം പേതം ദിസ്വാ തേന കതകമ്മം പുച്ഛന്തോ -

൭. ''കായോ തേ സബ്ബസോവണ്ണോ, സബ്ബാ ഓഭാസതേ ദിസാ;
മുഖം തേ സൂകരസ്സേവ, കിം കമ്മമകരീ പുരേ''തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **കായോ തേ സബ്ബസോവണ്ണോ**തി തവ കായോ ദേഹോ സബ്ബോ സുവണ്ണവണ്ണോ ഉത്തത്തകനകസന്നിഭോ. **സബ്ബാ ഓഭാസതേ ദിസാ**തി തസ്സ പഭായ സബ്ബാപി ദിസാ സമന്തതോ ഓഭാസതി വിജ്ജോതതി. **ഓഭാസതേ**തി വാ അന്തോഗധഹേതുഅത്ഥമിദം പദന്തി ''തേ കായോ സബ്ബസോവണ്ണോ സബ്ബാ ദിസാ ഓഭാസേതി വിജ്ജോതേതീ''തി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **മുഖം തേ സൂകരസ്സേവാ**തി മുഖം പന തേ സൂകരസ്സ വിയ, സൂകരമുഖസദിസം തവ മുഖന്തി അത്ഥോ. **കിം കമ്മമകരീ പുരേ**തി ''ത്വം പുബ്ബേ അതീതജാതിയം കീദിസം കമ്മം അകാസീ''തി പുച്ഛതി.

ഏവം ഥേരേന സോ പേതോ കതകമ്മം പുട്ഠോ ഗാഥായ വിസ്സജ്ജേന്തോ -

൮. ''കായേന സഞ്ഞതോ ആസിം, വാചായാസിമസഞ്ഞതോ;
തേന മേതാദിസോ വണ്ണോ, യഥാ പസ്സസി നാരദാ''തി. -

ആഹ . തത്ഥ **കായേന സഞ്ഞതോ ആസി**ന്തി കായികേന സംയമേന സംയതോ കായദ്വാരികേന സംവരേന സംവുതോ അഹോസിം. **വാചായാസിമസഞ്ഞതോ**തി വാചായ അസഞ്ഞതോ വാചസികേന അസംവരേന സമന്നാഗതോ അഹോസിം. **തേനാ**തി തേന ഉഭയേന സംയമേന അസംയമേന ച. **മേ**തി മയ്ഹം.

ഏതാദിസോ വണ്ണോതി ഏദിസോ. യഥാ ത്വം, നാരദ, പച്ചക്ഖതോ പസ്സസി, ഏവരൂപോ, കായേന മനുസ്സസണ്ഠാനോ സുവണ്ണവണ്ണോ, മുഖേന സൂകരസദിസോ ആസിന്തി യോജനാ. **വണ്ണ**സദ്ദോ ഹി ഇധ ഛവിയം സണ്ഠാനേ ച ദട്ഠബ്ബോ.

ഏവം പേതോ ഥേരേന പുച്ഛിതോ തമത്ഥം വിസ്സജ്ജേത്വാ തമേവ കാരണം കത്വാ ഥേരസ്സ ഓവാദം ദേന്തോ -

൩. ''തം ത്യാഹം നാരദ ബ്രൂമി, സാമം ദിട്ഠമിദം തയാ;
മാകാസി മുഖസാ പാപം, മാ ഖോ സൂകരമുഖോ അഹൂ''തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **ത**ന്തി തസ്മാ. **ത്യാഹ**ന്തി തേ അഹം. **നാരദാ**തി ഥേരം ആലപതി. **ബ്രൂമീ**തി കഥേമി. **സാമ**ന്തി സയമേവ. **ഇദ**ന്തി അത്തനോ സരീരം സന്ധായ വദതി. അയഞ്ഹേത്ഥ അത്ഥോ - യസ്മാ, ഭന്തേ നാരദ, ഇദം മമ സരീരം ഗലതോ പട്ഠായ ഹേട്ഠാ മനുസ്സസണ്ഠാനം, ഉപരി സൂകരസണ്ഠാനം, തയാ പച്ചക്ഖതോവ ദിട്ഠം, തസ്മാ തേ അഹം ഓവാദവസേന വദാമീതി. കിന്തി ചേതി ആഹ **''മാകാസി മുഖസാ പാപം, മാ ഖോ സൂകരമുഖോ അഹൂ''**തി. തത്ഥ **മാ**തി പടിസേധേ നിപാതോ. **മുഖസാ**തി മുഖേന. **ഖോ**തി അവധാരണേ, വാചായ പാപകമ്മം മാകാസി മാ കരോഹി. **മാ ഖോ സൂകരമുഖോ അഹൂ**തി അഹം വിയ സൂകരമുഖോ മാ അഹോസിയേവ. സചേ പന ത്വം മുഖരോ ഹുത്വാ വാചായ പാപം കരേയ്യാസി, ഏകംസേന സൂകരമുഖോ ഭവേയ്യാസി, തസ്മാ മാകാസി മുഖസാ പാപന്തി ഫലപടിസേധനമുഖേനപി ഹേതുമേവ പടിസേധേതി.

അഥായസ്മാ നാരദോ രാജഗഹേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ ചതുപരിസമജ്ഝേ നിസിന്നസ്സ സത്ഥുനോ തമത്ഥം ആരോചേസി. സത്ഥാ, ''നാരദ, പുബ്ബേവ മയാ സോ സത്തോ ദിട്ഠോ''തി വത്വാ അനേകാകാരവോകാരം വചീദുച്ചരിതസന്നിസ്സിതം ആദീനവം, വചീസുചരിതപടിസംയുത്തഞ്ച ആനിസംസം പകാസേന്തോ ധമ്മം ദേസേസി. സാ ദേസനാ സമ്പത്തപരിസായ സാത്ഥികാ അഹോസീതി.

സൂകരമുഖപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. പൂതിമുഖപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

ദിബ്ബം സുഭം ധാരേസി വണ്ണധാതുന്തി ഇദം സത്ഥരി വേളുവനേ വിഹരന്തേ കലന്ദകനിവാപേ അഞ്ഞതരം പൂതിമുഖപേതം ആരബ്ഭ വുത്തം. അതീതേ കിര കസ്സപസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ദ്വേ കുലപുത്താ തസ്സ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ സീലാചാരസമ്പന്നാ സല്ലേഖവുത്തിനോ അഞ്ഞതരസ്മിം ഗാമകാവാസേ സമഗ്ഗവാസം വസിംസു. അഥ അഞ്ഞതരോ പാപജ്ഝാസയോ പേസുഞ്ഞാഭിരതോ ഭിക്ഖു തേസം വസനട്ഠാനം ഉപഗഞ്ഛി. ഥേരാ തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ വസനട്ഠാനം ദത്വാ ദുതിയദിവസേ തം ഗഹേത്വാ ഗാമം പിണ്ഡായ പവിസിംസു. മനുസ്സാ തേ ദിസ്വാ തേസു ഥേരേസു അതിവിയ പരമനിപച്ചകാരം കത്വാ യാഗുഭത്താദീഹി പടിമാനേസും. സോ വിഹാരം പവിസിത്വാ ചിന്തേസി - ''സുന്ദരോ വതായം ഗോചരഗാമോ, മനുസ്സാ ച സദ്ധാ പസന്നാ, പണീതപണീതം പിണ്ഡപാതം ദേന്തി, അയഞ്ച വിഹാരോ

ഛായൂദകസമ്പന്നോ, സക്കാ മേ ഇധ സുഖേന വസിതും. ഇമേസു പന ഭിക്ഖൂസു ഇധ വസന്തേസു മയ്ഹം ഫാസുവിഹാരോ ന ഭവിസ്സതി, അന്തേവാസികവാസോ വിയ ഭവിസ്സതി. ഹന്ദാഹം ഇമേ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഭിന്ദിത്വാ യഥാ ന പുന ഇധ വസിസ്സന്തി, തഥാ കരിസ്സാമീ"തി.

അഥേകദിവസം മഹാഥേരേ ദ്വിന്നമ്പി ഓവാദം ദത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനം പവിട്ഠേ പേസുണികോ ഭിക്ഖു ഥോകം കാലം വീതിനാമേത്വാ മഹാഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഥേരേന "കിം, ആവുസോ, വികാലേ ആഗതോസീ"തി ച വുത്തേ, "ആമ, ഭന്തേ കിഞ്ചി വത്തബ്ബം അത്ഥീ"തി വത്വാ "കഥേഹി, ആവുസോ"തി ഥേരേന അനുഞ്ഞാതോ ആഹ - "ഏസോ, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം സഹായകത്ഥേരോ സമ്മുഖാ മിത്തോ വിയ അത്താനം ദസ്സേത്വാ പരമ്മുഖാ സപത്തോ വിയ ഉപവദതീ"തി. "കിം കഥേതീ"തി പുച്ഛിതോ "സുണാഥ, ഭന്തേ, 'ഏസോ മഹാഥേരോ സഠോ മായാവീ കുഹകോ മിച്ഛാജീവേന ജീവികം കപ്പേതീ'തി തുമ്ഹാകം അഗുണം കഥേതീ"തി ആഹ. "മാ, ആവുസോ, ഏവം ഭണി, ന സോ ഭിക്ഖു ഏവം മം ഉപവദിസ്സതി, ഗിഹികാലതോ പട്ഠായ മമ സഭാവം ജാനാതി 'പേസലോ കല്യാണസീലോ'"തി. "സചേ, ഭന്തേ, തുമ്ഹേ അത്തനോ വിസുദ്ധചിത്തതായ ഏവം ചിന്തേഥ, തം തുമ്ഹാകംയേവ അനുച്ഛവികം, മയ്ഹം പന തേന സദ്ധിം വേരം നത്ഥി, കസ്മാ അഹം തേന അവുത്തം 'വുത്ത'ന്തി വദാമി. ഹോതു, കാലന്തരേന സയമേവ ജാനിസ്സഥാ"തി ആഹ. ഥേരോപി പുഥുജ്ജനഭാവദോസേന ദ്വേള്ഹകചിത്തോ "ഏവമ്പി സിയാ"തി സാസങ്കഹദയോ ഹുത്വാ ഥോകം സിഥിലവിസ്സാസോ അഹോസി. സോ ബാലോ പഠമം മഹാഥേരം പരിഭിന്ദിത്വാ ഇതരമ്പി ഥേരം വുത്തനയേനേവ പരിഭിന്ദി. അഥ തേ ഉഭോപി ഥേരാ ദുതിയദിവസേ അഞ്ഞമഞ്ഞം അനാലപിത്വാ പത്തചീവരമാദായ ഗാമേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പിണ്ഡപാതമാദായ അത്തനോ വസനട്ഠാനേയേവ പരിഭുഞ്ജിത്വാ സാമീചിമത്തമ്പി അകത്വാ തം ദിവസം തത്ഥേവ വസിത്വാ വിഭാതായ ച രത്തിയാ അഞ്ഞമഞ്ഞം അനാരോചേത്വാവ യഥാഫാസുകട്ഠാനം അഗമംസു.

പേസുണികം പന ഭിക്ഖും പരിപുണ്ണമനോരഥം ഗാമം പിണ്ഡായ പവിട്ഠം മനുസ്സാ ദിസ്വാ ആഹംസു - "ഭന്തേ, ഥേരാ കുഹിം ഗതാ"തി? സോ ആഹ - "സബ്ബരത്തിം അഞ്ഞമഞ്ഞം കലഹം കത്വാ മയാ 'മാ കലഹം കരോഥ, സമഗ്ഗാ ഹോഥ, കലഹോ നാമ അനത്ഥാവഹോ ആയതിദുക്ഖുപ്പാദകോ അകുസലസംവത്തനികോ, പുരിമകാപി കലഹേന മഹതാ ഹിതാ പരിഭട്ഠാ'തിആദീനി വുച്ചമാനാപി മമ വചനം അനാദിയിത്വാ പക്കന്താ"തി. തതോ മനുസ്സാ "ഥേരാ താവ ഗച്ഛന്തു, തുമ്ഹേ പന അമ്ഹാകം അനുകമ്പായ ഇധേവ അനുക്കണ്ഠിത്വാ വസഥാ"തി യാചിംസു. സോ "സാധൂ"തി പടിസ്സുണിത്വാ തത്ഥേവ വസന്തോ കതിപാഹേന ചിന്തേസി - "മയാ സീലവന്തോ കല്യാണധമ്മാ ഭിക്ഖൂ ആവാസലോഭേന പരിഭിന്നാ, ബഹും വത മയാ പാപകമ്മം പസുത"ന്തി ബലവവിപ്പടിസാരാഭിഭൂതോ സോകവേഗേന ഗിലാനോ ഹുത്വാ നചിരേനേവ കാലം കത്വാ അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തി.

ഇതരേ ദ്വേ സഹായകത്ഥേരാ ജനപദചാരികം ചരന്താ അഞ്ഞതരസ്മിം ആവാസേ സമാഗന്ത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സമ്മോദിത്വാ തേന ഭിക്ഖുനാ വുത്തം ഭേദവചനം അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ആരോചേത്വാ തസ്സ അഭൂതഭാവം ഞത്വാ സമഗ്ഗാ ഹുത്വാ അനുക്കമേന തമേവ ആവാസം പച്ചാഗമിംസു. മനുസ്സാ ദ്വേ ഥേരേ

ദിസ്വാ ഹട്ഠതുട്ഠാ സഞ്ജാതസോമനസ്സാ ഹുത്വാ ചതൂഹി പച്ചയേഹി ഉപട്ഠഹിംസു. ഥേരാ ച തഥേവ വസന്താ സപ്പായആഹാരലാഭേന സമാഹിതചിത്താ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ നചിരേനേവ അരഹത്തം പാപുണിംസു.

പേസുണികോ ഭിക്ഖു ഏകം ബുദ്ധന്തരം നിരയേ പച്ചിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ രാജഗഹസ്സ അവിദൂരേ പൂതിമുഖപേതോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്സ കായോ സുവണ്ണവണ്ണോ അഹോസി, മുഖതോ പന പുളവകാ നിക്ഖമിത്വാ ഇതോ ചിതോ ച മുഖം ഖാദന്തി, തസ്സ ദൂരമ്പി ഓകാസം ഫരിത്വാ ദുഗ്ഗന്ധം വായതി. അഥായസ്മാ നാരദോ ഗിജ്ഝകൂടപബ്ബതാ ഓരോഹന്തോ തം ദിസ്വാ -

൭. "ദിബ്ബം സുഭം ധാരേസി വണ്ണധാതും, വേഹായസം തിട്ഠസി അന്തലിക്ഖേ;
മുഖഞ്ച തേ കിമയോ പൂതിഗന്ധം, ഖാദന്തി കിം കമ്മമകാസി പുബ്ബേ"തി. -

ഇമായ ഗാഥായ കതകമ്മം പുച്ഛി. തത്ഥ **ദിബ്ബ**ന്തി ദിവി ഭവം ദേവത്തഭാവപരിയാപന്നം. ഇധ പന ദിബ്ബം വിയാതി ദിബ്ബം. **സുഭ**ന്തി സോഭനം, സുന്ദരഭാവം വാ. **വണ്ണധാതു**ന്തി ഛവിവണ്ണം. **ധാരേസീ**തി വഹസി . **വേഹായസം തിട്ഠസി അന്തലിക്ഖേ**തി വേഹായസസഞ്ഞിതേ അന്തലിക്ഖേ തിട്ഠസി. കേചി പന "വിഹായസം തിട്ഠസി അന്തലിക്ഖേ"തി പാഠം വത്വാ വിഹായസം ഓഭാസേന്തോ അന്തലിക്ഖേ തിട്ഠസീതി വചനസേസേന അത്ഥം വദന്തി. **പൂതിഗന്ധ**ന്തി കുണപഗന്ധം, ദുഗ്ഗന്ധന്തി അത്ഥോ. **കിം കമ്മമകാസി പുബ്ബേ**തി പരമദുഗ്ഗന്ധം തേ മുഖം കിമയോ ഖാദന്തി, കായോ ച സുവണ്ണവണ്ണോ, കീദിസം നാമ കമ്മം ഏവരൂപസ്സ അത്തഭാവസ്സ കാരണഭൂതം പുബ്ബേ ത്വം അകാസീതി പുച്ഛി.

ഏവം ഥേരേന സോ പേതോ അത്തനാ കതകമ്മം പുട്ഠോ തമത്ഥം വിസ്സജ്ജേന്തോ -

൮. "സമണോ അഹം പാപോതിദുട്ഠവാചോ, തപസ്സിരൂപോ മുഖസാ അസഞ്ഞതോ;
ലദ്ധാ ച മേ തമസാ വണ്ണധാതു, മുഖഞ്ച മേ പേസുണിയേന പൂതീ"തി.
-

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **സമണോ അഹം പാപോ**തി അഹം ലാമകോ സമണോ പാപഭിക്ഖു അഹോസിം. **അതിദുട്ഠവാചോ**തി അതിദുട്ഠവചനോ, പരേ അതിക്കമിത്വാ ലങ്ഘിത്വാ വത്താ, പരേസം ഗുണപരിധംസകവചനോതി അത്ഥോ. "അതിദുക്ഖവാചോ"തി വാ പാഠോ, അതിവിയ ഫരുസവചനോ മുസാവാദപേസുഞ്ഞാദിവചീദുച്ചരിതനിരതോ. **തപസ്സിരൂപോ**തി സമണപതിരൂപകോ. **മുഖസാ**തി മുഖേന. **ലദ്ധാ**തി പടിലദ്ധാ. ച-കാരോ സമ്പിണ്ഡനത്ഥോ. **മേ**തി മയാ. **തപസാ**തി ബ്രഹ്മചരിയേന. **പേസുണിയേനാ**തി പിസുണവാചായ. **പുതീ**തി പൂതിഗന്ധം.

ഏവം സോ പേതോ അത്തനാ കതകമ്മം ആചിക്ഖിത്വാ ഇദാനി ഥേരസ്സ ഓവാദം ദേന്തോ -

൯. "തയിദം തയാ നാരദ സാമം ദിട്ഠം,
അനുകമ്പകാ യേ കുസലാ വദേയ്യും;
മാ പേസുണം മാ ച മുസാ അഭാണി,
യക്ഖോ തുവം ഹോഹിസി കാമകാമീ"തി. -

ഓസാനഗാഥമാഹ. തത്ഥ **തയിദന്തി** തം ഇദം മമ രൂപം. **അനുകമ്പകാ യേ കുസലാ വദേയ്യുന്തി** യേ അനുകമ്പനസീലാ കാരുണികാ പരഹിതപടിപത്തിയം കുസലാ നിപുണാ ബുദ്ധാദയോ യം വദേയ്യും, തദേവ വദാമീതി അധിപ്പായോ. ഇദാനി തം ഓവാദം ദസ്സേന്തോ **"മാ പേസുണം മാ ച മുസാ അഭാണി, യക്ഖോ തുവം ഹോഹിസി കാമകാമീ"**തി ആഹ. തസ്സത്ഥോ - **പേസുണം** പിസുണവചനം മുസാ ച **മാ അഭാണി** മാ കഥേഹി. യദി ഹി ത്വം മുസാവാദം പിസുണവാചഞ്ച പഹായ വാചായ സഞ്ഞതോ ഭവേയ്യാസി, യക്ഖോ വാ ദേവോ വാ ദേവഞ്ഞതരോ വാ ത്വം ഭവിസ്സസി, കാമം കാമിതബ്ബം ഉളാരം ദിബ്ബസമ്പത്തിം പടിലഭിത്വാ തത്ഥ കാമനസീലോ യഥാസുഖം ഇന്ദ്രിയാനം പരിചരണേന അഭിരമണസീലോതി.

തം സുത്വാ ഥേരോ തതോ രാജഗഹം ഗന്ത്വാ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ സത്ഥു തമത്ഥം ആരോചേസി. സത്ഥാ തം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ ധമ്മം ദേസേസി. സാ ദേസനാ സമ്പത്തപരിസായ സാത്ഥികാ അഹോസീതി.

പൂതിമുഖപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. പിട്ഠധീതലികപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

യം കിഞ്ചാരമ്മണം കത്വാതി ഇദം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം ജേതവനേ വിഹരന്തോ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ഗഹപതിനോ ദാനം ആരബ്ഭ കഥേസി. അനാഥപിണ്ഡികസ്സ കിര ഗഹപതിനോ ധീതു ധീതായ ദാരികായ ധാതി പിട്ഠധീതലികം അദാസി "അയം തേ ധീതാ, ഇമം ഗഹേത്വാ കീളസ്സൂ"തി. സാ തത്ഥ ധീതുസഞ്ഞം ഉപ്പാദേസി. അഥസ്സാ ഏകദിവസം തം ഗഹേത്വാ കീളന്തിയാ പമാദേന പതിത്വാ ഭിജ്ജി. തതോ ദാരികാ "മമ ധീതാ മതാ"തി പരോദി. തം രോദന്തിം കോചിപി ഗേഹജനോ സഞ്ഞാപേതും നാസക്ഖി. തസ്മിഞ്ച സമയേ സത്ഥാ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ഗഹപതിനോ ഗേഹേ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസിന്നോ ഹോതി, മഹാസേട്ഠി ച ഭഗവതോ സമീപേ നിസിന്നോ അഹോസി. ധാതി തം ദാരികം ഗഹേത്വാ സേട്ഠിസ്സ സന്തികം അഗമാസി. സേട്ഠി തം ദിസ്വാ "കിസ്സായം ദാരികാ രോദതീ"തി ആഹ. ധാതി തം പവത്തിം സേട്ഠിസ്സ ആരോചേസി. സേട്ഠി തം ദാരികം അങ്കേ നിസീദാപേത്വാ "തവ ധീതുദാനം ദസ്സാമീ"തി സഞ്ഞാപേത്വാ സത്ഥു ആരോചേസി - "ഭന്തേ, മമ നത്തുധീതരം പിട്ഠധീതലികം ഉദ്ദിസ്സ ദാനം ദാതുകാമോ, തം മേ പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം സ്വാതനായ അധിവാസേഥാ"തി. അധിവാസേസി ഭഗവാ തുണ്ഹീഭാവേന.

അഥ ഭഗവാ ദുതിയദിവസേ പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം സേട്ഠിസ്സ ഘരം ഗന്ത്വാ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ അനുമോദനം കരോന്തോ -

൧൦. "യം കിഞ്ചാരമ്മണം കത്വാ, ദജ്ജാ ദാനം അമച്ഛരീ;

പുബ്ബപേതേ ച ആരബ്ഭ, അഥ വാ വത്ഥുദേവതാ.

൧൧.“ചത്താരോ ച മഹാരാജേ, ലോകപാലേ യസസ്സിനേ;
കുവേരം ധതരട്ഠഞ്ച, വിരൂപക്ഖം വിരൂള്ഹകം;
തേ ചേവ പൂജിതാ ഹോന്തി, ദായകാ ച അനിപ്ഫലാ.

൧൨.“ന ഹി രുണ്ണം വാ സോകോ വാ, യാ ചഞ്ഞാ പരിദേവനാ;
ന തം പേതസ്സ അത്ഥായ, ഏവം തിട്ഠന്തി ഞാതയോ.

൧൩.“അയഞ്ച ഖോ ദക്ഖിണാ ദിന്നാ, സങ്ഘമ്ഹി സുപ്പതിട്ഠിതാ;
ദീഘരത്തം ഹിതായസ്സ, ഠാനസോ ഉപകപ്പതീ”തി. - ഇമാ ഗാഥാ
അഭാസി;

൧൦. തത്ഥ **യം കിഞ്ചാരമ്മണം കത്വാ**തി മങ്ഗലാദീസു അഞ്ഞതരം യം കിഞ്ചി ആരബ്ഭ ഉദ്ദിസ്സ. **ദജ്ജാ**തി ദദേയ്യ. **അമച്ഛരീ**തി അത്തനോ സമ്പത്തിയാ പരേഹി സാധാരണഭാവാസഹനലക്ഖണസ്സ മച്ഛേരസ്സ അഭാവതോ അമച്ഛരീ, പരിച്ചാഗസീലോ മച്ഛരിയലോഭാദിചിത്തമലം ദൂരതോ കത്വാ ദാനം ദദേയ്യാതി അധിപ്പായോ. **പുബ്ബപേതേ ച ആരബ്ഭാ**തി പുബ്ബകേപി പേതേ ഉദ്ദിസ്സ. **വത്ഥുദേവതാ**തി ഘരവത്ഥുആദീസു അധിവത്ഥാ ദേവതാ ആരബ്ഭാതി യോജനാ. **അഥ വാ**തി ഇമിനാ അഞ്ഞേപി ദേവമനുസ്സാദികേ യേ കേചി ആരബ്ഭ ദാനം ദദേയ്യാതി ദസ്സേതി.

൧൧. തത്ഥ ദേവേസു താവ ഏകച്ചേ പാകടേ ദേവേ ദസ്സേന്തോ **“ചത്താരോ ച മഹാരാജേ”**തി വത്വാ പുന തേ നാമതോ ഗണ്ഹന്തോ “കുവേര”ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **കുവേര**ന്തി വേസ്സവണം. **ധതരട്ഠ**ന്തിആദീനി സേസാനം തിണ്ണം ലോകപാലാനം നാമാനി. **തേ ചേവ പൂജിതാ ഹോന്തീ**തി തേ ച മഹാരാജാനോ പുബ്ബപേതവത്ഥുദേവതായോ ച ഉദ്ദിസനകിരിയായ പടിമാനികാ ഹോന്തി. **ദായകാ ച അനിപ്ഫലാ**തി യേ ദാനം ദേന്തി, തേ ദായകാ ച പരേസം ഉദ്ദിസനമത്തേന ന നിപ്ഫലാ, അത്തനോ ദാനഫലസ്സ ഭാഗിനോ ഏവ ഹോന്തി.

൧൨. ഇദാനി “യേ അത്തനോ ഞാതീനം മരണേന രോദന്തി പരിദേവന്തി സോചന്തി, തേസം തം നിരത്ഥകം, അത്തപരിതാപനമത്തമേവാ”തി ദസ്സേതും **“ന ഹി രുണ്ണം വാ”**തി ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **രുണ്ണ**ന്തി രുദിതം അസ്സുമോചനം ന ഹി കാതബ്ബന്തി വചനസേസോ. **സോകോ**തി സോചനം ചിത്തസന്താപോ, അന്തോനിജ്ഝാനന്തി അത്ഥോ. **യാ ചഞ്ഞാ പരിദേവനാ**തി യാ ച രുണ്ണസോകതോ അഞ്ഞാ പരിദേവനാ, “കഹം ഏകപുത്തകാ”തിആദിവാചാവിപ്പലാപോ, സോപി ന കാതബ്ബോതി അത്ഥോ. സബ്ബത്ഥ വാ-സദ്ദോ വികപ്പനത്ഥോ . **ന തം പേതസ്സ അത്ഥായാ**തി യസ്മാ രുണ്ണം വാ സോകോ വാ പരിദേവനാ വാതി സബ്ബമ്പി തം പേതസ്സ കാലകതസ്സ അത്ഥായ ഉപകാരായ ന ഹോതി, തസ്മാ ന ഹി തം കാതബ്ബം, തഥാപി ഏവം തിട്ഠന്തി ഞാതയോ അവിദ്ദസുനോതി അധിപ്പായോ.

൧൩. ഏവം രുണ്ണാദീനം നിരത്ഥകഭാവം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി യാ പുബ്ബപേതാദികേ ആരബ്ഭ ദായകേന സങ്ഘസ്സ ദക്ഖിണാ ദിന്നാ, തസ്സാ സാത്ഥകഭാവം ദസ്സേന്തോ **“അയഞ്ച ഖോ ദക്ഖിണാ”**തി ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **അയ**ന്തി ദായകേന തം ദിന്നം ദാനം പച്ചക്ഖതോ ദസ്സേന്തോ വദതി. ച-സദ്ദോ

ബ്യതിരേകത്ഥോ, തേന യഥാ രുണ്ണാദി പേതസ്സ ന കസ്സചി അത്ഥായ ഹോതി, ന ഏവമയം, അയം പന ദക്ഖിണാ ദീഘരത്തം ഹിതായസ്സ ഹോതീതി വക്ഖമാനമേവ വിസേസം ജോതേതി. **ഖോ**തി അവധാരണേ. **ദക്ഖിണാ**തി ദാനം. **സങ്ഘമ്ഹി സുപ്പതിട്ഠിതാ**തി അനുത്തരേ പുഞ്ഞക്ഖേത്തേ സങ്ഘേ സുട്ഠു പതിട്ഠിതാ. **ദീഘരത്തം ഹിതായസ്സാ**തി അസ്സ പേതസ്സ ചിരകാലം ഹിതായ അത്ഥായ. **ഠാനസോ ഉപകപ്പതീ**തി തങ്ഖണഞ്ഞേവ നിപ്ഫജ്ജതി, ന കാലന്തരേതി അത്ഥോ. അയഞ്ഹി തത്ഥ ധമ്മതാ - യം പേതേ ഉദ്ദിസ്സ ദാനേ ദിന്നേ പേതാ ചേ അനുമോദന്തി, താവദേവ തസ്സ ഫലേന പേതാ പരിമുച്ചന്തീതി.

ഏവം ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേത്വാ മഹാജനം പേതേ ഉദ്ദിസ്സ ദാനാഭിരതമാനസം കത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി. പുനദിവസേ സേട്ഠിഭരിയാ അവസേസാ ച ഞാതകാ സേട്ഠിം അനുവത്തന്താ ഏവം തേമാസമത്തം മഹാദാനം പവത്തേസും. അഥ രാജാ പസേനദി കോസലോ ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ "കസ്മാ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖൂ മാസമത്തം മമ ഘരം നാഗമിംസൂ"തി പുച്ഛി. സത്ഥാരാ തസ്മിം കാരണേ കഥിതേ രാജാപി സേട്ഠിം അനുവത്തന്തോ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം പവത്തേസി, തം ദിസ്വാ നാഗരാ രാജാനം അനുവത്തന്താ മാസമത്തം മഹാദാനം പവത്തേസും. ഏവം മാസദ്വയം പിട്ഠധീതലികമൂലകം മഹാദാനം പവത്തേസുന്തി.

പിട്ഠധീതലികപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. തിരോകുട്ടപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

തിരോകുട്ടേസു തിട്ഠന്തീതി ഇദം സത്ഥാ രാജഗഹേ വിഹരന്തോ സമ്ബഹുലേ പേതേ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തത്രായം വിത്ഥാരകഥാ - ഇതോ ദ്വാനവുതികപ്പേ കാസി നാമ നഗരം അഹോസി. തത്ഥ ജയസേനോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. തസ്സ സിരിമാ നാമ ദേവീ. തസ്സാ കുച്ഛിയം ഫുസ്സോ നാമ ബോധിസത്തോ നിബ്ബത്തിത്വാ അനുപുബ്ബേന സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുജ്ഝി. ജയസേനോ രാജാ "മമ പുത്തോ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖമിത്വാ ബുദ്ധോ ജാതോ, മയ്ഹമേവ ബുദ്ധോ, മയ്ഹം ധമ്മോ, മയ്ഹം സങ്ഘോ"തി മമത്തം ഉപ്പാദേത്വാ സബ്ബകാലം സയമേവ ഉപട്ഠഹതി, ന അഞ്ഞേസം ഓകാസം ദേതി.

ഭഗവതോ കനിട്ഠഭാതരോ വേമാതികാ തയോ ഭാതരോ ചിന്തേസും - "ബുദ്ധാ നാമ സബ്ബലോക ഹിതത്ഥായ ഉപ്പജ്ജന്തി, ന ഏകസ്സേവ അത്ഥായ. അമ്ഹാകഞ്ച പിതാ അഞ്ഞേസം ഓകാസം ന ദേതി. കഥം നു ഖോ മയം ലഭേയ്യാമ ഭഗവന്തം ഉപട്ഠാതും ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ചാ"തി? തേസം ഏതദഹോസി - "ഹന്ദ മയം കിഞ്ചി ഉപായം കരോമാ"തി. തേ പച്ചന്തം കുപിതം വിയ കാരാപേസും. തതോ രാജാ "പച്ചന്തോ കുപിതോ"തി സുത്വാ തയോപി പുത്തേ പച്ചന്തം വൂപസമേതും പേസേസി. തേ ഗന്ത്വാ വൂപസമേത്വാ ആഗതാ. രാജാ തുട്ഠോ വരം അദാസി "യം ഇച്ഛഥ, തം ഗണ്ഹഥാ"തി. തേ "മയം ഭഗവന്തം ഉപട്ഠാതും ഇച്ഛാമാ"തി ആഹംസു. രാജാ "ഏതം ഠപേത്വാ അഞ്ഞം ഗണ്ഹഥാ"തി ആഹ. തേ "മയം അഞ്ഞേന അനത്ഥികാ"തി ആഹംസു. തേന ഹി പരിച്ഛേദം കത്വാ ഗണ്ഹഥാതി. തേ സത്ത വസ്സാനി യാചിംസു. രാജാ ന

അദാസി. ഏവം "ഛ, പഞ്ച, ചത്താരി, തീണി, ദ്വേ, ഏകം, സത്ത മാസേ, ഛ, പഞ്ച, ചത്താരോ"തി വത്വാ യാവ തേമാസം യാചിംസു. തദാ രാജാ "ഗണ്ഹഥാ"തി അദാസി.

തേ ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹംസു - "ഇച്ഛാമ മയം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം തേമാസം ഉപട്ഠാതും, അധിവാസേതു നോ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഇമം തേമാസം വസ്സാവാസ"ന്തി. അധിവാസേസി ഭഗവാ തുണ്ഹീഭാവേന. തേ തയോ അത്തനോ ജനപദേ നിയുത്തകപുരിസസ്സ ലേഖം പേസേസും "ഇമം തേമാസം അമ്ഹേഹി ഭഗവാ ഉപട്ഠാതബ്ബോ, വിഹാരം ആദിം കത്വാ സബ്ബം ഭഗവതോ ഉപട്ഠാനസമ്ഭാരം സമ്പാദേഹീ"തി. സോ സബ്ബം സമ്പാദേത്വാ പടിപേസേസി. തേ കാസായവത്ഥനിവത്ഥാ ഹുത്വാ പുരിസസഹസ്സേഹി വേയ്യാവച്ചകരേഹി ഭഗവന്തം ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച സക്കച്ചം ഉപട്ഠഹമാനാ ജനപദം നേത്വാ വിഹാരം നിയ്യാതേത്വാ വസ്സം വസാപേസും.

തേസം ഭണ്ഡാഗാരികോ ഏകോ ഗഹപതിപുത്തോ സപജാപതികോ സദ്ധോ അഹോസി പസന്നോ. സോ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദാനവത്തം സക്കച്ചം അദാസി. ജനപദേ നിയുത്തകപുരിസോ തം ഗഹേത്വാ ജാനപദേഹി ഏകാദസമത്തേഹി പുരിസസഹസ്സേഹി സദ്ധിം സക്കച്ചമേവ ദാനം പവത്താപേസി. തത്ഥ കേചി ജാനപദാ പടിഹതചിത്താ അഹേസും. തേ ദാനസ്സ അന്തരായം കത്വാ ദേയ്യധമ്മം അത്തനാ ഖാദിംസു, ഭത്തസാലഞ്ച അഗ്ഗിനാ ദഹിംസു. പവാരിതാ രാജപുത്താ ഭഗവതോ സക്കാരം കത്വാ ഭഗവന്തം പുരക്ഖത്വാ പിതു സന്തികമേവ പച്ചാഗമിംസു. തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഭഗവാ പരിനിബ്ബായി. രാജപുത്താ ച ജനപദേ നിയുത്തകപുരിസോ ച ഭണ്ഡാഗാരികോ ച അനുപുബ്ബേന കാലം കത്വാ സദ്ധിം പരിസായ സഗ്ഗേ ഉപ്പജ്ജിംസു, പടിഹതചിത്താ ജനാ നിരയേ ഉപ്പജ്ജിംസു. ഏവം തേസം ഉഭയേസം ജനാനം സഗ്ഗതോ സഗ്ഗം നിരയതോ നിരയം ഉപപജ്ജന്താനം ദ്വാനവുതികപ്പാ വീതിവത്താ.

അഥ ഇമസ്മിം ഭദ്ദകപ്പേ കസ്സപസ്സ ഭഗവതോ കാലേ തേ പടിഹതചിത്താ ജനാ പേതേസു ഉപ്പന്നാ. തദാ മനുസ്സാ അത്തനോ അത്തനോ ഞാതകാനം പേതാനം അത്ഥായ ദാനം ദത്വാ ഉദ്ദിസന്തി "ഇദം നോ ഞാതീനം ഹോതൂ"തി, തേ സമ്പത്തിം ലഭന്തി. അഥ ഇമേപി പേതാ തം ദിസ്വാ കസ്സപം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛിംസു - "കിം നു ഖോ, ഭന്തേ, മയമ്പി ഏവരൂപം സമ്പത്തിം ലഭേയ്യാമാ"തി? ഭഗവാ ആഹ - "ഇദാനി ന ലഭഥ, അനാഗതേ പന ഗോതമോ നാമ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതി, തസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ബിമ്ബിസാരോ നാമ രാജാ ഭവിസ്സതി, സോ തുമ്ഹാകം ഇതോ ദ്വാനവുതികപ്പേ ഞാതി അഹോസി, സോ ബുദ്ധസ്സ ദാനം ദത്വാ തുമ്ഹാകം ഉദ്ദിസിസ്സതി, തദാ ലഭിസ്സഥാ"തി. ഏവം വുത്തേ കിര തേസം പേതാനം തം വചനം "സ്വേ ലഭിസ്സഥാ"തി വുത്തം വിയ അഹോസി.

തതോ ഏകസ്മിം ബുദ്ധന്തരേ വീതിവത്തേ അമ്ഹാകം ഭഗവാ ഉപ്പജ്ജി. തേപി തയോ രാജപുത്താ പുരിസസഹസ്സേന സദ്ധിം ദേവലോകതോ ചവിത്വാ മഗധരട്ഠേ ബ്രാഹ്മണകുലേ ഉപ്പജ്ജിത്വാ അനുപുബ്ബേന താപസപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഗയാസീസേ തയോ ജടിലാ അഹേസും, ജനപദേ നിയുത്തകപുരിസോ രാജാ ബിമ്ബിസാരോ അഹോസി, ഭണ്ഡാഗാരികോ ഗഹപതിപുത്തോ വിസാഖോ നാമ സേട്ഠി അഹോസി, തസ്സ പജാപതി

ധമ്മദിന്നാ നാമ സേട്ഠിധീതാ അഹോസി, അവസേസാ പന പരിസാ രഞ്ഞോ ഏവ പരിവാരാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തിംസു.

അമ്ഹാകമ്പി ഭഗവാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജിത്വാ സത്തസത്താഹം അതിക്കമിത്വാ അനുപുബ്ബേന ബാരാണസിം ആഗമ്മ ധമ്മചക്കം പവത്തേത്വാ പഞ്ചവഗ്ഗിയേ ആദിം കത്വാ യാവ സഹസ്സപരിവാരേ തയോ ജടിലേ വിനേത്വാ രാജഗഹം അഗമാസി. തത്ഥ ച തദഹുപസങ്കമന്തംയേവ രാജാനം ബിമ്ബിസാരം സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാപേസി സദ്ധിം ഏകാദസനഹുതേഹി അങ്ഗമഗധവാസീഹി ബ്രാഹ്മണഗഹപതികേഹി. അഥ രഞ്ഞാ സ്വാതനായ ഭത്തേന നിമന്തിതോ അധിവാസേത്വാ ദുതിയദിവസേ മാണവകവണ്ണേന സക്കേന ദേവാനമിന്ദേന പുരതോ ഗച്ഛന്തേന -

> ''ദന്തോ ദന്തേഹി സഹ പുരാണജടിലേഹി, വിപ്പമുത്തോ വിപ്പമുത്തേഹി;
> സിങ്ഗീനിക്ഖസവണ്ണോ, രാജഗഹം പാവിസി ഭഗവാ''തി. (മഹാവം॰ ൫൭) -

ഏവമാദീഹി ഗാഥാഹി അഭിത്ഥവിയമാനോ രാജഗഹം പവിസിത്വാ രഞ്ഞോ നിവേസനേ മഹാദാനം സമ്പടിച്ഛി. തേ പന പേതാ ''ഇദാനി രാജാ ദാനം അമ്ഹാകം ഉദ്ദിസിസ്സതി, ഇദാനി ഉദ്ദിസിസ്സതീ''തി ആസായ സമ്പരിവാരേത്വാ അട്ഠംസു.

രാജാ ദാനം ദത്വാ ''കത്ഥ നു ഖോ ഭഗവാ വിഹരേയ്യാ''തി ഭഗവതോ വിഹാരട്ഠാനമേവ ചിന്തേസി, ന തം ദാനം കസ്സചി ഉദ്ദിസി. തഥാ തം ദാനം അലഭന്താ പേതാ ഛിന്നാസാ ഹുത്വാ രത്തിയം രഞ്ഞോ നിവേസനേ അതിവിയ ഭിംസനകം വിസ്സരമകംസു. രാജാ ഭയസന്താസസംവേഗം ആപജ്ജിത്വാ വിഭാതായ രത്തിയാ ഭഗവതോ ആരോചേഹി - ''ഏവരൂപം സദ്ദം അസ്സോസിം, കിം നു ഖോ മേ, ഭന്തേ, ഭവിസ്സതീ''തി? ഭഗവാ ''മാ ഭായി, മഹാരാജ, ന തേ കിഞ്ചി പാപകം ഭവിസ്സതി, അപിച ഖോ സന്തി തേ പുരാണഞാതകാ പേതേസു ഉപ്പന്നാ. തേ ഏകം ബുദ്ധന്തരം തമേവ പച്ചാസീസന്താ 'ബുദ്ധസ്സ ദാനം ദത്വാ അമ്ഹാകം ഉദ്ദിസിസ്സതീ'തി വിചരന്താ തയാ ഹിയ്യോ ദാനം ദത്വാ ന ഉദ്ദിസിതത്താ ഛിന്നാസാ ഹുത്വാ തഥാരൂപം വിസ്സരമകംസൂ''തി ആഹ. ''കിം ഇദാനിപി, ഭന്തേ, ദിന്നേ തേ ലഭേയ്യു''ന്തി? ''ആമ, മഹാരാജാ''തി. ''തേന ഹി, ഭന്തേ, അധിവാസേതു മേ ഭഗവാ അജ്ജതനായ ദാനം, തേസം ഉദ്ദിസിസ്സാമീ''തി. അധിവാസേസി ഭഗവാ തുണ്ഹീഭാവേന.

രാജാ നിവേസനം ഗന്ത്വാ മഹാദാനം പടിയാദാപേത്വാ ഭഗവതോ കാലം ആരോചാപേസി . ഭഗവാ രാജന്തേപുരം ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേന. തേ പേതാ ''അപി നാമ അജ്ജ ലഭേയ്യാമാ''തി ഗന്ത്വാ തിരോകുട്ടാദീസു അട്ഠംസു. ഭഗവാ തഥാ അകാസി, യഥാ തേ സബ്ബേവ രഞ്ഞോ ആപാഥം ഗതാ അഹേസും. രാജാ ദക്ഖിണോദകം ദേന്തോ ''ഇദം മേ ഞാതീനം ഹോതൂ''തി ഉദ്ദിസി. താവദേവ പേതാനം കമലകുവലയസഞ്ഛന്നാ പോക്ഖരണിയോ നിബ്ബത്തിംസു. തേ തത്ഥ ന്ഹത്വാ ച പിവിത്വാ ച പടിപ്പസ്സദ്ധദരഥകിലമഥപിപാസാ സുവണ്ണവണ്ണാ അഹേസും. രാജാ യാഗുഖജ്ജഭോജ്ജാനി ദത്വാ ഉദ്ദിസി. തേസം തങ്ഖണഞ്ഞേവ ദിബ്ബയാഗുഖജ്ജഭോജ്ജാനി നിബ്ബത്തിംസു. തേ താനി പരിഭുഞ്ജിത്വാ

പീണിന്ദ്രിയാ അഹേസും. അഥ വത്ഥസേനാസനാനി ദത്വാ ഉദ്ദിസി. തേസം ദിബ്ബവത്ഥപാസാദപച്ചത്ഥരണസേയ്യാദിഅലങ്കാരവിധയോ നിബ്ബത്തിംസു. സാ ച തേസം സമ്പത്തി സബ്ബാപി യഥാ രഞ്ഞോ പാകടാ ഹോതി, തഥാ ഭഗവാ അധിട്ഠാസി. രാജാ തം ദിസ്വാ അതിവിയ അത്തമനോ അഹോസി. തതോ ഭഗവാ ഭുത്താവീ പവാരിതോ രഞ്ഞോ ബിമ്ബിസാരസ്സ അനുമോദനത്ഥം തിരോകുട്ടപേതവത്ഥും അഭാസി -

൧൪.''തിരോകുട്ടേസു തിട്ഠന്തി, സന്ധിസിങ്ഘാടകേസു ച;
ദ്വാരബാഹാസു തിട്ഠന്തി, ആഗന്ത്വാന സകം ഘരം.

൧൫.''പഹൂതേ അന്നപാനമ്ഹി, ഖജ്ജഭോജ്ജേ ഉപട്ഠിതേ;
ന തേസം കോചി സരതി, സത്താനം കമ്മപച്ചയാ.

൧൬.''ഏവം ദദന്തി ഞാതീനം, യേ ഹോന്തി അനുകമ്പകാ;
സുചിം പണീതം കാലേന, കപ്പിയം പാനഭോജനം.

൧൭.''ഇദം വോ ഞാതീനം ഹോതു, സുഖിതാ ഹോന്തു ഞാതയോ;
തേ ച തത്ഥ സമാഗന്ത്വാ, ഞാതിപേതാ സമാഗതാ;
പഹൂതേ അന്നപാനമ്ഹി, സക്കച്ചം അനുമോദരേ.

൧൮.''ചിരം ജീവന്തു നോ ഞാതീ, യേസം ഹേതു ലഭാമസേ;
അമ്ഹാകഞ്ച കതാ പൂജാ, ദായകാ ച അനിപ്ഫലാ.

൧൯.''ന ഹി തത്ഥ കസി അത്ഥി, ഗോരക്ഖേത്ഥ ന വിജ്ജതി;
വണിജ്ജാ താദിസീ നത്ഥി, ഹിരഞ്ഞേന കയാകയം;
ഇതോ ദിന്നേന യാപേന്തി, പേതാ കാലഗതാ തഹിം.

൨൦.''ഉന്നമേ ഉദകം വുട്ഠം, യഥാ നിന്നം പവത്തതി;
ഏവമേവ ഇതോ ദിന്നം, പേതാനം ഉപകപ്പതി.

൨൧.''യഥാ വാരിവഹാ പൂരാ, പരിപൂരേന്തി സാഗരം;
ഏവമേവ ഇതോ ദിന്നം, പേതാനം ഉപകപ്പതി.

൨൨.''അദാസി മേ അകാസി മേ, ഞാതിമിത്താ സഖാ ച മേ;
പേതാനം ദക്ഖിണം ദജ്ജാ, പുബ്ബേ കതമനുസ്സരം.

൨൩.''ന ഹി രുണ്ണം വാ സോകോ വാ, യാ ചഞ്ഞാ പരിദേവനാ;
ന തം പേതാനമത്ഥായ, ഏവം തിട്ഠന്തി ഞാതയോ.

൨൪.''അയഞ്ച ഖോ ദക്ഖിണാ ദിന്നാ, സങ്ഘമ്ഹി സുപ്പതിട്ഠിതാ;
ദീഘരത്തം ഹിതായസ്സ, ഠാനസോ ഉപകപ്പതി.

൨൫.''സോ ഞാതിധമ്മോ ച അയം നിദസ്സിതോ, പേതാന പൂജാ ച കതാ ഉളാരാ;
ബലഞ്ച ഭിക്ഖൂനമനുപ്പദിന്നം, തുമ്ഹേഹി പുഞ്ഞം പസുതം അനപ്പക''ന്തി.

൧൪. തത്ഥ **തിരോകുട്ടേസൂ**തി കുട്ടാനം പരഭാഗേസു. **തിട്ഠന്തീ**തി നിസജ്ജാദിപടിക്ഖേപതോ ഠാനകപ്പനവചനമേതം, ഗേഹപാകാരകുട്ടാനം ദ്വാരതോ ബഹി ഏവ തിട്ഠന്തീതി അത്ഥോ. **സന്ധിസിങ്ഘാടകേസു ചാ**തി

സന്ധീസു ച സിങ്ഘാടകേസു ച. **സന്ധീ**തി ചതുക്കോണരച്ഛാ, ഘരസന്ധിഭിത്തിസന്ധിആലോകസന്ധിയോപി വുച്ചന്തി. **സിങ്ഘാടകാ**തി തികോണരച്ഛാ. **ദ്വാരബാഹാസു തിട്ഠന്തീ**തി നഗരദ്വാരഘരദ്വാരാനം ബാഹാ നിസ്സായ തിട്ഠന്തി. **ആഗന്ത്വാന സകം ഘര**ന്തി സകഘരം നാമ പുബ്ബഞാതിഘരമ്പി അത്തനാ സാമിഭാവേന അജ്ഝാവുത്ഥഘരമ്പി, തദുഭയമ്പി തേ യസ്മാ സകഘരസഞ്ഞായ ആഗച്ഛന്തി, തസ്മാ "ആഗന്ത്വാന സകം ഘര"ന്തി ആഹ.

൨. ഏവം ഭഗവാ പുബ്ബേ അനജ്ഝാവുത്ഥപുബ്ബമ്പി പുബ്ബഞാതിഘരത്താ ബിമ്ബിസാരനിവേസനം സകഘരസഞ്ഞായ ആഗന്ത്വാ തിരോകുട്ടാദീസു ഠിതേ ഇസ്സാമച്ഛരിയഫലം അനുഭവന്തേ അതിവിയ ദുദ്ദസികവിരൂപഭയാനകദസ്സനേ ബഹൂ പേതേ രഞ്ഞോ ദസ്സേന്തോ "തിരോകുട്ടേസു തിട്ഠന്തീ"തി ഗാഥം വത്വാ പുന തേഹി കതസ്സ കമ്മസ്സ ദാരുണഭാവം ദസ്സേന്തോ **"പഹൂതേ അന്നപാനമ്ഹീ"**തി ദുതിയഗാഥമാഹ.

തത്ഥ **പഹൂതേ**തി അനപ്പകേ ബഹുമ്ഹി, യാവദത്ഥേതി അത്ഥോ . ബ-കാരസ്സ ഹി പ-കാരോ ലബ്ഭതി "പഹു സന്തോ ന ഭരതീ"തിആദീസു (സു॰ നി॰ ൯൮) വിയ. കേചി പന "ബഹുകേ"തി പഠന്തി, സോ പന പമാദപാഠോ. **അന്നപാനമ്ഹീ**തി അന്നേ ച പാനേ ച. **ഖജ്ജഭോജ്ജേ**തി ഖജ്ജേ ച ഭോജ്ജേ ച. ഏതേന അസിതപീതഖായിതസായിതവസേന ചതുബ്ബിധമ്പി ആഹാരം ദസ്സേതി. **ഉപട്ഠിതേ**തി ഉപഗമ്മ ഠിതേ സജ്ജിതേ, പടിയത്തേതി അത്ഥോ. **ന തേസം കോചി സരതി സത്താന**ന്തി തേസം പേത്തിവിസയേ ഉപ്പന്നാനം സത്താനം കോചി മാതാ വാ പിതാ വാ പുത്തോ വാ നത്താ വാ ന സരതി. കിം കാരണാ? **കമ്മപച്ചയാ**തി, അത്തനാ കതസ്സ അദാനദാനപടിസേധനാദിഭേദസ്സ കദരിയകമ്മസ്സ കാരണഭാവതോ. തഞ്ഹി കമ്മം തേസം ഞാതീനം സരിതും ന ദേതി.

൩. ഏവം ഭഗവാ അനപ്പകേപി അന്നപാനാദിമ്ഹി വിജ്ജമാനേ ഞാതീനം പച്ചാസീസന്താനം പേതാനം കമ്മഫലേന ഞാതകാനം അനുസ്സരണമത്തസ്സാപി അഭാവം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി പേത്തിവിസയുപപന്നേ ഞാതകേ ഉദ്ദിസ്സ രഞ്ഞാ ദിന്നദാനം പസംസന്തോ **"ഏവം ദദന്തി ഞാതീന"**ന്തി തതിയഗാഥമാഹ.

തത്ഥ **ഏവ**ന്തി ഉപമാവചനം. തസ്സ ദ്വിധാ സമ്ബന്ധോ - തേസം സത്താനം കമ്മപച്ചയാ അസരന്തേസുപി കേസുചി കേചി ദദന്തി ഞാതീനം, യേ ഏവം അനുകമ്പകാ ഹോന്തീതി ച, മഹാരാജ, യഥാ തയാ ദിന്നം, ഏവം സുചിം പണീതം കാലേന കപ്പിയം പാനഭോജനം ദദന്തി ഞാതീനം, യേ ഹോന്തി അനുകമ്പകാതി ച. തത്ഥ **ദദന്തീ**തി ദേന്തി ഉദ്ദിസന്തി നിയ്യാതേന്തി. **ഞാതീന**ന്തി മാതിതോ ച പിതിതോ ച സമ്ബന്ധാനം. **യേ**തി യേ കേചി പുത്താദയോ. **ഹോന്തീ**തി ഭവന്തി. **അനുകമ്പകാ**തി അത്ഥകാമാ ഹിതേസിനോ. **സുചി**ന്തി സുദ്ധം മനോഹരം ധമ്മികഞ്ച. **പണീത**ന്തി ഉളാരം. **കാലേനാ**തി ദക്ഖിണേയ്യാനം പരിഭോഗയോഗ്ഗകാലേന, ഞാതിപേതാനം വാ തിരോകുട്ടാദീസു ആഗന്ത്വാ ഠിതകാലേന. **കപ്പിയ**ന്തി അനുച്ഛവികം പതിരൂപം അരിയാനം പരിഭോഗാരഹം. **പാനഭോജന**ന്തി പാനഞ്ച ഭോജനഞ്ച, തദുപദേസേന ചേത്ഥ സബ്ബം ദേയ്യധമ്മം വദതി.

൪. ഇദാനി യേന പകാരേന തേസം പേതാനം ദിന്നം നാമ ഹോതി, തം ദസ്സേന്തോ **"ഇദം വോ ഞാതീനം ഹോതു, സുഖിതാ ഹോന്തു ഞാതയോ"**തി

ചതുത്ഥഗാഥായ പുബ്ബഡ്ഢം ആഹ. തം തതിയഗാഥായ പുബ്ബഡ്ഢേന സമ്ബന്ധിതബ്ബം -

> "ഏവം ദദന്തി ഞാതീനം, യേ ഹോന്തി അനുകമ്പകാ;
> ഇദം വോ ഞാതീനം ഹോതു, സുഖിതാ ഹോന്തു ഞാതയോ"തി.

തേന "ഇദം വോ ഞാതീനം ഹോതൂതി ഏവം പകാരേന ദദന്തി, നോ അഞ്ഞഥാ"തി ആകാരത്ഥേന ഏവംസദ്ദേന ദാതബ്ബാകാരനിദസ്സനം കതം ഹോതി.

തത്ഥ **ഇദന്തി** ദേയ്യധമ്മനിദസ്സനം. **വോതി** നിപാതമത്തം "യേഹി വോ അരിയാ"തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൩൫) വിയ. **ഞാതീനം ഹോതൂതി** പേത്തിവിസയേ ഉപ്പന്നാനം ഞാതകാനം ഹോതു. "നോ ഞാതീന"ന്തി ച പഠന്തി, അമ്ഹാകം ഞാതീനന്തി അത്ഥോ. **സുഖിതാ ഹോന്തു ഞാതയോതി** തേ പേത്തിവിസയൂപപന്നാ ഞാതയോ ഇദം ഫലം പച്ചനുഭവന്താ സുഖിതാ സുഖപ്പത്താ ഹോന്തു.

യസ്മാ "ഇദം വോ ഞാതീനം ഹോതൂ"തി വുത്തേപി അഞ്ഞേന കതകമ്മം ന അഞ്ഞസ്സ ഫലദം ഹോതി , കേവലം പന തഥാ ഉദ്ദിസ്സ ദീയമാനം തം വത്ഥു ഞാതിപേതാനം കുസലകമ്മസ്സ പച്ചയോ ഹോതി, തസ്മാ യഥാ തേസം തസ്മിം വത്ഥുസ്മിം തസ്മിംയേവ ഖണേ ഫലനിബ്ബത്തകം കുസലകമ്മം ഹോതി, തം ദസ്സേന്തോ **"തേ ച തത്ഥോ"**തിആദിമാഹ.

തത്ഥ **തേതി** ഞാതിപേതാ. **തത്ഥാതി** യത്ഥ ദാനം ദീയതി, തത്ഥ. **സമാഗന്ത്വാതി** "ഇമേ നോ ഞാതയോ അമ്ഹാകം അത്ഥായ ദാനം ഉദ്ദിസന്തീ"തി അനുമോദനത്ഥം തത്ഥ സമാഗതാ ഹുത്വാ. **പഹൂതേ അന്നപാനമ്ഹീതി** അത്തനോ ഉദ്ദിസ്സ ദീയമാനേ തസ്മിം വത്ഥുസ്മിം. **സക്കച്ചം അനുമോദരേതി** കമ്മഫലം അഭിസദ്ദഹന്താ ചിത്തീകാരം അവിജഹന്താ അവിക്ഖിത്തചിത്താ ഹുത്വാ "ഇദം നോ ദാനം ഹിതായ സുഖായ ഹോതൂ"തി മോദന്തി അനുമോദന്തി പീതിസോമനസ്സജാതാ ഹോന്തി.

ഏവ്വ. ചിരം ജീവന്തൂതി ചിരം ജീവിനോ ദീഘായുകാ ഹോന്തു. **നോ ഞാതീതി** അമ്ഹാകം ഞാതകാ. **യേസം ഹേതൂതി** യേസം കാരണാ യേ നിസ്സായ. **ലഭാമസേതി** ഈദിസം സമ്പത്തിം പടിലഭാമ. ഇദഞ്ഹി ഉദ്ദിസനേന ലദ്ധസമ്പത്തിം അനുഭവന്താനം പേതാനം അത്തനോ ഞാതീനം ഥോമനാകാരദസ്സനം. പേതാനഞ്ഹി അത്തനോ അനുമോദനേന, ദായകാനം ഉദ്ദിസനേന, ഉക്ഖിണേയ്യസമ്പത്തിയാ ചാതി തീഹി അങ്ഗേഹി ദക്ഖിണാ തങ്ഖണഞ്ഞേവ ഫലനിബ്ബത്തികാ ഹോതി. തത്ഥ ദായകാ വിസേസഹേതു. തേനാഹ "യേസം ഹേതു ലഭാമസേ"തി. **അമ്ഹാകഞ്ച കതാ പൂജാതി** "ഇദം വോ ഞാതീനം ഹോതൂ"തി ഏവം ഉദ്ദിസന്തേഹി ദായകേഹി അമ്ഹാകഞ്ച പൂജാ കതാ, തേ **ദായകാ ച അനിപ്ഫലാ** യസ്മിം സന്താനേ പരിച്ചാഗമയം കമ്മം നിബ്ബത്തം തസ്സ തത്ഥേവ ഫലദാനതോ.

ഏത്ഥാഹ - "കിം പന പേത്തിവിസയൂപപന്നാ ഏവ ഞാതീ ഹേതുസമ്പത്തിയോ ലഭന്തി, ഉദാഹു അഞ്ഞേപീ"തി? ന ചേത്ഥ അമ്ഹേഹി വത്തബ്ബം, അത്ഥി ഭഗവതാ ഏവം ബ്യാകതത്താ. വുത്തഞ്ഹേതം --

“മയമസ്സു, ഭോ ഗോതമ, ബ്രാഹ്മണാ നാമ ദാനാനി ദേമ, പുഞ്ഞാനി കരോമ ‘ഇദം ദാനം പേതാനം ഞാതിസാലോഹിതാനം ഉപകപ്പതു, ഇദം ദാനം പേതാ ഞാതിസാലോഹിതാ പരിഭുഞ്ജന്തൂ’തി. കച്ചി തം, ഭോ ഗോതമ, ദാനം പേതാനം ഞാതിസാലോഹിതാനം ഉപകപ്പതി , കച്ചി തേ പേതാ ഞാതിസാലോഹിതാ തം ദാനം പരിഭുഞ്ജന്തീതി? ഠാനേ ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഉപകപ്പതി, നോ അട്ഠാനേതി.

“കതമം പന, ഭോ ഗോതമ, ഠാനം, കതമം അട്ഠാനന്തി? ഇധ, ബ്രാഹ്മണ, ഏകച്ചോ പാണാതിപാതീ ഹോതി...പേ... മിച്ഛാദിട്ഠികോ ഹോതി, സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ നിരയം ഉപപജ്ജതി. യോ നേരയികാനം സത്താനം ആഹാരോ, തേന സോ തത്ഥ യാപേതി, തേന സോ തത്ഥ തിട്ഠതി. ഇദം ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, അട്ഠാനം, യത്ഥ ഠിതസ്സ തം ദാനം ന ഉപകപ്പതി.

“ഇധ പന, ബ്രാഹ്മണ, ഏകച്ചോ പാണാതിപാതീ ഹോതി...പേ... മിച്ഛാദിട്ഠികോ ഹോതി, സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ തിരച്ഛാനയോനിം ഉപപജ്ജതി. യോ തിരച്ഛാനയോനികാനം സത്താനം ആഹാരോ, തേന സോ തത്ഥ യാപേതി, തേന സോ തത്ഥ തിട്ഠതി. ഇദമ്പി ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, അട്ഠാനം, യത്ഥ ഠിതസ്സ തം ദാനം ന ഉപകപ്പതി.

“ഇധ പന, ബ്രാഹ്മണ, ഏകച്ചോ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി...പേ... സമ്മാദിട്ഠികോ ഹോതി, സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ മനുസ്സാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതി...പേ... ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതി. യോ ദേവാനം ആഹാരോ, തേന സോ തത്ഥ യാപേതി, തേന സോ തത്ഥ തിട്ഠതി. ഇദമ്പി ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, അട്ഠാനം, യത്ഥ ഠിതസ്സ തം ദാനം ന ഉപകപ്പതി.

“ഇധ പന, ബ്രാഹ്മണ, ഏകച്ചോ പാണാതിപാതീ ഹോതി...പേ... മിച്ഛാദിട്ഠികോ ഹോതി, സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പേത്തിവിസയം ഉപപജ്ജതി. യോ പേത്തിവിസയികാനം സത്താനം ആഹാരോ, തേന സോ തത്ഥ യാപേതി, തേന സോ തത്ഥ തിട്ഠതി. യം വാ പനസ്സ ഇതോ അനുപവേച്ഛേന്തി മിത്താമച്ചാ വാ ഞാതിസാലോഹിതാ വാ, തേന സോ തത്ഥ യാപേതി, തേന സോ തത്ഥ തിട്ഠതി. ഇദം ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഠാനം, യത്ഥ ഠിതസ്സ തം ദാനം ഉപകപ്പതീ”തി.

“സചേ പന, ഭോ ഗോതമ, സോ പേതോ ഞാതിസാലോഹിതോ തം ഠാനം അനുപപന്നോ ഹോതി, കോ തം ദാനം പരിഭുഞ്ജതീ”തി ? “അഞ്ഞേപിസ്സ, ബ്രാഹ്മണ, പേതാ ഞാതിസാലോഹിതാ തം ഠാനം ഉപപന്നാ ഹോന്തി, തേ തം ദാനം പരിഭുഞ്ജന്തീ”തി.

“സചേ പന, ഭോ ഗോതമ, സോ ചേവ പേതോ ഞാതിസാലോഹിതോ തം ഠാനം അനുപപന്നോ ഹോതി, അഞ്ഞേപിസ്സ പേതാ ഞാതിസാലോഹിതാ തം ഠാനം അനുപപന്നാ ഹോന്തി, കോ തം ദാനം പരിഭുഞ്ജതീ”തി? “അട്ഠാനം ഖോ ഏതം, ബ്രാഹ്മണ, അനവകാസോ, യം തം ഠാനം വിവിത്തം അസ്സ ഇമിനാ ദീഘേന അദ്ധുനാ യദിദം പേതേഹി

ഞാതിസാലോഹിതേഹി, അപിച, ബ്രാഹ്മണ, ദായകോപി
അനിപ്ഫലോ''തി (അം° നി° ൧൦.൧൭൭).

൧൯. ഇദാനി പേത്തിവിസയൂപപന്നാനം തത്ഥ അഞ്ഞസ്സ കസിഗോരക്ഖാദിനോ സമ്പത്തിപടിലാഭകാരണസ്സ അഭാവം ഇതോ ദിന്നേന യാപനഞ്ച ദസ്സേതും **"ന ഹീ"**തിആദി വുത്തം.

തത്ഥ **ന ഹി തത്ഥ കസി അത്ഥീ**തി തസ്മിം പേത്തിവിസയേ കസി ന ഹി അത്ഥി, യം നിസ്സായ പേതാ സുഖേന ജീവേയ്യും. **ഗോരക്ഖേത്ഥ ന വിജ്ജതീ**തി ഏത്ഥ പേത്തിവിസയേ ന കേവലം കസിയേവ നത്ഥി, അഥ ഖോ ഗോരക്ഖാപി ന വിജ്ജതി, യം നിസ്സായ തേ സുഖേന ജീവേയ്യും. **വണിജ്ജാ താദിസീ നത്ഥീ**തി വണിജ്ജാപി താദിസീ നത്ഥി, യാ തേസം സമ്പത്തിപടിലാഭഹേതു ഭവേയ്യ. **ഹിരഞ്ഞേന കയാകയ**ന്തി ഹിരഞ്ഞേന കയവിക്കയമ്പി തത്ഥ താദിസം നത്ഥി, യം തേസം സമ്പത്തിപടിലാഭഹേതു ഭവേയ്യ. **ഇതേ ദിന്നേന യാപേന്തി, പേതാ കാലഗതാ തഹി**ന്തി കേവലം പന ഇതോ ഞാതീഹി വാ മിത്താമച്ചേഹി വാ ദിന്നേന യാപേന്തി, അത്തഭാവം പവത്തേന്തി. **പേതാ**തി പേത്തിവിസയൂപപന്നാ സത്താ. **കാലഗതാ**തി അത്തനോ മരണകാലേന ഗതാ. ''കാലകതാ''തി വാ പാഠോ, കതകാലാ കതമരണാ മരണം സമ്പത്താ. **തഹി**ന്തി തസ്മിം പേത്തിവിസയേ.

൨൦-൨൧. ഇദാനി യഥാവുത്തമത്ഥം ഉപമാഹി പകാസേതും **"ഉന്നമേ ഉദകം വുട്ഠ"**ന്തി ഗാഥാദ്വയമാഹ. തസ്സത്ഥോ - യഥാ ഉന്നമേ ഥലേ ഉന്നതപ്പദേസേ മേഘേഹി അഭിവുട്ഠം ഉദകം യഥാ നിന്നം പവത്തതി, യോ ഭൂമിഭാഗോ നിന്നോ ഓണതോ, തം ഉപഗച്ഛതി; ഏവമേവ ഇതോ ദിന്നം ദാനം പേതാനം ഉപകപ്പതി , ഫലുപ്പത്തിയാ വിനിയുജ്ജതി. നിന്നമിവ ഹി ഉദകപ്പവത്തിയാ ഠാനം പേതലോകോ ദാനൂപകപ്പനായ. യഥാഹ - ''ഇദം ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഠാനം, യത്ഥ ഠിതസ്സ തം ദാനം ഉപകപ്പതീ''തി (അം° നി° ൧൦.൧൭൭). യഥാ ച കന്ദരപദരസാഖപസാഖകുസോബ്ഭമഹാസോബ്ഭേ ഹി ഓഗലിതേന ഉദകേന വാരിവഹാ മഹാനജ്ജോ പൂരാ ഹുത്വാ സാഗരം പരിപൂരേന്തി, ഏവം ഇതോ ദിന്നദാനം പുബ്ബേ വുത്തനയേന പേതാനം ഉപകപ്പതീതി.

൨൨. യസ്മാ പേതാ ''ഇതോ കിഞ്ചി ലഭാമാ''തി ആസാഭിഭൂതാ ഞാതിഘരം ആഗന്ത്വാപി ''ഇദം നാമ നോ ദേഥാ''തി യാചിതും ന സക്കോന്തി, തസ്മാ തേസം ഇമാനി അനുസ്സരണവത്ഥൂനി അനുസ്സരന്തോ കുലപുത്തോ ദക്ഖിണം ദജ്ജാതി ദസ്സേന്തോ **"അദാസി മേ"**തി ഗാഥമാഹ.

തസ്സത്ഥോ - ഇദം നാമ മേ ധനം വാ ധഞ്ഞം വാ അദാസി, ഇദം നാമ മേ കിച്ചം അത്തനായേവ യോഗം ആപജ്ജന്തോ അകാസി, ''അസുകോ മേ മാതിതോ വാ പിതിതോ വാ സമ്ബന്ധത്താ **ഞാതി,** സിനേഹവസേന താണസമത്ഥതായ **മിത്തോ,** അസുകോ മേ സഹപംസുകീളകസഹായോ **സഖാ"**തി ച ഏതം സബ്ബമനുസ്സരന്തോ പേതാനം ദക്ഖിണം ദജ്ജാ ദാനം നിയ്യാതേയ്യ. ''ദക്ഖിണാ ദജ്ജാ''തി വാ പാഠോ, പേതാനം ദക്ഖിണാ ദാതബ്ബാ, തേന ''അദാസി മേ''തിആദിനാ നയേന പുബ്ബേ കതമനുസ്സരം അനുസ്സരതാതി വുത്തം ഹോതി. കരണത്ഥേ ഹി ഇദം പച്ചത്തവചനം.

൨൩-൨൪. യേ പന സത്താ ഞാതിമരണേന രുണ്ണസോകാദിപരാ ഏവ ഹുത്വാ തിട്ഠന്തി, ന തേസം അത്ഥായ കിഞ്ചി ദേന്തി, തേസം തം രുണ്ണസോകാദി കേവലം അത്തപരിതാപനമത്തമേവ ഹോതി, തം ന പേതാനം കഞ്ചി അത്ഥം സാധേതീതി ദസ്സേന്തോ **"ന ഹി രുണ്ണം വാ"**തി ഗാഥം വത്വാ പുന മഗധരാജേന ദിന്നദക്ഖിണായ സാത്ഥകഭാവം ദസ്സേതും **"അയഞ്ച ഖോ"**തി ഗാഥമാഹ. തേസം അത്ഥോ ഹേട്ഠാ വുത്തോയേവ.

൨൫. ഇദാനി യസ്മാ ഇമം ദക്ഖിണം ദേന്തേന രഞ്ഞാ ഞാതീനം ഞാതീഹി കത്തബ്ബകിച്ചകരണേന ഞാതിധമ്മോ നിദസ്സിതോ, ബഹുജനസ്സ പാകടോ കതോ, നിദസ്സനം പാകടം കതം "തുമ്ഹേഹിപി ഏവമേവ ഞാതീസു ഞാതിധമ്മോ പരിപൂരേതബ്ബോ"തി. തേ ച പേതേ ദിബ്ബസമ്പത്തിം അധിഗമേന്തേന പേതാനം പൂജാ കതാ ഉളാരാ , ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം അന്നപാനാദീഹി സന്തപ്പേന്തേന ഭിക്ഖൂനം ബലം അനുപ്പദിന്നം, അനുകമ്പാദിഗുണപരിവാരഞ്ച ചാഗചേതനം നിബ്ബത്തേന്തേന അനപ്പകം പുഞ്ഞം പസുതം, തസ്മാ ഭഗവാ ഇമേഹി യഥാഭുച്ചഗുണേഹി രാജാനം സമ്പഹംസേന്തോ **"സോ ഞാതിധമ്മോ"**തി ഓസാനഗാഥമാഹ.

തത്ഥ **ഞാതിധമ്മോ**തി ഞാതീഹി ഞാതീനം കത്തബ്ബകരണം. **ഉളാരാ**തി ഫീതാ സമിദ്ധാ. **ബല**ന്തി കായബലം. **പസുത**ന്തി ഉപചിതം. ഏത്ഥ ച **"സോ ഞാതിധമ്മോ ച അയം നിദസ്സിതോ"**തി ഏതേന ഭഗവാ രാജാനം ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേസി. ഞാതിധമ്മദസ്സനഞ്ഹേത്ഥ സന്ദസ്സനം. **"പേതാന പൂജാ ച കതാ ഉളാരാ"**തി ഇമിനാ സമാദപേസി. "ഉളാരാ"തി പസംസനഞ്ഹേത്ഥ പുനപ്പുനം പൂജാകരണേ സമാദപനം. **"ബലഞ്ച ഭിക്ഖൂനമനുപ്പദിന്ന"**ന്തി ഇമിനാ സമുത്തേജേസി. ഭിക്ഖൂനം ബലാനുപ്പദാനഞ്ഹേത്ഥ ഏവംവിധാനം ബലാനുപ്പദാനേ ഉസ്സാഹവഡ്ഢനേന സമുത്തേജനം. **"തുമ്ഹേഹി പുഞ്ഞം പസുതം അനപ്പക"**ന്തി ഇമിനാ സമ്പഹംസേസി. പുഞ്ഞപസവനകിത്തനഞ്ഹേത്ഥ തസ്സ യഥാഭുച്ചഗുണസംവണ്ണനഭാവേന സമ്പഹംസനന്തി ഏവമേത്ഥ യോജനാ വേദിതബ്ബാ.

ദേസനാപരിയോസാനേ ച പേത്തിവിസയൂപപത്തിആദീനവസംവണ്ണനേന സംവിഗ്ഗഹദയാനം യോനിസോ പദഹതം ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. ദുതിയദിവസേപി ദേവമനുസ്സാനം ഇദമേവ തിരോകുട്ടദേസനം ദേസേസി. ഏവം യാവ സത്ത ദിവസാ താദിസോവ ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസീതി.

തിരോകുട്ടപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. പഞ്ചപുത്തഖാദകപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ

നഗ്ഗാ ദുബ്ബണ്ണരൂപാസീതി ഇദം സത്ഥരി സാവത്ഥിയം വിഹരന്തേ പഞ്ചപുത്തഖാദകപേതിം ആരബ്ഭ വുത്തം. സാവത്ഥിയാ കിര അവിദൂരേ ഗാമകേ അഞ്ഞതരസ്സ കുടുമ്ബികസ്സ ഭരിയാ വഞ്ഝാ അഹോസി. തസ്സ ഞാതകാ ഏതദവോചും - "തവ പജാപതി വഞ്ഝാ, അഞ്ഞം തേ കഞ്ഞം ആനേമാ"തി. സോ തസ്സോ ഭരിയായ സിനേഹേന ന ഇച്ഛി. അഥസ്സ ഭരിയാ തം പവത്തിം സുത്വാ സാമികം ഏവമാഹ - "സാമി, അഹം വഞ്ഝാ, അഞ്ഞാ കഞ്ഞാ ആനേതബ്ബാ, മാ തേ കുലവംസോ ഉപച്ഛിജ്ജീ"തി. സോ തായ

നിപ്പീളിയമാനോ അഞ്ഞം കഞ്ഞം ആനേസി. സാ അപരേന സമയേന ഗബ്ഭിനീ അഹോസി. വഞ്ഝിത്ഥീ - “അയം പുത്തം ലഭിത്വാ ഇമസ്സ ഗേഹസ്സ ഇസ്സരാ ഭവിസ്സതീ”തി ഇസ്സാപകതാ തസ്സാ ഗബ്ഭപാതനൂപായം പരിയേസന്തീ അഞ്ഞതരം പരിബ്ബാജികം അന്നപാനാദീഹി സങ്ഗണ്ഹിത്വാ തായ തസ്സാ ഗബ്ഭപാതനം ദാപേസി. സാ ഗബ്ഭേ പതിതേ അത്തനോ മാതുയാ ആരോചേസി, മാതാ അത്തനോ ഞാതകേ സമോധാനേത്വാ തമത്ഥം നിവേദേസി. തേ വഞ്ഝിത്ഥിം ഏതദവോചും - “തയാ ഇമിസ്സാ ഗബ്ഭോ പാതിതോ”തി? “നാഹം പാതേമീ”തി. “സചേ തയാ ഗബ്ഭോ ന പാതിതോ, സപഥം കരോഹീ”തി . “സചേ മയാ ഗബ്ഭോ പാതിതോ, ദുഗ്ഗതിപരായണാ ഖുപ്പിപാസാഭിഭൂതാ സായം പാതം പഞ്ച പഞ്ച പുത്തേ വിജായിത്വാ ഖാദിത്വാ തിത്തിം ന ഗച്ഛേയ്യം, നിച്ചം ദുഗ്ഗന്ധാ മക്ഖികാപരികിണ്ണാ ച ഭവേയ്യ”ന്തി മുസാ വത്വാ സപഥം അകാസി. സാ നചിരസ്സേവ കാലം കത്വാ തസ്സേവ ഗാമസ്സ അവിദൂരേ ദുബ്ബണ്ണരൂപാ പേതീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി.

തദാ ജനപദേ വുത്ഥവസ്സാ അട്ഠ ഥേരാ സത്ഥു ദസ്സനത്ഥം സാവത്ഥിം ആഗച്ഛന്താ തസ്സ ഗാമസ്സ അവിദൂരേ ഛായൂദകസമ്പന്നേ അരഞ്ഞട്ഠാനേ വാസം ഉപഗച്ഛിംസു. അഥ സാ പേതീ ഥേരാനം അത്താനം ദസ്സേസി. തേസു സങ്ഘത്ഥേരോ തം പേതിം -

൨൬. “നഗ്ഗാ ദുബ്ബണ്ണരൂപാസി, ദുഗ്ഗന്ധാ പൂതി വായസി;
മക്ഖികാഹി പരികിണ്ണാ, കാ നു ത്വം ഇധ തിട്ഠസീ”തി. -

ഗാഥായ പടിപുച്ഛി. തത്ഥ **നഗ്ഗാ**തി നിച്ചോളാ. **ദുബ്ബണ്ണരൂപാസീ**തി ണവിരൂപാ അതിവിയ ബീഭച്ഛരൂപേന സമന്നാഗതാ അസി. **ദുഗ്ഗന്ധാ**തി അനിട്ഠഗന്ധാ. **പൂതി വായസീ**തി സരീരതോ കുണപഗന്ധം വായസി. **മക്ഖികാഹി പരികിണ്ണാ**തി നീലമക്ഖികാഹി സമന്തതോ ആകിണ്ണാ. **കാ നു ത്വം ഇധ തിട്ഠസീ**തി കാ നാമ ഏവരൂപാ ഇമസ്മിം ഠാനേ തിട്ഠസി, ഇതോ ചിതോ ച വിചരസീതി അത്ഥോ.

അഥ സാ പേതീ മഹാഥേരേന ഏവം പുട്ഠാ അത്താനം പകാസേന്തീ സത്താനം സംവേഗം ജനേന്തീ -

൨൭. “അഹം ഭദന്തേ പേതീമ്ഹി, ദുഗ്ഗതാ യമലോകികാ;
പാപകമ്മം കരിത്വാന, പേതലോകം ഇതോ ഗതാ.

൨൮. “കാലേന പഞ്ച പുത്താനി, സായം പഞ്ച പുനാപരേ;
വിജായിത്വാന ഖാദാമി, തേപി നാ ഹോന്തി മേ അലം.

൨൯. “പരിഡയ്ഹതി ധൂമായതി, ഖുദായ ഹദയം മമ;
പാനീയം ന ലഭേ പാതും, പസ്സ മം ബ്യസനം ഗത”ന്തി. -

ഇമാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി.

൨൭. തത്ഥ **ഭദന്തേ**തി ഥേരം ഗാരവേന ആലപതി. **ദുഗ്ഗതാ**തി ദുഗ്ഗതിം ഗതാ. **യമലോകികാ**തി “യമലോകോ”തി ലദ്ധനാമേ പേതലോകേ തത്ഥ പരിയാപന്നഭാവേന വിദിതാ. **ഇതോ ഗതാ**തി ഇതോ മനുസ്സലോകതോ പേതലോകം ഉപപജ്ജനവസേന ഗതാ, ഉപപന്നാതി അത്ഥോ.

൨൭. **കാലേനാ**തി രത്തിയാ വിഭാതകാലേ. ഭുമ്മത്ഥേ ഹി ഏ്തം കരണവചനം. **പഞ്ച പുത്താനീ**തി പഞ്ച പുത്തേ. ലിങ്ഗവിപല്ലാസേന ഹേതം വുത്തം. **സായം പഞ്ച പുനാപരേ**തി സായന്ഹകാലേ പുന അപരേ പഞ്ച പുത്തേ ഖാദാമീതി യോജനാ. **വിജായിത്വാനാ**തി ദിവസേ ദിവസേ ദസ ദസ പുത്തേ വിജായിത്വാ. **തേപി നാ ഹോന്തി മേ അല**ന്തി തേപി ദസപുത്താ ഏ്കദിവസം മയ്ഹം ഖുദായ പടിഘാതായ അഹം പരിയത്താ ന ഹോന്തി. ഗാഥാസുഖത്ഥഞ്ഹേത്ഥ നാ-ഇതി ദീഘം കത്വാ വുത്തം.

൨൮. **പരിഡയ്ഹതി ധൂമായതി ഖുദായ ഹദയം മമാ**തി ഖുദായ ജിഘച്ഛായ ബാധിയമാനായ മമ ഹദയപദേസോ ഉദരഗ്ഗിനാ പരിസമന്തതോ ഝായതി ധൂമായതി സന്തപ്പതി. **പാനീയം ന ലഭേ പാതു**ന്തി പിപാസാഭിഭൂതാ തത്ഥ തത്ഥ വിചരന്തീ പാനീയമ്പി പാതും ന ലഭാമി. **പസ്സ മം ബ്യസനം ഗത**ന്തി പേതൂപപത്തിയാ സാധാരണം അസാധാരണഞ്ച ഇമം ഈദിസം ബ്യസനം ഉപഗതം മം പസ്സ, ഭന്തേതി അത്തനാ അനുഭവിയമാനം ദുക്ഖം ഥേരസ്സ പവേദേസി.

തം സുത്വാ ഥേരോ തായ കതകമ്മം പുച്ഛന്തോ -

൩൦. "കിം നു കായേന വാചായ, മനസാ ദുക്കടം കതം;
കിസ്സ കമ്മവിപാകേന, പുത്തമംസാനി ഖാദസീ"തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **ദുക്കട**ന്തി ദുച്ചരിതം. **കിസ്സ കമ്മവിപാകേനാ**തി കീദിസസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകേന, കിം പാണാതിപാതസ്സ, ഉദാഹു അദിന്നാദാനാദീസു അഞ്ഞതരസ്സാതി അത്ഥോ. "കേന കമ്മവിപാകേനാ"തി കേചി പഠന്തി.

അഥ സാ പേതീ അത്തനാ കതകമ്മം ഥേരസ്സ കഥേന്തീ -

൩൧. "സപതീ മേ ഗബ്ഭിനീ ആസി, തസ്സാ പാപം അചേതയിം;
സാഹം പദുട്ഠമനസാ, അകരിം ഗബ്ഭപാതനം.

൩൨. "തസ്സ ദ്വേമാസികോ ഗബ്ഭോ, ലോഹിതഞ്ഞേവ പഗ്ഘരി;
തദസ്സാ മാതാ കുപിതാ, മയ്ഹം ഞാതീ സമാനയി;
സപഥഞ്ച മം അകാരേസി, പരിഭാസാപയീ ച മം.

൩൩. "സാഹം ഘോരഞ്ച സപഥം, മുസാവാദം അഭാസിസം;
'പുത്തമംസാനി ഖാദാമി, സചേ തം പകതം മയാ'.

൩൪. "തസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകേന, മുസാവാദസ്സ ചൂഭയം;
പുത്തമംസാനി ഖാദാമി, പുബ്ബലോഹിതമക്ഖിതാ"തി. - ഗാഥായോ അഭാസി;

൩൧-൩൨. തത്ഥ **സപതീ**തി സമാനപതികാ ഇത്ഥീ വുച്ചതി. **തസ്സാ പാപം അചേതയി**ന്തി തസ്സ സപതിയാ പാപം ലുദ്ദകം കമ്മം അചേതയിം. **പദുട്ഠമനസാ**തി പദുട്ഠചിത്താ, പദുട്ഠേന വാ മനസാ. **ദ്വേമാസികോ**തി ദ്വേമാസജാതോ പതിട്ഠിതോ ഹുത്വാ ദ്വേമാസികാ. **ലോഹിതഞ്ഞേവ പഗ്ഘരീ**തി വിപജ്ജമാനോ രുഹിരഞ്ഞേവ ഹുത്വാ വിസ്സന്ദി. **തദസ്സാ മാതാ കുപിതാ, മയ്ഹം ഞാതീ സമാനയീ**തി തദാ അസ്സാ സപതിയാ മാതാ മയ്ഹം കുപിതാ അത്തനോ

ഞാതകേ സമോധാനേസി. ‘‘തതസ്സാ’’തി വാ പാഠോ, തതോ അസ്സാതി പദവിഭാഗോ.

൩൩-൩൪. **സപഥ**ന്തി സപനം. **പരിഭാസാപയീ**തി ഭയേന തജ്ജാപേസി. **സപഥം മുസാവാദം അഭാസിസ**ന്തി ‘‘സചേ തം മയാ കതം, ഈദിസീ ഭവേയ്യ’’ന്തി കതമേവ പാപം അകതം കത്വാ ദസ്സേന്തീ മുസാവാദം അഭൂതം സപഥം അഭാസിം. **മുത്തമംസാനി ഖാദാമി, സചേതം പകതം മയാ**തി ഇദം തദാ സപഥസ്സ കതാകാരദസ്സനം. യദി ഏതം ഗബ്ഭപാതനപാപം മയാ കതം, ആയതിം പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തിയം മയ്ഹം പുത്തമംസാനിയേവ ഖാദേയ്യന്തി അത്ഥോ. **തസ്സ കമ്മസ്സാ**തി തസ്സ ഗബ്ഭപാതനവസേന പകതസ്സ പാണാതിപാതകമ്മസ്സ. **മുസാവാദസ്സ ചാ**തി മുസാവാദകമ്മസ്സ ച. **ഉഭയ**ന്തി ഉഭയസ്സപി കമ്മസ്സ ഉഭയേന വിപാകേന. കരണത്ഥേ ഹി ഇദം പച്ചത്തവചനം. **പുബ്ബലോഹിതമക്ഖിതാ**തി പസവനവസേന പരിഭിജ്ജനവസേന ച പുബ്ബേന ച ലോഹിതേന ച മക്ഖിതാ ഹുത്വാ പുത്തമംസാനി ഖാദാമീതി യോജനാ.

ഏവം സാ പേതീ അത്തനോ കമ്മവിപാകം പവേദേത്വാ പുന ഥേരേ ഏവമാഹ - ‘‘അഹം, ഭന്തേ, ഇമസ്മിംയേവ ഗാമേ അസുകസ്സ കുടുമ്ബികസ്സ ഭരിയാ ഇസ്സാപകതാ ഹുത്വാ പാപകമ്മം കത്വാ ഏവം പേതയോനിയം നിബ്ബത്താ. സാധു, ഭന്തേ, തസ്സ കുടുമ്ബികസ്സ ഗേഹം ഗച്ഛഥ, സോ തുമ്ഹാകം ദാനം ദസ്സതി, തം ദക്ഖിണം മയ്ഹം ഉദ്ദിസാപേയ്യാഥ, ഏവം മേ ഇതോ പേതലോകതോ മുത്തി ഭവിസ്സതീ’’തി. ഥേരാ തം സുത്വാ തം അനുകമ്പമാനാ ഉല്ലുമ്പനസഭാവസണ്ഠിതാ തസ്സ കുടുമ്ബികസ്സ ഗേഹം പിണ്ഡായ പവിസിംസു. കുടമ്ബികോ ഥേരേ ദിസ്വാ സഞ്ജാതപ്പസാദോ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ പത്താനി ഗഹേത്വാ ഥേരേ ആസനേസു നിസീദാപേത്വാ പണീതേന ആഹാരേന ഭോജേതും ആരഭി. ഥേരാ തം പവത്തിം കുടുമ്ബികസ്സ ആരോചേത്വാ തം ദാനം തസ്സാ പേതിയാ ഉദ്ദിസാപേസും. തങ്ഖണഞ്ഞേവ ച സാ പേതീ തതോ ദുക്ഖതോ അപേതാ ഉളാരസമ്പത്തിം പടിലഭിത്വാ രത്തിയം കുടുമ്ബികസ്സ അത്താനം ദസ്സേസി. അഥ ഥേരാ അനുക്കമേന സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ ഭഗവതോ തമത്ഥം ആരോചേസും. ഭഗവാ ച തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേസി. ദേസനാവസാനേ മഹാജനോ പടിലദ്ധസംവേഗോ ഇസ്സാമച്ഛേരതോ പടിവിരമി. ഏവം സാ ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ അഹോസീതി.

പഞ്ചപുത്തഖാദകപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. സത്തപുത്തഖാദകപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ

നഗ്ഗാ ദുബ്ബണ്ണരൂപാസീതി ഇദം സത്ഥരി സാവത്ഥിയം വിഹരന്തേ സത്തപുത്തഖാദകപേതിം ആരബ്ഭ വുത്തം. സാവത്ഥിയാ കിര അവിദൂരേ അഞ്ഞതരസ്മിം ഗാമകേ അഞ്ഞതരസ്സ ഉപാസകസ്സ ദ്വേ പുത്താ അഹേസും - പഠമവയേ ഠിതാ രൂപസമ്പന്നാ സീലാചാരേന സമന്നാഗതാ. തേസം മാതാ ‘‘പുത്തവതീ അഹ’’ന്തി പുത്തബലേന ഭത്താരം അതിമഞ്ഞതി. സോ ഭരിയായ അവമാനിതോ നിബ്ബിന്നമാനസോ അഞ്ഞം കഞ്ഞം ആനേസി. സാ നചിരസ്സേവ ഗബ്ഭിനീ അഹോസി. അഥസ്സ ജേട്ഠഭരിയാ ഇസ്സാപകതാ അഞ്ഞതരം വേജ്ജം ആമിസേന ഉപലാപേത്വാ തേന തസ്സാ തേമാസികം ഗബ്ഭം പാതേസി. അഥ സാ ഞാതീഹി ച ഭത്താരാ ച ‘‘തയാ ഇമിസ്സാ ഗബ്ഭോ പാതിതോ’’തി പുട്ഠാ ‘‘നാഹം പാതേമീ’’തി മുസാ വത്വാ തേഹി അസദ്ദഹന്തേഹി ‘‘സപഥം

കരോഹീ”തി വുത്താ “സായം പാതം സത്ത സത്ത പുത്തേ വിജായിത്വാ പുത്തമംസാനി ഖാദാമി, നിച്ചം ദുഗ്ഗന്ധാ ച മക്ഖികാപരികിണ്ണാ ച ഭവേയ്യ”ന്തി സപഥം അകാസി.

സാ അപരേന സമയേന കാലം കത്വാ തസ്സ ഗബ്ഭപാതനസ്സ മുസാവാദസ്സ ച ഫലേനേവ പേതയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ പുത്തനയേന പുത്തമംസാനി ഖാദന്തീ തസ്സേവ ഗാമസ്സ അവിദൂരേ വിചരതി. തേന ച സമയേന സമ്ബഹുലാ ഥേരാ ഗാമകാവാസേ വുത്ഥവസ്സാ ഭഗവന്തം ദസ്സനായ സാവത്ഥിം ആഗച്ഛന്താ തസ്സ ഗാമസ്സ അവിദൂരേ ഏകസ്മിം പദേസേ രത്തിയം വാസം കപ്പേസും. അഥ സാ പേതീ തേസം ഥേരാനം അത്താനം ദസ്സേസി. തം മഹാഥേരോ ഗാഥായ പുച്ഛി -

൩൫. “നഗ്ഗാ ദുബ്ബണ്ണരൂപാസി, ദുഗ്ഗന്ധാ പൂതി വായസി;
മക്ഖികാഹി പരികിണ്ണാ, കാ നു ത്വം ഇധ തിട്ഠസീ”തി.

സാ ഥേരേന പുട്ഠാ തീഹി ഗാഥാഹി പടിവചനം അദാസി -

൩൬. “അഹം ഭദന്തേ പേതീമ്ഹി, ദുഗ്ഗതാ യമലോകികാ;
പാപകമ്മം കരിത്വാന, പേതലോകം ഇതോ ഗതാ.

൩൭. “കാലേന സത്ത പുത്താനി, സായം സത്ത പുനാപരേ;
വിജായിത്വാന ഖാദാമി, തേപി നാ ഹോന്തി മേ അലം.

൩൮. “പരിഡയ്ഹതി ധൂമായതി, ഖുദായ ഹദയം മമ;
നിബ്ബുതിം നാധിഗച്ഛാമി, അഗ്ഗിദഡ്ഢാവ ആതപേ”തി.

൩൮. തത്ഥ **നിബ്ബുതി**ന്തി ഖുപ്പിപാസാദുക്ഖസ്സ വൂപസമം. **നാധിഗച്ഛാമീ**തി ന ലഭാമി. **അഗ്ഗിദഡ്ഢാവ ആതപേ**തി അതിഉണ്ഹആതപേ അഗ്ഗിനാ ഡയ്ഹമാനാ വിയ നിബ്ബുതിം നാധിഗച്ഛാമീതി യോജനാ.

തം സുത്വാ മഹാഥേരോ തായ കതകമ്മം പുച്ഛന്തോ -

൩൯. “കിം നു കായേന വാചായ, മനസാ ദുക്കടം കതം;
കിസ്സകമ്മവിപാകേന, പുത്തമംസാനി ഖാദസീ”തി. - ഗാഥമാഹ;

അഥ സാ പേതീ അത്തനോ പേതലോകൂപപത്തിഞ്ച പുത്തമംസഖാദനകാരണഞ്ച കഥേന്തീ -

൪൦. “അഹൂ മയ്ഹം ദുവേ പുത്താ, ഉഭോ സമ്പത്തയോബ്ബനാ;
സാഹം പുത്തബലൂപേതാ, സാമികം അതിമഞ്ഞിസം.

൪൧. “തതോ മേ സാമികോ കുദ്ധോ, സപതിം മയ്ഹമാനയി;
സാ ച ഗബ്ഭം അലഭിത്ഥ, തസ്സാ പാപം അചേതയിം.

൪൨. “സാഹം പദുട്ഠമനസാ, അകരിം ഗബ്ഭപാതനം;
തസ്സ തേമാസികോ ഗബ്ഭോ, പൂതിലോഹിതകോ പതി.

൪൩. “തദസ്സാ മാതാ കുപിതാ, മയ്ഹം ഞാതീ സമാനയി;
സപഥഞ്ച മം കാരേസി, പരിഭാസാപയീ ച മം.

൪൪.“സാഹം ഘോരഞ്ച സപഥം, മുസാവാദം അഭാസിസം;
‘പുത്തമംസാനി ഖാദാമി, സചേ തം പകതം മയാ’.

൪൫.“തസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകേന, മുസാവാദസ്സ ചൂഭയം;
പുത്തമംസാനി ഖാദാമി, പുബ്ബലോഹിതമക്ഖിതാ”തി. - ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി;

൪൦-൪൫. തത്ഥ **പുത്തബലൂപേതാ**തി പുത്തബലേന ഉപേതാ, പുത്താനം വസേന ലദ്ധബലാ. **അതിമഞ്ഞിസ**ന്തി അതിക്കമിത്വാ മഞ്ഞിം അവമഞ്ഞിം. **പൂതിലോഹിതകോ പതീ**തി കുണപലോഹിതം ഹുത്വാ ഗബ്ഭോ പരിപതി. സേസം സബ്ബം അനന്തരസദിസമേവ. തത്ഥ അട്ഠ ഥേരാ, ഇധ സമ്ബഹുലാ. തത്ഥ പഞ്ച പുത്താ, ഇധ സത്താതി അയമേവ വിസേസോതി.

സത്തപുത്തഖാദകപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. ഗോണപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

കിം നു ഉമ്മത്തരൂപോ വാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം മതപിതികം കുടുമ്ബികം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിര അഞ്ഞതരസ്സ കുടുമ്ബികസ്സ പിതാ കാലമകാസി. സോ പിതു മരണേന സോകസന്തത്തഹദയോ രോദമാനോ ഉമ്മത്തകോ വിയ വിചരന്തോ യം യം പസ്സതി, തം തം പുച്ഛതി - “അപി മേ പിതരം പസ്സിത്ഥാ”തി? ന കോചി തസ്സ സോകം വിനോദേതും അസക്ഖി. തസ്സ പന ഹദയേ ഘടേ പദീപോ വിയ സോതാപത്തിഫലസ്സ ഉപനിസ്സയോ പജ്ജലതി.

സത്ഥാ പച്ചൂസസമയേ ലോകം ഓലോകേന്തോ തസ്സ സോതാപത്തിഫലസ്സ ഉപനിസ്സയം ദിസ്വാ “ഇമസ്സ അതീതകാരണം ആഹരിത്വാ സോകം വൂപസമേത്വാ സോതാപത്തിഫലം ദാതും വട്ടതീ”തി ചിന്തേത്വാ പുനദിവസേ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ പച്ഛാസമണം അനാദായ തസ്സ ഘരദ്വാരം അഗമാസി. സോ “സത്ഥാ ആഗതോ”തി സുത്വാ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം ഗേഹം പവേസേത്വാ സത്ഥരി പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസിന്നേ സയം ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ “കിം, ഭന്തേ, മയ്ഹം പിതു ഗതട്ഠാനം ജാനാഥാ”തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ, “ഉപാസക, കിം ഇമസ്മിം അത്തഭാവേ പിതരം പുച്ഛസി, ഉദാഹു അതീതേ”തി ആഹ. സോ തം വചനം സുത്വാ “ബഹൂ കിര മയ്ഹം പിതരോ”തി തനുഭൂതസോകോ ഥോകം മജ്ഝത്തതം പടിലഭി. അഥസ്സ സത്ഥാ സോകവിനോദനം ധമ്മകഥം കത്വാ അപഗതസോകം കല്ലചിത്തം വിദിത്വാ സാമുക്കംസികായ ധമ്മദേസനായ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാപേത്വാ വിഹാരം അഗമാസി.

അഥ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - “പസ്സഥ, ആവുസോ, ബുദ്ധാനുഭാവം, തഥാ സോകപരിദേവസമാപന്നോ ഉപാസകോ ഖണേനേവ ഭഗവതാ സോതാപത്തിഫലേ വിനീതോ”തി. സത്ഥാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനേ നിസിന്നോ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛി. ഭിക്ഖൂ തമത്ഥം ഭഗവതോ ആരോചേസും. സത്ഥാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ മയാ ഇമസ്സ സോകോ അപനീതോ, പുബ്ബേപി അപനീതോയേവാ”തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം അഞ്ഞതരസ്സ ഗഹപതികസ്സ പിതാ കാലമകാസി. സോ പിതു മരണേന സോകപരിദേവസമാപന്നോ അസ്സുമുഖോ രത്തക്ഖോ കന്ദന്തോ ചിതകം പദക്ഖിണം കരോതി. തസ്സ പുത്തോ സുജാതോ നാമ കുമാരോ പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ ബുദ്ധിസമ്പന്നോ പിതുസോകവിനയനൂപായം ചിന്തേന്തോ ഏകദിവസം ബഹിനഗരേ ഏകം മതഗോണം ദിസ്വാ തിണഞ്ച പാനീയഞ്ച ആഹരിത്വാ തസ്സ പുരതോ ഠപേത്വാ "ഖാദ, ഖാദ, പിവ, പിവാ"തി വദന്തോ അട്ഠാസി. ആഗതാഗതാ തം ദിസ്വാ "സമ്മ സുജാത, കിം ഉമ്മത്തകോസി, യോ ത്വം മതസ്സ ഗോണസ്സ തിണോദകം ഉപനേസീ"തി വദന്തി? സോ ന കിഞ്ചി പടിവദതി. മനുസ്സാ തസ്സ പിതു സന്തികം ഗന്ത്വാ "പുത്തോ തേ ഉമ്മത്തകോ ജാതോ, മതഗോണസ്സ തിണോദകം ദേതീ"തി ആഹംസു. തം സുത്വാ ച കുടുമ്ബികസ്സ പിതരം ആരബ്ഭ ഠിതോ സോകോ അപഗതോ. സോ "മയ്ഹം കിര പുത്തോ ഉമ്മത്തകോ ജാതോ"തി സംവേഗപ്പത്തോ വേഗേന ഗന്ത്വാ "നനു ത്വം, താത സുജാത, പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ ബുദ്ധിസമ്പന്നോ, കസ്മാ മതഗോണസ്സ തിണോദകം ദേസീ"തി ചോദേന്തോ -

ർന്ന."കിം നു ഉമ്മത്തരൂപോവ, ലായിത്വാ ഹരിതം തിണം;
ഖാദ ഖാദാതി ലപസി, ഗതസത്തം ജരഗ്ഗവം.

ർ൭."ന ഹി അന്നേന പാനേന, മതോ ഗോണോ സമുട്ഠഹേ;
ത്വംസി ബാലോ ച ദുമ്മേധോ, യഥാ തഞ്ഞോവ ദുമ്മതീ"തി. -

ഗാഥാദ്വയമാഹ. തത്ഥ **കിം നൂ**തി പുച്ഛാവചനം. **ഉമ്മത്തരൂപോവാ**തി ഉമ്മത്തകസഭാവോ വിയ ചിത്തക്ഖേപം പത്തോ വിയ. **ലായിത്വാ**തി ലവിത്വാ. **ഹരിതം തിണ**ന്തി അല്ലതിണം. **ലപസി** വിലപസി. **ഗതസത്ത**ന്തി വിഗതജീവിതം. **ജരഗ്ഗവ**ന്തി ബലിബദ്ദം ജിണ്ണഗോണം. **അന്നേന പാനേനാ**തി തയാ ദിന്നേന ഹരിതതിണേന വാ പാനീയേന വാ. **മതോ ഗോണോ സമുട്ഠഹേ**തി കാലകതോ ഗോണോ ലദ്ധജീവിതോ ഹുത്വാ ന ഹി സമുട്ഠഹേയ്യ. **ത്വംസി ബാലോ ച ദുമ്മേധോ**തി ത്വം ബാല്യയോഗതോ ബാലോ, മേധാസങ്ഖാതായ പഞ്ഞായ അഭാവതോ ദുമ്മേധോ അസി. **യഥാ തഞ്ഞോവ ദുമ്മതീ**തി യഥാ തം അഞ്ഞോപി നിപ്പഞ്ഞോ വിപ്പലപേയ്യ, ഏവം ത്വം നിരത്ഥകം വിപ്പലപസീതി അത്ഥോ. യഥാ തന്തി നിപാതമത്തം.

തം സുത്വാ സുജാതോ പിതരം സഞ്ഞാപേതും അത്തനോ അധിപ്പായം പകാസേന്തോ -

ർവ്വ."ഇമേ പാദാ ഇദം സീസം, അയം കായോ സവാലധി;
നേത്താ തഥേവ തിട്ഠന്തി, അയം ഗോണോ സമുട്ഠഹേ.

ർൻ."നായ്യകസ്സ ഹത്ഥപാദാ, കായോ സീസഞ്ച ദിസ്സതി;
രുദം മത്തികഥൂപസ്മിം, നനു ത്വഞ്ഞേവ ദുമ്മതീ"തി. -

ഗാഥാദ്വയം അഭാസി. തസ്സത്ഥോ - ഇമസ്സ ഗോണസ്സ **ഇമേ** ചത്താരോ **പാദാ, ഇദം സീസം,** സഹ വാലധിനാ വത്തതീതി **സവാലധി അയം കായോ. ഇമാനി ച നേത്താ** നയനാനി യഥാ മരണതോ പുബ്ബേ, **തഥേവ** അഭിന്നസണ്ഠാനാനി **തിട്ഠന്തി. അയം ഗോണോ സമുട്ഠഹേ**തി ഇമസ്മാ കാരണാ അയം ഗോണോ സമുട്ഠഹേയ്യ സമുത്തിട്ഠേയ്യാതി മമ ചിത്തം ഭവേയ്യ. "മഞ്ഞേ ഗോണോ സമുട്ഠഹേ"തി കേചി പഠന്തി, തേന കാരണേന അയം ഗോണോ സഹസാപി

കായം സമുട്ഠഹേയ്യാതി അഹം മഞ്ഞേയ്യം, ഏവം മേ മഞ്ഞനാ സമ്ഭവേയ്യാതി അധിപ്പായോ. **അയ്യകസ്സ** പന മയ്ഹം പിതാമഹസ്സ **ന ഹത്ഥപാദാ കായോ സീസം ദിസ്സതി,** കേവലം പന തസ്സ അട്ഠികാനി പക്ഖിപിത്വാ കതേ മത്തികാമയേ ഥൂപേ രുദന്തോ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന, താത, **ത്വഞ്ഞേവ ദുമ്മതി** നിപ്പഞ്ഞോ, ഭിജ്ജനധമ്മാ സങ്ഖാരാ ഭിജ്ജന്തി, തത്ഥ വിജാനതം കാ പരിദേവനാതി പിതു ധമ്മം കഥേസി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തസ്സ പിതാ "മമ മുത്തോ പണ്ഡിതോ മം സഞ്ഞാപേതും ഇമം കമ്മം അകാസീ"തി ചിന്തേത്വാ "താത സുജാത, 'സബ്ബേപി സത്താ മരണധമ്മാ'തി അഞ്ഞാതമേതം, ഇതോ പട്ഠായ ന സോചിസ്സാമി, സോകഹരണസമത്ഥേന നാമ മേധാവിനാ താദിസേനേവ ഭവിതബ്ബ"ന്തി പുത്തം പസംസന്തോ -

൭൦. "ആദിത്തം വത മം സന്തം, ഘതസിത്തംവ പാവകം;
വാരിനാ വിയ ഓസിഞ്ചം, സബ്ബം നിബ്ബാപയേ ദരം.

൭൧. "അബ്ബഹീ വത മേ സല്ലം, സോകം ഹദയനിസ്സിതം;
യോ മേ സോകപരേതസ്സ, പിതുസോകം അപാനുദി.

൭൨. "സ്വാഹം അബ്ബൂള്ഹസല്ലോസ്മി, സീതിഭൂതോസ്മി നിബ്ബുതോ;
ന സോചാമി ന രോദാമി, തവ സുത്വാന മാണവ.

൭൩. "ഏവം കരോന്തി സപ്പഞ്ഞാ, യേ ഹോന്തി അനുകമ്പകാ;
വിനിവത്തയന്തി സോകമ്ഹാ, സുജാതോ പിതരം യഥാ"തി. -

ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി. തത്ഥ **ആദിത്ത**ന്തി സോകഗ്ഗിനാ ആദിത്തം ജലിതം. **സന്ത**ന്തി സമാനം. **പാവക**ന്തി അഗ്ഗി. **വാരിനാ വിയ ഓസിഞ്ച**ന്തി ഉദകേന അവസിഞ്ചന്തോ വിയ. **സബ്ബം നിബ്ബാപയേ ദര**ന്തി സബ്ബം മേ ചിത്തദരഥം നിബ്ബാപേസി. **അബ്ബഹീ വതാ**തി നീഹരി വത. **സല്ല**ന്തി സോകസല്ലം. **ഹദയനിസ്സിത**ന്തി ചിത്തസന്നിസ്സിതസല്ലഭൂതം. **സോകപരേതസ്സാ**തി സോകേന അഭിഭൂതസ്സ. **പിതുസോക**ന്തി പിതരം ആരബ്ഭ ഉപ്പന്നം സോകം. **അപാനുദീ**തി അപനേസി. **തവ സുത്വാന മാണവാ**തി, കുമാര, തവ വചനം സുത്വാ ഇദാനി പന ന സോചാമി ന രോദാമി. **സുജാതോ പിതരം യഥാ**തി യഥാ അയം സുജാതോ അത്തനോ പിതരം സോകതോ വിനിവത്തേസി, ഏവം അഞ്ഞേപി യേ അനുകമ്പകാ അനുഗ്ഗണ്ഹസീലാ ഹോന്തി, തേ സപ്പഞ്ഞാ ഏവം കരോന്തി പിതൂനം അഞ്ഞേസഞ്ച ഉപകാരം കരോന്തീതി അത്ഥോ.

മാണവസ്സ വചനം സുത്വാ പിതാ അപഗതസോകോ ഹുത്വാ സീസം നഹായിത്വാ ഭുഞ്ജിത്വാ കമ്മന്തേ പവത്തേത്വാ കാലം കത്വാ സഗ്ഗപരായണോ അഹോസി. സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ തേസം ഭിക്ഖൂനം സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീസു പതിട്ഠഹിംസു. തദാ സുജാതോ ലോകനാഥോ അഹോസീതി.

ഗോണപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. മഹാപേസകാരപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ

ഗൂഥഞ്ച മുത്തം രുഹിരഞ്ച പുബ്ബന്തി ഇദം സത്ഥരി സാവത്ഥിയം വിഹരന്തേ അഞ്ഞതരം പേസകാരപേതിം ആരബ്ഭ വുത്തം. ദ്വാദസമത്താ കിര ഭിക്ഖൂ സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ വസനയോഗ്ഗട്ഠാനം വീമംസന്താ ഉപകട്ഠായ വസ്സൂപനായികായ അഞ്ഞതരം ഛായൂദകസമ്പന്നം രമണീയം അരഞ്ഞായതനം തസ്സ ച നാതിദൂരേ നാച്ചാസന്നേ ഗോചരഗാമം ദിസ്വാ തത്ഥ ഏകരത്തിം വസിത്വാ ദുതിയദിവസേ ഗാമം പിണ്ഡായ പവിസിംസു. തത്ഥ ഏകാദസ പേസകാരാ പടിവസന്തി, തേ തേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ സഞ്ജാതസോമനസ്സാ ഹുത്വാ അത്തനോ അത്തനോ ഗേഹം നേത്വാ പണീതേന ആഹാരേന പരിവിസിത്വാ ആഹംസു "കുഹിം, ഭന്തേ, ഗച്ഛഥാ"തി? "യത്ഥ അമ്ഹാകം ഫാസുകം, തത്ഥ ഗമിസ്സാമാ"തി. "യദി ഏവം, ഭന്തേ, ഇധേവ വസിതബ്ബ"ന്തി വസ്സൂപഗമനം യാചിംസു. ഭിക്ഖൂ സമ്പടിച്ഛിംസു. ഉപാസകാ തേസം തത്ഥ അരഞ്ഞകുടികായോ കാരേത്വാ അദംസു. ഭിക്ഖൂ തത്ഥ വസ്സം ഉപഗച്ഛിംസു.

തത്ഥ ജേട്ഠകപേസകാരോ ദ്വേ ഭിക്ഖൂ ചതൂഹി പച്ചയേഹി സക്കച്ചം ഉപട്ഠഹി, ഇതരേ ഏകേകം ഭിക്ഖും ഉപട്ഠഹിംസു. ജേട്ഠകപേസകാരസ്സ ഭരിയാ അസ്സദ്ധാ അപ്പസന്നാ മിച്ഛാദിട്ഠികാ മച്ഛരിനീ ഭിക്ഖൂ ന സക്കച്ചം ഉപട്ഠാതി. സോ തം ദിസ്വാ തസ്സായേവ കനിട്ഠഭഗിനിം ആനേത്വാ അത്തനോ ഗേഹേ ഇസ്സരിയം നിയ്യാദേസി. സാ സദ്ധാ പസന്നാ ഹുത്വാ സക്കച്ചം ഭിക്ഖൂ പടിജഗ്ഗി. തേ സബ്ബേ പേസകാരോ വസ്സം വുത്ഥാനം ഭിക്ഖൂനം ഏകേകസ്സ ഏകേകം സാടകമദംസു. തത്ഥ മച്ഛരിനീ ജേട്ഠപേസകാരസ്സ ഭരിയാ പദുട്ഠചിത്താ അത്തനോ സാമികം പരിഭാസി - "യം തയാ സമണാനം സക്യപുത്തിയാനം ദാനം ദിന്നം അന്നപാനം, തം തേ പരലോകേ ഗൂഥമുത്തം പുബ്ബലോഹിതഞ്ച ഹുത്വാ നിബ്ബത്തതു, സാടകാ ച ജലിതാ അയോമയപട്ടാ ഹോന്തൂ"തി.

തത്ഥ ജേട്ഠപേസകാരോ അപരേന സമയേന കാലം കത്വാ വിഞ്ഝാടവിയം ആനുഭാവസമ്പന്നാ രുക്ഖദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്സ പന കദരിയാ ഭരിയാ കാലം കത്വാ തസ്സേവ വസനട്ഠാനസ്സ അവിദൂരേ പേതീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. സാ നഗ്ഗാ ദുബ്ബണ്ണരൂപാ ജിഘച്ഛാപിപാസാഭിഭൂതാ തസ്സ ഭൂമദേവസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ആഹ - "അഹം, സാമി, നിച്ചോളാ അതിവിയ ജിഘച്ഛാപിപാസാഭിഭൂതാ വിചരാമി, ദേഹി മേ വത്ഥം അന്നപാനഞ്ചാ"തി. സോ തസ്സാ ദിബ്ബം ഉളാരം അന്നപാനം ഉപനേസി. തം തായ ഗഹിതമത്തമേവ ഗൂഥമുത്തം പുബ്ബലോഹിതഞ്ച സമ്പജ്ജതി, സാടകഞ്ച ദിന്നം തായ പരിദഹിതം പജ്ജലിതം അയോമയപട്ടം ഹോതി. സാ മഹാദുക്ഖം അനുഭവന്തീ തം ഛഡ്ഡേത്വാ കന്ദന്തീ വിചരതി.

തേന ച സമയേന അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു വുത്ഥവസ്സോ സത്ഥാരം വന്ദിതും ഗച്ഛന്തോ മഹതാ സത്ഥേന സദ്ധിം വിഞ്ഝാടവിം പടിപജ്ജി. സത്ഥികാ രത്തിം മഗ്ഗം ഗന്ത്വാ ദിവാ വനേ സന്ദച്ഛായൂദകസമ്പന്നം പദേസം ദിസ്വാ യാനാനി മുഞ്ചിത്വാ മുഹുത്തം വിസ്സമിംസു. ഭിക്ഖു പന വിവേകകാമതായ ഥോകം അപക്കമിത്വാ അഞ്ഞതരസ്സ സന്ദച്ഛായസ്സ വനഗഹനപടിച്ഛന്നസ്സ രുക്ഖസ്സ മൂലേ സങ്ഘാടിം പഞ്ഞപേത്വാ നിപന്നോ രത്തിയം മഗ്ഗഗമനപരിസ്സമേന കിലന്തകായോ നിദ്ദം ഉപഗഞ്ഛി. സത്ഥികാ വിസ്സമിത്വാ മഗ്ഗം പടിപജ്ജിംസു, സോ ഭിക്ഖു ന പടിബുജ്ഝി. അഥ സായന്ഹസമയേ ഉട്ഠഹിത്വാ തേ അപസ്സന്തോ അഞ്ഞതരം കുമ്മഗ്ഗം പടിപജ്ജിത്വാ അനുക്കമേന തസ്സാ ദേവതായ

വസനട്ഠാനം സമ്പാപുണി. അഥ നം സോ ദേവപുത്തോ ദിസ്വാ മനുസ്സരൂപേന ഉപഗന്ത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ അത്തനോ വിമാനം പവേസേത്വാ പാദബ്ഭഞ്ജനാദീനി ദത്വാ പയിരുപാസന്തോ നിസീദി. തസ്മിഞ്ച സമയേ സാ പേതീ ആഗന്ത്വാ "ദേഹി മേ, സാമി, അന്നപാനം സാടകഞ്ചാ"തി ആഹ. സോ തസ്സാ താനി അദാസി. താനി ച തായ ഗഹിതമത്താനി ഗൂഥമുത്തപുബ്ബലോഹിതപജ്ജലിതഅയോപട്ടായേവ അഹേസും. സോ ഭിക്ഖു തം ദിസ്വാ സഞ്ജാതസംവേഗോ തം ദേവപുത്തം -

൫൪. "ഗൂഥഞ്ച മുത്തം രുഹിരഞ്ച പുബ്ബം, പരിഭുഞ്ജതി കിസ്സ അയം വിപാകോ;
അയം നു കിം കമ്മമകാസി നാരീ, യാ സബ്ബദാ ലോഹിതപുബ്ബഭക്ഖാ.

൫൫. "നവാനി വത്ഥാനി സുഭാനി ചേവ, മുദൂനി സുദ്ധാനി ച ലോമസാനി;
ദിന്നാനി മിസ്സാ കിതകാ ഭവന്തി, അയം നു കിം കമ്മമകാസി നാരീ"തി. -

ദ്വീഹി ഗാഥാഹി പടിപുച്ഛി. തത്ഥ **കിസ്സ അയം വിപാകോതി** കീദിസസ്സ കമ്മസ്സ അയം വിപാകോ, യം ഏസാ ഇദാനി പച്ചനുഭവതീതി. **അയം നു കിം കമ്മമകാസി നാരീ**തി അയം ഇത്ഥീ കിം നു ഖോ കമ്മം പുബ്ബേ അകാസി. **യാ സബ്ബദാ ലോഹിതപുബ്ബഭക്ഖാ**തി യാ സബ്ബകാലം രുഹിരപുബ്ബമേവ ഭക്ഖതി പരിഭുഞ്ജതി. **നവാനീ**തി പച്ചഗ്ഘാനി താവദേവ പാതുഭൂതാനി. **സുഭാനീ**തി സുന്ദരാനി ദസ്സനീയാനി. **മുദൂനീ**തി സുഖസമ്ഫസ്സാനി. **സുദ്ധാനീ**തി പരിസുദ്ധവണ്ണാനി. **ലോമസാനീ**തി സലോമകാനി സുഖസമ്ഫസ്സാനി , സുന്ദരാനീതി അത്ഥോ. **ദിന്നാനി മിസ്സാ കിതകാ ഭവന്തീ**തി കിതകകണ്ടകസദിസാനി ലോഹപട്ടസദിസാനി ഭവന്തി. "കീടകാ ഭവന്തീ"തി വാ പാഠോ, ഖാദകപാണകവണ്ണാനി ഭവന്തീതി അത്ഥോ.

ഏവം സോ ദേവപുത്തോ തേന ഭിക്ഖുനാ പുട്ഠോ തായ പുരിമജാതിയാ കതകമ്മം പകാസേന്തോ -

൫൬. "ഭരിയാ മമേസാ അഹു ഭദന്തേ, അദായികാ മച്ഛരിനീ കദരിയാ;
സാ മം ദദന്തം സമണബ്രാഹ്മണാനം, അക്കോസതീ ച പരിഭാസതീ ച.

൫൭. "ഗൂഥഞ്ച മുത്തം രുഹിരഞ്ച പുബ്ബം, പരിഭുഞ്ജ ത്വം അസുചിം സബ്ബകാലം;
ഏതം തേ പരലോകസ്മിം ഹോതു, വത്ഥാ ച തേ കിതകസമാ ഭവന്തു;
ഏതാദിസം ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ, ഇധാഗതാ ചിരരത്തായ ഖാദതീ"തി. -

ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി. തത്ഥ **അദായികാ**തി കസ്സചി കിഞ്ചിപി അദാനസീലാ. **മച്ഛരിനീ കദരിയാ**തി പഠമം മച്ഛേരമലസ്സ സഭാവേന മച്ഛരിനീ, തായ ച പുനപ്പുനം ആസേവനതായ ഥദ്ധമച്ഛരിനീ, തായ കദരിയാ അഹൂതി യോജനാ. ഇദാനി തസ്സാ തമേവ കദരിയതം ദസ്സേന്തോ **"സാ മം ദദന്ത"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഏതാദിസ**ന്തി ഏവരൂപം യഥാവുത്തവചീദുച്ചരിതാദിം ചരിത്വാ. **ഇധാഗതാ**തി ഇമം പേതലോകം ആഗതാ, പേതത്തഭാവം ഉപഗതാ. **ചിരരത്തായ ഖാദതീ**തി ചിരകാലം ഗൂഥാദിമേവ ഖാദതി. തസ്സാ ഹി യേനാകാരേന അക്കുട്ഠം, തേനേവാകാരേന പവത്തമാനമ്പി ഫലം. യം ഉദ്ദിസ്സ അക്കുട്ഠം, തതോ

അഞ്ഞത്ഥ പഥവിയം കമന്തകസങ്ഖാതേ മത്ഥകേ അസനിപാതോ വിയ അത്തനോ ഉപരി പതതി.

ഏവം സോ ദേവപുത്തോ തായ പുബ്ബേ കതകമ്മം കഥേത്വാ പുന തം ഭിക്ഖും ആഹ - "അത്ഥി പന, ഭന്തേ, കോചി ഉപായോ ഇമം പേതലോകതോ മോചേതു"ന്തി ? "അത്ഥീ"തി ച വുത്തേ "കഥേഥ, ഭന്തേ"തി. യദി ഭഗവതോ അരിയസങ്ഘസ്സ ച ഏകസ്സേവ വാ ഭിക്ഖുനോ ദാനം ദത്വാ ഇമിസ്സാ ഉദ്ദിസിയതി, അയഞ്ച തം അനുമോദതി, ഏവമേതിസ്സാ ഇതോ ദുക്ഖതോ മുത്തി ഭവിസ്സതീതി. തം സുത്വാ ദേവപുത്തോ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പണീതം അന്നപാനം ദത്വാ തം ദക്ഖിണം തസ്സാ പേതിയാ ആദിസി. താവദേവ സാ പേതീ സുഹിതാ പീണിന്ദ്രിയാ ദിബ്ബാഹാരസ്സ തിത്താ അഹോസി. പുന തസ്സേവ ഭിക്ഖുനോ ഹത്ഥേ ദിബ്ബസാടകയുഗം ഭഗവന്തം ഉദ്ദിസ്സ ദത്വാ തഞ്ച ദക്ഖിണം പേതിയാ ആദിസി. താവദേവ ച സാ ദിബ്ബവത്ഥനിവത്ഥാ ദിബ്ബാലങ്കാരവിഭൂസിതാ സബ്ബകാമസമിദ്ധാ ദേവച്ഛരാപടിഭാഗാ അഹോസി. സോ ച ഭിക്ഖു തസ്സ ദേവപുത്തസ്സ ഇദ്ധിയാ തദഹേവ സാവത്ഥിം പത്വാ ജേതവനം പവിസിത്വാ ഭഗവതോ സന്തികം ഉപഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ തം സാടകയുഗം ദത്വാ തം പവത്തിം ആരോചേസി. ഭഗവാപി തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേസി. സാ ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ അഹോസീതി.

മഹാപേസകാരപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ഖല്ലാടിയപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ

കാ നു അന്തോവിമാനസ്മിന്തി ഇദം സത്ഥരി സാവത്ഥിയം വിഹരന്തേ അഞ്ഞതരം ഖല്ലാടിയപേതിം ആരബ്ഭ വുത്തം. അതീതേ കിര ബാരാണസിയം അഞ്ഞതരാ രൂപൂപജീവിനീ ഇത്ഥീ അഭിരൂപാ ദസ്സനീയാ പാസാദികാ പരമായ വണ്ണപോക്ഖരതായ സമന്നാഗതാ അതിമനോഹരകേസകലാപീ അഹോസി. തസ്സാ ഹി കേസാ നീലാ ദീഘാ തനൂ മുദൂ സിനിദ്ധാ വേല്ലിതഗ്ഗാ ദ്വിഹത്ഥഗയ്ഹാ വിസട്ഠാ യാവ മേഖലാ കലാപാ ഓലമ്ബന്തി. തം തസ്സാ കേസസോഭം ദിസ്വാ തരുണജനോ യേഭുയ്യേന തസ്സം പടിബദ്ധചിത്തോ അഹോസി. അഥസ്സാ തം കേസസോഭം അസഹമാനാ ഇസ്സാപകതാ കതിപയാ ഇത്ഥിയോ മന്തേത്വാ തസ്സാ ഏവ പരിചാരികദാസിം ആമിസേന ഉപലാപേത്വാ തായ തസ്സാ കേസൂപപാതനം ഭേസജ്ജം ദാപേസും. സാ കിര ദാസീ തം ഭേസജ്ജം ന്ഹാനിയചുണ്ണേന സദ്ധിം പയോജേത്വാ ഗങ്ഗായ നദിയാ ന്ഹാനകാലേ തസ്സാ അദാസി . സാ തേന കേസമൂലേസു തേമേത്വാ ഉദകേ നിമുജ്ജി , നിമുജ്ജനമത്തേയേവ കേസാ സമൂലാ പരിപതിംസു, സീസം ചസ്സാ തിത്തകലാബുസദിസം അഹോസി. അഥ സാ സബ്ബസോ വിലൂനകേസാ ലുഞ്ചിതമത്ഥകാ കപോതീ വിയ വിരൂപാ ഹുത്വാ ലജ്ജായ അന്തോനഗരം പവിസിതും അസക്കോന്തീ വത്ഥേന സീസം വേഠേത്വാ ബഹിനഗരേ അഞ്ഞതരസ്മിം പദേസേ വാസം കപ്പേന്തീ കതിപാഹച്ചയേന അപഗതലജ്ജാ തതോ നിവത്തേത്വാ തിലാനി പീളേത്വാ തേലവണിജ്ജം സുരാവണിജ്ജഞ്ച കരോന്തീ ജീവികം കപ്പേസി. സാ ഏകദിവസം ദ്വീസു തീസു മനുസ്സേസു സുരാമത്തേസു മഹാനിദ്ദം ഓക്കമന്തേസു സിഥിലഭൂതാനി തേസം നിവത്ഥവത്ഥാനി അവഹരി.

അഥേകദിവസം സാ ഏകം ഖീണാസവത്ഥേരം പിണ്ഡായ ചരന്തം ദിസ്വാ പസന്നചിത്താ അത്തനോ ഘരം നേത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദാപേത്വാ തേലസംസട്ഠം ദോണിനിമ്മജ്ജനിം പിഞ്ഞാകമദാസി. സോ തസ്സാ അനുകമ്പായ തം പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജി. സാ പസന്നമാനസാ ഉപരി ഛത്തം ധാരയമാനാ അട്ഠാസി. സോ ച ഥേരോ തസ്സാ ചിത്തം പഹംസേന്തോ അനുമോദനം കത്വാ പക്കാമി. സാ ച ഇത്ഥീ അനുമോദനകാലേയേവ "മയ്ഹം കേസാ ദീഘാ തനൂ സിനിദ്ധാ മുദൂ വേല്ലിതഗ്ഗാ ഹോന്തൂ"തി പത്ഥനമകാസി.

സാ അപരേന സമയേന കാലം കത്വാ മിസ്സകകമ്മസ്സ ഫലേന സമുദ്ദമജ്ഝേ കനകവിമാനേ ഏകികാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്സാ കേസാ പത്ഥിതാകാരായേവ സമ്പജ്ജിംസു. മനുസ്സാനം സാടകാവഹരണേന പന നഗ്ഗാ അഹോസി. സാ തസ്മിം കനകവിമാനേ പുനപ്പുനം ഉപ്പജ്ജിത്വാ ഏകം ബുദ്ധന്തരം നഗ്ഗാവ ഹുത്വാ വീതിനാമേസി. അഥ അമ്ഹാകം ഭഗവതി ലോകേ ഉപ്പജ്ജിത്വാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കേ അനുപുബ്ബേന സാവത്ഥിയം വിഹരന്തേ സാവത്ഥിവാസിനോ സത്തസതാ വാണിജാ സുവണ്ണഭൂമിം ഉദ്ദിസ്സ നാവായ മഹാസമുദ്ദം ഓതരിംസു. തേഹി ആരുള്ഹാ നാവാ വിസമവാതവേഗുക്ഖിത്താ ഇതോ ചിതോ ച പരിബ്ഭമന്തീ തം പദേസം അഗമാസി. അഥ സാ വിമാനപേതീ സഹ വിമാനേന തേസം അത്താനം ദസ്സേസി. തം ദിസ്വാ ജേട്ഠവാണിജോ പുച്ഛന്തോ -

൭൪."കാ നു അന്തോവിമാനസ്മിം, തിട്ഠന്തീ നൂപനിക്ഖമി;
ഉപനിക്ഖമസ്സു ഭദ്ദേ, പസ്സാമ തം ബഹിട്ഠിത"ന്തി. -

ഗാഥമാഹ . തത്ഥ **കാ നു അന്തോവിമാനസ്മിം തിട്ഠന്തീ**തി വിമാനസ്സ അന്തോ അബ്ഭന്തരേ തിട്ഠന്തീ കാ നു ത്വം, കിം മനുസ്സിത്ഥീ, ഉദാഹു അമനുസ്സിത്ഥീതി പുച്ഛതി. **നൂപനിക്ഖമീ**തി വിമാനതോ ന നിക്ഖമി. **ഉപനിക്ഖമസ്സു, ഭദ്ദേ, പസ്സാമ തം ബഹിട്ഠിത**ന്തി, ഭദ്ദേ, തം മയം ബഹി ഠിതം പസ്സാമ ദട്ഠുകാമമ്ഹാ, തസ്മാ വിമാനതോ നിക്ഖമസ്സു. "ഉപനിക്ഖമസ്സു ഭദ്ദന്തേ"തി വാ പാഠോ, ഭദ്ദം തേ അത്ഥൂതി അത്ഥോ.

അഥസ്സ സാ അത്തനോ ബഹി നിക്ഖമിസും അസക്കുണേയ്യതം പകാസേന്തീ -

൭൫."അട്ടീയാമി ഹരായാമി, നഗ്ഗാ നിക്ഖമിതും ബഹി;
കേസേഹമ്ഹി പടിച്ഛന്നാ, പുഞ്ഞം മേ അപ്പകം കത"ന്തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **അട്ടീയാമീ**തി നഗ്ഗാ ഹുത്വാ ബഹി നിക്ഖമിതും അട്ടികാ ദുക്ഖിതാ അമ്ഹി. **ഹരായാമീ**തി ലജ്ജാമി. **കേസേഹമ്ഹി പടിച്ഛന്നാ**തി കേസേഹി അമ്ഹി അഹം പടിച്ഛാദിതാ പാരുതസരീരാ. **പുഞ്ഞം മേ അപ്പകം കത**ന്തി അപ്പകം പരിത്തം മയാ കുസലകമ്മം കതം, പിഞ്ഞാകദാനമത്തന്തി അധിപ്പായോ.

അഥസ്സാ വാണിജോ അത്തനോ ഉത്തരിസാടകം ദാതുകാമോ --

൭൬."ഹന്ദുത്തരീയം ദദാമി തേ, ഇദം ദുസ്സം നിവാസയ;
ഇദം ദുസ്സം നിവാസേത്വാ, ഏഹി നിക്ഖമ സോഭനേ;
ഉപനിക്ഖമസ്സു ഭദ്ദേ, പസ്സാമ തം ബഹിട്ഠിത"ന്തി. -

ഗാഥമാഹ . തത്ഥ **ഹന്ദാ**തി ഗണ്ഹ. **ഉത്തരീയ**ന്തി ഉപസംബ്യാനം ഉത്തരിസാടകന്തി അത്ഥോ. **ദദാമി തേ**തി തുയ്ഹം ദദാമി. **ഇദം ദുസ്സം നിവാസയാ**തി ഇദം മമ ഉത്തരിസാടകം ത്വം നിവാസേഹി. **സോഭനേ**തി സുന്ദരരൂപേ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ അത്തനോ ഉത്തരിസാടകം തസ്സാ ഉപനേസി, സാ തഥാ ദിയ്യമാനസ്സ അത്തനോ അനുപകപ്പനീയതഞ്ച, യഥാ ദിയ്യമാനം ഉപകപ്പതി, തഞ്ച ദസ്സേന്തീ -

ന്ന്ഫ.''ഹത്ഥേന ഹത്ഥേ തേ ദിന്നം, ന മയ്ഹം ഉപകപ്പതി;
ഏസേത്ഥുപാസകോ സദ്ധോ, സമ്മാസമ്ബുദ്ധസാവകോ.

ന്നവ.''ഏതം അച്ഛാദയിത്വാന, മമ ദക്ഖിണമാദിസ;
തഥാഹം സുഖിതാ ഹേസ്സം, സബ്ബകാമസമിദ്ധിനീ''തി. -

ഗാഥാദ്വയമാഹ . തത്ഥ **ഹത്ഥേന ഹത്ഥേ തേ ദിന്നം, ന മയ്ഹം ഉപകപ്പതീ**തി, മാരിസ, തവ ഹത്ഥേന മമ ഹത്ഥേ തയാ ദിന്നം ന മയ്ഹം ഉപകപ്പതി ന വിനിയുജ്ജതി, ഉപഭോഗയോഗ്ഗം ന ഹോതീതി അത്ഥോ. **ഏസേത്ഥുപാസകോ സദ്ധോ**തി ഏസോ രതനത്തയം ഉദ്ദിസ്സ സരണഗമനേന ഉപാസകോ കമ്മഫലസദ്ധായ ച സമന്നാഗതത്താ സദ്ധോ ഏത്ഥ ഏതസ്മിം ജനസമൂഹേ അത്ഥി. **ഏതം അച്ഛാദയിത്വാന, മമ ദക്ഖിണമാദിസാ**തി ഏതം ഉപാസകം മമ ദിയ്യമാനം സാടകം പരിദഹാപേത്വാ തം ദക്ഖിണം മയ്ഹം ആദിസ പത്തിദാനം ദേഹി. **തഥാഹം സുഖിതാ ഹേസ്സ**ന്തി തഥാ കതേ അഹം സുഖിതാ ദിബ്ബവത്ഥനിവത്ഥാ സുഖപ്പത്താ ഭവിസ്സാമീതി.

തം സുത്വാ വാണിജാ തം ഉപാസകം ന്ഹാപേത്വാ വിലിമ്പേത്വാ വത്ഥയുഗേന അച്ഛാദേസും. തമത്ഥം പകാസേന്താ സങ്ഗീതികാരാ -

ന്നസ.''തഞ്ച തേ ന്ഹാപയിത്വാന, വിലിമ്പേത്വാന വാണിജാ;
വത്ഥേഹച്ഛാദയിത്വാന, തസ്സാ ദക്ഖിണമാദിസും.

ന്നർ.''സമനന്തരാനുദ്ദിട്ഠേ , വിപാകോ ഉദപജ്ജഥ;
ഭോജനച്ഛാദനപാനീയം, ദക്ഖിണായ ഇദം ഫലം.

ന്നമ.''തതോ സുദ്ധാ സുചിവസനാ, കാസികുത്തമധാരിനീ;
ഹസന്തീ വിമാനാ നിക്ഖമി, ദക്ഖിണായ ഇദം ഫല''ന്തി. -

തിസ്സോ ഗാഥായോ അവോചും.

ന്നസ. തത്ഥ **ത**ന്തി തം ഉപാസകം. ച-സദ്ദോ നിപാതമത്തം. **തേ**തി തേ വാണിജാതി യോജനാ. **വിലിമ്പേത്വാനാ**തി ഉത്തമേന ഗന്ധേന വിലിമ്പേത്വാ. **വത്ഥേഹച്ഛാദയിത്വാനാ**തി വണ്ണഗന്ധരസസമ്പന്നം സബ്യഞ്ജനം ഭോജനം ഭോജേത്വാ നിവാസനം ഉത്തരീയന്തി ദ്വീഹി വത്ഥേഹി അച്ഛാദേസും, ദ്വേ വത്ഥാനി അദംസൂതി അത്ഥോ. **തസ്സാ ദക്ഖിണമാദിസു**ന്തി തസ്സാ പേതിയാ തം ദക്ഖിണം ആദിസിംസു.

ന്നർ. സമനന്തരാനുദ്ദിട്ഠേതി അനു-തി നിപാതമത്തം, തസ്സാ ദക്ഖിണായ ഉദ്ദിട്ഠസമനന്തരമേവ. **വിപാകോ ഉദപജ്ജഥാ**തി തസ്സാ പേതിയാ വിപാകോ

ദക്ഖിണായ ഫലം ഉപ്പജ്ജി. കീദിസോതി പേതീ ആഹ **ഭോജനച്ഛാദനപാനീയ**ന്തി. നാനപ്പകാരം ദിബ്ബഭോജനസദിസം ഭോജനഞ്ച നാനാവിരാഗവണ്ണസമുജ്ജലം ദിബ്ബവത്ഥസദിസം വത്ഥഞ്ച അനേകവിധം പാനകഞ്ച **ദക്ഖിണായ ഇദം** ഈദിസം **ഫലം ഉദപജ്ജഥാ**തി യോജനാ.

൯൭. തതോതി യഥാവുത്തഭോജനാദിപടിലാഭതോ പച്ഛാ. **സുദ്ധാ**തി ന്ഹാനേന സുദ്ധസരീരാ. **സുചിവസനാ**തി സുവിസുദ്ധവത്ഥനിവത്ഥാ. **കാസികുത്തമധാരിനീ**തി കാസികവത്ഥതോപി ഉത്തമവത്ഥധാരിനീ. **ഹസന്തീ**തി ''പസ്സഥ താവ തുമ്ഹാകം ദക്ഖിണായ ഇദം ഫലവിസേസ''ന്തി പകാസനവസേന ഹസമാനാ വിമാനതോ നിക്ഖമി.

അഥ തേ വാണിജാ ഏവം പച്ചക്ഖതോ പുഞ്ഞഫലം ദിസ്വാ അച്ഛരിയബ്ഭുതചിത്തജാതാ തസ്മിം ഉപാസകേ സഞ്ജാതഗാരവബഹുമാനാ കതഞ്ജലീ തം പയിരുപാസിംസു. സോപി തേ ധമ്മകഥായ ഭിയ്യോസോമത്തായ പസാദേത്വാ സരണേസു ച സീലേസു ച പതിട്ഠാപേസി. തേ തായ വിമാനപേതിയാ കതകമ്മം -

൯൮. ''സുചിത്തരൂപം രുചിരം, വിമാനം തേ പഭാസതി;
ദേവതേ പുച്ഛിതാചിക്ഖ, കിസ്സ കമ്മസ്സിദം ഫല''ന്തി. -

ഇമായ ഗാഥായ പുച്ഛിംസു. തത്ഥ **സുചിത്തരൂപ**ന്തി ഹത്ഥിഅസ്സഇത്ഥിപുരിസാദിവസേന ചേവ മാലാകമ്മലതാകമ്മാദിവസേന ച സുട്ഠു വിഹിതചിത്തരൂപം. **രുചിര**ന്തി രമണീയം ദസ്സനീയം. **കിസ്സ കമ്മസ്സിദം ഫല**ന്തി കീദിസസ്സ കമ്മസ്സ, കിം ദാനമയസ്സ ഉദാഹു സീലമയസ്സ ഇദം ഫലന്തി അത്ഥോ.

സാ തേഹി ഏവം പുട്ഠാ ''മയാ കതസ്സ പരിത്തകസ്സ കുസലകമ്മസ്സ താവ ഇദം ഫലം, അകുസലകമ്മസ്സ പന ആയതിം നിരയേ ഏദിസം ഭവിസ്സതീ''തി തദുഭയം ആചിക്ഖന്തീ -

൯൯. ''ഭിക്ഖുനോ ചരമാനസ്സ, ദോണിനിമ്മജ്ജനിം അഹം;
അദാസിം ഉജുഭൂതസ്സ, വിപ്പസന്നേന ചേതസാ.

൧൦൦. ''തസ്സ കമ്മസ്സ കുസലസ്സ, വിപാകം ദീഘമന്തരം;
അനുഭോമി വിമാനസ്മിം, തഞ്ച ദാനി പരിത്തകം.

൧൦൧. ''ഉദ്ധം ചതൂഹി മാസേഹി, കാലംകിരിയാ ഭവിസ്സതി;
ഏകന്തകടുകം ഘോരം, നിരയം പപതിസ്സഹം.

൧൦൨. ''ചതുക്കണ്ണം ചതുദ്വാരം, വിഭത്തം ഭാഗസോ മിതം;
അയോപാകാരപരിയന്തം, അയസാ പടികുജ്ജിതം.

൧൦൩. ''തസ്സ അയോമയാ ഭൂമി, ജലിതാ തേജസാ യുതാ;
സമന്താ യോജനസതം, ഫരിത്വാ തിട്ഠതി സബ്ബദാ.

൧൦൪. ''തത്ഥാഹം ദീഘമദ്ധാനം, ദുക്ഖം വേദിസ്സ വേദനം;
ഫലഞ്ച പാപകമ്മസ്സ, തസ്മാ സോചാമഹം ഭുസ''ന്തി. - ഗാഥായോ അഭാസി;

൬൭. തത്ഥ **ഭിക്ഖുനോ ചരമാനസ്സാ**തി അഞ്ഞതരസ്സ ഭിന്നകിലേസസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഭിക്ഖായ ചരന്തസ്സ. **ദോണിനിമ്മജ്ജനി**ന്തി വിസ്സന്ദമാനതേലം പിഞ്ഞാകം. **ഉജുഭൂതസ്സാ**തി ചിത്തജിമ്ഹവങ്കകുടിലഭാവകരാനം കിലേസാനം അഭാവേന ഉജുഭാവപ്പത്തസ്സ. **വിപ്പസന്നേന ചേതസാ**തി കമ്മഫലസദ്ധായ സുട്ഠു പസന്നേന ചിത്തേന.

൬൮-൬൯. **ദീഘമന്തര**ന്തി മ-കാരോ പദസന്ധികരോ, ദീഘഅന്തരം ദീഘകാലന്തി അത്ഥോ. **തഞ്ച ദാനി പരിത്തക**ന്തി തഞ്ച പുഞ്ഞഫലം വിപക്കവിപാകത്താ കമ്മസ്സ ഇദാനി പരിത്തകം അപ്പാവസേസം, ന ചിരേനേവ ഇതോ ചവിസ്സാമീതി അത്ഥോ. തേനാഹ **"ഉദ്ധം ചതൂഹി മാസേഹി, കാലംകിരിയാ ഭവിസ്സതീ"**തി ചതൂഹി മാസേഹി ഉദ്ധം ചതുന്നം മാസാനം ഉപരി പഞ്ചമേ മാസേ മമ കാലംകിരിയാ ഭവിസ്സതീതി ദസ്സേതി. **ഏകന്തകടുക**ന്തി ഏകന്തേനേവ അനിട്ഠഫസ്സായതനികഭാവതോ ഏകന്തദുക്ഖന്തി അത്ഥോ. **ഘോര**ന്തി ദാരുണം. **നിരയ**ന്തി നത്ഥി ഏത്ഥ അയോ സുഖന്തി കത്വാ "നിരയ"ന്തി ലദ്ധനാമം നരകം. **പപതിസ്സഹ**ന്തി പപഹിസ്സാമി അഹം.

൭൦. "നിരയ"ന്തി ചേത്ഥ അവീചിമഹാനിരയസ്സ അധിപ്പേതത്താ തം സരൂപതോ ദസ്സേതും **"ചതുക്കണ്ണ"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ചതുക്കണ്ണ**ന്തി ചതുക്കോണം. **ചതുദ്വാര**ന്തി ചതൂസു ദിസാസു ചതൂഹി ദ്വാരേഹി യുത്തം. **വിഭത്ത**ന്തി സുട്ഠു വിഭത്തം.

ഭാഗസോതി ഭാഗതോ. **മിത**ന്തി തുലിതം. **അയോപാകാരപരിയന്ത**ന്തി അയോമയേന പാകാരേന പരിക്ഖിത്തം. **അയസാ പടികുജ്ജിത**ന്തി അയോപടലേനേവ ഉപരി പിഹിതം.

൭൧-൭൨. **തേജസാ യുതാ**തി സമന്തതോ സമുട്ഠിതജാലേന മഹതാ അഗ്ഗിനാ നിരന്തരം സമായുതജാലാ. **സമന്താ യോജനസത**ന്തി ഏവം പന സമന്താ ബഹി സബ്ബദിസാസു യോജനസതം യോജനാനം സതം. **സബ്ബദാ**തി സബ്ബകാലം. **ഫരിത്വാ തിട്ഠതീ**തി ബ്യാപേത്വാ തിട്ഠതി. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം മഹാനിരയേ. **വേദിസ്സ**ന്തി വേദിസ്സാമി അനുഭവിസ്സാമി. **ഫലഞ്ച പാപകമ്മസ്സാ**തി ഇദം ഈദിസം ദുക്ഖാനുഭവനം മഹാ ഏവം കതസ്സ പാപസ്സ കമ്മസ്സ ഫലന്തി അത്ഥോ.

ഏവം തായ അത്തനാ കതകമ്മഫലേ ആയതിം നേരയികഭയേ ച പകാസിതേ സോ ഉപാസകോ കരുണാസഞ്ചോദിതമാനസോ "ഹന്ദസ്സാഹം പതിട്ഠാ ഭവേയ്യ"ന്തി ചിന്തേത്വാ ആഹ - "ദേവതേ, ത്വം മയ്ഹം ഏകസ്സ ദാനവസേന സബ്ബകാമസമിദ്ധാ ഉള്ഠാരസമ്പത്തിയുത്താ ജാതാ, ഇദാനി പന ഇമേസം ഉപാസകാനം ദാനം ദത്വാ സത്ഥു ച ഗുണേ അനുസ്സരിത്വാ നിരയൂപപത്തിതോ മുച്ചിസ്സസീ"തി. സാ പേതീ ഹട്ഠതുട്ഠാ "സാധൂ"തി വത്വാ തേ ദിബ്ബേന അന്നപാനേന സന്തപ്പേത്വാ ദിബ്ബാനി വത്ഥാനി നാനാവിധാനി രതനാനി ച അദാസി, ഭഗവന്തഞ്ച ഉദ്ദിസ്സ ദിബ്ബം ദുസ്സയുഗം തേസം ഹത്ഥേ ദത്വാ "അഞ്ഞതരാ, ഭന്തേ, വിമാനപേതീ ഭഗവതോ പാദേ സിരസാ വന്ദതീതി സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം മമ വചനേന വന്ദഥാ"തി വന്ദനഞ്ച പേസേസി, തഞ്ച നാവം അത്തനോ ഇദ്ധാനുഭാവേന തേഹി ഇച്ഛിതപട്ടനം തം ദിവസമേവ ഉപനേസി.

അഥ തേ വാണിജാ തതോ പട്ടനതോ അനുക്കമേന സാവത്ഥിം പത്വാ ജേതവനം പവിസിത്വാ സത്ഥു തം ദുസ്സയുഗം ദത്വാ വന്ദനഞ്ച നിവേദേത്വാ ആദിതോ പട്ഠായ തം പവത്തിം ഭഗവതോ ആരോചേസും. സത്ഥാ തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ വിത്ഥാരേന ധമ്മം ദേസേസി, സാ ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ജാതാ. തേ പന ഉപാസകാ ദുതിയദിവസേ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ തസ്സാ ദക്ഖിണമാദിസിംസു. സാ ച തതോ പേതലോകതോ ചവിത്വാ വിവിധരതനവിജ്ജോതിതേ താവതിംസഭവനേ കനകവിമാനേ അച്ഛരാസഹസ്സപരിവാരാ നിബ്ബത്തീതി.

ഖല്ലാടിയപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧. നാഗപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

പുരതോവ സേതേന പലേതി ഹത്ഥിനാതി ഇദം സത്ഥരി ജേതവനേ വിഹരന്തേ ദ്വേ ബ്രാഹ്മണപേതേ ആരബ്ഭ വുത്തം. ആയസ്മാ കിര സംകിച്ചോ സത്തവസ്സികോ ഖുരഗ്ഗേയേവ അരഹത്തം പത്വാ സാമണേരഭൂമിയം ഠിതോ തിംസമത്തേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം അരഞ്ഞായതനേ വസന്തോ തേസം ഭിക്ഖൂനം പഞ്ചന്നം ചോരസതാനം ഹത്ഥതോ ആഗതം മരണമ്പി ബാഹിത്വാ തേ ച ചോരേ ദമേത്വാ പബ്ബാജേത്വാ സത്ഥു സന്തികം അഗമാസി. സത്ഥാ തേസം ഭിക്ഖൂനം ധമ്മം ദേസേസി, ദേസനാവസാനേ തേ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തം പാപുണിംസു. അഥായസ്മാ സംകിച്ചോ പരിപുണ്ണവസ്സോ ലദ്ധൂപസമ്പദോ തേഹി പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ ഇസിപതനേ വിഹാസി. മനുസ്സാ ഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സുത്വാ പസന്നമാനസാ വീഥിപടിപാടിയാ വഗ്ഗവഗ്ഗാ ഹുത്വാ ആഗന്തുകദാനം അദംസു. തത്ഥ അഞ്ഞതരോ ഉപാസകോ മനുസ്സേ നിച്ചഭത്തേ സമാദപേസി, തേ യഥാബലം നിച്ചഭത്തം പട്ഠപേസും.

തേന ച സമയേന ബാരാണസിയം അഞ്ഞതരസ്സ മിച്ഛാദിട്ഠികസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദ്വേ പുത്താ ഏകാ ച ധീതാ അഹേസും. തേസു ജേട്ഠപുത്തോ തസ്സ ഉപാസകസ്സ മിത്തോ അഹോസി. സോ തം ഗഹേത്വാ ആയസ്മതോ സംകിച്ചസ്സ സന്തികം അഗമാസി. ആയസ്മാ സംകിച്ചോ തസ്സ ധമ്മം ദേസേസി. സോ മുദുചിത്തോ അഹോസി. അഥ നം സോ ഉപാസകോ ആഹ - ''ത്വം ഏകസ്സ ഭിക്ഖുനോ നിച്ചഭത്തം ദേഹീ''തി . ''അനാചിണ്ണം അമ്ഹാകം ബ്രാഹ്മണാനം സമണാനം സക്യപുത്തിയാനം നിച്ചഭത്തദാനം, തസ്മാ നാഹം ദസ്സാമീ''തി. ''കിം മയ്ഹമ്പി ഭത്തം ന ദസ്സസീ''തി? ''കഥം ന ദസ്സാമീ''തി ആഹ. ''യദി ഏവം യം മയ്ഹം ദേസി, തം ഏകസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ ദേഹീ''തി. സോ ''സാധൂ''തി പടിസ്സുണിത്വാ ദുതിയദിവസേ പാതോവ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഏകം ഭിക്ഖും ആനേത്വാ ഭോജേസി.

ഏവം ഗച്ഛന്തേ കാലേ ഭിക്ഖൂനം പടിപത്തിം ദിസ്വാ ധമ്മഞ്ച സുണിത്വാ തസ്സ കനിട്ഠഭാതാ ച ഭഗിനീ ച സാസനേ അഭിപ്പസന്നാ പുഞ്ഞകമ്മരതാ ച അഹേസും. ഏവം തേ തയോ ജനാ യഥാവിഭവം ദാനാനി ദേന്താ സമണബ്രാഹ്മണേ സക്കരിംസു ഗരും കരിംസു മാനേസും പൂജേസും. മാതാപിതരോ പന നേസം അസ്സദ്ധാ അപ്പസന്നാ സമണബ്രാഹ്മണേസു അഗാരവാ പുഞ്ഞകിരിയായ അനാദരാ അച്ഛന്ദികാ അഹേസും. തേസം ധീതരം ദാരികം മാതുലപുത്തസ്സത്ഥായ ഞാതകാ വാരേസും. സോ ച ആയസ്മതോ

സംകിച്ചസ്സ സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ സംവേഗജാതോ പബ്ബജിത്വാ നിച്ചം അത്തനോ മാതു-ഗേഹം ഭുഞ്ജിതും ഗച്ഛതി. തം മാതാ അത്തനോ ഭാതു-ധീതായ ദാരികായ പലോഭേതി. തേന സോ ഉക്കണ്ഠിതോ ഹുത്വാ ഉപജ്ഝായം ഉപസങ്ഗമിത്വാ ആഹ - "ഉപ്പബ്ബജിസ്സാമഹം, ഭന്തേ, അനുജാനാഥ മ"ന്തി. ഉപജ്ഝായോ തസ്സ ഉപനിസ്സയസമ്പത്തിം ദിസ്വാ ആഹ - "സാമണേര, മാസമത്തം ആഗമേഹീ"തി. സോ "സാധൂ"തി പടിസ്സുണിത്വാ മാസേ അതിക്കന്തേ തഥേവ ആരോചേസി. ഉപജ്ഝായോ പുന "അഡ്ഢമാസം ആഗമേഹീ"തി ആഹ. അഡ്ഢമാസേ അതിക്കന്തേ തഥേവ വുത്തേ പുന "സത്താഹം ആഗമേഹീ"തി ആഹ. സോ "സാധൂ"തി പടിസ്സുണി. അഥ തസ്മിം അന്തോസത്താഹേ സാമണേരസ്സ മാതുലാനിയാ ഗേഹം വിനട്ഠച്ഛദനം ജിണ്ണം ദുബ്ബലകുട്ടം വാതവസ്സാഭിഹതം പരിപതി. തത്ഥ ബ്രാഹ്മണോ ബ്രാഹ്മണീ ദ്വേ പുത്താ ഘീതാ ച ഗേഹേന അജ്ഝോത്ഥടാ കാലമകംസു. തേസു ബ്രാഹ്മണോ ബ്രാഹ്മണീ ച പേതയോനിയം നിബ്ബത്തിംസു, ദ്വേ പുത്താ ധീതാ ച ഭുമ്മദേവേസു. തേസു ജേട്ഠപുത്തസ്സ ഹത്ഥിയാനം നിബ്ബത്തി, കനിട്ഠസ്സ അസ്സതരീരഥോ, ധീതായ സുവണ്ണസിവികാ. ബ്രാഹ്മണോ ച ബ്രാഹ്മണീ ച മഹന്തേ മഹന്തേ അയോമുഗ്ഗരേ ഗഹേത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ആകോടേന്തി, അഭിഹതട്ഠാനേസു മഹന്താ മഹന്താ ഘടപ്പമാണാ ഗണ്ഡാ ഉട്ഠഹിത്വാ മുഹുത്തേനേവ പചിത്വാ പരിഭേദപ്പത്താ ഹോന്തി. തേ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഗണ്ഡേ ഫാലേത്വാ കോധാഭിഭൂതാ നിക്കരുണാ ഫരുസവചനേഹി തജ്ജേന്താ പുബ്ബലോഹിതം പിവന്തി, ന ച തിത്തിം പടിലഭന്തി.

അഥ സാമണേരോ ഉക്കണ്ഠാഭിഭൂതോ ഉപജ്ഝായം ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹ - "ഭന്തേ, മയാ പടിഞ്ഞാതദിവസാ വീതിവത്താ, ഗേഹം ഗമിസ്സാമി, അനുജാനാഥ മ"ന്തി. അഥ നം ഉപജ്ഝായോ "അത്ഥങ്ഗതേ സൂരിയേ കാലപക്ഖചാതുദ്ദസിയാ പവത്തമാനായ ഏഹീ"തി വത്വാ ഇസിപതനവിഹാരസ്സ പിട്ഠിപസ്സേന ഥോകം ഗന്ത്വാ അട്ഠാസി. തേന ച സമയേന തേ ദ്വേ ദേവപുത്താ സദ്ധിം ഭഗിനിയാ തേനേവ മഗ്ഗേന യക്ഖസമാഗമം സമ്ഭാവേതും ഗച്ഛന്തി, തേസം പന മാതാപിതരോ മുഗ്ഗരഹത്ഥാ ഫരുസവാചാ കാളരൂപാ ആകുലാകുലലൂഖപതിതകേസഭാരാ അഗ്ഗിദഡ്ഢതാലക്ഖന്ധസദിസാ വിഗലിതപുബ്ബലോഹിതാ വലിതഗത്താ അതിവിയ ജേഗുച്ഛബീഭച്ഛദസ്സനാ തേ അനുബന്ധന്തി.

അഥായസ്മാ സംകിച്ചോ യഥാ സോ സാമണേരോ തേ സബ്ബേ ഗച്ഛന്തേ പസ്സതി, തഥാരൂപം ഇദ്ധാഭിസങ്ഖാരം അഭിസങ്ഖരിത്വാ സാമണേരം ആഹ - "പസ്സസി ത്വം, സാമണേര, ഇമേ ഗച്ഛന്തേ"തി? "ആമ, ഭന്തേ, പസ്സാമീ"തി. "തേന ഹി ഇമേഹി കതകമ്മം പടിപുച്ഛാ"തി. സോ ഹത്ഥിയാനാദീഹി ഗച്ഛന്തേ അനുക്കമേന പടിപുച്ഛി. തേ ആഹംസു - "യേ പച്ഛതോ പേതാ ആഗച്ഛന്തി, തേ പടിപുച്ഛാ"തി. സാമണേരോ തേ പേതേ ഗാഥാഹി അജ്ഝഭാസി -

൩൩."പുരതോവ സേതേന പലേതി ഹത്ഥിനാ, മജ്ഝേ പന അസ്സതരീരഥേന;
പച്ഛാ ച കഞ്ഞാ സിവികായ നീയതി, ഓഭാസയന്തീ ദസ സബ്ബസോ ദിസാ.

൩൪."തുമ്ഹേ പന മുഗ്ഗരഹത്ഥപാണിനോ, രുദംമുഖാ ഛിന്നപഭിന്നഗത്താ;
മനുസ്സഭൂതാ കിമകത്ഥ പാപം, യേനഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ പിവാഥ ലോഹിത"ന്തി.

തത്ഥ **പുരതോ**തി സബ്ബപഠമം. **സേതേനാ**തി പണ്ഡരേന. **പലേതീ**തി ഗച്ഛതി. **മജ്ഝേ പനാ**തി ഹത്ഥിം ആരുള്ഹസ്സ സിവികം ആരുള്ഹായ ച അന്തരേ. **അസ്സതരീരഥേനാ**തി അസ്സതരീയുത്തേന രഥേന പലേതീതി യോജനാ. **നീയതീ**തി വഹീയതി. **ഓഭാസയന്തീ ദസ സബ്ബസോ ദിസാ**തി സബ്ബതോ സമന്തതോ സബ്ബാ ദസ ദിസാ അത്തനോ സരീരപ്പഭാഹി വത്ഥാഭരണാദിപ്പഭാഹി ച വിജ്ജോതയമാനാ. **മുഗ്ഗരഹത്ഥപാണിനോ**തി മുഗ്ഗരാ ഹത്ഥസങ്ഖാതേസു പാണീസു യേസം തേ മുഗ്ഗരഹത്ഥപാണിനോ, ഭൂമിസണ്ഹകരണീയാദീസു പാണിവോഹാരസ്സ ലബ്ഭമാനത്താ ഹത്ഥസദ്ദേന പാണി ഏവ വിസേസിതോ. **ഛിന്നപഭിന്നഗത്താ**തി മുഗ്ഗരപ്പഹാരേന തത്ഥ തത്ഥ ഛിന്നപഭിന്നസരീരാ. **പിവാഥാ**തി പിവഥ.

ഏവം സാമണേരേന പുട്ഠാ തേ പേതാ സബ്ബം തം

പവത്തിം ചതൂഹി ഗാഥാഹി പച്ചഭാസിംസു -

൩൬. ''പുരതോവ യോ ഗച്ഛതി കുഞ്ജരേന, സേതേന നാഗേന ചതുക്കമേന;
അമ്ഹാക പുത്തോ അഹു ജേട്ഠകോ സോ, ദാനാനി ദത്വാന സുഖീ പമോദതി.

൩൭. ''യോ യോ മജ്ഝേ അസ്സതരീരഥേന, ചതുബ്ഭി യുത്തേന സുവഗ്ഗിതേന;
അമ്ഹാക പുത്തോ അഹു മജ്ഝിമോ സോ, അമച്ഛരീ ദാനപതീ വിരോചതി.

൩൮. ''യാ സാ ച പച്ഛാ സിവികായ നീയതി, നാരീ സപഞ്ഞാ മിഗമന്ദലോചനാ;
അമ്ഹാക ധീതാ അഹു സാ കനിട്ഠികാ, ഭാഗഡ്ഢഭാഗേന സുഖീ പമോദതി.

൩൯. ''ഏതേ ച ദാനാനി അദംസു പുബ്ബേ, പസന്നചിത്താ സമണബ്രാഹ്മണാനം;
മയം പന മച്ഛരിനോ അഹുമ്ഹ, പരിഭാസകാ സമണബ്രാഹ്മണാനം;
ഏതേ ച ദത്വാ പരിചാരയന്തി, മയഞ്ച സുസ്സാമ നളോവ ഛിന്നോ''തി.

൩൬. തത്ഥ **പുരതോവ യോ ഗച്ഛതീ**തി ഇമേസം ഗച്ഛന്താനം യോ പുരതോ ഗച്ഛതി. ''യോസോ പുരതോ ഗച്ഛതീ''തി വാ പാഠോ, തസ്സ യോ ഏസോ പുരതോ ഗച്ഛതീതി അത്ഥോ. **കുഞ്ജരേനാ**തി കും പഥവിം ജീരയതി, കുഞ്ജേസു വാ രമതി ചരതീതി ''കുഞ്ജരോ''തി ലദ്ധനാമേന ഹത്ഥിനാ. **നാഗേനാ**തി, നാസ്സ അഗമനീയം അനഭിഭവനീയം അത്ഥീതി നാഗാ, തേന നാഗേന. **ചതുക്കമേനാ**തി ചതുപ്പദേന. **ജേട്ഠകോ**തി പുബ്ബജോ.

൩൭-൩൮. **ചതുബ്ഭീ**തി ചതൂഹി അസ്സതരീഹി. **സുവഗ്ഗിതേനാ**തി സുന്ദരഗമനേന ചാതുരഗമനേന. **മിഗമന്ദലോചനാ**തി മിഗീ വിയ മന്ദക്ഖികാ. **ഭാഗഡ്ഢഭാഗേനാ**തി ഭാഗസ്സ അഡ്ഢഭാഗേന, അത്തനാ ലദ്ധകോട്ഠാസതോ അഡ്ഢഭാഗദാനേന ഹേതുഭൂതേന. **സുഖീ**തി സുഖിനീ. ലിങ്ഗവിപല്ലാസേന ഹേതം വുത്തം.

൩൯. **പരിഭാസകാ**തി അക്കോസകാ. **പരിചാരയന്തീ**തി ദിബ്ബേസു കാമഗുണേസു അത്തനോ ഇന്ദ്രിയാനി ഇതോ ചിതോ ച യഥാസുഖം ചാരേന്തി, പരിജനേഹി വാ അത്തനോ പുഞ്ഞാനുഭാവനിസ്സന്ദേന പരിചരിയം കാരേന്തി.

മയഞ്ച സുസ്സാമ നളോവ ഛരിന്നോതി മയം പന ഛരിന്നോ ആതപേ ഖിത്തോ നളോ വിയ സുസ്സാമ, ഖുപ്പിപാസാഹി അഞ്ഞമഞ്ഞം ദണ്ഡാഭിഘാതേഹി ച സുക്ഖാ വിസുക്ഖാ ഭവാമാതി.

ഏവം അത്തനോ പാപം സമ്പവേദേത്വാ "മയം തുയ്ഹം മാതുലമാതുലാനിയോ"തി ആചിക്ഖിംസു. തം സുത്വാ സാമണേരോ സഞ്ജാതസംവേഗോ "ഏവരൂപാനം കിബ്ബിസകാരീനം കഥം നു ഖോ ഭോജനാനി സിജ്ഝന്തീ"തി പുച്ഛന്തോ -

൩൯."കിം തുമ്ഹാകം ഭോജനം കിം സയാനം, കഥഞ്ച യാപേഥ സുപാപധമ്മിനോ;
പഹൂതഭോഗേസു അനപ്പകേസു, സുഖം വിരാധായ ദുക്ഖജ്ജ പത്താ"തി. -

ഇമം ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **കിം തുമ്ഹാകം ഭോജന**ന്തി കീദിസം തുമ്ഹാകം ഭോജനം? **കിം സയാന**ന്തി കീദിസം സയനം? "കിം സയാനാ"തി കേചി പഠന്തി, കീദിസാ സയനാ, കീദിസേ സയനേ സയഥാതി അത്ഥോ. **കഥഞ്ച യാപേഥാ**തി കേന പകാരേന യാപേഥ, "കഥം വോ യാപേഥാ"തിപി പാഠോ, കഥം തുമ്ഹേ യാപേഥാതി അത്ഥോ. **സുപാപധമ്മിനോ**തി സുട്ഠു അതിവിയ പാപധമ്മാ. **പഹൂതഭോഗേസൂ**തി അപരിയന്തേസു ഉളാരേസു ഭോഗേസു സന്തേസു. **അനപ്പകേസൂ**തി ന അപ്പകേസു ബഹൂസു. **സുഖം വിരാധായാ**തി സുഖഹേതുനോ പുഞ്ഞസ്സ അകരണേന സുഖം വിരജ്ഝിത്വാ വിരാധേത്വാ. "സുഖസ്സ വിരാധേനാ"തി കേചി പഠന്തി. **ദുക്ഖജ്ജ പത്താ**തി അജ്ജ ഇദാനി ഇദം പേതയോനിപരിയാപന്നം ദുക്ഖം അനുപ്പത്താതി.

ഏവം സാമണേരേന പുട്ഠാ പേതാ തേന പുച്ഛിതമത്ഥം വിസ്സജ്ജേന്താ -

൪൦."അഞ്ഞമഞ്ഞം വധിത്വാന, പിവാമ പുബ്ബലോഹിതം;
ബഹും പിത്വാ ന ധാതാ ഹോമ, നച്ഛാദിമ്ഹസേ മയം.

൪൧."ഇച്ചേവ മച്ചാ പരിദേവയന്തി, അദായകാ പേച്ച യമസ്സ ഠായിനോ;
യേ തേ വിദിച്ച അധിഗമ്മ ഭോഗേ, ന ഭുഞ്ജരേ നാപി കരോന്തി പുഞ്ഞം.

൪൨."തേ ഖുപ്പിപാസൂപഗതാ പരത്ഥ, പച്ഛാ ചിരം ഝായരേ ഡയ്ഹമാനാ;
കമ്മാനി കത്വാന ദുഖുദ്രാനി, അനുഭോന്തി ദുക്ഖം കടുകപ്ഫലാനി.

൪൩."ഇത്തരഞ്ഹി ധനം ധഞ്ഞം, ഇത്തരം ഇധ ജീവിതം;
ഇത്തരം ഇത്തരതോ ഞത്വാ, ദീപം കയിരാഥ പണ്ഡിതോ.

൪൪."യേ തേ ഏവം പജാനന്തി, നരാ ധമ്മസ്സ കോവിദാ;
തേ ദാനേ നപ്പമജ്ജന്തി, സുത്വാ അരഹതം വചോ"തി. -

പഞ്ച ഗാഥാ അഭാസിംസു.

൪൦-൪൧. തത്ഥ **ന ധാതാ ഹോമാ**തി ധാതാ സുഹിതാ തിത്താ ന ഹോമ. **നച്ഛാദിമ്ഹസേ**തി ന രുച്ചാമ, ന രുചിം ഉപ്പാദേമ, ന തം മയം അത്തനോ രുചിയാ പിവിസ്സാമാതി അത്ഥോ. **ഇച്ചേവാ**തി ഏവമേവ. **മച്ചാ**

പരിദേവയന്തീതി മയം വിയ അഞ്ഞേപി മനുസ്സാ കതകിബ്ബിസാ പരിദേവന്തി കന്ദന്തി. **അദായകാ**തി അദാനസീലാ മച്ഛരിനോ. **യമസ്സ ഠായിനോ**തി യമലോകസഞ്ഞിതേ യമസ്സ ഠാനേ പേത്തിവിസയേ ഠാനസീലാ . **യേ തേ വിദിച്ച അധിഗമ്മ ഭോഗേ**തി യേ തേ സമ്പതി ആയതിഞ്ച സുഖവിസേസവിധായകേ ഭോഗേ വിന്ദിത്വാ പടിലഭിത്വാ. **ന ഭുഞ്ജരേ നാപി കരോന്തി പുഞ്ഞ**ന്തി അമ്ഹേ വിയ സയമ്പി ന ഭുഞ്ജന്തി, പരേസം ദേന്താ ദാനമയം പുഞ്ഞമ്പി ന കരോന്തി.

൮൨. **തേ ഖുപ്പിപാസൂപഗതാ പരത്ഥാ**തി തേ സത്താ പരത്ഥ പരലോകേ പേത്തിവിസയേ ജിഘച്ഛാപിപാസാഭിഭൂതാ ഹുത്വാ. **ചിരം ഝായരേ ഡയ്ഹമാനാ**തി ഖുദാദിഹേതുകേന ദുക്ഖഗ്ഗിനാ "അകതം വത അമ്ഹേഹി കുസലം, കതം പാപ"ന്തിആദിനാ വത്തമാനേന വിപ്പടിസാരഗ്ഗിനാ പരിഡയ്ഹമാനാ ഝായന്തി, അനുത്ഥുനന്തീതി അത്ഥോ. **ദുഖുദ്രാനീ**തി ദുക്ഖവിപാകാനി. **അനുഭോന്തി ദുക്ഖം കടുകപ്ഫലാനീ**തി അനിട്ഠഫലാനി പാപകമ്മാനി കത്വാ ചിരകാലം ദുക്ഖം ആപായികദുക്ഖം അനുഭവന്തി.

൮൩-൮൪. **ഇത്തര**ന്തി ന ചിരകാലട്ഠായീ, അനിച്ചം വിപരിണാമധമ്മം. **ഇത്തരം ഇധ ജീവിത**ന്തി ഇധ മനുസ്സലോകേ സത്താനം ജീവിതമ്പി ഇത്തരം പരിത്തം അപ്പകം. തേനാഹ ഭഗവാ - "യോ ചിരം ജീവതി, സോ വസ്സസതം അപ്പം വാ ഭിയ്യോ"തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൯൧; സം॰ നി॰ ൧.൧൪൫; അ॰ നി॰ ൭.൭൪). **ഇത്തരം ഇത്തരതോ ഞത്വാ**തി ധനധഞ്ഞാദിഉപകരണം മനുസ്സാനം ജീവിതഞ്ച ഇത്തരം പരിത്തം ഖണികം ന ചിരസ്സന്തി പഞ്ഞായ ഉപപരിക്ഖിത്വാ. **ദീപം കയിരാഥ പണ്ഡിതോ**തി സപഞ്ഞോ പുരിസോ ദീപം അത്തനോ പതിട്ഠം പരലോകേ ഹിതസുഖാധിട്ഠാനം കരേയ്യ. **യേ തേ ഏവം പജാനന്തീ**തി യേ തേ മനുസ്സാ മനുസ്സാനം ഭോഗാനം ജീവിതസ്സ ച ഇത്തരഭാവം യാഥാവതോ ജാനന്തി, തേ ദാനേ സബ്ബകാലം നപ്പമജ്ജന്തി. **സുത്വാ അരഹതം വചോ**തി അരഹതം ബുദ്ധാദീനം അരിയാനം വചനം സുത്വാ, സുതത്താതി അത്ഥോ. സേസം പാകടമേവ.

ഏവം തേ പേതാ സാമണേരേന പുട്ഠാ തമത്ഥം ആചിക്ഖിത്വാ "മയം തുയ്ഹം മാതുലമാതുലാനിയോ"തി പവേദേസും. തം സുത്വാ സാമണേരോ സഞ്ജാതസംവേഗോ ഉക്കണ്ഠം പടിവിനോദേത്വാ ഉപജ്ഝായസ്സ പാദേസു സിരസാ നിപതിത്വാ ഏവമാഹ - "യം, ഭന്തേ, അനുകമ്പകേന കരണീയം അനുകമ്പം ഉപാദായ, തം മേ തുമ്ഹേഹി കതം, മഹതാ വതമ്ഹി അനത്ഥപാതതോ രക്ഖിതോ, ന ദാനി മേ ഘരാവാസേന അത്ഥോ, അഭിരമിസ്സാമി ബ്രഹ്മചരിയവാസേ"തി. അഥായസ്മാ സംകിച്ചോ തസ്സ അജ്ഝാസയാനുരൂപം കമ്മട്ഠാനം ആചിക്ഖി. സോ കമ്മട്ഠാനം അനുയുഞ്ജന്തോ നചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണി. ആയസ്മാ പന സംകിച്ചോ തം പവത്തിം ഭഗവതോ ആരോചേസി. സത്ഥാ തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ വിത്ഥാരേന ധമ്മം ദേസേസി, സാ ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ അഹോസീതി.

നാഗപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൨. ഉരഗപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

ഉരഗോവ തചം ജിണ്ണന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ഉപാസകം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിര അഞ്ഞതരസ്സ ഉപാസകസ്സ പുത്തോ കാലമകാസി. സോ പുത്തമരണഹേതു പരിദേവസോകസമാപന്നോ ബഹി നിക്ഖമിത്വാ കിഞ്ചി കമ്മം കാതും അസക്കോന്തോ ഗേഹേയേവ അട്ഠാസി. അഥ സത്ഥാ പച്ചൂസവേലായം മഹാകരുണാസമാപത്തിതോ വുട്ഠായ ബുദ്ധചക്ഖുനാ ലോകം വോലോകേന്തോ തം ഉപാസകം ദിസ്വാ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ തസ്സ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ദ്വാരേ അട്ഠാസി. ഉപാസകോ ച സത്ഥു ആഗതഭാവം സുത്വാ സീഘം ഉട്ഠായ ഗന്ത്വാ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ ഹത്ഥതോ പത്തം ഗഹേത്വാ ഗേഹം പവേസേത്വാ ആസനം പഞ്ഞപേത്വാ അദാസി. നിസീദി ഭഗവാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ. ഉപാസകോപി ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. തം ഭഗവാ "കിം, ഉപാസക, സോകപരേതോ വിയ ദിസ്സതീ"തി ആഹ. "ആമ, ഭഗവാ, പിയോ മേ പുത്തോ കാലകതോ, തേനാഹം സോചാമീ"തി. അഥസ്സ ഭഗവാ സോകവിനോദനം കരോന്തോ ഉരഗജാതകം (ജാ॰ ൧.൫.൧൯ ആദയോ) കഥേസി.

അതീതേ കിര കാസിരട്ഠേ ബാരാണസിയം ധമ്മപാലം നാമ ബ്രാഹ്മണകുലം അഹോസി. തത്ഥ ബ്രാഹ്മണോ ബ്രാഹ്മണീ പുത്തോ ധീതാ സുണിസാ ദാസീതി ഇമേ സബ്ബേപി മരണാനുസ്സതിഭാവനാഭിരതാ അഹേസും. തേസു യോ ഗേഹതോ നിക്ഖമതി, സോ സേസജനേ ഓവദിത്വാ നിരപേക്ഖോവ നിക്ഖമതി. അഥേകദിവസം ബ്രാഹ്മണോ പുത്തേന സദ്ധിം ഘരതോ നിക്ഖമിത്വാ ഖേത്തം ഗന്ത്വാ കസതി. പുത്തോ സുക്ഖതിണപണ്ണകട്ഠാനി ആലിമ്പേതി. തത്ഥേകോ കണ്ഹസപ്പോ ഡാഹഭയേന രുക്ഖസുസിരതോ നിക്ഖമിത്വാ ഇമം ബ്രാഹ്മണസ്സ പുത്തം ഡംസി. സോ വിസവേഗേന മുച്ഛിതോ തത്ഥേവ പരിപതിത്വാ കാലകതോ, സക്കോ ദേവരാജാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. ബ്രാഹ്മണോ പുത്തം മതം ദിസ്വാ കമ്മന്തസമീപേന ഗച്ഛന്തം ഏകം പുരിസം ഏവമാഹ - "സമ്മ, മമ ഘരം ഗന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണിം ഏവം വദേഹി 'ന്ഹായിത്വാ സുദ്ധവത്ഥനിവത്ഥാ ഏകസ്സ ഭത്തം മാലാഗന്ധാദീനി ച ഗഹേത്വാ തുരിതം ആഗച്ഛതൂ'തി". സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ തഥാ ആരോചേസി, ഗേഹജനോപി തഥാ അകാസി. ബ്രാഹ്മണോ ന്ഹത്വാ ഭുഞ്ജിത്വാ വിലിമ്പിത്വാ പരിജനപരിവുതോ പുത്തസ്സ സരീരം ചിതകം ആരോപേത്വാ അഗ്ഗിം ദത്വാ ദാരുക്ഖന്ധം ഡഹന്തോ വിയ നിസ്സോകോ നിസ്സന്താപോ അനിച്ചസഞ്ഞം മനസി കരോന്തോ അട്ഠാസി.

അഥ ബ്രാഹ്മണസ്സ പുത്തോ സക്കോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, സോ ച അമ്ഹാകം ബോധിസത്തോ അഹോസി. സോ അത്തനോ പുരിമജാതിം കതപുഞ്ഞഞ്ച പച്ചവേക്ഖിത്വാ പിതരം ഞാതകേ ച അനുകമ്പമാനോ ബ്രാഹ്മണവേസേന തത്ഥ ആഗന്ത്വാ ഞാതകേ അസോചന്തേ ദിസ്വാ "അമ്ഭോ, മിഗം ഝാപേഥ, അമ്ഹാകം മംസം ദേഥ, ഛാതോമ്ഹീ"തി ആഹ. "ന മിഗോ, മനുസ്സോ ബ്രാഹ്മണാ"തി ആഹ. "കിം തുമ്ഹാകം പച്ചത്ഥികോ ഏസോ"തി? "ന പച്ചത്ഥികോ, ഉരേ ജാതോ ഓരസോ മഹാഗുണവന്തോ തരുണപുത്തോ"തി ആഹ. "കിമത്ഥം തുമ്ഹേ തഥാരൂപേ ഗുണവതി തരുണപുത്തേ മതേ ന സോചഥാ"തി? തം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണോ അസോചനകാരണം കഥേന്തോ -

വ്യ. "ഉരഗോവ തചം ജിണ്ണം, ഹിത്വാ ഗച്ഛതി സം തനും;
ഏവം സരീരേ നിബ്ഭോഗേ, പേതേ കാലകതേ സതി.

വ്യന്നഡയ്ഹമാനോ ന ജാനാതി, ഞാതീനം പരിദേവിതം;
തസ്മാ എതം ന രോദാമി, ഗതോ സോ തസ്സ യാ ഗതീ"തി. -

ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി.

വ്വ-വ്വന്ന. തത്ഥ **ഉരഗോതി** ഉരേന ഗച്ഛതീതി ഉരഗോ. സപ്പസ്സേതം അധിവചനം. **തചം ജിണ്ണന്തി** ജജ്ജരഭാവേന ജിണ്ണം പുരാണം അത്തനോ തചം നിമ്മോകം. **ഹിത്വാ ഗച്ഛതി സം തനുന്തി** യഥാ ഉരഗോ അത്തനോ ജിണ്ണതചം രുക്ഖന്തരേ വാ കട്ഠന്തരേ വാ മൂലന്തരേ വാ പാസാണന്തരേ വാ കഞ്ചുകം ഓമുഞ്ചന്തോ വിയ സരീരതോ ഓമുഞ്ചിത്വാ പഹായ ഛഡ്ഡേത്വാ യഥാകാമം ഗച്ഛതി, എവമേവ സംസാരേ പരിബ്ഭമന്തോ സത്തോ പോരാണസ്സ കമ്മസ്സ പരിക്ഖീണത്താ ജജ്ജരീഭൂതം സം തനും അത്തനോ സരീരം ഹിത്വാ ഗച്ഛതി, യഥാകമ്മം ഗച്ഛതി, പുനബ്ഭവവസേന ഉപപജ്ജതീതി അത്ഥോ. **എവന്തി** ഡയ്ഹമാനം പുത്തസ്സ സരീരം ദസ്സേന്തോ ആഹ. **സരീരേ നിബ്ഭോഗേതി** അസ്സ വിയ അഞ്ഞേസമ്പി കായേ എവം ഭോഗവിരഹിതേ നിരത്ഥകേ ജാതേ. **പേതേതി** ആയുഉസ്മാവിഞ്ഞാണതോ അപഗതേ. **കാലകതേ സതീതി** മതേ ജാതേ. **തസ്മാതി** യസ്മാ ഡയ്ഹമാനോ കായോ അപേതവിഞ്ഞാണത്താ ഡാഹദുക്ഖം വിയ ഞാതീനം രുദിതം പരിദേവിതമ്പി ന ജാനാതി, തസ്മാ എതം മമ പുത്തം നിമിത്തം കത്വാ ന രോദാമി. **ഗതോ സോ തസ്സ യാ ഗതീതി** യദി മതസത്താ ന ഉച്ഛിജ്ജന്തി, മതസ്സ പന കതോകാസസ്സ കമ്മസ്സ വസേന യാ ഗതി പാടികങ്ഖാ, തം ചുതിഅനന്തരമേവ ഗതോ, സോ ന പുരിമഞാതീനം രുദിതം പരിദേവിതം വാ പച്ചാസീസതി, നാപി യേഭുയ്യേന പുരിമഞാതീനം രുദിതേന കാചി അത്ഥസിദ്ധീതി അധിപ്പായോ.

എവം ബ്രാഹ്മണേന അത്തനോ അസോചനകാരണേ കഥിതേ പരിയായമനസികാരകോസല്ലേ പകാസിതേ ബ്രാഹ്മണരൂപോ സക്കോ ബ്രാഹ്മണിം ആഹ - "അമ്മ, തുയ്ഹം സോ മതോ കിം ഹോതീ"തി? "ദസ മാസേ കുച്ഛിനാ പരിഹരിത്വാ ഥഞ്ഞം പായേത്വാ ഹത്ഥപാദേ സണ്ഠപേത്വാ സംവഡ്ഢിതോ പുത്തോ മേ, സാമീ"തി. "യദി എവം പിതാ താവ പുരിസഭാവേന മാ രോദതു, മാതു നാമ ഹദയം മുദുകം, ത്വം കസ്മാ ന രോദസീ"തി? തം സുത്വാ സാ അരോദനകാരണം കഥേന്തീ -

വ്വ൩."അനബ്ഭിതോ തതോ ആഗാ, നാനുഞ്ഞാതോ ഇതോ ഗതോ;
യഥാഗതോ തഥാ ഗതോ, തത്ഥ കാ പരിദേവനാ.

വ്വ൪."ഡയ്ഹമാനോ ന ജാനാതി, ഞാതീനം പരിദേവിതം;
തസ്മാ എതം ന രോദാമി, ഗതോ സോ തസ്സ യാ ഗതീ"തി. -

ഗാഥാദ്വയമാഹ. തത്ഥ **അനബ്ഭിതോതി** അനവ്ഹാതോ, "എഹി മയ്ഹം പുത്തഭാവം ഉപഗച്ഛാ"തി എവം അപക്കോസിതോ. **തതോതി** യത്ഥ പുബ്ബേ ഠിതോ, തതോ പരലോകതോ. **ആഗാതി** ആഗഞ്ഛി. **നാനുഞ്ഞാതോതി** അനനുമതോ, "ഗച്ഛ, താത, പരലോക"ന്തി എവം അമ്ഹേഹി അവിസ്സട്ഠോ. **ഇതോതി** ഇധലോകതോ. **ഗതോതി** അപഗതോ. **യഥാഗതോതി** യേനാകാരേന ആഗതോ, അമ്ഹേഹി അനബ്ഭിതോ എവ ആഗതോതി അത്ഥോ. **തഥാ ഗതോതി** തേനേവാകാരേന ഗതോ. യഥാ സകേനേവ കമ്മുനാ ആഗതോ, തഥാ സകേനേവ കമ്മുനാ ഗതോതി. എതേന കമ്മസ്സകതം ദസ്സേതി. **തത്ഥ കാ പരിദേവനാതി**

ഏവം അവസവത്തികേ സംസാരപവത്തേ മരണം പടിച്ച കാ നാമ പരിദേവനാ, അയുത്താ സാ പഞ്ഞവതാ അകരണീയാതി ദസ്സേതി.

ഏവം ബ്രാഹ്മണിയാ വചനം സുത്വാ തസ്സ ഭഗിനിം പുച്ഛി - "അമ്മ, തുയ്ഹം സോ കിം ഹോതീ"തി? "ഭാതാ മേ, സാമീ"തി. "അമ്മ, ഭഗിനിയോ നാമ ഭാതൂസു സിനേഹാ, ത്വം കസ്മാ ന രോദസീ"തി? സാപി അരോദനകാരണം കഥേന്തീ -

൫൯. "സചേ രോദേ കിസ്സ അസ്സം, തത്ഥ മേ കിം ഫലം സിയാ;
ഞാതിമിത്തസുഹജ്ജാനം, ഭിയ്യോ നോ അരതീ സിയാ.

൬൦. "ഡയ്ഹമാനോ ന ജാനാതി, ഞാതീനം പരിദേവിതം;
തസ്മാ ഏതം ന രോദാമി, ഗതോ സോ തസ്സ യാ ഗതീ"തി. -

ഗാഥാദ്വയമാഹ. തത്ഥ **സചേ രോദേ കിസാ അസ്സ**ന്തി യദി അഹം രോദേയ്യം, കിസാ പരിസുക്ഖസരീരാ ഭവേയ്യം. **തത്ഥ മേ കിം ഫലം സിയാ**തി തസ്മിം മയ്ഹം ഭാതു മരണനിമിത്തേ രോദനേ കിം നാമ ഫലം, കോ ആനിസംസോ ഭവേയ്യ? ന തേന മയ്ഹം ഭാതികോ ആഗച്ഛേയ്യ, നാപി സോ തേന സുഗതിം ഗച്ഛേയ്യാതി അധിപ്പായോ. **ഞാതിമിത്തസുഹജ്ജാനം, ഭിയ്യോ നോ അരതീ സിയാ**തി അമ്ഹാകം ഞാതീനം മിത്താനം സുഹദയാനഞ്ച മമ സോചനേന ഭാതുമരണദുക്ഖതോ ഭിയ്യോപി അരതി ദുക്ഖമേവ സിയാതി.

ഏവം ഭഗിനിയാ വചനം സുത്വാ തസ്സ ഭരിയം പുച്ഛി - "തുയ്ഹം സോ കിം ഹോതീ"തി? "ഭത്താ മേ, സാമീ"തി. "ഭദ്ദേ, ഇത്ഥിയോ നാമ ഭത്തരി സിനേഹാ ഹോന്തി, തസ്മിഞ്ച മതേ വിധവാ അനാഥാ ഹോന്തി, കസ്മാ ത്വം ന രോദസീ"തി? സാപി അത്തനോ അരോദനകാരണം കഥേന്തീ -

൬൧. "യഥാപി ദാരകോ ചന്ദം, ഗച്ഛന്തമനുരോദതി;
ഏവംസമ്പദമേവേതം, യോ പേതമനുസോചതി.

൬൨. "ഡയ്ഹമാനോ ന ജാനാതി, ഞാതീനം പരിദേവിതം;
തസ്മാ ഏതം ന രോദാമി, ഗതോ സോ തസ്സ യാ ഗതീ"തി. -
ഗാഥാദ്വയമാഹ;

തത്ഥ **ദാരകോ**തി ബാലദാരകോ. **ചന്ദ**ന്തി ചന്ദമണ്ഡലം. **ഗച്ഛന്ത**ന്തി നഭം അബ്ഭുസ്സുക്കമാനം. **അനുരോദതീ**തി "മയ്ഹം രഥചക്കം ഗഹേത്വാ ദേഹീ"തി അനുരോദതി. **ഏവംസമ്പദമേവേത**ന്തി യോ പേതം മതം അനുസോചതി, തസ്സേതം അനുസോചനം ഏവംസമ്പദം ഏവരൂപം, ആകാസേന ഗച്ഛന്തസ്സ ചന്ദസ്സ ഗഹേതുകാമതാസദിസം അലബ്ഭനേയ്യവത്ഥുസ്മിം ഇച്ഛാഭാവതോതി അധിപ്പായോ.

ഏവം തസ്സ ഭരിയായ വചനം സുത്വാ ദാസിം പുച്ഛി - "അമ്മ, തുയ്ഹം സോ കിം ഹോതീ"തി? "അയ്യോ മേ, സാമീ"തി. "യദി ഏവം തേന ത്വം പോഥേത്വാ വേയ്യാവച്ചം കാരിതാ ഭവിസ്സസി, തസ്മാ മഞ്ഞേ 'സുമുത്താഹം തേനാ'തി ന രോദസീ"തി? "സാമി, മാ മം ഏവം അവച, ന ചേതം അനുച്ഛവികം , അതിവിയ ഖന്തിമേത്താനുദ്ദയാസമ്പന്നോ യുത്തവാദീ മയ്ഹം അയ്യപുത്തോ ഉരേ സംവഡ്ഢപുത്തോ വിയ അഹോസീ"തി. അഥ "കസ്മാ ന രോദസീ"തി? സാപി അത്തനോ അരോദനകാരണം കഥേന്തീ -

൩൭.“യഥാപി ബ്രഹ്മേ ഉദകുമ്ഭോ, ഭിന്നോ അപ്പടിസന്ധിയോ;
ഏവംസമ്പദമേവേതം, യോ പേതമനുസോചതി.

൩൮.“ഡയ്ഹമാനോ ന ജാനാതി, ഞാതീനം പരിദേവിതം;
തസ്മാ ഏതം ന രോദാമി, ഗതോ സോ തസ്സ യാ ഗതീ”തി. -

ഗാഥാദ്വയമാഹ. തത്ഥ **യഥാപി ബ്രഹ്മേ ഉദകുബ്ഭോ, ഭിന്നോ അപ്പടിസന്ധിയോതി** ബ്രാഹ്മണ സേയ്യഥാപി ഉദകഘടോ മുഗ്ഗരപ്പഹാരാദിനാ ഭിന്നോ അപ്പടിസന്ധിയോ പുന പാകതികോ ന ഹോതി. സേസമേത്ഥ വുത്തനയത്താ ഉത്താനത്ഥമേവ.

സക്കോ തേസം കഥം സുത്വാ പസന്നമാനസോ “സമ്മദേവ തുമ്ഹേഹി മരണസ്സതി ഭാവിതാ, ഇതോ പട്ഠായ ന തുമ്ഹേഹി കസിആദികരണകിച്ചം അത്ഥീ”തി തേസം ഗേഹം സത്തരതനഭരിതം കത്വാ “അപ്പമത്താ ദാനം ദേഥ, സീലം രക്ഖഥ, ഉപോസഥകമ്മം കരോഥാ”തി ഓവദിത്വാ അത്താനഞ്ച തേസം നിവേദേത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. തേപി ബ്രാഹ്മണാദയോ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോന്താ യാവതായുകം ഠത്വാ ദേവലോകേ ഉപ്പജ്ജിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ജാതകം ആഹരിത്വാ തസ്സ ഉപാസകസ്സ സോകസല്ലം സമുദ്ധരിത്വാ ഉപരി സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉപാസകോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹീതി.

ഉരഗപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഇതി ഖുദ്ദക-അട്ഠകഥായ പേതവത്ഥുസ്മിം

ദ്വാദസവത്ഥുപടിമണ്ഡിതസ്സ

പഠമസ്സ ഉരഗവഗ്ഗസ്സ അത്ഥസംവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ഉബ്ബരിവഗ്ഗോ

൧. സംസാരമോചകപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ

നഗ്ഗാ ദുബ്ബണ്ണരൂപാസീതി ഇദം സത്ഥരി വേളുവനേ വിഹരന്തേ മഗധരട്ഠേ ഇട്ഠകവതീനാമകേ ഗാമേ അഞ്ഞതരം പേതിം ആരബ്ഭ വുത്തം. മഗധരട്ഠേ കിര ഇട്ഠകവതീ ച ദീഘരാജി ചാതി ദ്വേ ഗാമകാ അഹേസും, തത്ഥ ബഹൂ സംസാരമോചകാ മിച്ഛാദിട്ഠികാ പടിവസന്തി. അതീതേ ച കാലേ പഞ്ചന്നം വസ്സസതാനം മത്ഥകേ അഞ്ഞതരാ ഇത്ഥീ തത്ഥേവ ഇട്ഠകവതിയം അഞ്ഞതരസ്മിം സംസാരമോചകകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ മിച്ഛാദിട്ഠിവസേന ബഹൂ കീടപടങ്ഗേ ജീവിതാ വോരോപേത്വാ പേതേസു നിബ്ബത്തി.

സാ പഞ്ച വസ്സസതാനി ഖുപ്പിപാസാദിദുക്ഖം അനുഭവിത്വാ അമ്ഹാകം ഭഗവതി ലോകേ ഉപ്പജ്ജിത്വാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കേ അനുക്കമേന രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ വേളുവനേ വിഹരന്തേ പുനപി ഇട്ഠകവതിയംയേവ അഞ്ഞതരസ്മിം സംസാരമോചകകുലേയേവ നിബ്ബത്തിത്വാ യദാ സത്തട്ഠവസ്സുദ്ദേസികകാലേ അഞ്ഞാഹി ദാരികാഹി സദ്ധിം രഥികായ കീളനസമത്ഥാ അഹോസി, തദാ ആയസ്മാ സാരിപുത്തത്ഥേരോ തമേവ ഗാമം ഉപനിസ്സായ അരുണവതീവിഹാരേ വിഹരന്തോ ഏകദിവസം ദ്വാദസഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം തസ്സ ഗാമസ്സ ദ്വാരസമീപേന മഗ്ഗേന അതിക്കമതി. തസ്മിം ഖണേ ബഹൂ ഗാമദാരികാ ഗാമതോ നിക്ഖമിത്വാ ദ്വാരസമീപേ കീളന്തിയോ പസന്നമാനസാ മാതാപിതൂനം പടിപത്തിദസ്സനേന വേഗേനാഗന്ത്വാ ഥേരം അഞ്ഞേ ച ഭിക്ഖൂ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിംസു. സാ പനേസാ അസ്സദ്ധകുലസ്സ ധീതാ ചിരകാലം അപരിചിതകുസലതായ സാധുജനാചാരവിരഹിതാ അനാദരാ അലക്ഖികാ വിയ അട്ഠാസി. ഥേരോ തസ്സാ പുബ്ബചരിതം ഇദാനി ച സംസാരമോചകകുലേ നിബ്ബത്തനം ആയതിഞ്ച നിരയേ നിബ്ബത്തനാരഹതം ദിസ്വാ "സചായം മം വന്ദിസ്സതി, നിരയേ ന ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, പേതേസു നിബ്ബത്തിത്വാപി മമംയേവ നിസ്സായ സമ്പത്തിം പടിലഭിസ്സതീ"തി ഞത്വാ കരുണാസഞ്ചോദിതമാനസോ താ ദാരികായോ ആഹ - "തുമ്ഹേ ഭിക്ഖൂ വന്ദഥ, അയം പന ദാരികാ അലക്ഖികാ വിയ ഠിതാ"തി. അഥ നം താ ദാരികാ ഹത്ഥേസു പരിഗ്ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢിത്വാ ബലക്കാരേന ഥേരസ്സ പാദേ വന്ദാപേസും.

സാ അപരേന സമയേന വയപ്പത്താ ദീഘരാജിയം സംസാരമോചകകുലേ അഞ്ഞതരസ്സ കുമാരസ്സ ദിന്നാ പരിപുണ്ണഗബ്ഭാ ഹുത്വാ കാലകതാ പേതേസു ഉപ്പജ്ജിത്വാ നഗ്ഗാ ദുബ്ബണ്ണരൂപാ ഖുപ്പിപാസാഭിഭൂതാ അതിവിയ ബീഭച്ഛദസ്സനാ വിചരന്തീ രത്തിയം ആയസ്മതോ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ അത്താനം ദസ്സേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. തം ദിസ്വാ ഥേരോ -

൯൮. "നഗ്ഗാ ദുബ്ബണ്ണരൂപാസി, കിസാ ധമനിസന്ഥതാ;
ഉപ്ഫാസുലികേ കിസികേ, കാ നു ത്വം ഇധ തിട്ഠസീ"തി. -

ഗാഥായ പുച്ഛി. തത്ഥ **ധമനിസന്ഥതാ**തി നിമ്മംസലോഹിതതായ സിരാജാലേഹി പത്ഥതഗത്താ. **ഉപ്ഫാസുലികേ**തി ഉഗ്ഗതഫാസുലികേ. **കിസികേ**തി കിസസരീരേ. പുബ്ബേപി "കിസാ"തി വത്വാ പുന "കിസികേ"തി വചനം

അട്ഠിചമ്മന്ഹാരുമത്തസരീരതായ അതിവിയ കിസഭാവദസ്സനത്ഥം വുത്തം. തം സുത്വാ പേതീ അത്താനം പവേദേന്തീ -

൯൬.“അഹം ഭദന്തേ പേതീമ്ഹി, ദുഗ്ഗതാ യമലോകികാ;
പാപകമ്മം കരിത്വാന, പേതലോകം ഇതോ ഗതാ”തി. - ഗാഥം വത്വാ പുന ഥേരേന -

൯൭.“കിം നു കായേന വാചായ, മനസാ ദുക്കടം കതം;
കിസ്സകമ്മവിപാകേന, പേതലോകം ഇതോ ഗതാ”തി. -

കതകമ്മം പുട്ഠാ “അദാനസീലാ മച്ഛരിനീ ഹുത്വാ പേതയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ ഏവം മഹാദുക്ഖം അനുഭവാമീ”തി ദസ്സേന്തീ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൯൮.“അനുകമ്പകാ മയ്ഹം നാഹേസും ഭന്തേ, പിതാ ച മാതാ അഥവാപി ഞാതകാ;
യേ മം നിയോജേയ്യും ദദാഹി ദാനം, പസന്നചിത്താ സമണബ്രാഹ്മണാനം.

൯൯.“ഇതോ അഹം വസ്സസതാനി പഞ്ച, യം ഏവരൂപാ വിചരാമി നഗ്ഗാ;
ഖുദായ തണ്ഹായ ച ഖജ്ജമാനാ, പാപസ്സ കമ്മസ്സ ഫലം മമേദം.

൧൦൦.“വന്ദാമി തം അയ്യ പസന്നചിത്താ, അനുകമ്പ മം വീര മഹാനുഭാവ;
ദത്വാ ച മേ ആദിസ യഞ്ഹി കിഞ്ചി, മോചേഹി മം ദുഗ്ഗതിയാ ഭദന്തേ”തി.

൯൮. തത്ഥ **അനുകമ്പകാ**തി സമ്പരായികേന അത്ഥേന അനുഗ്ഗണ്ഹകാ. **ഭന്തേ**തി ഥേരം ആലപതി. **യേ മം നിയോജേയ്യു**ന്തി മാതാ വാ പിതാ വാ അഥ വാ ഞാതകാ ഏദിസാ പസന്നചിത്താ ഹുത്വാ “സമണബ്രാഹ്മണാനം ദദാഹി ദാന”ന്തി യേ മം നിയോജേയ്യും, താദിസാ അനുകമ്പകാ മയ്ഹം നാഹേസുന്തി യോജനാ.

൯൯. **ഇതോ അഹം വസ്സസതാനി പഞ്ച, യം ഏവരൂപാ വിചരാമി നഗ്ഗാ**തി ഇദം സാ പേതീ ഇതോ തതിയായ ജാതിയാ അത്തനോ പേതത്തഭാവം അനുസ്സരിത്വാ ഇദാനിപി തഥാ പഞ്ചവസ്സസതാനി വിചരാമീതി അധിപ്പായേനാഹ. തത്ഥ **യ**ന്തി യസ്മാ, ദാനാദീനം പുഞ്ഞാനം അകതത്താ ഏവരൂപാ നഗ്ഗാ പേതീ ഹുത്വാ ഇതോ പട്ഠായ വസ്സസതാനി പഞ്ച വിചരാമീതി യോജനാ. **തണ്ഹായാ**തി പിപാസായ. **ഖജ്ജമാനാ**തി ഖാദിയമാനാ, ബാധിയമാനാതി അത്ഥോ.

൧൦൦. **വന്ദാമി തം അയ്യ പസന്നചിത്താ**തി അയ്യ, തമഹം പസന്നചിത്താ ഹുത്വാ വന്ദാമി, ഏത്തകമേവ പുഞ്ഞം ഇദാനി മയാ കാതും സക്കാതി ദസ്സേതി. **അനുകമ്പ മ**ന്തി അനുഗ്ഗണ്ഹ മമം ഉദ്ദിസ്സ അനുദ്ദയം കരോഹി. **ദത്വാ ച മേ ആദിസ യഞ്ഹി കിഞ്ചീ**തി കിഞ്ചിദേവ ദേയ്യധമ്മം സമണബ്രാഹ്മണാനം ദത്വാ തം ദക്ഖിണം മയ്ഹം ആദിസ, തേന മേ ഇതോ പേതയോനിതോ മോക്ഖോ ഭവിസ്സതീതി അധിപ്പായേന വദതി. തേനേവാഹ **“മോചേഹി മം ദുഗ്ഗതിയാ ഭദന്തേ”**തി.

ഏവം പേതിയാ വുത്തേ യഥാ സോ ഥേരോ പടിപജ്ജി, തം ദസ്സേതും സങ്ഗീതികാരേഹി തിസ്സോ ഗാഥാ വുത്താ -

൧൦൧. ‘‘സാധൂതി സോ പടിസ്സുത്വാ, സാരിപുത്തോനുകമ്പകോ;
ഭിക്ഖൂനം ആലോപം ദത്വാ, പാണിമത്തഞ്ച ചോളകം;
ഥാലകസ്സ ച പാനീയം, തസ്സാ ദക്ഖിണമാദിസി.

൧൦൨. ‘‘സമനന്തരാനുദ്ദിട്ഠേ , വിപാകോ ഉദപജ്ജഥ;
ഭോജനച്ഛാദനപാനീയം, ദക്ഖിണായ ഇദം ഫലം.

൧൦൩. ‘‘തതോ സുദ്ധാ സുചിവസനാ, കാസികുത്തമധാരിനീ;
വിചിത്തവത്ഥാഭരണാ, സാരിപുത്തം ഉപസങ്കമീ’’തി.

൧൦൧-൧൦൩. തത്ഥ **ഭിക്ഖൂനന്തി** ഭിക്ഖുനോ, വചനവിപല്ലാസേന ഹേതം വുത്തം. ‘‘ആലോപം ഭിക്ഖുനോ ദത്വാ’’തി കേചി പഠന്തി. **ആലോപന്തി** കബളം, ഏകാലോപമത്തം ഭോജനന്തി അത്ഥോ. **പാണിമത്തഞ്ച ചോളകന്തി** ഏകഹത്ഥപ്പമാണം ചോളഖണ്ഡന്തി അത്ഥോ. **ഥാലകസ്സ ച പാനീയന്തി** ഏകഥാലകപൂരണമത്തം ഉദകം. സേസം ഖല്ലാടിയപേതവത്ഥുസ്മിം വുത്തനയമേവ.

അഥായസ്മാ സാരിപുത്തോ തം പേതിം പീണിന്ദ്രിയം പരിസുദ്ധഛവിവണ്ണം ദിബ്ബവത്ഥാഭരണാലങ്കാരം സമന്തതോ അത്തനോ പഭായ ഓഭാസേന്തിം അത്തനോ സന്തികം ഉപഗന്ത്വാ ഠിതം ദിസ്വാ പച്ചക്ഖതോ കമ്മഫലം തായ വിഭാവേതുകാമോ ഹുത്വാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൦൪. ‘‘അഭിക്കന്തേന വണ്ണേന, യാ ത്വം തിട്ഠസി ദേവതേ;
ഓഭാസേന്തീ ദിസാ സബ്ബാ, ഓസധീ വിയ താരകാ.

൧൦൫. ‘‘കേന തേതാദിസോ വണ്ണോ, കേന തേ ഇധ മിജ്ഝതി;
ഉപ്പജ്ജന്തി ച തേ ഭോഗാ, യേ കേചി മനസോ പിയാ.

൧൦൬. ‘‘പുച്ഛാമി തം ദേവി മഹാനുഭാവേ, മനുസ്സഭൂതാ കിമകാസി പുഞ്ഞം;
കേനാസി ഏവം ജലിതാനുഭാവാ, വണ്ണോ ച തേ സബ്ബദിസാ പഭാസതീ’’തി.

൧൦൪. തത്ഥ **അഭിക്കന്തേനാതി** അതിമനാപേന, അഭിരൂപേനാതി അത്ഥോ. **വണ്ണേനാതി** ഛവിവണ്ണേന. **ഓഭാസേന്തീ ദിസാ സബ്ബാതി** സബ്ബാപി ദസ ദിസാ ജോതേന്തീ ഏകാലോകം കരോന്തീ. യഥാ കിന്തി ആഹ **‘‘ഓസധീ വിയ താരകാ’’**തി. ഉസ്സന്നാ പഭാ ഏതായ ധീയതി, ഓസധാനം വാ അനുബലപ്പദായികാതി കത്വാ ‘‘ഓസധീ’’തി ലദ്ധനാമാ താരകാ യഥാ സമന്തതോ ആലോകം കുരുമാനാ തിട്ഠതി, ഏവമേവ ത്വം സബ്ബദിസാ ഓഭാസേന്തീതി അത്ഥോ.

൧൦൫. **കേനാതി** കിം-സദ്ദോ പുച്ഛായം. ഹേതുഅത്ഥേ ചേതം കരണവചനം, കേന ഹേതുനാതി അത്ഥോ. **തേതി** തവ. **ഏതാദിസോതി** ഏദിസോ, ഏതരഹി യഥാദിസ്സമാനോതി വുത്തം ഹോതി. **കേന തേ ഇധ മിജ്ഝതീതി** കേന പുഞ്ഞവിസേസേന ഇധ ഇമസ്മിം ഠാനേ ഇദാനി തയാ ലബ്ഭമാനം സുചരിതഫലം ഇജ്ഝതി നിപ്ഫജ്ജതി. **ഉപ്പജ്ജന്തീതി** നിബ്ബത്തന്തി. **ഭോഗാതി**

പരിഭുഞ്ജിതബ്ബട്ഠേന “ഭോഗാ”തി ലദ്ധനാമാ വത്ഥാഭരണാദിവിത്തൂപകരണവിസേസാ. **യേ കേചീ**തി ഭോഗേ അനവസേസതോ ബ്യാപേത്വാ സങ്ഗണ്ഹാതി . അനവസേസബ്യാപകോ ഹി അയം നിദ്ദേസോ യഥാ “യേ കേചി സങ്ഖാരാ”തി. **മനസോ പിയാ**തി മനസാ പിയായിതബ്ബാ, മനാപിയാതി അത്ഥോ.

൧൦൬. **പുച്ഛാമീ**തി പുച്ഛം കരോമി, ഞാതും ഇച്ഛാമീതി അത്ഥോ. **ത**ന്തി ത്വം. **ദേവീ**തി ദിബ്ബാനുഭാവസമങ്ഗിതായ, ദേവി. തേനാഹ “മഹാനുഭാവേ”തി. **മനുസ്സഭൂതാ**തി മനുസ്സേസു ജാതാ മനുസ്സഭാവം പത്താ. ഇദം യേഭുയ്യേന സത്താ മനുസ്സത്തഭാവേ ഠിതാ പുഞ്ഞാനി കരോന്തീതി കത്വാ വുത്തം. അയമേത്ഥായം ഗാഥാനം സങ്ഖേപതോ അത്ഥോ, വിത്ഥാരതോ പന പരമത്ഥദീപനിയം വിമാനവത്ഥുഅട്ഠകഥായം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ.

ഏവം പുന ഥേരേന പുട്ഠാ പേതീ തസ്സാ സമ്പത്തിയാ ലദ്ധകാരണം പകാസേന്തീ സേസഗാഥാ അഭാസി -

൧൦൭. “ഉപ്പണ്ഡുകിം കിസം ഛാതം, നഗ്ഗം സമ്പതിതച്ഛവിം;
മുനി കാരുണികോ ലോകേ, തം മം അദ്ദക്ഖി ദുഗ്ഗതം.

൧൦൮. “ഭിക്ഖൂനം ആലോപം ദത്വാ, പാണിമത്തഞ്ച ചോളകം;
ഥാലകസ്സ ച പാനീയം, മമ ദക്ഖിണമാദിസി.

൧൦൯. “ആലോപസ്സ ഫലം പസ്സ, ഭത്തം വസ്സസതം ദസ;
ഭുഞ്ജാമി കാമകാമിനീ, അനേകരസബ്യഞ്ജനം.

൧൧൦. “പാണിമത്തസ്സ ചോളസ്സ, വിപാകം പസ്സ യാദിസം;
യാവതാ നന്ദരാജസ്സ, വിജിതസ്മിം പടിച്ഛദാ.

൧൧൧. “തതോ ബഹുതരാ ഭന്തേ, വത്ഥാനച്ഛാദനാനി മേ;
കോസേയ്യകമ്ബലീയാനി, ഖോമകപ്പാസികാനി ച.

൧൧൨. “വിപുലാ ച മഹഗ്ഘാ ച, തേപാകാസേവലമ്ബരേ;
സാഹം തം പരിദഹാമി, യം യഞ്ഹി മനസോ പിയം.

൧൧൩. “ഥാലകസ്സ ച പാനീയം, വിപാകം പസ്സ യാദിസം;
ഗമ്ഭീരാ ചതുരസ്സാ ച, പോക്ഖരഞ്ഞോ സുനിമ്മിതാ.

൧൧൪. “സേതോദകാ സുപ്പതിത്ഥാ, സീതാ അപ്പടിഗന്ധിയാ;
പദുമുപ്പലസഞ്ഛന്നാ, വാരികിഞ്ജക്ഖപൂരിതാ.

൧൧൫. “സാഹം രമാമി കീളാമി, മോദാമി അകുതോഭയാ;
മുനിം കാരുണികം ലോകേ, ഭന്തേ വന്ദിതുമാഗതാ”തി.

൧൦൭. തത്ഥ **ഉപ്പണ്ഡുകി**ന്തി ഉപ്പണ്ഡുകജാതം. **ഛാത**ന്തി ബുഭുക്ഖിതം ഖുദായ അഭിഭൂതം. **സമ്പതിതച്ഛവി**ന്തി ഛിന്നഭിന്നസരീരച്ഛവിം. **ലോകേ**തി ഇദം “കാരുണികോ”തി ഏത്ഥ വുത്തകരുണായ വിസയദസ്സനം. **തം മ**ന്തി താദിസം മമം, വുത്തനയേന ഏകന്തതോ കരുണട്ഠാനിയം മം. **ദുഗ്ഗത**ന്തി ദുഗ്ഗതിം ഗതം.

൧൦൮-൧൦൯. **ഭിക്ഖൂനം ആലോപം ദത്വാ**തിആദി ഥേരേന അത്തനോ കരുണായ കതാകാരദസ്സനം. തത്ഥ **ഭത്ത**ന്തി ഓദനം, ദിബ്ബഭോജനന്തി അത്ഥോ. **വസ്സസതം ദസാ**തി ദസ വസ്സസതാനി, വസ്സസഹസ്സന്തി വുത്തം ഹോതി. അച്ചന്തസംയോഗേ ചേതം ഉപയോഗവചനം. **ഭുഞ്ജാമി കാമകാമിനീ, അനേകരസബ്യഞ്ജന**ന്തി അഞ്ഞേഹിപി കാമേതബ്ബകാമേഹി സമന്നാഗതാ അനേകരസബ്യഞ്ജനം ഭത്തം ഭുഞ്ജാമീതി യോജനാ.

൧൧൦. **ചോളസ്സാ**തി ദേയ്യധമ്മസീസേന തബ്ബിസയം ദാനമയം പുഞ്ഞമേവ ദസ്സേതി. **വിപാകം പസ്സ യാദിസ**ന്തി തസ്സ ചോളദാനസ്സ വിപാകസങ്ഖാതം ഫലം പസ്സ, ഭന്തേ. തം പന യാദിസം യഥാരൂപം, കിന്തി ചേതി ആഹ **"യാവതാ നന്ദരാജസ്സാ"**തിആദി.

തത്ഥ കോയം **നന്ദരാജാ** നാമ? അതീതേ കിര ദസവസ്സസഹസ്സായുകേസു മനുസ്സേസു ബാരാണസിവാസീ ഏകോ കുടുമ്ബികോ അരഞ്ഞേ ജങ്ഘാവിഹാരം വിചരന്തോ അരഞ്ഞട്ഠാനേ അഞ്ഞതരം പച്ചേകബുദ്ധം അദ്ദസ. സോ പച്ചേകബുദ്ധോ തത്ഥ ചീവരകമ്മം കരോന്തോ അനുവാതേ അപ്പഹോന്തേ സംഹരിത്വാ ഠപേതും ആരദ്ധോ. സോ കുടുമ്ബികോ തം ദിസ്വാ, "ഭന്തേ, കിം കരോഥാ"തി വത്വാ തേന അപ്പിച്ഛതായ കിഞ്ചി അവുത്തേപി "ചീവരദുസ്സം നപ്പഹോതീ"തി ഞത്വാ അത്തനോ ഉത്തരാസങ്ഗം പച്ചേകബുദ്ധസ്സ പാദമൂലേ ഠപേത്വാ അഗമാസി. പച്ചേകബുദ്ധോ തം ഗഹേത്വാ അനുവാതം ആരോപേന്തോ ചീവരം കത്വാ പാരുപി. സോ കുടുമ്ബികാ ജീവിതപരിയോസാനേ കാലം കത്വാ താവതിംസഭവനേ നിബ്ബത്തിത്വാ തത്ഥ യാവതായുകം ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ തതോ ചവിത്വാ ബാരാണസിതോ യോജനമത്തേ ഠാനേ അഞ്ഞതരസ്മിം ഗാമേ അമച്ചകുലേ നിബ്ബത്തി.

തസ്സ വയപ്പത്തകാലേ തസ്മിം ഗാമേ നക്ഖത്തം സങ്ഘുട്ഠം അഹോസി. സോ മാതരം ആഹ - "അമ്മ, സാടകം മേ ദേഹി, നക്ഖത്തം കീളിസ്സാമീ"തി. സാ സുധോതവത്ഥം നീഹരിത്വാ അദാസി. "അമ്മ, ഥൂലം ഇദ"ന്തി. അഞ്ഞം നീഹരിത്വാ അദാസി, തമ്പി പടിക്ഖിപി. അഥ നം മാതാ ആഹ - "താത, യാദിസേ ഗേഹേ മയം ജാതാ, നത്ഥി നോ ഇതോ സുഖുമതരസ്സ വത്ഥസ്സ പടിലാഭായ പുഞ്ഞ"ന്തി. "ലഭനട്ഠാനം ഗച്ഛാമി, അമ്മാ"തി. "ഗച്ഛ, പുത്ത, അഹം അജ്ജേവ തുയ്ഹം ബാരാണസിനഗരേ രജ്ജപടിലാഭം ഇച്ഛാമീ"തി. സോ "സാധു, അമ്മാ"തി മാതരം വന്ദിത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ ആഹ - "ഗച്ഛാമി, അമ്മാ"തി. "ഗച്ഛ, താതാ"തി. ഏവം കിരസ്സാ ചിത്തം അഹോസി - "കഹം ഗമിസ്സതി, ഇധ വാ ഏത്ഥ വാ ഗേഹേ നിസീദിസ്സതീ"തി. സോ പന പുഞ്ഞനിയാമേന ചോദിയമാനോ ഗാമതോ നിക്ഖമിത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ മങ്ഗലസിലാപട്ടേ സസീസം പാരുപിത്വാ നിപജ്ജി. സോ ച ബാരാണസിരഞ്ഞോ കാലകതസ്സ സത്തമോ ദിവസോ ഹോതി.

അമച്ചാ ച പുരോഹിതോ ച രഞ്ഞോ സരീരകിച്ചം കത്വാ രാജങ്ഗണേ നിസീദിത്വാ മന്തയിംസു - "രഞ്ഞോ ഏകാ ധീതാ അത്ഥി, പുത്തോ നത്ഥി, അരാജകം രജ്ജം ന തിട്ഠതി, ഫുസ്സരഥം വിസ്സജ്ജേമാ"തി. തേ കുമുദവണ്ണേ ചത്താരോ സിന്ധവേ യോജേത്വാ സേതച്ഛത്തപ്പമുഖം പഞ്ചവിധം രാജകകുധഭണ്ഡം രഥസ്മിംയേവ ഠപേത്വാ രഥം വിസ്സജ്ജേത്വാ പച്ഛതോ തൂരിയാനി പഗ്ഗണ്ഹാപേസും. രഥോ പാചീനദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ ഉയ്യാനാഭിമുഖോ അഹോസി. "പരിചയേന ഉയ്യാനാഭിമുഖോ ഗച്ഛതി ,

നിവത്തേമാ"തി കേചി ആഹംസു. പുരോഹിതോ "മാ നിവത്തയിത്ഥാ"തി ആഹ. രഥോ കുമാരം പദക്ഖിണം കത്വാ ആരോഹനസജ്ജോ ഹുത്വാ അട്ഠാസി, പുരോഹിതോ പാരുപനകണ്ണം അപനേത്വാ പാദതലാനി ഓലോകേന്തോ "തിട്ഠതു അയം ദീപോ, ദ്വിസഹസ്സദീപപരിവാരേസു ചതൂസു മഹാദീപേസു ഏകരജ്ജം കാരേതും യുത്തോ"തി വത്വാ "തൂരിയാനി പഗ്ഗണ്ഹഥ, പുനപി പഗ്ഗണ്ഹഥാ"തി തിക്ഖത്തും തൂരിയാനി പഗ്ഗണ്ഹാപേസി.

അഥ കുമാരോ മുഖം വിവരിത്വാ ഓലോകേത്വാ "കേന കമ്മേന ആഗതത്ഥ, താതാ"തി ആഹ. "ദേവ, തുമ്ഹാകം രജ്ജം പാപുണാതീ"തി. "തുമ്ഹാകം രാജാ കഹ"ന്തി? "ദിവങ്ഗതോ, സാമീ"തി. "കതി ദിവസാ അതിക്കന്താ"തി? "അജ്ജ സത്തമോ ദിവസോ"തി. "പുത്തോ വാ ധീതാ വാ നത്ഥീ"തി? "ധീതാ അത്ഥി, ദേവ, പുത്തോ നത്ഥീ"തി. "തേന ഹി കരിസ്സാമി രജ്ജ"ന്തി. തേ താവദേവ അഭിസേകമണ്ഡപം കത്വാ രാജധീതരം സബ്ബാലങ്കാരേഹി അലങ്കരിത്വാ ഉയ്യാനം ആനേത്വാ കുമാരസ്സ അഭിസേകം അകംസു.

അഥസ്സ കതാഭിസേകസ്സ സതസഹസ്സഗ്ഘനികം വത്ഥം ഉപനേസും. സോ "കിമിദം, താതാ"തി ആഹ. "നിവാസനവത്ഥം, ദേവാ"തി. "നനു, താതാ, ഥൂല"ന്തി? "മനുസ്സാനം പരിഭോഗവത്ഥേസു ഇതോ സുഖുമതരം നത്ഥി, ദേവാ"തി. "തുമ്ഹാകം രാജാ ഏവരൂപം നിവാസേസീ"തി? "ആമ, ദേവാ"തി. "ന മഞ്ഞേ പുഞ്ഞവാ തുമ്ഹാകം രാജാ (അം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧.൯൯) സുവണ്ണഭിങ്കാരം ആഹരഥ, ലഭിസ്സാമി വത്ഥ"ന്തി. സുവണ്ണഭിങ്കാരം ആഹരിംസു. സോ ഉട്ഠായ ഹത്ഥേ ധോവിത്വാ മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ ഹത്ഥേന ഉദകം ആദായ പുരത്ഥിമദിസായം അബ്ഭുക്കിരി. തദാ ഘനപഥവിം ഭിന്ദിത്വാ അട്ഠ കപ്പരുക്ഖാ ഉട്ഠഹിംസു. പുന ഉദകം ഗഹേത്വാ ദക്ഖിണായ പച്ഛിമായ ഉത്തരായാതി ഏവം ചതൂസു ദിസാസു അബ്ഭുക്കിരി. സബ്ബദിസാസു അട്ഠ അട്ഠ കത്വാ ദ്വത്തിംസ കപ്പരുക്ഖാ ഉട്ഠഹിംസു. ഏകേകായ ദിസായ സോളസ സോളസ കത്വാ ചതുസട്ഠി കമ്മരുക്ഖാതി കേചി വദന്തി. സോ ഏകം ദിബ്ബദുസ്സം നിവാസേത്വാ ഏകം പാരുപിത്വാ "നന്ദരഞ്ഞോ വിജിതേ സുത്തകന്തികാ ഇത്ഥിയോ മാ സുത്തം കന്തിംസൂതി ഭേരിം ചരാപേഥാ"തി വത്വാ ഛത്തം ഉസ്സാപേത്വാ അലങ്കതപടിയത്തോ ഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോ നഗരം പവിസിത്വാ പാസാദം ആരുയ്ഹ മഹാസമ്പത്തിം അനുഭവി.

ഏവം ഗച്ഛന്തേ കാലേ ഏകദിവസം ദേവീ രഞ്ഞോ സമ്പത്തിം ദിസ്വാ "അഹോ തപസ്സീ"തി കാരുഞ്ഞാകാരം ദസ്സേസി. "കിമിദം, ദേവീ"തി ച പുട്ഠാ "അതിമഹതീ തേ, ദേവ, സമ്പത്തി. അതീതേ അദ്ധനി കല്യാണം അകത്ഥ, ഇദാനി അനാഗതസ്സ അത്ഥായ കുസലം ന കരോഥാ"തി ആഹ. "കസ്സ ദേമ? സീലവന്തോ നത്ഥീ"തി. "അസുഞ്ഞോ, ദേവ, ജമ്ബുദീപോ അരഹന്തേഹി, തുമ്ഹേ ദാനമേവ സജ്ജേഥ, അഹം അരഹന്തേ ലച്ഛാമീ"തി ആഹ. പുനദിവസേ രാജാ മഹാരഹം ദാനം സജ്ജാപേസി. ദേവീ "സചേ ഇമിസ്സായ ദിസായ അരഹന്തോ അത്ഥി, ഇധാഗന്ത്വാ അമ്ഹാകം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹന്തൂ"തി അധിട്ഠഹിത്വാ ഉത്തരദിസാഭിമുഖാ ഉരേന നിപജ്ജി. നിപന്നമത്തായ ഏവ ദേവിയാ ഹിമവന്തേ വസന്താനം പദുമവതിയാ പുത്താനം പഞ്ചസതാനം പച്ചേകബുദ്ധാനം ജേട്ഠകോ മഹാപദുമപച്ചേകബുദ്ധോ ഭാതികേ ആമന്തേസി - "മാരിസാ നന്ദരാജാ തുമ്ഹേ നിമന്തേതി, അധിവാസേഥ തസ്സാ"തി. തേ

അധിവാസേത്വാ താവദേവ ആകാസേനാഗന്ത്വാ ഉത്തരദ്വാരേ ഓതരിംസു. മനുസ്സാ "പഞ്ചസതാ, ദേവ, പച്ചേകബുദ്ധാ ആഗതാ"തി രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ സദ്ധിം ദേവിയാ ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ പത്തം ഗഹേത്വാ പച്ചേകബുദ്ധേ പാസാദം ആരോപേത്വാ തത്ഥ തേസം ദാനം ദത്വാ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ രാജാ സങ്ഘത്ഥേരസ്സ, ദേവീ സങ്ഘനവകസ്സ പാദമൂലേ നിപജ്ജിത്വാ "അയ്യാ, പച്ചയേഹി ന കിലമിസ്സന്തി, മയം പുഞ്ഞേന ന ഹായിസ്സാമ, അമ്ഹാകം ഇധ നിവാസായ പടിഞ്ഞം ദേഥാ"തി പടിഞ്ഞം കാരേത്വാ ഉയ്യാനേ നിവാസട്ഠാനാനി കാരേത്വാ യാവജീവം പച്ചേകബുദ്ധേ ഉപട്ഠഹിത്വാ തേസു പരിനിബ്ബുതേസു സാധുകീളിതം കാരേത്വാ ഗന്ധദാരുആദീഹി സരീരകിച്ചം കാരേത്വാ ധാതുയോ ഗഹേത്വാ ചേതിയം പതിട്ഠാപേത്വാ "ഏവരൂപാനമ്പി നാമ മഹാനുഭാവാനം മഹേസീനം മരണം ഭവിസ്സതി, കിമങ്ഗം പന മാദിസാന"ന്തി സംവേഗജാതോ ജേട്ഠപുത്തം രജ്ജേ പതിട്ഠാപേത്വാ സയം താപസപബ്ബജ്ജം പബ്ബജി. ദേവീപി "രഞ്ഞേ പബ്ബജിതേ അഹം കിം കരിസ്സാമീ"തി പബ്ബജി. ദ്വേപി ഉയ്യാനേ വസന്താ ഝാനാനി നിബ്ബത്തേത്വാ ഝാനസുഖേന വീതിനാമേത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തിംസു. സോ കിര നന്ദരാജാ അമ്ഹാകം സത്ഥു മഹാസാവകോ മഹാകസ്സപത്ഥേരോ അഹോസീ, തസ്സ അഗ്ഗമഹേസീ ഭദ്ദാ കാപിലാനീ നാമ.

അയം പന നന്ദരാജാ ദസ വസ്സസഹസ്സാനി സയം ദിബ്ബവത്ഥാനി പരിദഹന്തോ സബ്ബമേവ അത്തനോ വിജിതം ഉത്തരകുരുസദിസം കരോന്തോ ആഗതാഗതാനം മനുസ്സാനം ദിബ്ബദുസ്സാനി അദാസി. തയിദം ദിബ്ബവത്ഥസമിദ്ധിം സന്ധായ സാ പേതീ ആഹ **"യാവതാ നന്ദരാജസ്സ, വിജിതസ്മിം പടിച്ഛദാ"**തി. തത്ഥ **വിജിതസ്മി**ന്തി രട്ഠേ. **പടിച്ഛദാ**തി വത്ഥാനി. താനി ഹി പടിച്ഛാദേന്തി ഏതേഹീതി "പടിച്ഛദാ"തി വുച്ചന്തി.

൧൧൧. ഇദാനി സാ പേതീ "നന്ദരാജസമിദ്ധിതോപി ഏതരഹി മയ്ഹം സമിദ്ധി വിപുലതരാ"തി ദസ്സേന്തീ **"തതോ ബഹുതരാ, ഭന്തേ, വത്ഥാനച്ഛാദനാനി മേ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **തതോ**തി നന്ദരാജസ്സ പരിഗ്ഗഹഭൂതവത്ഥതോപി ബഹുതരാനി മയ്ഹം വത്ഥച്ഛാദനാനീതി അത്ഥോ. **വത്ഥാനച്ഛാദനാനീ**തി നിവാസനവത്ഥാനി ചേവ പാരുപനവത്ഥാനി ച . **കോസേയ്യകമ്ബലീയാനീ**തി കോസേയ്യാനി ചേവ കമ്ബലാനി ച. **ഖോമകപ്പാസികാനീ**തി ഖോമവത്ഥാനി ചേവ കപ്പാസമയവത്ഥാനി ച.

൧൧൨. **വിപുലാ**തി ആയാമതോ ച വിത്ഥാരതോ ച വിപുലാ. **മഹഗ്ഘാ**തി മഹഗ്ഘവസേന മഹന്താ മഹാരഹാ. **ആകാസേവലമ്ബരേ**തി ആകാസേയേവ ഓലമ്ബമാനാ തിട്ഠന്തി. **യം യഞ്ഹി മനസോ പിയ**ന്തി യം യം മയ്ഹം മനസോ പിയം, തം തം ഗഹേത്വാ പരിദഹാമി പാരുപാമി ചാതി യോജനാ.

൧൧൩. **താലകസ്സ ച പാനീയം, വിപാകം പസ്സ യാദിസ**ന്തി താലകപൂരണമത്തം പാനീയം ദിന്നം അനുമോദിതം , തസ്സ പന വിപാകം യാദിസം യാവ മഹന്തം പസ്സാതി ദസ്സേന്തീ **"ഗമ്ഭീരാ ചതുരസ്സാ ചാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഗമ്ഭീരാ**തി അഗാധാ. **ചതുരസ്സാ**തി ചതുരസ്സസണ്ഠാനാ. **പോക്ഖരഞ്ഞോ**തി പോക്ഖരണിയോ. **സുനിമ്മിതാ**തി കമ്മാനുഭാവേനേവ സുട്ഠു നിമ്മിതാ.

൧൧൪. **സേതോദകാ**തി സേതഉദകാ സേതവാലുകസമ്പരികിണ്ണാ. **സുപ്പതിത്ഥാ**തി സുന്ദരതിത്ഥാ. **സീതാ**തി സീതലോദകാ. **അപ്പടിഗന്ധിയാ**തി പടികൂലഗന്ധരഹിതാ സുരഭിഗന്ധാ. **വാരികിഞ്ജക്ഖപൂരിതാ**തി കമലകുവലയാദീനം കേസരസഞ്ഛന്നേന വാരിനാ പരിപുണ്ണാ.

൧൧൬. **സാഹ**ന്തി സാ അഹം. **രമാമീ**തി രതിം വിന്ദാമി. **കീളാമീ**തി ഇന്ദ്രിയാനി പരിചാരേമി. **മോദാമീ**തി ഭോഗസമ്പത്തിയാ പമുദിതാ ഹോമി. **അകുതോഭയാ**തി കുതോചിപി അസഞ്ജാതഭയാ, സേരീ സുഖവിഹാരിനീ ഹോമി . **ഭന്തേ, വന്ദിതുമാഗതാ**തി, ഭന്തേ, ഇമിസ്സാ ദിബ്ബസമ്പത്തിയാ പടിലാഭസ്സ കാരണഭൂതം ത്വം വന്ദിതും ആഗതാ ഉപഗതാതി അത്ഥോ. യം പനേത്ഥ അത്ഥതോ അവിഭത്തം, തം തത്ഥ തത്ഥ വുത്തമേവ.

ഏവം തായ പേതിയാ വുത്തേ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഇട്ഠകവതിയം ദീഘരാജിയന്തി ഗാമദ്വയവാസികേസു അത്തനോ സന്തികം ഉപഗതേസു മനുസ്സേസു ഇമമത്ഥം വിത്ഥാരതോ കഥേന്തോ സംവേജേത്വാ സംസാരമോചനപാപകമ്മതോ മോചേത്വാ ഉപാസകഭാവേ പതിട്ഠാപേസി. സാ പവത്തി ഭിക്ഖൂസു പാകടാ ജാതാ. തം ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ആരോചേസും. ഭഗവാ തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേസി, സാ ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ അഹോസീതി.

സംസാരമോചകപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. സാരിപുത്തത്ഥേരമാതുപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ

നഗ്ഗാ ദുബ്ബണ്ണരൂപാസീതി ഇദം സത്ഥരി വേളുവനേ വിഹരന്തേ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ ഇതോ പഞ്ചമായ ജാതിയാ മാതുഭൂതം പേതിം ആരബ്ഭ വുത്തം. ഏകദിവസം ആയസ്മാ ച സാരിപുത്തോ ആയസ്മാ ച മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ആയസ്മാ ച അനുരുദ്ധോ ആയസ്മാ ച കപ്പിനോ രാജഗഹസ്സ അവിദൂരേ അഞ്ഞതരസ്മിം അരഞ്ഞായതനേ വിഹരന്തി. തേന ച സമയേന ബാരാണസിയം അഞ്ഞതരോ ബ്രാഹ്മണോ അഡ്ഢോ മഹദ്ധനോ മഹാഭോഗോ സമണബ്രാഹ്മണകപണദ്ധികവനിബ്ബകയാചകാനം ഓപാനഭൂതോ അന്നപാനവത്ഥസയനാദീനി ദേതി. ദേന്തോ ച ആഗതാഗതാനം യഥാകാലം യഥാരഹഞ്ച പാദോദകപാദബ്ഭഞ്ജനാദിദാനാനുപുബ്ബകം സബ്ബാഭിദേയ്യം പടിപന്നോ ഹോതി, പുരേഭത്തം ഭിക്ഖൂ അന്നപാനാദിനാ സക്കച്ചം പരിവിസതി. സോ ദേസന്തരം ഗച്ഛന്തോ ഭരിയം ആഹ - ''ഭോതി, യഥാപഞ്ഞത്തം ഇമം ദാനവിധിം അപരിഹാപേന്തീ സക്കച്ചം അനുപതിട്ഠാഹീ''തി. സാ ''സാധൂ''തി പടിസ്സുണിത്വാ തസ്മിം പക്കന്തേ ഏവ താവ ഭിക്ഖൂനം പഞ്ഞത്തം ദാനവിധിം പച്ഛിന്ദി, അദ്ധികാനം പന നിവാസത്ഥായ ഉപഗതാനം ഗേഹപിട്ഠിതോ ഛഡ്ഡിതം ജരസാലം ദസ്സേസി ''ഏത്ഥ വസഥാ''തി. അന്നപാനാദീനം അത്ഥായ തത്ഥ അദ്ധികേസു ആഗതേസു ''ഗൂഥം ഖാദഥ, മുത്തം പിവഥ, ലോഹിതം പിവഥ , തുമ്ഹാകം മാതു മത്ഥലുങ്ഗം ഖാദഥാ''തി യം യം അസുചി ജേഗുച്ഛം, തസ്സ തസ്സ നാമം ഗഹേത്വാ നിട്ഠുരം വദതി.

സാ അപരേന സമയേന കാലം കത്വാ കമ്മാനുഭാവുക്ഖിത്താ പേതയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ അത്തനോ വചീദുച്ചരിതാനുരൂപം ദുക്ഖം

അനുഭവന്തീ പുരിമജാതിസമ്ബന്ധം അനുസ്സരിത്വാ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ സന്തികം ഉപസങ്കമിതുകാമാ തസ്സ വിഹാരദ്വാരം സമ്പാപുണി, തസ്സ വിഹാരദ്വാരദേവതായോ വിഹാരപ്പവേസനം നിവാരേസും. സാ കിര ഇതോ പഞ്ചമായ ജാതിയാ ഥേരസ്സ മാതുഭൂതപുബ്ബാ, തസ്മാ ഏവമാഹ - ''അഹം അയ്യസ്സ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ ഇതോ പഞ്ചമായ ജാതിയാ മാതാ, ദേഥ മേ ദ്വാരപ്പവേസനം ഥേരം ദട്ഠു''ന്തി. തം സുത്വാ ദേവതാ തസ്സാ പവേസനം അനുജാനിംസു. സാ പവിസിത്വാ ചങ്കമനകോടിയം ഠത്വാ ഥേരസ്സ അത്താനം ദസ്സേസി. ഥേരോ തം ദിസ്വാ കരുണായ സഞ്ചോദിതമാനസോ ഹുത്വാ -

൧൧൬. ''നഗ്ഗാ ദുബ്ബണ്ണരൂപാസി, കിസാ ധമനിസന്ഥതാ;
ഉപ്ഫാസുലികേ കിസികേ, കാ നു ത്വം ഇധ തിട്ഠസീ''തി. -

ഗാഥായ പുച്ഛി. സാ ഥേരേന പുട്ഠാ പടിവചനം ദേന്തീ -

൧൧൭. ''അഹം തേ സകിയാ മാതാ, പുബ്ബേ അഞ്ഞാസു ജാതീസു;
ഉപപന്നാ പേത്തിവിസയം, ഖുപ്പിപാസസമപ്പിതാ.

൧൧൮. ''ഛഡ്ഡിതം ഖിപിതം ഖേളം, സിങ്ഘാണികം സിലേസുമം;
വസഞ്ച ഡയ്ഹമാനാനം, വിജാതാനഞ്ച ലോഹിതം.

൧൧൯. ''വണികാനഞ്ച യം ഘാന-സീസച്ഛിന്നാന ലോഹിതം;
ഖുദാപരേതാ ഭുഞ്ജാമി, ഇത്ഥിപുരിസനിസ്സിതം.

൧൨൦. ''പുബ്ബലോഹിതം ഭക്ഖാമി, പസൂനം മാനുസാന ച;
അലേണാ അനഗാരാ ച, നീലമഞ്ചപരായണാ.

൧൨൧. ''ദേഹി പുത്തക മേ ദാനം, ദത്വാ അന്വാദിസാഹി മേ;
അപ്പേവ നാമ മുച്ചേയ്യം, പുബ്ബലോഹിതഭോജനാ''തി. - പഞ്ചഗാഥാ അഭാസി;

൧൧൭. തത്ഥ **അഹം തേ സകിയാ മാതാ**തി അഹം തുയ്ഹം ജനനിഭാവതോ സകിയാ മാതാ. **പുബ്ബേ അഞ്ഞാസു ജാതീസൂ**തി മാതാ ഹോന്തീപി ന ഇമിസ്സം ജാതിയം, അഥ ഖോ പുബ്ബേ അഞ്ഞാസു ജാതീസു, ഇതോ പഞ്ചമിയന്തി ദട്ഠബ്ബം. **ഉപപന്നാ പേത്തിവിസയ**ന്തി പടിസന്ധിവസേന പേതലോകം ഉപഗതാ. **ഖുപ്പിപാസസമപ്പിതാ**തി ഖുദായ ച പിപാസായ ച അഭിഭൂതാ, നിരന്തരം ജിഘച്ഛാപിപാസാഹി അഭിഭുയ്യമാനാതി അത്ഥോ.

൧൧൮-൧൧൯. **ഛഡ്ഡിത**ന്തി ഉച്ഛിട്ഠകം, വന്തന്തി അത്ഥോ. **ഖിപിത**ന്തി ഖിപിതേന സദ്ധിം മുഖതോ നിക്ഖന്തമലം. **ഖേള**ന്തി നിട്ഠുഭം. **സിങ്ഘാണിക**ന്തി മത്ഥലുങ്ഗതോ വിസ്സന്ദിത്വാ നാസികായ നിക്ഖന്തമലം. **സിലേസുമ**ന്തി സേമ്ഹം. **വസഞ്ച ഡയ്ഹമാനാന**ന്തി ചിതകസ്മിം ഡയ്ഹമാനാനം കളേവരാനം വസാതേലഞ്ച. **വിജാതാനഞ്ച ലോഹിത**ന്തി പസൂതാനം ഇത്ഥീനം ലോഹിതം, ഗബ്ഭമലം ച-സദ്ദേന സങ്ഗണ്ഹാതി. **വണികാന**ന്തി സഞ്ജാതവണാനം. **യ**ന്തി യം ലോഹിതന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഘാനസീസച്ഛിന്നാന**ന്തി ഘാനച്ഛിന്നാനം സീസച്ഛിന്നാനഞ്ച യം ലോഹിതം, തം ഭുഞ്ജാമീതി യോജനാ. ദേസനാസീസമേതം ''ഘാനസീസച്ഛിന്നാന''ന്തി, യസ്മാ ഹത്ഥപാദാദിച്ഛിന്നാനമ്പി ലോഹിതം ഭുഞ്ജാമിയേവ. തഥാ ''വണികാന''ന്തി ഇമിനാ തേസമ്പി ലോഹിതം സങ്ഗഹിതന്തി ദട്ഠബ്ബം. **ഖുദാപരേതാ**തി

ജിഘച്ഛാഭിഭൂതാ ഹുത്വാ. **ഇത്ഥിപുരിസനിസ്സിത**ന്തി ഇത്ഥിപുരിസസരീരനിസ്സിതം യഥാവുത്തം അഞ്ഞഞ്ച ചമ്മമംസന്ഹാരുപുബ്ബാദികം പരിഭുഞ്ജാമീതി ദസ്സേതി.

൧൨൦-൧൨൧. പസൂനന്തി അജഗോമഹിംസാദീനം. **അലേണാ**തി അസരണാ. **അനഗാരാ**തി അനാവാസാ. **നീലമഞ്ചപരായണാ**തി സുസാനേ ഛഡ്ഡിതമലമഞ്ചസയനാ. അഥ വാ **നീലാ**തി ഛാരികങ്ഗാരബഹുലാ സുസാനഭൂമി അധിപ്പേതാ, തംയേവ മഞ്ചം വിയ അധിസയനാതി അത്ഥോ. **അനുപ്പദജ്ജ മേ**തി യഥാ ദിന്നം ദക്ഖിണം മയ്ഹം ഉപകപ്പതി, തഥാ ഉദ്ദിസ പത്തിദാനം ദേഹി. **അപ്പേവ നാമ മുച്ചേയ്യം, പുബ്ബലോഹിതഭോജനാ**തി തവ ഉദ്ദിസനേന ഏതസ്മാ പുബ്ബലോഹിതഭോജനാ പേതജീവികാ അപി നാമ മുച്ചേയ്യം.

തം സുത്വാ ആയസ്മാ സാരിപുത്തത്ഥേരോ ദുതിയദിവസേ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരാദികേ തയോ ഥേരേ ആമന്തേത്വാ തേഹി സദ്ധിം രാജഗഹേ പിണ്ഡായ ചരന്തോ രഞ്ഞോ ബിമ്ബിസാരസ്സ നിവേസനം അഗമാസി. രാജാ ഥേരേ ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ ''കിം, ഭന്തേ, ആഗതത്ഥാ''തി ആഗമനകാരണം പുച്ഛി. ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ തം പവത്തിം രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ ''അഞ്ഞാതം, ഭന്തേ''തി വത്വാ ഥേരേ വിസ്സജ്ജേത്വാ സബ്ബകമ്മികം അമച്ചം പക്കോസാപേത്വാ ആണാപേസി ''നഗരസ്സ അവിദൂരേ വിവിത്തേ ഛായൂദകസമ്പന്നേ ഠാനേ ചതസ്സോ കുടിയോ കാരേഹീ''തി. അന്തേപുരേ ച പഹോനകവിസേസവസേന തിധാ വിഭജിത്വാ ചതസ്സോ കുടിയോ പടിച്ഛാപേസി, സയഞ്ച തത്ഥ ഗന്ത്വാ കാതബ്ബയുത്തകം അകാസി. നിട്ഠിതാസു കുടികാസു സബ്ബം ബലികരണം സജ്ജാപേത്വാ അന്നപാനവത്ഥാദീനി ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ചാതുദ്ദിസസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ അനുച്ഛവികേ സബ്ബപരിക്ഖാരേ ച ഉപട്ഠാപേത്വാ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ തം സബ്ബം നിയ്യാദേസി. അഥ ഥേരോ തം പേതിം ഉദ്ദിസ്സ തം സബ്ബം ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ചാതുദ്ദിസസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ അദാസി. സാ പേതീ തം അനുമോദിത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ സബ്ബകാമസമിദ്ധാ ച ഹുത്വാ അപരദിവസേ ആയസ്മതോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരസ്സ സന്തികം ഉപഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. തം ഥേരോ പടിപുച്ഛി, സാ അത്തനോ പേതൂപപത്തിം പുന ദേവൂപപത്തിഞ്ച വിത്ഥാരതോ കഥേസി. തേന വുത്തം -

൧൨൨. ''മാതുയാ വചനം സുത്വാ, ഉപതിസ്സോനുകമ്പകോ;
ആമന്തയി മോഗ്ഗല്ലാനം, അനുരുദ്ധഞ്ച കപ്പിനം.

൧൨൩. ''ചതസ്സോ കുടിയോ കത്വാ, സങ്ഘേ ചാതുദ്ദിസേ അദാ;
കുടിയോ അന്നപാനഞ്ച, മാതു ദക്ഖിണമാദിസീ.

൧൨൪. ''സമനന്തരാനുദ്ദിട്ഠേ, വിപാകോ ഉദപജ്ജഥ;
ഭോജനം പാനീയം വത്ഥം, ദക്ഖിണായ ഇദം ഫലം.

൧൨൫. ''തതോ സുദ്ധാ സുചിവസനാ, കാസികുത്തമധാരിനീ;
വിചിത്തവത്ഥാഭരണാ, കോലികം ഉപസങ്കമീ''തി.

൧൨൩. തത്ഥ **സങ്ഘേ ചാതുദ്ദിസേ അദാ**തി ചാതുദ്ദിസസ്സ സങ്ഘസ്സ അദാസി, നിയ്യാദേസീതി അത്ഥോ. സേസം വുത്തത്ഥമേവ.

അഥായസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ തം പേതിം -

൧൨൫. “അഭിക്കന്തേന വണ്ണേന, യാ ത്വം തിട്ഠസി ദേവതേ;
ഓഭാസേന്തീ ദിസാ സബ്ബാ, ഓസധീ വിയ താരകാ.

൧൨൬. “കേന തേതാദിസോ വണ്ണോ, തേന തേ ഇധ മിജ്ഝതി;
ഉപ്പജ്ജന്തി ച തേ ഭോഗാ, യേ കേചി മനസോ പിയാ.

൧൨൭. “പുച്ഛാമി തം ദേവി മഹാനുഭാവേ, മനുസ്സഭൂതാ കിമകാസി പുഞ്ഞം;
കേനാസി ഏവം ജലിതാനുഭാവാ,
വണ്ണോ ച തേ സബ്ബദിസാ പഭാസതീ”തി. - പുച്ഛി;

൧൨൮-൧൩൩. അഥ സാ **“സാരിപുത്തസ്സാഹം മാതാ”**തിആദിനാ വിസ്സജ്ജേസി. സേസം വുത്തത്ഥമേവ. അഥായസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ തം പവത്തിം ഭഗവതോ ആരോചേസി. ഭഗവാ തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേസി, സാ ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ അഹോസീതി.

സാരിപുത്തത്ഥേരമാതുപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. മത്താപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ

നഗ്ഗാ ദുബ്ബണ്ണരൂപാസീതി ഇദം സത്ഥരി ജേതവനേ വിഹരന്തേ മത്തം നാമ പേതിം ആരബ്ഭ വുത്തം. സാവത്ഥിയം കിര അഞ്ഞതരോ കുടുമ്ബികോ സദ്ധോ പസന്നോ അഹോസി. തസ്സ ഭരിയാ അസ്സദ്ധാ അപ്പസന്നാ കോധനാ വഞ്ഝാ ച അഹോസി നാമേന മത്താ നാമ. അഥ സോ കുടുമ്ബികോ കുലവംസൂപച്ഛേദനഭയേന സദിസകുലതോ തിസ്സം നാമ അഞ്ഞം കഞ്ഞം ആനേസി. സാ അഹോസി സദ്ധാ പസന്നാ സാമിനോ ച പിയാ മനാപാ, സാ നചിരസ്സേവ ഗബ്ഭിനീ ഹുത്വാ ദസമാസച്ചയേന പുത്തം വിജായി, “ഭൂതോ”തിസ്സ നാമം അഹോസി. സാ ഗേഹസ്സാമിനീ ഹുത്വാ ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ സക്കച്ചം ഉപട്ഠഹി, വഞ്ഝാ പന തം ഉസൂയതി.

താ ഉഭോപി ഏകസ്മിം ദിവസേ സീസം ന്ഹത്വാ അല്ലകേസാ അട്ഠംസു, കുടുമ്ബികോ ഗുണവസേന തിസ്സായ ആബദ്ധസിനേഹോ മനുഞ്ഞേന ഹദയേന തായ സദ്ധിം ബഹും സല്ലപന്തോ അട്ഠാസി. തം അസഹമാനാ മത്താ ഇസ്സാപകതാ ഗേഹേ സമ്മജ്ജിത്വാ ഠപിതം സങ്കാരം തിസ്സായ മത്ഥകേ ഓകിരി. സാ അപരേന സമയേന കാലം കത്വാ പേതയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ അത്തനോ കമ്മബലേന പഞ്ചവിധം ദുക്ഖം അനുഭവതി. തം പന ദുക്ഖം പാളിതോ ഏവ വിഞ്ഞായതി. അഥേകദിവസം സാ പേതീ സഞ്ഝായ വീതിവത്തായ ഗേഹസ്സ പിട്ഠിപസ്സേ ന്ഹായന്തിയാ തിസ്സായ അത്താനം ദസ്സേസി. തം ദിസ്വാ തിസ്സാ -

൧൩൪. “നഗ്ഗാ ദുബ്ബണ്ണരൂപാസി, കിസാ ധമനിസന്ഥതാ;
ഉപ്ഫാസുലികേ കിസികേ, കാ നു ത്വം ഇധ തിട്ഠസീ”തി. -

ഗാഥായ പടിപുച്ഛി. ഇതരാ -

൧൩൫. “അഹം മത്താ തുവം തിസ്സാ, സപത്തീ തേ പുരേ അഹും;

പാപകമ്മം കരിത്വാന, പേതലോകം ഇതോ ഗതാ’’തി. -

ഗാഥായ പടിവചനം അദാസി. തത്ഥ **അഹം മത്താ തുവം തിസ്സാ**തി അഹം മത്താ നാമ, തുവം തിസ്സാ നാമ. **പുരേ**തി പുരിമത്തഭാവേ. **തേ**തി തുയ്ഹം സപത്തീ അഹും, അഹോസിന്തി അത്ഥോ. പുന തിസ്സാ -

൧൬൬. ‘‘കിം നു കായേന വാചായ, മനസാ ദുക്കടം കതം;
കിസ്സകമ്മവിപാകേന, പേതലോകം ഇതോ ഗതാ’’തി. -

ഗാഥായ കതകമ്മം പുച്ഛി. പുന ഇതരാ -

൧൬൭. ‘‘ചണ്ഡീ ച ഫരുസാ ചാസിം, ഇസ്സുകീ മച്ഛരീ സഠാ;
താഹം ദുരുത്തം വത്വാന, പേതലോകം ഇതോ ഗതാ’’തി. -

ഗാഥായ അത്തനാ കതകമ്മം ആചിക്ഖി. തത്ഥ **ചണ്ഡീ**തി കോധനാ. **ഫരുസാ**തി ഫരുസവചനാ. **ആസി**ന്തി അഹോസിം. **താഹ**ന്തി തം അഹം. **ദുരുത്ത**ന്തി ദുബ്ഭാസിതം നിരത്ഥകവചനം. ഇതോ പരമ്പി താസം വചനപടിവചനവസേനേവ ഗാഥാ പവത്താ -

൧൬൮. ‘‘സബ്ബം അഹമ്പി ജാനാമി, യഥാ ത്വം ചണ്ഡികാ അഹു;
അഞ്ഞഞ്ച ഖോ തം പുച്ഛാമി, കേനാസി പംസുകുന്ഥിതാ.

൧൬൯. ‘‘സീസംന്ഹാതാ തുവം ആസി, സുചിവത്ഥാ അലങ്കതാ;
അഹഞ്ച ഖോ അധിമത്തം, സമലങ്കതതരാ തയാ.

൧൭൦. ‘‘തസ്സാ മേ പേക്ഖമാനായ, സാമികേന സമന്തയി;
തതോ മേ ഇസ്സാ വിപുലാ, കോധോ മേ സമജായഥ.

൧൭൧. ‘‘തതോ പംസും ഗഹേത്വാന, പംസുനാ തഞ്ഹി ഓകിരിം;
തസ്സകമ്മവിപാകേന, തേനമ്ഹി പംസുകുന്ഥിതാ.

൧൭൨. ‘‘സബ്ബം അഹമ്പി ജാനാമി, പംസുനാ മം ത്വമോകിരി;
അഞ്ഞഞ്ച ഖോ തം പുച്ഛാമി, കേന ഖജ്ജസി കച്ഛുയാ.

൧൭൩. ‘‘ഭേസജ്ജഹാരീ ഉഭയോ, വനന്തം അഗമിമ്ഹസേ;
ത്വഞ്ച ഭേസജ്ജമാഹരി, അഹഞ്ച കപികച്ഛുനോ.

൧൭൪. ‘‘തസ്സാ ത്യാജാനമാനായ, സേയ്യം ത്യാഹം സമോകിരിം;
തസ്സകമ്മവിപാകേന, തേന ഖജ്ജാമി കച്ഛുയാ.

൧൭൫. ‘‘സബ്ബം അഹമ്പി ജാനാമി, സേയ്യം മേ ത്വം സമോകിരി;
അഞ്ഞഞ്ച ഖോ തം പുച്ഛാമി, കേനാസി നഗ്ഗിയാ തുവം.

൧൭൬. ‘‘സഹായാനം സമയോ ആസി, ഞാതീനം സമിതീ അഹു;
ത്വഞ്ച ആമന്തിതാ ആസി, സസാമിനീ നോ ച ഖോഹം.

൧൭൭. ‘‘തസ്സാ ത്യാജാനമാനായ, ദുസ്സം ത്യാഹം അപാനുദിം;
തസ്സകമ്മവിപാകേന, തേനമ്ഹി നഗ്ഗിയാ അഹം.

൧൭൮. ‘‘സബ്ബം അഹമ്പി ജാനാമി, ദുസ്സം മേ ത്വം അപാനുദി;
അഞ്ഞഞ്ച ഖോ തം പുച്ഛാമി, കേനാസി ഗൂഥഗന്ധിനീ.

൧൪൯. തവ ഗന്ധഞ്ച മാലഞ്ച, പച്ചഗ്ഘഞ്ച വിലേപനം;
ഗൂഥകൂപേ അതാരേസിം, തം പാപം പകതം മയാ;
തസ്സകമ്മവിപാകേന, തേനമ്ഹി ഗൂഥഗന്ധിനീ.

൧൫൦. “സബ്ബം അഹമ്പി ജാനാമി, തം പാപം പകതം തയാ;
അഞ്ഞഞ്ച ഖോ തം പുച്ഛാമി, കേനാസി ദുഗ്ഗതാ തുവം.

൧൫൧. “ഉഭിന്നം സമകം ആസി, യം ഗേഹേ വിജ്ജതേ ധനം;
സന്തേസു ദേയ്യധമ്മേസു, ദീപം നാകാസിമത്തനോ;
തസ്സകമ്മവിപാകേന, തേനമ്ഹി ദുഗ്ഗതാ അഹം.

൧൫൨. “തദേവ മം ത്വം അവച, പാപകമ്മം നിസേവസി;
ന ഹി പാപേഹി കമ്മേഹി, സുലഭാ ഹോതി സുഗ്ഗതി.

൧൫൩. “വാമതോ മം ത്വം പച്ചേസി, അഥോപി മം ഉസൂയസി;
പസ്സ പാപാനം കമ്മാനം, വിപാകോ ഹോതി യാദിസോ.

൧൫൪. “തേ ഘരാ താ ച ദാസിയോ, താനേവാഭരണാനിമേ;
തേ അഞ്ഞേ പരിചാരേന്തി, ന ഭോഗാ ഹോന്തി സസ്സതാ.

൧൫൫. “ഇദാനി ഭൂതസ്സ പിതാ, ആപണാ ഗേഹമേഹിതി;
അപ്പേവ തേ ദദേ കിഞ്ചി, മാ സു താവ ഇതോ അഗാ.

൧൫൬. “നഗ്ഗാ ദുബ്ബണ്ണരൂപാമ്ഹി, കിസാ ധമനിസന്ഥതാ;
കോപീനമേതം ഇത്ഥീനം, മാ മം ഭൂതപിതാദ്ദസ.

൧൫൭. “ഹന്ദ കിം വാ ത്യാഹം ദമ്മി, കിം വാ തേച കരോമഹം;
യേന ത്വം സുഖിതാ അസ്സ, സബ്ബകാമസമിദ്ധിനീ.

൧൫൮. “ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ സങ്ഘതോ, ചത്താരോ പന പുഗ്ഗലേ;
അട്ഠ ഭിക്ഖൂ ഭോജയിത്വാ, മമ ദക്ഖിണമാദിസ;
തദാഹം സുഖിതാ ഹേസ്സം, സബ്ബകാമസമിദ്ധിനീ.

൧൫൯. “സാധൂതി സാ പടിസ്സുത്വാ, ഭോജയിത്വാട്ഠ ഭിക്ഖവോ;
വത്ഥേഹച്ഛാദയിത്വാന, തസ്സാ ദക്ഖിണമാദിസീ.

൧൬൦. “സമനന്തരാനുദ്ദിട്ഠേ, വിപാകോ ഉദപജ്ജഥ;
ഭോജനച്ഛാദനപാനീയം, ദക്ഖിണായ ഇദം ഫലം.

൧൬൧. “തതോ സുദ്ധാ സുചിവസനാ, കാസികുത്തമധാരിനീ;
വിചിത്തവത്ഥാഭരണാ, സപത്തിം ഉപസങ്കമി.

൧൬൨. “അഭിക്കന്തേന വണ്ണേന, യാ ത്വം തിട്ഠസി ദേവതേ;
ഓഭാസേന്തീ ദിസാ സബ്ബാ, ഓസധീ വിയ താരകാ.

൧൬൩. “കേന തേതാദിസോ വണ്ണോ, കേന തേ ഇധ മിജ്ഝതി;
ഉപ്പജ്ജന്തി ച തേ ഭോഗാ, യേ കേചി മനസോ പിയാ.

൧൬൪. “പുച്ഛാമി തം ദേവി മഹാനുഭാവേ, മനുസ്സഭൂതാ കിമകാസീ പുഞ്ഞം;
കേനാസി ഏവം ജലിതാനുഭാവാ, വണ്ണോ ച തേ സബ്ബദിസാ
പഭാസതീതി.

ഫ്ന്ന“അഹം മത്താ തുവം തിസ്സാ, സപത്തീ തേ പുരേ അഹും;
പാപകമ്മം കരിത്വാന, പേതലോകം ഇതോ ഗതാ.

ഫ്ന്ന“തവ ദിന്നേന ദാനേന, മോദാമി അകുതോഭയാ;
ചിരം ജീവാഹി ഭഗിനി, സഹ സബ്ബേഹി ഞാതിഭി;
അസോകം വിരജം ഠാനം, ആവാസം വസവത്തിനം.

ഫ്ന്ന“ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, ദാനം ദത്വാന സോഭനേ;
വിനേയ്യ മച്ഛേരമലം സമൂലം, അനിന്ദിതാ സഗ്ഗമുപേഹി ഠാന”ന്തി.

ഫ്നവ്വ. തത്ഥ **സബ്ബം അഹമ്പി ജാനാമി, യഥാ ത്വം ചണ്ഡികാ അഹൂ**തി “ചണ്ഡീ ച ഫരുസാ ചാസി”ന്തി യം തയാ വുത്തം, തം സബ്ബം അഹമ്പി ജാനാമി, യഥാ ത്വം ചണ്ഡികാ കോധനാ ഫരുസവചനാ ഇസ്സുകീ മച്ഛരീ സഠാ ച അഹോസി. **അഞ്ഞഞ്ച ഖോ തം പുച്ഛാമീ**തി അഞ്ഞം പുന തം ഇദാനി പുച്ഛാമി. **കേനാസി പംസുകുന്ഥിതാ**തി കേന കമ്മേന സങ്കാരപംസൂതി ഓഗുണ്ഠിതാ സബ്ബസോ ഓകിണ്ണസരീരാ അഹൂതി അത്ഥോ.

ഫ്നൻ-ർം. **സീസംന്ഹാതാ**തി സസീസം ന്ഹാതാ. **അധിമത്ത**ന്തി അധികതരം. **സമലങ്കതതരാ**തി സമ്മാ അതിസയേന അലങ്കതാ. “അധിമത്താ”തി വാ പാഠോ, അതിവിയ മത്താ മാനമദമത്താ, മാനനിസ്സിതാതി അത്ഥോ. **തയാ**തി ഭോതിയാ . **സാമികേന സമന്തയീ**തി സാമികേന സദ്ധിം അല്ലോപസല്ലാപവസേന കഥേസി.

ഫ്ർവ-ഫ്ർർ. **ഖജ്ജസി കച്ഛുയാ**തി കച്ഛുരോഗേന ഖാദീയസി, ബാധീയസീതി അത്ഥോ. **ഭേസജ്ജഹാരീ**തി ഭേസജ്ജഹാരിനിയോ ഓസധഹാരികായോ. **ഉഭയോ**തി ദുവേ, ത്വഞ്ച അഹഞ്ചാതി അത്ഥോ. **വനന്ത**ന്തി വനം. **ത്വഞ്ച ഭേസജ്ജമാഹരീ**തി ത്വം വേജ്ജേഹി വുത്തം അത്തനോ ഉപകാരാവഹം ഭേസജ്ജം ആഹരി. **അഹഞ്ച കപികച്ഛുനോ**തി അഹം പന കപികച്ഛുഫലാനി ദുഫസ്സഫലാനി ആഹരിം. **കപികച്ഛൂ**തി വാ സയംഭൂതാ വുച്ചതി, തസ്മാ സയംഭൂതായ പത്തഫലാനി ആഹരിന്തി അത്ഥോ. **സേയ്യം ത്യാഹം സമോകിരി**ന്തി തവ സേയ്യം അഹം കപികച്ഛുഫലപത്തേഹി സമന്തതോ അവകിരിം.

ഫ്ർന്ന-ഫ്ർ൭. **സഹായാന**ന്തി മിത്താനം. **സമയോ**തി സമാഗമോ. **ഞാതീന**ന്തി ബന്ധൂനം. **സമിതീ**തി സന്നിപാതോ. **ആമന്തിതാ**തി മങ്ഗലകിരിയാവസേന നിമന്തിതാ. **സസാമിനീ**തി സഭത്തികാ, സഹ ഭത്തുനാതി അത്ഥോ. **നോ ച ഖോഹ**ന്തി നോ ച ഖോ അഹം ആമന്തിതാ ആസിന്തി യോജനാ. **ദുസ്സം ത്യാഹ**ന്തി ദുസ്സം തേ അഹം. **അപാനുദി**ന്തി ചോരികായ അവഹരിം അഗ്ഗഹോസിം.

ഫ്ർൻ. **പച്ചഗ്ഘ**ന്തി അഭിനവം, മഹഗ്ഘം വാ. **അതാരേസി**ന്തി ഖിപിം. **ഗൂഥഗന്ധിനീ**തി ഗൂഥഗന്ധഗന്ധിനീ കരീസവായിനീ.

ഫ്ൡ. **യം ഗേഹേ വിജ്ജതേ ധന**ന്തി യം ഗേഹേ ധനം ഉപലബ്ഭതി, തം തുയ്ഹം മയ്ഹഞ്ചാതി അമ്ഹാകം ഉഭിന്ന സമകം തുല്യമേവ ആസി. **സന്തേസൂ**തി വിജ്ജമാനേസു. **ദീപ**ന്തി പതിട്ഠം, പുഞ്ഞകമ്മം സന്ധായ വദതി.

ഫ്ൡ. ഏവം സാ പേതീ തിസ്സായ പുച്ഛിതമത്ഥം കഥേത്വാ പുന പുബ്ബേ തസ്സാ വചനം അകത്വാ അത്തനാ കതം അപരാധം പകാസേന്തീ **“തദേവ മം**

ത്വ"ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **തദേവാതി** തദാ ഏവ, മയ്ഹം മനുസ്സത്തഭാവേ ഠിതകാലേയേവ. തഥേവാതി വാ പാഠോ, യഥാ ഏതരഹി ജാതം, തം തഥാ ഏവാതി അത്ഥോ. **മന്തി** അത്താനം നിദ്ദിസതി, **ത്വന്തി** തിസ്സം. **അവചാതി** അഭണി. യഥാ പന അവച, തം ദസ്സേതും **"പാപകമ്മ"**ന്തിആദി വുത്തം. "പാപകമ്മാനീ"തി പാളി. "ത്വം പാപകമ്മാനിയേവ കരോസി, പാപേഹി പന കമ്മേഹി സുഗതി സുലഭാ ന ഹോതി, അഥ ഖോ ദുഗ്ഗതി ഏവ സുലഭാ"തി യഥാ മം ത്വം പുബ്ബേ അവച ഓവദി, തം തഥേവാതി വദതി.

൧൩൬. തം സുത്വാ തിസ്സാ **"വാമതോ മം ത്വം പച്ചേസീ"**തിആദിനാ തിസ്സോ ഗാഥാ ആഹ. തത്ഥ **വാമതോ മം ത്വം പച്ചേസീ**തി വിലോമതോ മം ത്വം അധിഗച്ഛസി, തുയ്ഹം ഹിതേസിമ്പി വിപച്ചനീകകാരിനിം കത്വാ മം ഗണ്ഹാസി. **മം ഉസൂയസീ**തി മയ്ഹം ഉസൂയസി, മയി ഇസ്സം കരോസി. **പസ്സ പാപാനം കമ്മാനം, വിപാകോ ഹോതി യാദിസോ**തി പാപകാനം നാമ കമ്മാനം വിപാകോ യാദിസോ യഥാ ഘോരതരോ, തം പച്ചക്ഖതോ പസ്സാതി വദതി.

൧൩൭. **തേ അഞ്ഞേ പരിചാരേന്തീ**തി തേ ഘരേ ദാസിയോ ആഭരണാനി ച ഇമാനി തയാ പുബ്ബേ പരിഗ്ഗഹിതാനി ഇദാനി അഞ്ഞേ പരിചാരേന്തി പരിഭുഞ്ജന്തി. "ഇമേ"തി ഹി ലിങ്ഗവിപല്ലാസേന വുത്തം. **ന ഭോഗാ ഹോന്തി സസ്സതാ**തി ഭോഗാ നാമേതേ ന സസ്സതാ അനവട്ഠിതാ താവകാലികാ മഹായഗമനീയാ, തസ്മാ തദത്ഥം ഇസ്സാമച്ഛരിയാദീനി ന കത്തബ്ബാനീതി അധിപ്പായോ.

൧൩൮. **ഇദാനി ഭൂതസ്സ പിതാ**തി ഇദാനേവ ഭൂതസ്സ മയ്ഹം പുത്തസ്സ പിതാ കുടുമ്ബികോ. **ആപണാ**തി ആപണതോ ഇമം **ഗേഹം ഏഹിതി** ആഗമിസ്സതി. **അപ്പേവ തേ ദദേ കിഞ്ചീ**തി ഗേഹം ആഗതോ കുടുമ്ബികോ തുയ്ഹം ദാതബ്ബയുത്തകം കിഞ്ചി ദേയ്യധമ്മം അപി നാമ ദദേയ്യ. **മാ സു താവ ഇതോ അഗാ**തി ഇതോ ഗേഹസ്സ പച്ഛാ വത്ഥുതോ മാ താവ അഗമാസീതി തം അനുകമ്പമാനാ ആഹ.

൧൩൯. തം സുത്വാ പേതീ അത്തനോ അജ്ഝാസയം പകാസേന്തീ **"നഗ്ഗാ ദുബ്ബണ്ണരൂപാമ്ഹീ"**തി ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **കോപീനമേതം ഇത്ഥീന**ന്തി ഏതം നഗ്ഗദുബ്ബണ്ണതാദികം പടിച്ഛാദേതബ്ബതായ ഇത്ഥീനം കോപീനം രുന്ധനീയം. **മാ മം ഭൂതപിതാദ്ദസാ**തി തസ്മാ ഭൂതസ്സ പിതാ കുടുമ്ബികോ മം മാ അദ്ദക്ഖീതി ലജ്ജമാനാ വദതി.

൧൪൦. തം സുത്വാ തിസ്സാ സഞ്ജാതനുദ്ദയാ **"ഹന്ദ കിം വാ ത്യാഹം ദമ്മീ"**തി ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **ഹന്ദാ**തി ചോദനത്ഥേ നിപാതോ. **കിം വാ ത്യാഹം ദമ്മീ**തി കിം തേ അഹം ദമ്മി, കിം വത്ഥം ദസ്സാമി, ഉദാഹു ഭത്തന്തി. **കിം വാ തേധ കരോമഹ**ന്തി കിം വാ അഞ്ഞം തേ ഇധ ഇമസ്മിം കാലേ ഉപകാരം കരിസ്സാമി.

൧൪൧. തം സുത്വാ പേതീ **"ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ സങ്ഘതോ"**തി ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ സങ്ഘതോ, ചത്താരോ പന പുഗ്ഗലേ**തി ഭിക്ഖുസങ്ഘതോ സങ്ഘവസേന ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ, പുഗ്ഗലവസേന ചത്താരോ ഭിക്ഖൂതി ഏവം അട്ഠ ഭിക്ഖൂ യഥാരുചിം ഭോജേത്വാ തം ദക്ഖിണം മമ ആദിസ, മയ്ഹം പത്തിദാനം ദേഹി. **തദാഹം സുഖിതാ**

ഹേസ്സന്തി യദാ ത്വം ദക്ഖിണം മമ ഉദ്ദിസിസ്സസി, തദാ അഹം സുഖിതാ സുഖപ്പത്താ സബ്ബകാമസമിദ്ധിനീ ഭവിസ്സാമീതി അത്ഥോ.

൧൨൯-൧൩൧. തം സുത്വാ തിസ്സാ തമത്ഥം അത്തനോ സാമികസ്സ ആരോചേത്വാ ദുതിയദിവസേ അട്ഠ ഭിക്ഖൂ ഭോജേത്വാ തസ്സാ ദക്ഖിണമാദിസി, സാ താവദേവ പടിലദ്ധദിബ്ബസമ്പത്തികാ പുന തിസ്സായ സന്തികം ഉപസങ്കമി. തമത്ഥം ദസ്സേതും സങ്ഗീതികാരേഹി **“സാധൂതി സാ പടിസ്സുത്വാ”**തിആദികാ തിസ്സോ ഗാഥാ ഠപിതാ.

൧൩൨-൧൩൭. ഉപസങ്കമിത്വാ ഠിതം പന നം തിസ്സാ **“അഭിക്കന്തേന വണ്ണേനാ”**തിആദീഹി തീഹി ഗാഥാഹി പടിപുച്ഛി. ഇതരാ **“അഹം മത്താ”**തി ഗാഥായ അത്താനം ആചിക്ഖിത്വാ **“ചിരം ജീവാഹീ”**തി ഗാഥായ തസ്സാ അനുമോദനം ദത്വാ **“ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാനാ”**തി ഗാഥായ ഓവാദം അദാസി. തത്ഥ **തവ ദിന്നേനാ**തി തയാ ദിന്നേന. **അസോകം വിരജം ഠാന**ന്തി സോകാഭാവേന അസോകം, സേദജല്ലികാനം പന അഭാവേന വിരജം ദിബ്ബട്ഠാനം, സബ്ബമേതം ദേവലോകം സന്ധായ വദതി. **ആവാസ**ന്തി ഠാനം. **വസവത്തിന**ന്തി ദിബ്ബേന ആധിപതേയ്യേന അത്തനോ വസം വത്തേന്താനം. **സമൂല**ന്തി സലോഭദോസം. ലോഭദോസാ ഹി മച്ഛരിയസ്സ മൂലം നാമ. **അനിന്ദിതാ**തി അഗരഹിതാ പാസംസാ, **സഗ്ഗമുപേഹി ഠാന**ന്തി രൂപാദീഹി വിസയേഹി സുട്ഠു അഗ്ഗത്താ ‘‘സഗ്ഗ’’ന്തി ലദ്ധനാമം ദിബ്ബട്ഠാനം ഉപേഹി, സുഗതിപരായണാ ഹോഹീതി അത്ഥോ. സേസം ഉത്താനമേവ.

അഥ തിസ്സാ തം പവത്തിം കുടുമ്ബികസ്സ ആരോചേസി, കുടുമ്ബികോ ഭിക്ഖൂനം ആരോചേസി, ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ആരോചേസും. ഭഗവാ തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേസി, തം സുത്വാ മഹാജനോ പടിലദ്ധസംവേഗോ വിനേയ്യ മച്ഛേരാദിമലം ദാനസീലാദിരതോ സുഗതിപരായണോ അഹോസീതി.

മത്താപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. നന്ദാപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ

കാളീ ദുബ്ബണ്ണരൂപാസീതി ഇദം സത്ഥരി ജേതവനേ വിഹരന്തേ നന്ദം നാമ പേതിം ആരബ്ഭ വുത്തം. സാവത്ഥിയാ കിര അവിദൂരേ അഞ്ഞതരസ്മിം ഗാമകേ നന്ദിസേനോ നാമ ഉപാസകോ അഹോസി സദ്ധോ പസന്നോ. ഭരിയാ പനസ്സ നന്ദാ നാമ അസ്സദ്ധാ അപ്പസന്നാ മച്ഛരിനീ ചണ്ഡീ ഫരുസവചനാ സാമികേ അഗാരവാ അഗ്ഗതിസ്സാ സസ്സും ചോരിവാദേന അക്കോസതി പരിഭാസതി. സാ അപരേന സമയേന കാലം കത്വാ പേതയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ തസ്സേവ ഗാമസ്സ അവിദൂരേ വിചരന്തീ ഏകദിവസം നന്ദിസേനസ്സ ഉപാസകസ്സ ഗാമതോ നിക്ഖമന്തസ്സ അവിദൂരേ അത്താനം ദസ്സേസി. സോ തം ദിസ്വാ -

൧൩൮. ‘‘കാളീ ദുബ്ബണ്ണരൂപാസി, ഫരുസാ ഭീരുദസ്സനാ;
പിങ്ഗലാസി കളാരാസി, ന തം മഞ്ഞാമി മാനുസി’’ന്തി. -

ഗാഥായ അജ്ഝഭാസി. തത്ഥ **കാളീ**തി കാളവണ്ണാ, ഝാമങ്ഗാരസദിസോ ഹിസ്സാ വണ്ണോ അഹോസി. **ഫരുസാ**തി ഖരഗത്താ. **ഭീരുദസ്സനാ**തി ഭയാനകദസ്സനാ

സപ്പടിഭയാകാരാ. ‘‘ഭാരുദസ്സനാ’’തി വാ പാഠോ, ഭാരിയദസ്സനാ, ദുബ്ബണ്ണതാദിനാ ദുദ്ദസികാതി അത്ഥോ. **പിങ്ഗലാ**തി പിങ്ഗലലോചനാ. **കളാരാ**തി കളാരദന്താ. **ന തം മഞ്ഞാമി മാനുസി**ന്തി അഹം തം മാനുസിന്തി ന മഞ്ഞാമി, പേതിമേവ ച തം മഞ്ഞാമീതി അധിപ്പായോ. തം സുത്വാ പേതീ അത്താനം പകാസേന്തീ -

൧൬൯. ‘‘അഹം നന്ദാ നന്ദിസേന, ഭരിയാ തേ പുരേ അഹും;
പാപകമ്മം കരിത്വാന, പേതലോകം ഇതോ ഗതാ’’തി. -

ഗാഥമാഹ . തത്ഥ **അഹം നന്ദാ നന്ദിസേനാ**തി സാമി നന്ദിസേന അഹം നന്ദാ നാമ. **ഭരിയാ തേ പുരേ അഹു**ന്തി പുരിമജാതിയം തുയ്ഹം ഭരിയാ അഹോസിം. ഇതോ പരം -

൧൭൦. ‘‘കിം നു കായേന വാചായ, മനസാ ദുക്കടം കതം;
കിസ്സ കമ്മവിപാകേന, പേതലോകം ഇതോ ഗതാ’’തി. -

തസ്സ ഉപാസകസ്സ പുച്ഛാ. അഥസ്സ സാ -

൧൭൧. ‘‘ചണ്ഡീ ച ഫരുസാ ചാസിം, തയി ചാപി അഗാരവാ;
താഹം ദുരുത്തം വത്വാന, പേതലോകം ഇതോ ഗതാ’’തി. -

വിസ്സജ്ജേസി. പുന സോ -

൧൭൨. ‘‘ഹന്ദുത്തരീയം ദദാമി തേ, ഇമം ദുസ്സം നിവാസയ;
ഇമം ദുസ്സം നിവാസേത്വാ, ഏഹി നേസ്സാമി തം ഘരം.

൧൭൩. ‘‘വത്ഥഞ്ച അന്നപാനഞ്ച, ലച്ഛസി ത്വം ഘരം ഗതാ;
പുത്തേ ച തേ പസ്സിസ്സസി, സുണിസായോ ച ദക്ഖസീ’’തി. - അഥസ്സ സാ -

൧൭൪. ‘‘ഹത്ഥേന ഹത്ഥേ തേ ദിന്നം, ന മയ്ഹം ഉപകപ്പതി;
ഭിക്ഖൂ ച സീലസമ്പന്നേ, വീതരാഗേ ബഹുസ്സുതേ.

൧൭൫. ‘‘തപ്പേഹി അന്നപാനേന, മമ ദക്ഖിണമാദിസ;
തദാഹം സുഖിതാ ഹേസ്സം, സബ്ബകാമസമിദ്ധിനീ’’തി. -

ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി. തതോ -

൧൭൬. ‘‘സാധൂതി സോ പടിസ്സുത്വാ, ദാനം വിപുലമാകിരി;
അന്നം പാനം ഖാദനീയം, വത്ഥസേനാസനാനി ച;
ഛത്തം ഗന്ധഞ്ച മാലഞ്ച, വിവിധാ ച ഉപാഹനാ.

൧൭൭. ‘‘ഭിക്ഖൂ ച സീലസമ്പന്നേ, വീതരാഗേ ബഹുസ്സുതേ;
തപ്പേത്വാ അന്നപാനേന, തസ്സാ ദക്ഖിണമാദിസീ.

൧൭൮. ‘‘സമനന്തരാനുദ്ദിട്ഠേ , വിപാകോ ഉദപജ്ജഥ;
ഭോജനച്ഛാദനപാനീയം, ദക്ഖിണായ ഇദം ഫലം.

൧൭൯. ‘‘തതോ സുദ്ധാ സുചിവസനാ, കാസികുത്തമധാരിനീ;
വിചിത്തവത്ഥാഭരണാ, സാമികം ഉപസങ്കമീ’’തി. -

ചതസ്സോ ഗാഥാ സങ്ഗീതികാരേഹി വുത്താ. തതോ പരം -

൧൩൦. ‘‘അഭിക്കന്തേന വണ്ണേന, യാ ത്വം തിട്ഠസി ദേവതേ;
ഓഭാസേന്തീ ദിസാ സബ്ബാ, ഓസധീ വിയ താരകാ.

൧൩൧. ‘‘കേന തേതാദിസോ വണ്ണോ, കേന തേ ഇധ മിജ്ഝതി;
ഉപ്പജ്ജന്തി ച തേ ഭോഗാ, യേ കേചി മനസോ പിയാ.

൧൩൨. ‘‘പുച്ഛാമി തം ദേവി മഹാനുഭാവേ, മനുസ്സഭൂതാ കിമകാസി പുഞ്ഞം;
കേനാസി ഏവം ജലിതാനുഭാവാ, വണ്ണോ ച തേ സബ്ബദിസാ
പഭാസതീ’’തി.

൧൩൩. ‘‘അഹം നന്ദാ നന്ദിസേന, ഭരിയാ തേ പുരേ അഹും;
പാപകമ്മം കരിത്വാന, പേതലോകം ഇതോ ഗതാ.

൧൩൪. ‘‘തവ ദിന്നേന ദാനേന, മോദാമി അകുതോഭയാ;
ചിരം ജീവ ഗഹപതി, സഹ സബ്ബേഹി ഞാതിഭി;

അസോകം വിരജം ഖേമം, ആവാസം വസവത്തിനം.

൧൩൫. ‘‘ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, ദാനം ദത്വാ ഗഹപതി;
വിനേയ്യ മച്ഛേരമലം സമൂലം, അനിന്ദിതോ സഗ്ഗമുപേഹി ഠാന’’ന്തി. -

ഉപാസകസ്സ ച പേതിയാ ച വചനപടിവചനഗാഥാ.

൧൩൬. തത്ഥ **ദാനം വിപുലമാകിരീ**തി ഉക്ഖിണേയ്യഖേത്തേ ദേയ്യധമ്മബീജം വിപ്പകിരന്തോ വിയ മഹാദാനം പവത്തേസി. സേസം അനന്തരവത്ഥുസദിസമേവ.

ഏവം സാ അത്തനോ ദിബ്ബസമ്പത്തിം തസ്സാ ച കാരണം നന്ദിസേനസ്സ വിഭാവേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ ഗതാ. ഉപാസകോ തം പവത്തിം ഭിക്ഖൂനം ആരോചേസി , ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ആരോചേസും. ഭഗവാ തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേസി. സാ ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ അഹോസീതി.

നന്ദാപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. മട്ഠകുണ്ഡലീപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

അലങ്കതോ മട്ഠകുണ്ഡലീതി ഇദം സത്ഥരി ജേതവനേ വിഹരന്തേ മട്ഠകുണ്ഡലിദേവപുത്തം ആരബ്ഭ വുത്തം. തത്ഥ യം വത്തബ്ബം, തം പരമത്ഥദീപനിയം വിമാനവത്ഥുവണ്ണനായം മട്ഠകുണ്ഡലീവിമാനവത്ഥുവണ്ണനായ (വി॰ വ॰ അട്ഠ॰ ൧൨൦൬ മട്ഠകുണ്ഡലീവിമാനവണ്ണനാ) വുത്തമേവ, തസ്മാ തത്ഥ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

ഏത്ഥ ച മട്ഠകുണ്ഡലീദേവപുത്തസ്സ വിമാനദേവതാഭാവതോ തസ്സ വത്ഥു യദിപി വിമാനവത്ഥുപാളിയം സങ്ഗഹം ആരോപിതം, യസ്മാ പന സോ ദേവപുത്തോ അദിന്നപുബ്ബകബ്രാഹ്മണസ്സ പുത്തസോകേന സുസാനം ഗന്ത്വാ ആളാഹനം അനുപരിയായിത്വാ രോദന്തസ്സ സോകഹരണത്ഥം അത്തനോ

ദേവരൂപം പടിസംഹരിത്വാ ഹരിചന്ദനുസ്സദോ ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദന്തോ ദുക്ഖാഭിഭൂതാകാരേന പേതോ വിയ അത്താനം ദസ്സേസി. മനുസ്സത്തഭാവതോ അപേതത്താ പേതപരിയായോപി ലബ്ഭതി ഏവാതി തസ്സ വത്ഥു പേതവത്ഥുപാളിയമ്പി സങ്ഗഹം ആരോപിതന്തി ദട്ഠബ്ബം.

മട്ഠകുണ്ഡലീപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. കണ്ഹപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

ഉട്ഠേഹി കണ്ഹ കിം സേസീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം മതപുത്തം ഉപാസകം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിര അഞ്ഞതരസ്സ ഉപാസകസ്സ പുത്തോ കാലമകാസി. സോ തേന സോകസല്ലസമപ്പിതോ ന ന്ഹായതി, ന ഭുഞ്ജതി, ന കമ്മന്തേ വിചാരേതി, ന ബുദ്ധുപട്ഠാനം ഗച്ഛതി, കേവലം, “താത പിയപുത്തക, മം ഓഹായ കഹം പഠമതരം ഗതോസീ”തിആദീനി വദന്തോ വിപ്പലപതി. സത്ഥാ പച്ചൂസസമയേ ലോകം ഓലോകേന്തോ തസ്സ സോതാപത്തിഫലൂപനിസ്സയം ദിസ്വാ പുനദിവസേ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ കതഭത്തകിച്ചോ ഭിക്ഖൂ ഉയ്യോജേത്വാ ആനന്ദത്ഥേരേന പച്ഛാസമണേന തസ്സ ഘരദ്വാരം അഗമാസി. സത്ഥു ആഗതഭാവം ഉപാസകസ്സ ആരോചേസും. അഥസ്സ ഗേഹജനോ ഗേഹദ്വാരേ ആസനം പഞ്ഞാപേത്വാ സത്ഥാരം നിസീദാപേത്വാ ഉപാസകം പരിഗ്ഗഹേത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഉപനേസി. ഏകമന്തം നിസിന്നം തം ദിസ്വാ “കിം, ഉപാസക, സോചസീ”തി വത്വാ “ആമ, ഭന്തേ”തി വുത്തേ, “ഉപാസക, പോരാണകപണ്ഡിതാ പണ്ഡിതാനം കഥം സുത്വാ മതപുത്തം നാനുസോചിംസൂ”തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ദ്വാരവതീനഗരേ ദസ ഭാതികരാജാനോ അഹേസും - വാസുദേവോ ബലദേവോ ചന്ദദേവോ സൂരിയദേവോ അഗ്ഗിദേവോ വരുണദേവോ അജ്ജുനോ പജ്ജുനോ ഘടപണ്ഡിതോ അങ്കുരോ ചാതി. തേസു വാസുദേവമഹാരാജസ്സ പിയപുത്തോ കാലമകാസി. തേന രാജാ സോകപരേതോ സബ്ബകിച്ചാനി പഹായ മഞ്ചസ്സ അടനിം പരിഗ്ഗഹേത്വാ വിപ്പലപന്തോ നിപജ്ജി. തസ്മിം കാലേ ഘടപണ്ഡിതോ ചിന്തേസി - “ഠപേത്വാ മം അഞ്ഞോ കോചി മമ ഭാതു സോകം പരിഹരിതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, ഉപായേനസ്സ സോകം ഹരിസ്സാമീ”തി. സോ ഉമ്മത്തകവേസം ഗഹേത്വാ “സസം മേ ദേഥ, സസം മേ ദേഥാ”തി ആകാസം ഓലോകേന്തോ സകലനഗരം വിചരി. “ഘടപണ്ഡിതോ ഉമ്മത്തകോ ജാതോ”തി സകലനഗരം സങ്ഖുഭി.

തസ്മിം കാലേ രോഹിണേയ്യോ നാമ അമച്ചോ വാസുദേവരഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ തേന സദ്ധിം കഥം സമുട്ഠാപേന്തോ -

൨൦൬. “ഉട്ഠേഹി കണ്ഹ കിം സേസി, കോ അത്ഥോ സുപനേന തേ;
യോ ച തുയ്ഹം സകോ ഭാതാ, ഹദയം ചക്ഖു ച ദക്ഖിണം;
തസ്സ വാതാ ബലീയന്തി, സസം ജപ്പതി കേസവാ”തി. - ഇമം ഗാഥമാഹ;

൨൦൬. തത്ഥ **കണ്ഹാ**തി വാസുദേവം ഗോത്തേനാലപതി. **കോ അത്ഥോ സുപനേന തേ**തി സുപനേന തുയ്ഹം കാ നാമ വഡ്ഢി. **സകോ ഭാതാ**തി സോദരിയോ ഭാതാ. **ഹദയം ചക്ഖു ച ദക്ഖിണ**ന്തി ഹദയേന ചേവ

ദക്ഖിണചക്ഖുനാ ച സദിസോതി അത്ഥോ. **തസ്സ വാതാ ബലീയന്തീ**തി തസ്സ അപരാപരം ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉമ്മാദവാതാ ബലവന്തോ ഹോന്തി വഡ്ഢന്തി അഭിഭവന്തി. **സസം ജപ്പതീ**തി "സസം മേ ദേഥാ"തി വിപ്പലപതി. **കേസവാ**തി സോ കിര കേസാനം സോഭനാനം അത്ഥിതായ "കേസവോ"തി വോഹരീയതി. തേന നം നാമേന ആലപതി.

തസ്സ വചനം സുത്വാ സയനതോ ഉട്ഠിതഭാവം ദീപേന്തോ സത്ഥാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ -

൨൦൮. "തസ്സ തം വചനം സുത്വാ, രോഹിണേയ്യസ്സ കേസവോ;
തരമാനരൂപോ വുട്ഠാസി, ഭാതു സോകേന അട്ടിതോ"തി. - ഇമം ഗാഥമാഹ;

രാജാ ഉട്ഠായ സീഘം പാസാദാ ഓതരിത്വാ ഘടപണ്ഡിതസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഉഭോസു ഹത്ഥേസു നം ദള്ഹം ഗഹേത്വാ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ -

൨൦൯. "കിം നു ഉമ്മത്തരൂപോവ, കേവലം ദ്വാരകം ഇമം;
സസോ സസോതി ലപസി, കീദിസം സസമിച്ഛസി.

൨൧൦. "സോവണ്ണമയം മണിമയം, ലോഹമയം അഥ രൂപിയമയം;
സങ്ഖസിലാപവാളമയം, കാരയിസ്സാമി തേ സസം.

൨൧൧. "സന്തി അഞ്ഞേപി സസകാ, അരഞ്ഞവനഗോചരാ;
തേപി തേ ആനയിസ്സാമി, കീദിസം സസമിച്ഛസീ"തി. -

തിസ്സോ ഗാഥായോ അഭാസി.

൨൦൯-൨൧൧. **തത്ഥ ഉമ്മത്തരൂപോവാ**തി ഉമ്മത്തകോ വിയ. **കേവല**ന്തി സകലം. **ദ്വാരക**ന്തി ദ്വാരവതീനഗരം വിചരന്തോ. **സസോ സസോതി ലപസീ**തി സസോ സസോതി വിലപസി. **സോവണ്ണമയ**ന്തി സുവണ്ണമയം. **ലോഹമയ**ന്തി തമ്ബലോഹമയം. **രൂപിയമയ**ന്തി രജതമയം. യം ഇച്ഛസി തം വദേഹി, അഥ കേന സോചസി. അഞ്ഞേപി അരഞ്ഞേ വനഗോചരാ സസകാ അത്ഥി, തേ തേ ആനയിസ്സാമി, വദ, ഭദ്രമുഖ , കീദിസം സസമിച്ഛസീതി ഘടപണ്ഡിതം "സസേന അത്ഥികോ"തി അധിപ്പായേന സസേന നിമന്തേസി. തം സുത്വാ ഘടപണ്ഡിതോ -

൨൧൨. "നാഹമേതേ സസേ ഇച്ഛേ, യേ സസാ പഥവിസ്സിതാ;
ചന്ദതോ സസമിച്ഛാമി, തം മേ ഓഹര കേസവാ"തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **ഓഹരാ**തി ഓഹാരേഹി. തം സുത്വാ രാജാ "നിസ്സംസയം മേ ഭാതാ ഉമ്മത്തകോ ജാതോ"തി ദോമനസ്സപ്പത്തോ -

൨൧൩. "സോ നൂന മധുരം ഞാതി, ജീവിതം വിജഹിസ്സസി;
അപത്ഥിയം പത്ഥയസി, ചന്ദതോ സസമിച്ഛസീ"തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **ഞാതീ**തി കനിട്ഠം ആലപതി. അയമേത്ഥ അത്ഥോ - മയ്ഹം പിയ**ഞാതി** യം അതി**മധുരം** അത്തനോ **ജീവിതം,** തം **വിജഹിസ്സസി** മഞ്ഞേ, യോ അപത്ഥയിതബ്ബം പത്ഥേസീതി.

ഘടപണ്ഡിതോ രഞ്ഞോ വചനം സുത്വാ നിച്ചലോവ ഠത്വാ “ഭാതിക, ത്വം ചന്ദതോ സസം പത്ഥേന്തസ്സ തം അലഭിത്വാ ജീവിതക്ഖയോ ഭവിസ്സതീതി ജാനന്തോ കസ്മാ മതം പുത്തം അലഭിത്വാ അനുസോചസീ”തി ഇമമത്ഥം ദീപേന്തോ -

“ഏവം ചേ കണ്ഹ ജാനാസി, യഥഞ്ഞമനുസാസസി;
കസ്മാ പുരേ മതം പുത്തം, അജ്ജാപി മനുസോചസീ”തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **ഏവം ചേ, കണ്ഹ, ജാനാസീ**തി, ഭാതിക, കണ്ഹനാമക മഹാരാജ, “അലബ്ഭനേയ്യവത്ഥു നാമ ന പത്ഥേതബ്ബ”ന്തി യദി ഏവം ജാനാസി. **യഥഞ്ഞ**ന്തി ഏവം ജാനന്തോവ യഥാ അഞ്ഞം അനുസാസസി, തഥാ അകത്വാ. **കസ്മാ പുരേ മതം പുത്ത**ന്തി അഥ കസ്മാ ഇതോ ചതുമാസമത്ഥകേ മതം പുത്തം അജ്ജാപി അനുസോചസീതി.

ഏവം സോ അന്തരവീഥിയം ഠിതകോവ “അഹം താവ ഏവം പഞ്ഞായമാനം പത്ഥേമി, ത്വം പന അപഞ്ഞായമാനസ്സത്ഥായ സോചസീ”തി വത്വാ തസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തോ -

ഫ്ര. “ന യം ലബ്ഭാ മനുസ്സേന, അമനുസ്സേന വാ പന;
ജാതോ മേ മാ മരി പുത്തോ, കുതോ ലബ്ഭാ അലബ്ഭിയം.

ഫ്റ. “ന മന്താ മൂലഭേസജ്ജാ, ഓസധേഹി ധനേന വാ;
സക്കാ ആനയിതും കണ്ഹ, യം പേതമനുസോചസീ”തി. -
ഗാഥാദ്വയമാഹ;

ഫ്ര. തത്ഥ **യ**ന്തി, ഭാതിക, യം “ഏവം **ജാതോ മേ പുത്തോ മാ മരീ”**തി **മനുസ്സേന** വാ ദേവേന **വാ പന ന ലബ്ഭാ** ന സക്കാ ലദ്ധും, തം ത്വം പത്ഥേസി, തം പനേതം **കുതോ ലബ്ഭാ,** കേന കാരണേന ലദ്ധും സക്കാ. യസ്മാ **അലബ്ഭിയം** അലബ്ഭനേയ്യവത്ഥു നാമേതന്തി അത്ഥോ.

ഫ്റ. **മന്താ**തി മന്തപ്പയോഗേന. **മൂലഭേസജ്ജാ**തി മൂലഭേസജ്ജേന. **ഓസധേഹീ**തി നാനാവിധേഹി ഓസധേഹി. **ധനേന വാ**തി കോടിസതസങ്ഖേന ധനേന വാപി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യം പേതമനുസോചസി, തം ഏതേഹി മന്തപ്പയോഗാദീഹിപി ആനേതും ന സക്കാതി.

പുന ഘടപണ്ഡിതോ “ഭാതിക, ഇദം മരണം നാമ ധനേന വാ ജാതിയാ വാ വിജ്ജായ വാ സീലേന വാ ഭാവനായ വാ ന സക്കാ പടിബാഹിതു”ന്തി ദസ്സേന്തോ -

“മഹദ്ധനാ മഹാഭോഗാ, രട്ഠവന്തോപി ഖത്തിയാ;
പഹൂതധനധഞ്ഞാസേ, തേപി നോ അജരാമരാ.

“ഖത്തിയാ ബ്രാഹ്മണാ വേസ്സാ, സുദ്ദാ ചണ്ഡാലപുക്കുസ്സാ;
ഏതേ ചഞ്ഞേ ച ജാതിയാ, തേപി നോ അജരാമരാ.

“യേ മന്തം പരിവത്തേന്തി, ഛളങ്ഗം ബ്രഹ്മചിന്തിതം;
ഏതേ ചഞ്ഞേ ച വിജ്ജായ, തേപി നോ അജരാമരാ.

“ഇസയോ വാപി യേ സന്താ, സഞ്ഞതത്താ തപസ്സിനോ;

സരീരം തേപി കാലേന, വിജഹന്തി തപസ്സിനോ.

൨൨൧. “ഭാവിതത്താ അരഹന്തോ, കതകിച്ചാ അനാസവാ;
നിക്ഖിപന്തി ഇമം ദേഹം, പുഞ്ഞപാപപരിക്ഖയാ”തി. -

പഞ്ചഹി ഗാഥാഹി രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേസി.

൨൧൭. തത്ഥ **മഹദ്ധനാ**തി നിധാനഗതസ്സേവ മഹതോ ധനസ്സ അത്ഥിതായ ബഹുധനാ. **മഹാഭോഗാ**തി ദേവഭോഗസദിസായ മഹതിയാ ഭോഗസമ്പത്തിയാ സമന്നാഗതാ. **രട്ഠവന്തോ**തി സകലരട്ഠവന്തോ. **പഹൂതധനധഞ്ഞാസേ**തി തിണ്ണം ചതുന്നം വാ സംവച്ഛരാനം അത്ഥായ നിദഹിത്വാ ഠപേതബ്ബസ്സ നിച്ചപരിബ്ബയഭൂതസ്സ ധനധഞ്ഞസ്സ വസേന അപരിയന്തധനധഞ്ഞാ. **തേപി നോ അജരാമരാ**തി തേപി ഏവം മഹാവിഭവാ മന്ധാതുമഹാസുദസ്സനാദയോ ഖത്തിയാ അജരാമരാ നാഹേസും, അഞ്ഞദത്ഥു മരണമുഖമേവ അനുപവിട്ഠാതി അത്ഥോ.

൨൧൮. **ഏതേ**തി യഥാവുത്തഖത്തിയാദയോ. **അഞ്ഞേ**തി അഞ്ഞതരാ ഏവംഭൂതാ അമ്ബട്ഠാദയോ. **ജാതിയാ**തി അത്തനോ ജാതിനിമിത്തം അജരാമരാ നാഹേസുന്തി അത്ഥോ.

൨൧൯. **മന്ത**ന്തി വേദം. **പരിവത്തേന്തീ**തി സജ്ഝായന്തി വാചേന്തി ച. അഥ വാ **പരിവത്തേന്തീ**തി വേദം അനുപരിവത്തേന്താ ഹോമം കരോന്താ ജപന്തി. **ഛളങ്ഗ**ന്തി
സിക്ഖാകപ്പനിരുത്തിബ്യാകരണജോതിസത്ഥഛന്ദോവിചിതിസങ്ഖാതേഹി ഛഹി അങ്ഗേഹി യുത്തം. **ബ്രഹ്മചിന്തിത**ന്തി ബ്രാഹ്മണാനമത്ഥായ ബ്രഹ്മനാ ചിന്തിതം കഥിതം. **വിജ്ജായ**ാതി ബ്രഹ്മസദിസവിജ്ജായ സമന്നാഗതാ, തേപി നോ അജരാമരാതി അത്ഥോ.

൨൨൦-൨൨൧. **ഇസയോ**തി യമനിയമാദീനം പടികൂലസഞ്ഞാദീനഞ്ച ഏസനട്ഠേന ഇസയോ. **സന്താ**തി കായവാചാഹി സന്തസഭാവാ. **സഞ്ഞതത്താ**തി രാഗാദീനം സംയമേന സംയതചിത്താ. കായതപനസങ്ഖാതോ തപോ ഏതേസം അത്ഥീതി **തപസ്സിനോ**. പുന **തപസ്സിനോ**തി സംവരകാ. തേന ഏവം തപനിസ്സിതകാ ഹുത്വാ സരീരേന ച വിമോക്ഖം പത്തുകാമാപി സംവരകാ സരീരം വിജഹന്തി ഏവാതി ദസ്സേതി. അഥ വാ **ഇസയോ**തി അധിസീലസിക്ഖാദീനം ഏസനട്ഠേന ഇസയോ, തദത്ഥം തപ്പടിപക്ഖാനം പാപധമ്മാനം വൂപസമേന സന്താ, ഏകാരമ്മണേ ചിത്തസ്സ സംയമേന സഞ്ഞതത്താ, സമ്മപ്പധാനയോഗതോ വീരിയതാപേന തപസ്സിനോ, സപ്പയോഗാ രാഗാദീനം സന്തപനേന തപസ്സിനോതി യോജേതബ്ബം. **ഭാവിതത്താ**തി ചതുസച്ചകമ്മട്ഠാനഭാവനായ ഭാവിതചിത്താ.

ഏവം ഘടപണ്ഡിതേന ധമ്മേ കഥിതേ തം സുത്വാ രാജാ അപഗതസോകസല്ലോ പസന്നമാനസോ ഘടപണ്ഡിതം പസംസന്തോ -

൨൨൨. “ആദിത്തം വത മം സന്തം, ഘടസിത്തംവ പാവകം;
വാരിനാ വിയ ഓസിഞ്ചം, സബ്ബം നിബ്ബാപയേ ദരം.

൨൨൩. “അബ്ബഹീ വത മേ സല്ലം, സോകം ഹദയനിസ്സിതം;

യോ മേ സോകപരേതസ്സ, പുത്തസോകം അപാനുദി.

൨൨൫. ‘‘സോഹം അബ്ബൂള്ഹസല്ലോസ്മി, സീതിഭൂതോസ്മി നിബ്ബുതോ;
ന സോചാമി ന രോദാമി, തവ സുത്വാന ഭാതിക.

൨൨൬. ‘‘ഏവം കരോന്തി സപ്പഞ്ഞാ, യേ ഹോന്തി അനുകമ്പകാ;
നിവത്തയന്തി സോകമ്ഹാ, ഘടോ ജേട്ഠംവ ഭാതരം.

൨൨൭. ‘‘യസ്സ ഏതാദിസാ ഹോന്തി, അമച്ചാ പരിചാരകാ;
സുഭാസിതേന അന്വേന്തി, ഘടോ ജേട്ഠംവ ഭാതര’’ന്തി. - സേസഗാഥാ
അഭാസി;

൨൨൮. തത്ഥ **ഘടോ ജേട്ഠംവ ഭാതര**ന്തി യഥാ ഘടപണ്ഡിതോ അത്തനോ ജേട്ഠഭാതരം മതപുത്തസോകാഭിഭൂതം അത്തനോ ഉപായകോസല്ലേന ചേവ ധമ്മകഥായ ച തതോ പുത്തസോകതോ വിനിവത്തയി, ഏവം അഞ്ഞേപി സപ്പഞ്ഞാ യേ ഹോന്തി അനുകമ്പകാ, തേ ഞാതീനം ഉപകാരം കരോന്തീതി അത്ഥോ.

൨൨൯. **യസ്സ ഏതാദിസാ ഹോന്തീ**തി അയം അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ. തസ്സത്ഥോ - യഥാ യേന കാരണേന പുത്തസോകപരേതം രാജാനം വാസുദേവം ഘടപണ്ഡിതോ സോകഹരണത്ഥായ സുഭാസിതേന അന്വേസി അനുഏസി, **യസ്സ** അഞ്ഞസ്സാപി **ഏതാദിസാ** പണ്ഡിതാ **അമച്ചാ** പടിലദ്ധാ അസ്സു, തസ്സ കുതോ സോകോതി! സേസഗാഥാ ഹേട്ഠാ വുത്തത്ഥാ ഏവാതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ‘‘ഏവം, ഉപാസക, പോരാണകപണ്ഡിതാ പണ്ഡിതാനം കഥം സുത്വാ പുത്തസോകം ഹരിംസൂ’’തി വത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി. സച്ചപരിയോസാനേ ഉപാസകോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹീതി.

കണ്ഹപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. ധനപാലസേട്ഠിപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

നഗ്ഗോ ദുബ്ബണ്ണരൂപോസീതി ഇദം സത്ഥരി ജേതവനേ വിഹരന്തേ ധനപാലപേതം ആരബ്ഭ വുത്തം. അനുപ്പന്നേ കിര ബുദ്ധേ പണ്ണരട്ഠേ ഏരകച്ഛനഗരേ ധനപാലകോ നാമ സേട്ഠി അഹോസി അസ്സദ്ധോ അപ്പസന്നോ കദരിയോ നത്ഥികദിട്ഠികോ. തസ്സ കിരിയാ പാളിതോ ഏവ വിഞ്ഞായതി. സോ കാലം കത്വാ മരുകന്താരേ പേതോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്സ താലക്ഖന്ധപ്പമാണോ കായോ അഹോസി, സമുട്ഠിതച്ഛവി ഫരുസോ, വിരൂപകേസോ, ഭയാനകോ, ദുബ്ബണ്ണോ അതിവിയ വിരൂപോ ബീഭച്ഛദസ്സനോ. സോ പഞ്ചപണ്ണാസ വസ്സാനി ഭത്തസിത്ഥം വാ ഉദകബിന്ദും വാ അലഭന്തോ വിസുക്ഖകണ്ഠോട്ഠജിവ്ഹോ ജിഘച്ഛാപിപാസാഭിഭൂതോ ഇതോ ചിതോ ച പരിബ്ഭമതി.

അഥ അമ്ഹാകം ഭഗവതി ലോകേ ഉപ്പജ്ജിത്വാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കേ അനുക്കമേന സാവത്ഥിയം വിഹരന്തേ സാവത്ഥിവാസിനോ വാണിജാ പഞ്ചമത്താനി സകടസതാനി ഭണ്ഡസ്സ പൂരേത്വാ ഉത്തരാപഥം ഗന്ത്വാ ഭണ്ഡം

വിക്കിണിത്വാ പടിലദ്ധഭണ്ഡം സകടേസു ആരോപേത്വാ പടിനിവത്തമാനാ സായന്ഹസമയേ അഞ്ഞതരം സുക്ഖനദിം പാപുണിത്വാ തത്ഥ യാനം മുഞ്ചിത്വാ രത്തിയം വാസം കപ്പേസും. അഥ സോ പേതോ പിപാസാഭിഭൂതോ പാനീയസ്സത്ഥായ ആഗന്ത്വാ തത്ഥ ബിന്ദുമത്തമ്പി പാനീയം അലഭിത്വാ വിഗതാസോ ഛിന്നമൂലോ വിയ താലോ ഛിന്നപാദോ പതി. തം ദിസ്വാ വാണിജാ -

“നഗ്ഗോ ദുബ്ബണ്ണരൂപോസി, കിസോ ധമനിസന്ഥതോ;
ഉപ്ഫാസുലികോ കിസികോ, കോ നു ത്വമസി മാരിസാ”തി. -

ഇമായ ഗാഥായ പുച്ഛിംസു. തതോ പേതോ -

“അഹം ഭദന്തേ പേതോമ്ഹി, ദുഗ്ഗതോ യമലോകികോ;
പാപകമ്മം കരിത്വാന, പേതലോകം ഇതോ ഗതോ”തി. -

അത്താനം ആവികത്വാ പുന തേഹി -

“കിം നു കായേന വാചായ, മനസാ ദുക്കടം കതം;
കിസ്സകമ്മവിപാകേന, പേതലോകം ഇതോ ഗതോ”തി. -

കതകമ്മം പുച്ഛിതോ പുബ്ബേ നിബ്ബത്തട്ഠാനതോ പട്ഠായ അതീതം പച്ചുപ്പന്നം അനാഗതഞ്ച അത്തനോ പവത്തിം ദസ്സേന്തോ തേസഞ്ച ഓവാദം ദേന്തോ -

“നഗരം അത്ഥി പണ്ണാനം, ഏരകച്ഛന്തി വിസ്സുതം;
തത്ഥ സേട്ഠി പുരേ ആസിം, ധനപാലോതി മം വിദൂ.

“അസീതി സകടവാഹാനം, ഹിരഞ്ഞസ്സ അഹോസി മേ;
പഹൂതം മേ ജാതരൂപം, മുത്താ വേളുരിയാ ബഹൂ.

“താവ മഹദ്ധനസ്സാപി, ന മേ ദാതും പിയം അഹു;
പിദഹിത്വാ ദ്വാരം ഭുഞ്ജിം, മാ മം യാചനകാദ്ദസും.

“അസ്സദ്ധോ മച്ഛരീ ചാസിം, കദരിയോ പരിഭാസകോ;
ദദന്താനം കരോന്താനം, വാരയിസ്സം ബഹൂ ജനേ.

“വിപാകോ നത്ഥി ദാനസ്സ, സംയമസ്സ കുതോ ഫലം;
പോക്ഖരഞ്ഞോദപാനാനി, ആരാമാനി ച രോപിതേ;
പപായോ ച വിനാസേസിം, ദുഗ്ഗേ സങ്കമനാനി ച.

“സ്വാഹം അകതകല്യാണോ, കതപാപോ തതോ ചുതോ;
ഉപപന്നോ പേത്തിവിസയം, ഖുപ്പിപാസസമപ്പിതോ.

“പഞ്ചപണ്ണാസ വസ്സാനി, യതോ കാലങ്കതോ അഹം;
നാഭിജാനാമി ഭുത്തം വാ, പീതം വാ പന പാനിയം.

“യോ സംയമോ സോ വിനാസോ, യോ വിനാസോ സോ സംയമോ;
പേതാ ഹി കിര ജാനന്തി, യോ സംയമോ സോ വിനാസോ.

“അഹം പുരേ സംയമിസ്സം, നാദാസിം ബഹുകേ ധനേ;
സന്തേസു ദേയ്യധമ്മേസു, ദീപം നാകാസിമത്തനോ;

സ്വാഹം പച്ഛാനുതപ്പാമി, അത്തകമ്മഫലൂപഗോ.

൨൩൯. “ഉദ്ധം ചതൂഹി മാസേഹി, കാലകിരിയാ ഭവിസ്സതി;
ഏകന്തകടുകം ഘോരം, നിരയം പപതിസ്സഹം.

൨൪൦. “ചതുക്കണ്ണം ചതുദ്വാരം, വിഭത്തം ഭാഗസോ മിതം;
അയോപാകാരപരിയന്തം, അയസാ പടികുജ്ജിതം.

൨൪൧. “തസ്സ അയോമയാ ഭൂമി, ജലിതാ തേജസാ യുതാ;
സമന്താ യോജനസതം, ഫരിത്വാ തിട്ഠതി സബ്ബദാ.

൨൪൨. “തത്ഥാഹം ദീഘമദ്ധാനം, ദുക്ഖം വേദിസ്സ വേദനം;
ഫലം പാപസ്സ കമ്മസ്സ, തസ്മാ സോചാമഹം ഭുസം.

൨൪൩. “തം വോ വദാമി ഭദ്ദം വോ, യാവന്തേത്ഥ സമാഗതാ;
മാകത്ഥ പാപകം കമ്മം, ആവി വാ യദി വാ രഹോ.

൨൪൪. “സചേ തം പാപകം കമ്മം, കരിസ്സഥ കരോഥ വാ;
ന വോ ദുക്ഖാ പമുത്യത്ഥി, ഉപ്പച്ചാപി പലായതം.

൨൪൫. “മത്തേയ്യാ ഹോഥ പേത്തേയ്യാ, കുലേ ജേട്ഠാപചായികാ;
സാമഞ്ഞാ ഹോഥ ബ്രഹ്മഞ്ഞാ, ഏവം സഗ്ഗം ഗമിസ്സഥാ”തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

൨൩൦-൨൩൧. തത്ഥ **പണ്ണാന**ന്തി പണ്ണാനാമരട്ഠസ്സ ഏവംനാമകാനം രാജൂനം. **ഏരകച്ഛ**ന്തി തസ്സ നഗരസ്സ നാമം. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം നഗരേ. **പുരേ**തി പുബ്ബേ അതീതത്തഭാവേ . **ധനപാലോതി മം വിദൂ**തി “ധനപാലസേട്ഠീ”തി മം ജാനന്തി. തയിദം നാമം തദാ മയ്ഹം അത്ഥാനുഗതമേവാതി ദസ്സേന്തോ **“അസീതീ”**തി ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **അസീതി സകടവാഹാന**ന്തി വീസതിഖാരികോ വാഹോ, യോ സകടന്തി വുച്ചതി. തേസം സകടവാഹാനം അസീതി ഹിരഞ്ഞസ്സ തഥാ കഹാപണസ്സ ച മേ അഹോസീതി യോജനാ. **പഹൂതം മേ ജാതരൂപ**ന്തി സുവണ്ണമ്പി പഹൂതം അനേകഭാരപരിമാണം അഹോസീതി സമ്ബന്ധോ.

൨൩൨-൨൩൩. **ന മേ ദാതും പിയം അഹൂ**തി ദാനം ദാതും മയ്ഹം പിയം നാഹോസി. **മാ മം യാചനകാദ്ദസു**ന്തി “യാചകാ മാ മം പസ്സിംസൂ”തി പിദഹിത്വാ ഗേഹദ്വാരം ഭുഞ്ജാമി. **കദരിയോ**തി ഥദ്ധമച്ഛരീ. **പരിഭാസകോ**തി ദാനം ദേന്തേ ദിസ്വാ ഭയേന സന്തജ്ജകോ. **ദദന്താനം കരോന്താന**ന്തി ഉപയോഗത്ഥേ സാമിവചനം, ദാനാനി ദദന്തേ പുഞ്ഞാനി കരോന്തേ. **ബഹൂ ജനേ**തി ബഹൂ സത്തേ. ദദന്താനം വാ കരോന്താനം വാ സമുദായഭൂതം ബഹും ജനം പുഞ്ഞകമ്മതോ **വാരയിസ്സം** നിവാരേസിം.

൨൩൪-൨൩൫. **വിപാകോ നത്ഥി ദാനസ്സാ**തിആദി ദാനാദീനം നിവാരണേ കാരണദസ്സനം. തത്ഥ **വിപാകോ നത്ഥി ദാനസ്സാ**തി ദാനകമ്മസ്സ ഫലം നാമ നത്ഥി, കേവലം പുഞ്ഞം പുഞ്ഞന്തി ധനവിനാസോ ഏവാതി ദീപേതി. **സംയമസ്സാ**തി സീലസംയമസ്സ. **കുതോ ഫല**ന്തി കുതോ നാമ ഫലം ലബ്ഭതി, നിരത്ഥകമേവ സീലരക്ഖണന്തി അധിപ്പായോ. **ആരാമാനീ**തി ആരാമൂപവനാനീതി അത്ഥോ. **പപായോ**തി പാനീയസാലാ. **ദുഗ്ഗേ**തി ഉദകചിക്ഖല്ലാനം വസേന ദുഗ്ഗമട്ഠാനാനി. **സങ്കമനാനീ**തി സേതുയോ. **തതോ ചുതോ**തി തതോ മനുസ്സലോകതോ ചുതോ.

പഞ്ചപണ്ണാസാതി പഞ്ചപഞ്ഞാസ. **യതോ കാലങ്കതോ അഹ**ന്തി യദാ കാലകതാ അഹം, തതോ പട്ഠായ. **നാഭിജാനാമീ**തി എത്തകം കാലം ഭുത്തം വാ പീതം വാ കിഞ്ചി ന ജാനാമി.

൨൩൭-൩൮. **യോ സംയമോ സോ വിനാസോ**തി ലോഭാദിവസേന യം സംയമനം കസ്സചി അദാനം, സോ ഇമേസം സത്താനം വിനാസോ നാമ പേതയോനിയം നിബ്ബത്തപേതാനം മഹാബ്യസനസ്സ ഹേതുഭാവതോ. ''യോ വിനാസോ സോ സംയമോ''തി ഇമിനാ യഥാവുത്തസ്സ അത്ഥസ്സ ഏകന്തികഭാവം വദതി. **പേതാ ഹി കിര ജാനന്തീ**തി എത്ഥ ഹി-സദ്ദോ അവധാരണേ, കിര-സദ്ദോ അരുചിസൂചനേ. ''സംയമോ ദേയ്യധമ്മസ്സ അപരിച്ചാഗോ വിനാസഹേതൂ''തി ഇമമത്ഥം പേതാ ഏവ കിര ജാനന്തി പച്ചക്ഖതോ അനുഭുയ്യമാനത്താ, ന മനുസ്സാതി. നയിദം യുത്തം മനുസ്സാനമ്പി പേതാനം വിയ ഖുപ്പിപാസാദീഹി അഭിഭുയ്യമാനാനം ദിസ്സമാനത്താ. പേതാ പന പുരിമത്തഭാവേ കതകമ്മസ്സ പാകടഭാവതോ തമത്ഥം സുട്ഠുതരം ജാനന്തി. തേനാഹ - **''അഹം പുരേ സംയമിസ്സ''**ന്തിആദി. തത്ഥ **സംയമിസ്സ**ന്തി സയമ്പി ദാനാദിപുഞ്ഞകിരിയതോ സംയമനം സങ്കോചം അകാസിം. **ബഹുകേ ധനേ**തി മഹന്തേ ധനേ വിജ്ജമാനേ.

൨൩൯. **ത**ന്തി തസ്മാ. **വോ**തി തുമ്ഹേ. **ഭദ്ദം വോ**തി ഭദ്ദം കല്യാണം സുന്ദരം തുമ്ഹാകം ഹോതൂതി വചനസേസോ. **യാവന്തേത്ഥ സമാഗതാ**തി യാവന്തോ യാവതകാ ഏത്ഥ സമാഗതാ, തേ സബ്ബേ മമ വചനം സുണാഥാതി അധിപ്പായോ. **ആവീ**തി പകാസനം പരേസം പാകടവസേന. **രഹോ**തി പടിച്ഛന്നം അപാകടവസേന. **ആവി വാ** പാണാതിപാതാദിമുസാവാദാദികായവചീപയോഗവസേന, **യദി വാ രഹോ** അഭിജ്ഝാദിവസേന **പാപകം** ലാമകം അകുസല**കമ്മം മാകത്ഥ** മാ കരിത്ഥ.

൨൪൦. **സചേ തം പാപകം കമ്മ**ന്തി അഥ പന തം പാപകമ്മം ആയതിം **കരിസ്സഥ,** ഏതരഹി **വാ കരോഥ,** നിരയാദീസു ചതൂസു അപായേസു മനുസ്സേസു ച അപ്പായുകതാദിവസേന തസ്സ ഫലഭൂതാ ദുക്ഖതോ **പമുത്തി** പമോക്ഖോ നാമ **നത്ഥി. ഉപ്പച്ചാപി പലായത**ന്തി ഉപ്പതിത്വാ ആകാസേന ഗച്ഛന്താനമ്പി മോക്ഖോ നത്ഥിയേവാതി അത്ഥോ. **''ഉപേച്ചാ''**തിപി പാളി, ഇതോ വാ ഏത്തോ വാ പലായന്തേ തുമ്ഹേ അനുബന്ധിസ്സതീതി അധിപ്പായേന ഉപേച്ച സഞ്ചിച്ച പലായന്താനമ്പി തുമ്ഹാകം തതോ മോക്ഖോ നത്ഥി, ഗതികാലാദിപച്ചയന്തരസമവായേ പന സതി വിപച്ചതിയേവാതി അത്ഥോ. അയഞ്ച അത്ഥോ -

> ''ന അന്തലിക്ഖേ ന സമുദ്ദമജ്ഝേ, ന പബ്ബതാനം വിവരം പവിസ്സ;
> ന വിജ്ജതീ സോ ജഗതിപ്പദേസോ, യത്ഥട്ഠിതോ മുച്ചേയ്യ പാപകമ്മാ''തി.
> (ധ॰ പ॰ ൧൨൭; മി॰ പ॰ ൪.൨.൪) -

ഇമായ ഗാഥായ ദീപേതബ്ബോ.

൨൪൧. **മത്തേയ്യാ**തി മാതുഹിതാ. **ഹോഥാ**തി തേസം ഉപട്ഠാനാദീനി കരോഥ. തഥാ **പേത്തേയ്യാ**തി വേദിതബ്ബാ. **കുലേ ജേട്ഠാപചായികാ**തി കുലേ ജേട്ഠകാനം അപചായനകരാ. **സാമഞ്ഞാ**തി സമണപൂജകാ. തഥാ **ബ്രഹ്മഞ്ഞാ**തി ബാഹിതപാപപൂജകാതി അത്ഥോ. **ഏവം സഗ്ഗം ഗമിസ്സഥാ**തി ഇമിനാ മയാ വുത്തനയേന പുഞ്ഞാനി കത്വാ ദേവലോകം ഉപപജ്ജിസ്സഥാതി അത്ഥോ. യം

പനേത്ഥ അത്ഥതോ ന വിഭത്തം, തം ഹേട്ഠാ ഖല്ലാടിയപേതവത്ഥുആദീസു വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

തേ വാണിജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ സംവേഗജാതാ തം അനുകമ്പമാനാ ഭാജനേഹി പാനീയം ഗഹേത്വാ തം സയാപേത്വാ മുഖേ ആസിഞ്ചിംസു. തതോ മഹാജനേന ബഹുവേലം ആസിത്തം ഉദകം തസ്സ പേതസ്സ പാപബലേന അധോഗളം ന ഓതിണ്ണം, കുതോ പിപാസം പടിവിനേസ്സതി. തേ തം പുച്ഛിംസു - “അപി തേ കാചി അസ്സാസമത്താ ലദ്ധാ”തി. സോ ആഹ - “യദി മേ എത്തകേഹി ജനേഹി എത്തകം വേലം ആസിഞ്ചമാനം ഉദകം എകബിന്ദുമത്തമ്പി പരഗളം പവിട്ഠം, ഇതോ പേതയോനിതോ മോക്ഖോ മാ ഹോതൂ”തി. അഥ തേ വാണിജാ തം സുത്വാ അതിവിയ സംവേഗജാതാ “അത്ഥി പന കോചി ഉപായോ പിപാസാവൂപസമായാ”തി ആഹംസു. സോ ആഹ - “ഇമസ്മിം പാപകമ്മേ ഖീണേ തഥാഗതസ്സ വാ തഥാഗതസാവകാനം വാ ദാനേ ദിന്നേ മമ ദാനമുദ്ദിസിസ്സതി, അഹം ഇതോ പേതത്തതോ മുച്ചിസ്സാമീ”തി. തം സുത്വാ വാണിജാ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ തം പവത്തിം ആരോചേത്വാ സരണാനി സീലാനി ച ഗഹേത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സത്താഹം ദാനം ദത്വാ തസ്സ പേതസ്സ ദക്ഖിണം ആദിസിംസു. ഭഗവാ തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ ചതുന്നം പരിസാനം ധമ്മം ദേസേസി. മഹാജനോ ച ലോഭാദിമച്ഛേരമലം പഹായ ദാനാദിപുഞ്ഞാഭിരതോ അഹോസീതി.

ധനപാലസേട്ഠിപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. ചൂളസേട്ഠിപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

നഗ്ഗോ കിസോ പബ്ബജിതോസി, ഭന്തേതി ഇദം സത്ഥരി വേളുവനേ വിഹരന്തേ ചൂളസേട്ഠിപേതം ആരബ്ഭ വുത്തം. ബാരാണസിയം കിര എകോ ഗഹപതി അസ്സദ്ധോ അപ്പസന്നോ മച്ഛരീ കദരിയോ പുഞ്ഞകിരിയായ അനാദരോ ചൂളസേട്ഠി നാമ അഹോസി. സോ കാലം കത്വാ പേതേസു നിബ്ബത്തി, തസ്സ കായോ അപഗതമംസലോഹിതോ അട്ഠിന്ഹാരുചമ്മമത്തോ മുണ്ഡോ അപേതവത്ഥോ അഹോസി. ധീതാ പനസ്സ അനുലാ അന്ധകവിന്ദേ സാമികസ്സ ഗേഹേ വസന്തീ പിതരം ഉദ്ദിസ്സ ബ്രാഹ്മണേ ഭോജേതുകാമാ തണ്ഡുലാദീനി ദാനൂപകരണാനി സജ്ജേസി. തം ഞത്വാ പേതോ ആസായ ആകാസേന തത്ഥ ഗച്ഛന്തോ രാജഗഹം സമ്പാപുണി. തേന ച സമയേന രാജാ അജാതസത്തു ദേവദത്തേന ഉയ്യോജിതോ പിതരം ജീവിതാ വോരോപേത്വാ തേന വിപ്പടിസാരേന ദുസ്സുപിനേന ച നിദ്ദം അനുപഗച്ഛന്തോ ഉപരിപാസാദവരഗതോ ചങ്കമന്തോ തം പേതം ആകാസേന ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ഇമായ ഗാഥായ പുച്ഛി -

> വർന്ന. “നഗ്ഗോ കിസോ പബ്ബജിതോസി ഭന്തേ, രത്തിം കുഹിം ഗച്ഛസി കിസ്സഹേതു;
> ആചിക്ഖ മേ തം അപി സക്കുണേമു, സബ്ബേന വിത്തം പടിപാദയേ തുവ”ന്തി.

തത്ഥ **പബ്ബജിതോ**തി സമണോ. രാജാ കിര തം നഗ്ഗത്താ മുണ്ഡത്താ ച “നഗ്ഗോ സമണോ അയ”ന്തി സഞ്ഞായ “നഗ്ഗോ കിസോ പബ്ബജിതോസീ”തിആദിമാഹ. **കിസ്സഹേതൂ**തി കിന്നിമിത്തം. **സബ്ബേന വിത്തം**

പടിപാദയേ തുവന്തി വിത്തിയാ ഉപകരണഭൂതം വിത്തം സബ്ബേന ഭോഗേന തുയ്ഹം അജ്ഝാസയാനുരൂപം, സബ്ബേന വാ ഉസ്സാഹേന പടിപാദേയ്യം സമ്പാദേയ്യം. തഥാ കാതും മയം അപ്പേവ നാമ സക്കുണേയ്യാമ, തസ്മാ **ആചിക്ഖ മേ തം,** ഏതം തവ ആഗമനകാരണം മയ്ഹം കഥേഹീതി അത്ഥോ.

ഏവം രഞ്ഞാ പുട്ഠോ പേതോ അത്തനോ പവത്തിം കഥേന്തോ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൪൭. ‘‘ബാരാണസീ നഗരം ദൂരഘുട്ഠം, തത്ഥാഹം ഗഹപതി അഡ്ഢകോ അഹു ദീനോ;
അദാതാ ഗേധിതമനോ ആമിസസ്മിം, ദുസ്സീല്യേന യമവിസയമ്ഹി പത്തോ.

൧൪൮. ‘‘സോ സൂചികായ കിലമിതോ തേഹി,
തേനേവ ഞാതീസു യാമി ആമിസകിഞ്ചിക്ഖഹേതു;
അദാനസീലാ ന ച സദ്ദഹന്തി,
‘ദാനഫലം ഹോതി പരമ്ഹി ലോകേ’.

൧൪൯. ‘‘ധീതാ ച മയ്ഹം ലപതേ അഭിക്ഖണം, ദസ്സാമി ദാനം പിതൂനം പിതാമഹാനം;
തമുപക്ഖടം പരിവിസയന്തി ബ്രാഹ്മണാ, യാമി അഹം അന്ധകവിന്ദം ഭുത്തു’’ന്തി.

൧൪൭. തത്ഥ **ദൂരഘുട്ഠ**ന്തി ദൂരതോ ഏവ ഗുണകിത്തനവസേന ഘോസിതം, സബ്ബത്ഥ വിസ്സുതം പാകടന്തി അത്ഥോ. **അഡ്ഢകോ**തി അഡ്ഢോ മഹാവിഭവോ. **ദീനോ**തി നിഹീനചിത്തോ അദാനജ്ഝാസയോ. തേനാഹ **‘‘അദാതാ’’**തി. **ഗേധിതമനോ ആമിസസ്മി**ന്തി കാമാമിസേ ലഗ്ഗചിത്തോ ഗേധം ആപന്നോ. **ദുസ്സീല്യേന യമവിസയമ്ഹി പത്തോ**തി അത്തനാ കതേന ദുസ്സീലകമ്മുനാ യമവിസയം പേതലോകം പത്തോ അമ്ഹി.

൧൪൮. **സോ സൂചികായ കിലമിതോ**തി സോ അഹം വിജ്ഝനട്ഠേന സൂചിസദിസതായ ‘‘സൂചികാ’’തി ലദ്ധനാമായ ജിഘച്ഛായ കിലമിതോ നിരന്തരം വിജ്ഝമാനോ. ‘‘കിലമഥോ’’തി ഇച്ചേവ വാ പാഠോ. **തേഹീ**തി ‘‘ദീനോ’’തിആദിനാ വുത്തേഹി പാപകമ്മേഹി കാരണഭൂതേഹി. തസ്സ ഹി പേതസ്സ താനി പാപകമ്മാനി അനുസ്സരന്തസ്സ അതിവിയ ദോമനസ്സം ഉപ്പജ്ജി, തസ്മാ ഏവമാഹ. **തേനേവാ**തി തേനേവ ജിഘച്ഛാദുക്ഖേന. **ഞാതീസു യാമീ**തി ഞാതീനം സമീപം യാമി ഗച്ഛാമി. **ആമിസകിഞ്ചിക്ഖഹേതൂ**തി ആമിസസ്സ കിഞ്ചിക്ഖനിമിത്തം, കിഞ്ചി ആമിസം പത്ഥേന്തോതി അത്ഥോ. **അദാനസീലാ ന ച സദ്ദഹന്തി, ‘ദാനഫലം ഹോതി പരമ്ഹി ലോകേ’**തി യഥാ അഹം, തഥാ ഏവം അഞ്ഞേപി മനുസ്സാ അദാനസീലാ ‘‘ദാനസ്സ ഫലം ഏകംസേന പരലോകേ ഹോതീ’’തി ന ച സദ്ദഹന്തി. യതോ അഹം വിയ തേപി പേതാ ഹുത്വാ മഹാദുക്ഖം പച്ചനുഭവന്തീതി അധിപ്പായോ.

൧൪൯. **ലപതേ**തി കഥേതി. **അഭിക്ഖണ**ന്തി അഭിണ്ഹം ബഹുസോ. കിന്തി ലപതീതി ആഹ **‘‘ദസ്സാമി ദാനം പിതൂനം പിതാമഹാന’’**ന്തി. തത്ഥ **പിതൂന**ന്തി മാതാപിതൂനം, ചൂളപിതുമഹാപിതൂനം വാ. **പിതാമഹാന**ന്തി അയ്യകപയ്യകാനം. **ഉപക്ഖട**ന്തി സജ്ജിതം. **പരിവിസയന്തീ**തി ഭോജയന്തി.

അന്ധകവിന്ദന്തി ഏവംനാമകം നഗരം. **ഭുത്തു**ന്തി ഭുഞ്ജിതും. തതോ പരാ സങ്ഗീതികാരകേഹി വുത്താ -

൨൬൦. ‘‘തമവോച രാജാ ‘അനുഭവിയാന തമ്പി,
ഏയ്യാസി ഖിപ്പം അഹമപി കസ്സം പൂജം;
ആചിക്ഖ മേ തം യദി അത്ഥി ഹേതു,
സദ്ധായിതം ഹേതുവചോ സുണോമ’.

൨൬൧. ‘‘തഥാതി വത്വാ അഗമാസി തത്ഥ, ഭുഞ്ജിംസു ഭത്തം ന ച ദക്ഖിണാരഹാ;
പച്ചാഗമി രാജഗഹം പുനാപരം, പാതുരഹോസി പുരതോ ജനാധിപസ്സ.

൨൬൨. ‘‘ദിസ്വാന പേതം പുനദേവ ആഗതം, രാജാ അവോച ‘അഹമപി കിം ദദാമി;
ആചിക്ഖ മേ തം യദി അത്ഥി ഹേതു, യേന തുവം ചിരതരം പീണിതോ സിയാ’.

൨൬൩. ‘‘ബുദ്ധഞ്ച സങ്ഘം പരിവിസിയാന രാജ, അന്നേന പാനേന ച ചീവരേന;
തം ദക്ഖിണം ആദിസ മേ ഹിതായ, ഏവം അഹം ചിരതരം പീണിതോ സിയാ.

൨൬൪. ‘‘തതോ ച രാജാ നിപതിത്വാ താവദേ, ദാനം സഹത്ഥാ അതുലം ദദിത്വാ സങ്ഘേ;
ആരോചേസി പകതം തഥാഗതസ്സ, തസ്സ ച പേതസ്സ ദക്ഖിണം ആദിസിത്ഥ.

൨൬൫. ‘‘സോ പൂജിതോ അതിവിയ സോഭമാനോ, പാതുരഹോസി പുരതോ ജനാധിപസ്സ;
യക്ഖോഹമസ്മി പരമിദ്ധിപത്തോ, ന മയ്ഹമത്ഥി സമാ സദിസാ മാനുസാ.

൨൬൬. ‘‘പസ്സാനുഭാവം അപരിമിതം മമയിദം, തയാനുദിട്ഠം അതുലം ദത്വാ സങ്ഘേ;
സന്തപ്പിതോ സതതം സദാ ബഹൂഹി, യാമി അഹം സുഖിതോ മനുസ്സദേവാ’’തി.

൨൬൦. തത്ഥ **തമവോച രാജാ**തി തം പേതം തഥാ വത്വാ ഠിതം രാജാ അജാതസത്തു അവോച. **അനുഭവിയാന തമ്പീ**തി തം തവ ധീതുയാ ഉപക്ഖടം ദാനമ്പി അനുഭവിത്വാ. **ഏയ്യാസീ**തി ആഗച്ഛേയ്യാസി. **കസ്സ**ന്തി കരിസ്സാമി. **ആചിക്ഖ മേ തം യദി അത്ഥി ഹേതൂ**തി സചേ കിഞ്ചി കാരണം അത്ഥി, തം കാരണം മയ്ഹം ആചിക്ഖ കഥേഹി. **സദ്ധായിത**ന്തി സദ്ധായിതബ്ബം. **ഹേതുവചോ**തി ഹേതുയുത്തവചനം, ‘‘അമുകസ്മിം ഠാനേ അസുകേന പകാരേന ദാനേ കതേ മയ്ഹം ഉപകപ്പതീ’’തി സകാരണം വചനം വദാതി അത്ഥോ.

൨൬൧. **തഥാതി** വത്വാതി സാധൂതി വത്വാ. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം അന്ധകവിന്ദേ പരിവേസനട്ഠാനേ. **ഭുഞ്ജിംസു ഭത്തം ന ച ദക്ഖിണാരഹാ**തി ഭത്തം ഭുഞ്ജിംസു

ദുസ്സീലബ്രാഹ്മണാ, ന ച പന ദക്ഖിണാരഹാ സീലവന്തോ ഭുഞ്ജിംസൂതി അത്ഥോ. **പുനാപരന്തി** പുന അപരം വാരം രാജഗഹം പച്ചാഗമി.

൨൨. **കിം ദദാമീ**തി "കീദിസം തേ ദാനം ദസ്സാമീ"തി രാജാ പേതം പുച്ഛി. **യേന തുവന്തി** യേന കാരണേന ത്വം. **ചിരതരന്തി** ചിരകാലം. **പീണിതോ**തി തിത്തോ സിയാ, തം കഥേഹീതി അത്ഥോ.

൨൩. **പരിവിസിയാനാ**തി ഭോജേത്വാ. **രാജാ**തി അജാതസത്തും ആലപതി. **മേ ഹിതായാ**തി മയ്ഹം ഹിതത്ഥായ പേതത്തഭാവതോ പരിമുത്തിയാ.

൨൪. **തതോ**തി തസ്മാ തേന വചനേന, തതോ വാ പാസാദതോ. **നിപതിത്വാ**തി നിക്ഖമിത്വാ. **താവദേ**തി തദാ ഏവ അരുണുഗ്ഗമനവേലായ. യമ്ഹി പേതോ പച്ചാഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ അത്താനം ദസ്സേസി, തസ്മിം പുരേഭത്തേ ഏവ ദാനം അദാസി . **സഹത്ഥാ**തി സഹത്ഥേന. **അതുലന്തി** അപ്പമാണം ഉളാരം പണീതം. **ദത്വാ സങ്ഘേ**തി സങ്ഘസ്സ ദത്വാ. **ആരോചേസി പകതം തഥാഗതസ്സാ**തി "ഇദം, ഭന്തേ, ദാനം അഞ്ഞതരം പേതം സന്ധായ പകത"ന്തി തം പവത്തിം ഭഗവതോ ആരോചേസി. ആരോചേത്വാ ച യഥാ തം ദാനം തസ്സ ഉപകപ്പതി, ഏവം തസ്സ ച പേതസ്സ ദക്ഖിണം ആദിസിത്ഥ ആദിസി.

൨൫. **സോ**തി സോ പേതോ. **പൂജിതോ**തി ദക്ഖിണായ ദിയ്യമാനായ പൂജിതോ. **അതിവിയ സോഭമാനോ**തി ദിബ്ബാനുഭാവേന അതിവിയ വിരോചമാനോ. **പാതുരഹോസീ**തി പാതുഭവി, രഞ്ഞോ പുരതോ അത്താനം ദസ്സേസി. **യക്ഖോഹമസ്മീ**തി പേതത്തഭാവതോ മുത്തോ യക്ഖോ അഹം ജാതോ ദേവഭാവം പത്തോസ്മി. **ന മയ്ഹമത്ഥി സമാ സദിസാ മാനുസാ**തി മയ്ഹം ആനുഭാവസമ്പത്തിയാ സമാ വാ ഭോഗസമ്പത്തിയാ സദിസാ വാ മനുസ്സാ ന സന്തി.

൨൬. **പസ്സാനുഭാവം അപരിമിതം മമയിദന്തി** "മമ ഇദം അപരിമാണം ദിബ്ബാനുഭാവം പസ്സാ"തി അത്തനോ സമ്പത്തിം പച്ചക്ഖതോ രഞ്ഞോ ദസ്സേന്തോ വദതി. **തയാനുദിട്ഠം അതുലം ദത്വാ സങ്ഘേ**തി അരിയസങ്ഘസ്സ അതുലം ഉളാരം ദാനം ദത്വാ മയ്ഹം അനുകമ്പായ തയാ അനുദിട്ഠം. **സന്തപ്പിതോ സതതം സദാ ബഹൂഹീ**തി അന്നപാനവത്ഥാദീഹി ബഹൂഹി ദേയ്യധമ്മേഹി അരിയസങ്ഘം സന്തപ്പേന്തേന തയാ സദാ സബ്ബകാലം യാവജീവം തത്ഥാപി സതതം നിരന്തരം അഹം സന്തപ്പിതോ പീണിതോ. **യാമി അഹം സുഖിതോ മനുസ്സദേവാ**തി "തസ്മാ അഹം ഇദാനി സുഖിതോ മനുസ്സദേവ മഹാരാജ യഥിച്ഛിതട്ഠാനം യാമീ"തി രാജാനം ആപുച്ഛി.

ഏവം പേതേ ആപുച്ഛിത്വാ ഗതേ രാജാ അജാതസത്തു തമത്ഥം ഭിക്ഖൂനം ആരോചേസി, ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ സന്തികം ഉപസങ്കമിത്വാ ആരോചേസും. ഭഗവാ തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേസി. തം സുത്വാ മഹാജനോ മച്ഛേരമലം പഹായ ദാനാദിപുഞ്ഞാഭിരതോ അഹോസീതി.

ചൂളാസേട്ഠിപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. അങ്കുരപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

യസ്സ അത്ഥായ ഗച്ഛാമാതി ഇദം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തോ അങ്കുരപേതം ആരബ്ഭ കഥേസി. കാമഞ്ചേത്ഥ അങ്കുരോ പേതോ ന ഹോതി, തസ്സ പന ചരിതം യസ്മാ പേതസമ്ബന്ധം, തസ്മാ തം “അങ്കുരപേതവത്ഥൂ”തി വുത്തം.

തത്രായം സങ്ഖേപകഥാ - യേ തേ ഉത്തരമധുരാധിപതിനോ രഞ്ഞോ മഹാസാഗരസ്സ പുത്തം ഉപസാഗരം പടിച്ച ഉത്തരാപഥേ കംസഭോഗേ അസിതഞ്ജനനഗരേ മഹാകംസസ്സ ധീതുയാ ദേവഗബ്ഭായ കുച്ഛിയം ഉപ്പന്നാ അഞ്ജനദേവീ വാസുദേവോ ബലദേവോ ചന്ദദേവോ സൂരിയദേവോ അഗ്ഗിദേവോ വരുണദേവോ അജ്ജുനോ പജ്ജുനോ ഘടപണ്ഡിതോ അങ്കുരോ ചാതി വാസുദേവാദയോ ദസ ഭാതികാതി ഏകാദസ ഖത്തിയാ അഹേസും, തേസു വാസുദേവാദയോ ഭാതരോ അസിതഞ്ജനനഗരം ആദിം കത്വാ ദ്വാരവതിപരിയോസാനേസു സകലജമ്ബുദീപേ തേസട്ഠിയാ നഗരസഹസ്സേസു സബ്ബേ രാജാനോ ചക്കേന ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ ദ്വാരവതിയം വസമാനാ രജ്ജം ദസ കോട്ഠാസേ കത്വാ വിഭജിംസു. ഭഗിനിം പന അഞ്ജനദേവിം ന സരിംസു. പുന സരിത്വാ “ഏകാദസ കോട്ഠാസേ കരോമാ”തി വുത്തേ തേസം സബ്ബകനിട്ഠോ അങ്കുരോ “മമ കോട്ഠാസം തസ്സാ ദേഥ, അഹം വോഹാരം കത്വാ ജീവിസ്സാമി, തുമ്ഹേ അത്തനോ അത്തനോ ജനപദേസു സുങ്കം മയ്ഹം വിസ്സജ്ജേഥാ”തി ആഹ. തേ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തസ്സ കോട്ഠായം ഭഗിനിയാ ദത്വാ നവ രാജാനോ ദ്വാരവതിയം വസിംസു.

അങ്കുരോ പന വണിജ്ജം കരോന്തോ നിച്ചകാലം മഹാദാനം ദേതി. തസ്സ പനേകോ ദാസോ ഭണ്ഡാഗാരികോ അത്ഥകാമോ അഹോസി. അങ്കുരോ പസന്നമാനസോ തസ്സ ഏകം കുലധീതരം ഗഹേത്വാ അദാസി. സോ പുത്തേ ഗബ്ഭഗതേയേവ കാലമകാസി. അങ്കുരോ തസ്മിം ജാതേ തസ്സ പിതുനോ ദിന്നം ഭത്തവേതനം തസ്സ അദാസി. അഥ തസ്മിം ദാരകേ വയപ്പത്തേ “ദാസോ ന ദാസോ”തി രാജകുലേ വിനിച്ഛയോ ഉപ്പജ്ജി. തം സുത്വാ അഞ്ജനദേവീ ധേനൂപമം വത്വാ “മാതു ഭുജിസ്സായ പുത്തോപി ഭുജിസ്സോ ഏവാ”തി ദാസബ്യതോ മോചേസി.

ദാരകോ പന ലജ്ജായ തത്ഥ വസിതും അവിസഹന്തോ രോരുവനഗരം ഗന്ത്വാ തത്ഥ അഞ്ഞതരസ്സ തുന്നവായസ്സ ധീതരം ഗഹേത്വാ തുന്നവായസിപ്പേന ജീവികം കപ്പേസി. തേന സമയേന രോരുവനഗരേ അസയ്ഹമഹാസേട്ഠി നാമ അഹോസി. സോ സമണബ്രാഹ്മണകപണദ്ധികവനിബ്ബകയാചകാനം മഹാദാനം ദേതി. സോ തുന്നവായോ സേട്ഠിനോ ഘരം അജാനന്താനം പീതിസോമനസ്സജാതോ ഹുത്വാ അസയ്ഹസേട്ഠിനോ നിവേസനം ദക്ഖിണബാഹും പസാരേത്വാ ദസ്സേസി “ഏത്ഥ ഗന്ത്വാ ലദ്ധബ്ബം ലഭന്തൂ”തി. തസ്സ കമ്മം പാളിയംയേവ ആഗതം.

സോ അപരേന സമയേന കാലം കത്വാ മരുഭൂമിയം അഞ്ഞതരസ്മിം നിഗ്രോധരുക്ഖേ ഭുമ്മദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, തസ്സ ദക്ഖിണഹത്ഥോ സബ്ബകാമദദോ അഹോസി. തസ്മിംയേവ ച രോരുവേ അഞ്ഞതരോ പുരിസോ അസയ്ഹസേട്ഠിനോ ദാനേ ബ്യാവടോ അസ്സദ്ധോ അപ്പസന്നോ മിച്ഛാദിട്ഠികോ പുഞ്ഞകിരിയായ അനാദരോ കാലം കത്വാ തസ്സ ദേവപുത്തസ്സ വസനട്ഠാനസ്സ അവിദൂരേ പേതോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തേന ച കതകമ്മം പാളിയംയേവ

ആഗതം. അസയ്ഹമഹാസേട്ഠി പന കാലം കത്വാ താവതിംസഭവനേ സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ സഹബ്യതം ഉപഗതോ.

അഥ അപരേന സമയേന അങ്കുരോ പഞ്ചഹി സകടസതേഹി, അഞ്ഞതരോ ച ബ്രാഹ്മണോ പഞ്ചഹി സകടസതേഹീതി ദ്വേപി ജനാ സകടസഹസ്സേന ഭണ്ഡം ആദായ മരുകന്താരമഗ്ഗം പടിപന്നാ മഗ്ഗമൂള്ഹാ ഹുത്വാ ബഹും ദിവസം തത്ഥേവ വിചരന്താ പരിക്ഖീണതിണോദകാഹാരാ അഹേസും. അങ്കുരോ അസ്സദൂതേഹി ചതൂസു ദിസാസു പാനിയം മഗ്ഗാപേസി. അഥ സോ കാമദദഹത്ഥോ യക്ഖോ തം തേസം ബ്യസനപ്പത്തിം ദിസ്വാ അങ്കുരേന പുബ്ബേ അത്തനോ കതം ഉപകാരം ചിന്തേത്വാ “ഹന്ദ ദാനി ഇമസ്സ മയാ അവസ്സയേന ഭവിതബ്ബ”ന്തി അത്തനോ വസനവടരുക്ഖം ദസ്സേസി. സോ കിര വടരുക്ഖോ സാഖാവിടപസമ്പന്നോ ഘനപലാസോ സന്ദച്ഛായോ അനേകസഹസ്സപാരോഹോ ആയാമേന വിത്ഥാരേന ഉബ്ബേധേന ച യോജനപരിമാണോ അഹോസി. തം ദിസ്വാ അങ്കുരോ ഹട്ഠതുട്ഠോ തസ്സ ഹേട്ഠാ ഖന്ധാവാരം ബന്ധാപേസി. യക്ഖോ അത്തനോ ദക്ഖിണഹത്ഥം പസാരേത്വാ പഠമം താവ പാനീയേന സബ്ബം ജനം സന്തപ്പേസി. തതോ യോ യോ യം യം ഇച്ഛതി, തസ്സ തസ്സ തം തം അദാസി.

ഏവം തസ്മിം മഹാജനേ നാനാവിധേന അന്നപാനാദിനാ യഥാകാമം സന്തപ്പിതേ പച്ഛാ വൂപസന്തേ മഗ്ഗപരിസ്സമേ സോ ബ്രാഹ്മണവാണിജോ അയോനിസോ മനസികരോന്തോ ഏവം ചിന്തേസി - “ധനലാഭായ ഇതോ കമ്ബോജം ഗന്ത്വാ മയം കിം കരിസ്സാമ, ഇമമേവ പന യക്ഖം യേന കേനചി ഉപായേന ഗഹേത്വാ യാനം ആരോപേത്വാ അമ്ഹാകം നഗരമേവ ഗമിസ്സാമാ”തി. ഏവം ചിന്തേത്വാ തമത്ഥം അങ്കുരസ്സ കഥേന്തോ -

൨൩൭. “യസ്സ അത്ഥായ ഗച്ഛാമ, കമ്ബോജം ധനഹാരകാ;
അയം കാമദദോ യക്ഖോ, ഇമം യക്ഖം നയാമസേ.

൨൩൮. “ഇമം യക്ഖം ഗഹേത്വാന, സാധുകേന പസയ്ഹ വാ;
യാനം ആരോപയിത്വാന, ഖിപ്പം ഗച്ഛാമ ദ്വാരക”ന്തി. -

ഗാഥാദ്വയമാഹ. തത്ഥ **യസ്സ അത്ഥായാ**തി യസ്സ കാരണാ. **കമ്ബോജ**ന്തി കമ്ബോജരട്ഠം. **ധനഹാരകാ**തി ഭണ്ഡവിക്കയേന ലദ്ധധനഹാരിനോ. **കാമദദോ**തി ഇച്ഛിതിച്ഛിതദായകോ. **യക്ഖോ**തി ദേവപുത്തോ. **നയാമസേ**തി നയിസ്സാമ . **സാധുകേനാ**തി യാചനേന. **പസയ്ഹാ**തി അഭിഭവിത്വാ ബലക്കാരേന, **യാന**ന്തി സുഖയാനം . **ദ്വാരക**ന്തി ദ്വാരവതീനഗരം. അയം ഹേത്ഥാധിപ്പായോ - യദത്ഥം മയം ഇതോ കമ്ബോജം ഗന്തുകാമാ, തേന ഗമനേന സാധേതബ്ബോ അത്ഥോ ഇധേവ സിജ്ഝതി. അയഞ്ഹി യക്ഖോ കാമദദോ, തസ്മാ ഇമം യക്ഖം യാചിത്വാ തസ്സ അനുമതിയാ വാ, സചേ സഞ്ഞത്തിം ന ഗച്ഛതി, ബലക്കാരേന വാ യാനം ആരോപേത്വാ യാനേ പച്ഛാബാഹം ബന്ധിത്വാ തം ഗഹേത്വാ ഇതോയേവ ഖിപ്പം ദ്വാരവതീനഗരം ഗച്ഛാമാതി.

ഏവം പന ബ്രാഹ്മണേന വുത്തോ അങ്കുരോ സപ്പുരിസധമ്മേ ഠത്വാ തസ്സ വചനം പടിക്ഖിപന്തോ -

൨൩൯. “യസ്സ രുക്ഖസ്സ ഛായായ, നിസീദേയ്യ സയേയ്യ വാ;

ന തസ്സ സാഖം ഭഞ്ജേയ്യ, മിത്തദുബ്ഭോ ഹി പാപകോ’’തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **ന ഭഞ്ജേയ്യാ**തി ന ഛിന്ദേയ്യ. **മിത്തദുബ്ഭോ**തി മിത്തേസു ദുബ്ഭനം തേസം അനത്ഥുപ്പാദനം. **പാപകോ**തി അഭദ്ദകോ മിത്തദുബ്ഭോ. യോ ഹി സീതച്ഛായോ രുക്ഖോ ഘമ്മാഭിതത്തസ്സ പുരിസസ്സ പരിസ്സമവിനോദകോ, തസ്സാപി നാമ പാപകം ന ചിന്തേതബ്ബം, കിമങ്കം പന സത്തഭൂതേസു. അയം ദേവപുത്തോ സപ്പുരിസോ പുബ്ബകാരീ അമ്ഹാകം ദുക്ഖപനൂദകോ ബഹൂപകാരോ, ന തസ്സ കിഞ്ചി അനത്ഥം ചിന്തേതബ്ബം, അഞ്ഞദത്ഥു സോ പൂജേതബ്ബോ ഏവാതി ദസ്സേതി.

തം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണാ ‘‘അത്ഥസ്സ മൂലം നികതിവിനയോ’’തി നീതിമഗ്ഗം നിസ്സായ അങ്കുരസ്സ പടിലോമപക്ഖേ ഠത്വാ -

[illegible]. ‘‘യസ്സ രുക്ഖസ്സ ഛായായ, നിസീദേയ്യ സയേയ്യ വാ;
ഖന്ധമ്പി തസ്സ ഛിന്ദേയ്യ, അത്ഥോ ചേ താദിസോ സിയാ’’തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **അത്ഥോ ചേ താദിസോ സിയാ**തി താദിസേന ദബ്ബസമ്ഭാരേന സചേ അത്ഥോ ഭവേയ്യ, തസ്സ രുക്ഖസ്സ ഖന്ധമ്പി ഛിന്ദേയ്യ, കിമങ്ഗം പന സാഖാദയോതി അധിപ്പായോ.

ഏവം ബ്രാഹ്മണേന വുത്തേ അങ്കുരോ സപ്പുരിസധമ്മംയേവ പഗ്ഗണ്ഹന്തോ -

[illegible]. ‘‘യസ്സ രുക്ഖസ്സ ഛായായ, നിസീദേയ്യ സയേയ്യ വാ;
ന തസ്സ പത്തം ഭിന്ദേയ്യ, മിത്തദുബ്ഭോ ഹി പാപകോ’’തി. -

ഇമം ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **ന തസ്സ പത്തം ഭിന്ദേയ്യാ**തി തസ്സ രുക്ഖസ്സ ഏകപണ്ണമത്തമ്പി ന പാതേയ്യ, പഗേവ സാഖാദികേതി അധിപ്പായോ.

പുനപി ബ്രാഹ്മണോ അത്തനോ വാദം പഗ്ഗണ്ഹന്തോ -

[illegible]. ‘‘യസ്സ രുക്ഖസ്സ ഛായായ, നിസീദേയ്യ സയേയ്യ വാ;
സമൂലമ്പി തം അബ്ബുഹേ, അത്ഥോ ചേ താദിസോ സിയാ’’തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **സമൂലമ്പി തം അബ്ബുഹേ**തി തം തത്ഥ സമൂലമ്പി സഹ മൂലേനപി അബ്ബുഹേയ്യ, ഉദ്ധരേയ്യാതി അത്ഥോ.

ഏവം ബ്രാഹ്മണേന വുത്തേ പുന അങ്കുരോ തം നീതിം നിരത്ഥകം കാതുകാമോ -

[illegible]. ‘‘യസ്സേകരത്തിമ്പി ഘരേ വസേയ്യ, യത്ഥന്നപാനം പുരിസോ ലഭേഥ;
ന തസ്സ പാപം മനസാപി ചിന്തയേ, കതഞ്ഞുതാ സപ്പുരിസേഹി വണ്ണിതാ.

[illegible]. ‘‘യസ്സേകരത്തിമ്പി ഘരേ വസേയ്യ, അന്നേന പാനേന ഉപട്ഠിതോ സിയാ;
ന തസ്സ പാപം മനസാപി ചിന്തയേ, അദുബ്ഭപാണീ ദഹതേ മിത്തദുബ്ഭിം.

[illegible]. ‘‘യോ പുബ്ബേ കതകല്യാണോ, പച്ഛാ പാപേന ഹിംസതി;

അല്ലപാണിഹതോ പോസോ, ന സോ ഭദ്രാനി പസ്സതീ''തി. -

ഇമാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി.

൨൬൫. തത്ഥ **യസ്സാതി** യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ. **ഏകരത്തിമ്പീ**തി ഏകരത്തിമത്തമ്പി കേവലം ഗേഹേ വസേയ്യ. **യത്ഥന്നപാനം പുരിസോ ലഭേഥാ**തി യസ്സ സന്തികേ കോചി പുരിസോ അന്നപാനം വാ യംകിഞ്ചി ഭോജനം വാ ലഭേയ്യ. **ന തസ്സ പാപം മനസാപി ചിന്തയേ**തി തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അഭദ്ദകം അനത്ഥം മനസാപി ന ചിന്തേയ്യ ന പിഹേയ്യ, പഗേവ കായവാചാഹി. കസ്മാതി ചേ? **കതഞ്ഞുതാ സപ്പുരിസേഹി വണ്ണിതാ**തി കതഞ്ഞുതാ നാമ ബുദ്ധാദീഹി ഉത്തമപുരിസേഹി പസംസിതാ.

൨൬൬. **ഉപട്ഠിതോ**തി പയിരുപാസിതോ ''ഇദം ഗണ്ഹ ഇദം ഭുഞ്ജാ''തി അന്നപാനാദിനാ ഉപട്ഠിതോ. **അദുബ്ഭപാണീ**തി അഹിംസകഹത്ഥോ ഹത്ഥസംയതോ. **ദഹതേ മിത്തദുബ്ഭി**ന്തി തം മിത്തദുബ്ഭിം പുഗ്ഗലം ദഹതി വിനാസേതി, അപ്പദുട്ഠേ ഹിതജ്ഝാസയസമ്പന്നേ പുഗ്ഗലേ പരേന കതോ അപരാധോ അവിസേസേന തസ്സേവ അനത്ഥാവഹോ, അപ്പദുട്ഠോ പുഗ്ഗലോ അത്ഥതോ തം ദഹതി നാമ. തേനാഹ ഭഗവാ -

> ''യോ അപ്പദുട്ഠസ്സ നരസ്സ ദുസ്സതി, സുദ്ധസ്സ പോസസ്സ അനങ്ഗണസ്സ;
> തമേവ ബാലം പച്ചേതി പാപം, സുഖുമോ രജോ പടിവാതംവ ഖിത്തോ''തി. (ധ॰ പ॰ ൧൨൫; ജാ॰ ൧.൫.൯൪; സം॰ നി॰ ൧.൨൨);

൨൬൭. **യോ പുബ്ബേ കതകല്യാണോ**തി യോ പുഗ്ഗലോ കേനചി സാധുനാ കതഭദ്ദകോ കതൂപകാരോ. **പച്ഛാ പാപേന ഹിംസതീ**തി തം പുബ്ബകാരിനം അപരഭാഗേ പാപേന അഭദ്ദകേന അനത്ഥകേന ബാധതി. **അല്ലപാണിഹതോ പോസോ**തി അല്ലപാണിനാ ഉപകാരകിരിയായ അല്ലപാണിനാ ധോതഹത്ഥേന പുബ്ബകാരിനാ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേന ഹതോ ബാധിതോ, തസ്സ വാ പുബ്ബകാരിനോ ബാധനേന ഹതോ അല്ലപാണിഹതോ നാമ, അകതഞ്ഞുപുഗ്ഗലോ. **ന സോ ഭദ്രാനി പസ്സതീ**തി സോ യഥാവുത്തപുഗ്ഗലോ ഇധലോകേ ച പരലോകേ ച ഇട്ഠാനി ന പസ്സതി, ന വിന്ദതി, ന ലഭതീതി അത്ഥോ.

ഏവം സപ്പുരിസധമ്മം പഗ്ഗണ്ഹന്തേന അങ്കുരേന അഭിഭവിത്വാ വുത്തോ സോ ബ്രാഹ്മണോ നിരുത്തരോ തുണ്ഹീ അഹോസി. യക്ഖോ പന തേസം ദ്വിന്നം വചനപടിവചനാനി സുത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ കുജ്ഝിത്വാപി ''ഹോതു ഇമസ്സ ദുട്ഠബ്രാഹ്മണസ്സ കത്തബ്ബം പച്ഛാ ജാനിസ്സാമീ''തി അത്തനോ കേനചി അനഭിഭവനീയതമേവ താവ ദസ്സേന്തോ -

൨൬൮. ''നാഹം ദേവേന വാ മനുസ്സേന വാ, ഇസ്സരിയേന വാ ഹം സുപ്പസയ്ഹോ;
യക്ഖോഹമസ്മി പരമിദ്ധിപത്തോ, ദൂരങ്ഗമോ വണ്ണബലൂപപന്നോ''തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **ദേവേന വാ**തി യേന കേനചി ദേവേന വാ. **മനുസ്സേന വാ**തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **ഇസ്സരിയേന വാ**തി ദേവിസ്സരിയേന വാ മനുസ്സിസ്സരിയേന വാ. തത്ഥ ദേവിസ്സരിയം നാമ

ചതുമഹാരാജികസക്കസുയാമാദീനം ദേവിദ്ധി, മനുസ്സിസ്സരിയം നാമ ചക്കവത്തിആദീനം പുഞ്ഞിദ്ധി. തസ്മാ ഇസ്സരിയഗ്ഗഹണേന മഹാനുഭാവേ ദേവമനുസ്സേ സങ്ഗണ്ഹാതി. മഹാനുഭാവാപി ഹി ദേവാ അത്തനോ പുഞ്ഞഫലൂപത്ഥമ്ഭിതേ മനുസ്സേപി അസതി പയോഗവിപത്തിയം അഭിഭവിതും ന സക്കോന്തി, പഗേവ ഇതരേ. ഹന്തി അസഹനേ നിപാതോ. **ന സുപ്പസയ്ഹോ**തി അപ്പധംസിയോ. **യക്ഖോഹമസ്മി പരമിദ്ധിപത്തോ**തി അത്തനോ പുഞ്ഞഫലേന അഹം യക്ഖത്തം ഉപഗതോ അസ്മി, യക്ഖോവ സമാനോ ന യോ വാ സോ വാ, അഥ ഖോ പരമിദ്ധിപത്തോ പരമായ ഉത്തമായ യക്ഖിദ്ധിയാ സമന്നാഗതോ. **ദൂരങ്ഗമോ**തി ഖണേനേവ ദൂരമ്പി ഠാനം ഗന്തും സമത്ഥോ. **വണ്ണബലൂപപന്നോ**തി രൂപസമ്പത്തിയാ സരീരബലേന ച ഉപപന്നോ സമന്നാഗതോതി തീഹിപി പദേഹി മന്തപ്പയോഗാദീഹി അത്തനോ അനഭിഭവനീയതംയേവ ദസ്സേതി. രൂപസമ്പന്നോ ഹി പരേസം ബഹുമാനിതോ ഹോതി, രൂപസമ്പദം നിസ്സായ വിസഭാഗവത്ഥുനാപി അനാകഡ്ഢനിയോവാതി വണ്ണസമ്പദാ അനഭിഭവനീയകാരണന്തി വുത്താ.

ഇതോ പരം അങ്കുരസ്സ ച ദേവപുത്തസ്സ ച വചനപടിവചനകഥാ ഹോതി -

൨൭൭. ''പാണി തേ സബ്ബസോവണ്ണോ, പഞ്ചധാരോ മധുസ്സവോ;
നാനാരസാ പഗ്ഘരന്തി, മഞ്ഞേഹം തം പുരിന്ദദം.

൨൭൮. ''നമ്ഹി ദേവോ ന ഗന്ധബ്ബോ, നാപി സക്കോ പുരിന്ദദോ;
പേതം മം അങ്കുര ജാനാഹി, രോരുവമ്ഹാ ഇധാഗതം.

൨൭൯. ''കിംസീലോ കിംസമാചാരോ, രോരുവസ്മിം പുരേ തുവം;
കേന തേ ബ്രഹ്മചരിയേന, പുഞ്ഞം പാണിമ്ഹി ഇജ്ഝതി.

൨൮൦. ''തുന്നവായോ പുരേ ആസിം, രോരുവസ്മിം തദാ അഹം;
സുകിച്ഛവുത്തി കപണോ, ന മേ വിജ്ജതി ദാതവേ.

൨൮൧. ''നിവേസനഞ്ച മേ ആസി, അസയ്ഹസ്സ ഉപന്തികേ;
സദ്ധസ്സ ദാനപതിനോ, കതപുഞ്ഞസ്സ ലജ്ജിനോ.

൨൮൨. ''തത്ഥ യാചനകായന്തി, നാനാഗോത്താ വനിബ്ബകാ;
തേ ച മം തത്ഥ പുച്ഛന്തി, അസയ്ഹസ്സ നിവേസനം.

൨൮൩. ''കത്ഥ ഗച്ഛാമ ഭദ്ദം വോ, കത്ഥ ദാനം പദീയതി;
തേസാഹം പുട്ഠോ അക്ഖാമി, അസയ്ഹസ്സ നിവേസനം.

൨൮൪. ''പഗ്ഗയ്ഹ ദക്ഖിണം ബാഹും, എത്ഥ ഗച്ഛഥ ഭദ്ദം വോ;
എത്ഥ ദാനം പദീയതി, അസയ്ഹസ്സ നിവേസനേ.

൨൮൫. ''തേന പാണി കാമദദോ, തേന പാണി മധുസ്സവോ;
തേന മേ ബ്രഹ്മചരിയേന, പുഞ്ഞം പാണിമ്ഹി ഇജ്ഝതി.

൨൮൬. ''ന കിര ത്വം അദാ ദാനം, സകപാണീഹി കസ്സചി;
പരസ്സ ദാനം അനുമോദമാനോ, പാണിം പഗ്ഗയ്ഹ പാവദി.

൨൮൭. ''തേന പാണി കാമദദോ, തേന പാണി മധുസ്സവോ;
തേന തേ ബ്രഹ്മചരിയേന, പുഞ്ഞം പാണിമ്ഹി ഇജ്ഝതി.

൨൭൮. “യാ സോ ദാനമദാ ഭന്തേ, പസന്നോ സകപാണിഭി;
സോ ഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, കിം നു സോ ദിസതം ഗതോ.

൨൭൯. “നാഹം പജാനാമി അസയ്ഹസാഹിനോ, അങ്ഗീരസസ്സ ഗതിം ആഗതിം വാ;
സുതഞ്ച മേ വേസ്സവണസ്സ സന്തികേ, സക്കസ്സ സഹബ്യതം ഗതോ അസയ്ഹോ.

൨൮൦. “അലമേവ കാതും കല്യാണം, ദാനം ദാതും യഥാരഹം;
പാണിം കാമദദം ദിസ്വാ, കോ പുഞ്ഞം ന കരിസ്സതി.

൨൮൧. “സോ ഹി നൂന ഇതോ ഗന്ത്വാ, അനുപ്പത്വാന ദ്വാരകം;
ദാനം പട്ഠപയിസ്സാമി, യം മമസ്സ സുഖാവഹം.

൨൮൨. “ദസ്സാമന്നഞ്ച പാനഞ്ച, വത്ഥസേനാസനാനി ച;
പപഞ്ച ഉദപാനഞ്ച, ദുഗ്ഗേ സങ്കമനാനി ചാ”തി. -

പന്നരസ വചനപടിവചനഗാഥാ ഹോന്തി.

൨൬൩. തത്ഥ **പാണി തേ**തി തവ ദക്ഖിണഹത്ഥോ. **സബ്ബസോവണ്ണോ**തി സബ്ബസോ സുവണ്ണവണ്ണോ. **പഞ്ചധാരോ**തി പഞ്ചഹി അങ്ഗുലീഹി പരേഹി കാമിതവത്ഥൂനം ധാരാ ഏതസ്സ സന്തീതി പഞ്ചധാരോ. **മധുസ്സവോ**തി മധുരരസവിസ്സന്ദകോ. തേനാഹ **“നാനാരസാ പഗ്ഘരന്തീ”**തി, മധുരകടുകകസാവാദിഭേദാ നാനാവിധാ രസാ വിസ്സന്ദന്തീതി അത്ഥോ. യക്ഖസ്സ ഹി കാമദദേ മധുരാദിരസസമ്പന്നാനി വിവിധാനി ഖാദനീയഭോജനീയാനി ഹത്ഥേ വിസ്സജ്ജന്തേ മധുരാദിരസാ പഗ്ഘരന്തീതി വുത്തം. **മഞ്ഞേഹം തം പുരിന്ദദ**ന്തി മഞ്ഞേ അഹം തം പുരിന്ദദം സക്കം, “ഏവംമഹാനുഭാവോ സക്കോ ദേവരാജാ”തി തം അഹം മഞ്ഞാമീതി അത്ഥോ.

൨൬൮. **നാമ്ഹി ദേവോ**തി വേസ്സവണാദികോ പാകടദേവോ ന ഹോമി. **ന ഗന്ധബ്ബോ**തി ഗന്ധബ്ബകായികദേവോപി ന ഹോമി. **നാപി സക്കോ പുരിന്ദദോ**തി പുരിമത്തഭാവേ പുരേ ദാനസ്സ പട്ഠപിതത്താ “പുരിന്ദദോ”തി ലദ്ധനാമോ സക്കോ ദേവരാജാപി ന ഹോമി. കതരോ പന അഹോസീതി ആഹ **“പേതം മം അങ്കുര ജാനാഹീ”**തിആദി. അങ്കുരപേതൂപപത്തികം മം ജാനാഹി, “അഞ്ഞതരോ പേതമഹിദ്ധികോ”തി മം ഉപധാരേഹി. **രോരുവമ്ഹാ ഇധാഗത**ന്തി രോരുവനഗരതോ ചവിത്വാ മരുകന്താരേ ഇധ ഇമസ്മിം നിഗ്രോധരുക്ഖേ ഉപപജ്ജനവസേന ആഗതം, ഏത്ഥ നിബ്ബത്തന്തി അത്ഥോ.

൨൬൯. **കിംസീലോ കിംസമാചാരോ, രോരുവസ്മിം പുരേ തുവ**ന്തി പുബ്ബേ പുരിമത്തഭാവേ രോരുവനഗരേ വസന്തോ ത്വം കിംസീലോ കിംസമാചാരോ അഹോസി, പാപതോ നിവത്തനലക്ഖണം കീദിസം സീലം സമാദായ സംവത്തിതപുഞ്ഞകിരിയാലക്ഖണേന സമാചാരേന കിംസമാചാരോ, ദാനാദീസു കുസലസമാചാരേസു കീദിസോ സമാചാരോ അഹോസീതി അത്ഥോ. **കേന തേ ബ്രഹ്മചരിയേന , പുഞ്ഞം പാണിമ്ഹി ഇജ്ഝതീ**തി കീദിസേന സേട്ഠചരിയേന ഇദം ഏവരൂപം തവ ഹത്ഥേസു പുഞ്ഞഫലം ഇദാനി സമിജ്ഝതി നിപ്ഫജ്ജതി, തം കഥേഹീതി അത്ഥോ. പുഞ്ഞഫലഞ്ഹി ഇധ ഉത്തരപദലോപേന “പുഞ്ഞ”ന്തി അധിപ്പേതം. തഥാ ഹി തം “കുസലാനം,

ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാനം സമാദാനഹേതു ഏവമിദം പുഞ്ഞം പവഡ്ഢതീ"തിആദീസു (ദീ° നി° ൩.൮൦) പുഞ്ഞന്തി വുത്തം.

൨൭൦. **തുന്നവായോ**തി തുന്നകാരോ. **സുകിച്ഛവുത്തീ**തി സുട്ഠു കിച്ഛപുത്തികോ അതിവിയ ദുക്ഖജീവികോ. **കപണോ**തി വരാകോ, ദീനോതി അത്ഥോ. **ന മേ വിജ്ജതി ദാതവേ**തി അധികാനം സമണബ്രാഹ്മണാനം ദാതും കിഞ്ചി ദാതബ്ബയുത്തകം മയ്ഹം നത്ഥി, ചിത്തം പന മേ ദാനം ദിന്നന്തി അധിപ്പായോ.

൨൭൧. **നിവേസന**ന്തി ഘരം, കമ്മകരണസാലാ വാ. **അസയ്ഹസ്സ ഉപന്തികേ**തി അസയ്ഹസ്സ മഹാസേട്ഠിനോ ഗേഹസ്സ സമീപേ. **സദ്ധസ്സാ**തി കമ്മഫലസദ്ധായ സമന്നാഗതസ്സ. **ദാനപതിനോ**തി ദാനേ നിരന്തരപ്പവത്തായ പരിച്ചാഗസമ്പത്തിയാ ലോഭസ്സ ച അഭിഭവേന പതിഭൂതസ്സ. **കതപുഞ്ഞസ്സാ**തി പുബ്ബേ കതസുചരിതകമ്മസ്സ. **ലജ്ജിനോ**തി പാപജിഗുച്ഛനസഭാവസ്സ.

൨൭൨. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം മമ നിവേസനേ. **യാചനകായന്തീ**തി യാചനകാ ജനാ അസയ്ഹസേട്ഠിം കിഞ്ചി യാചിതുകാമാ ആഗച്ഛന്തി. **നാനാഗോത്താ**തി നാനാവിധഗോത്താപദേസാ. **വനിബ്ബകാ**തി വണ്ണദീപകാ, യേ ദായകസ്സ പുഞ്ഞഫലാദിഞ്ച ഗുണകിത്തനാദിമുഖേന അത്തനോ അത്ഥികഭാവം പവേദേന്താ വിചരന്തി. **തേ ച മം തത്ഥ പുച്ഛന്തീ**തി **തത്ഥാ**തി നിപാതമത്തം, തേ യാചകാദയോ മം അസയ്ഹസേട്ഠിനോ നിവേസനം പുച്ഛന്തി. അക്ഖരചിന്തകാ ഹി ഈദിസേസു ഠാനേസു കമ്മദ്വയം ഇച്ഛന്തി.

൨൭൩. **കത്ഥ ഗച്ഛാമ ഭദ്ദം വോ, കത്ഥ ദാനം പദീയതീ**തി തേസം പുച്ഛനാകാരദസ്സനം. അയം പേത്ഥ അത്ഥോ - ഭദ്ദം തുമ്ഹാകം ഹോതു, മയം "അസയ്ഹമഹാസേട്ഠിനാ ദാനം പദീയതീ"തി സുത്വാ ആഗതാ, കത്ഥ ദാനം പദീയതി, കത്ഥ വാ മയം ഗച്ഛാമ, കത്ഥ ഗതേന ദാനം സക്കാ ലദ്ധുന്തി. **തേസാഹം പുട്ഠോ അക്ഖാമീ**തി ഏവം തേഹി അദ്ധികജനേഹി ലഭനട്ഠാനം പുട്ഠോ "അഹം പുബ്ബേ അകതപുഞ്ഞതായ ഇദാനി ഈദിസാനം കിഞ്ചി ദാതും അസമത്ഥോ ജാതോ, ദാനഗ്ഗം പന ഇമേസം ദസ്സേന്തോ ലാഭസ്സ ഉപായാചിക്ഖണേന പീതിം ഉപ്പാദേന്തോ ഏത്തകേനപി ബഹും പുഞ്ഞം പസവാമീ"തി ഗാരവം ഉപ്പാദേത്വാ ദക്ഖിണം ബാഹും പസാരേത്വാ തേസം അസയ്ഹസേട്ഠിസ്സ നിവേസനം അക്ഖാമി. തേനാഹ **"പഗ്ഗയ്ഹ ദക്ഖിണം ബാഹു"**ന്തിആദി.

൨൭൪. **തേന പാണി കാമദദോ**തി തേന പരദാനപകാസനേന പരേന കതസ്സ ദാനസ്സ സക്കച്ചം അനുമോദനമത്തേന ഹേതുനാ ഇദാനി മയ്ഹം ഹത്ഥോ കപ്പരുക്ഖോ വിയ സന്താനകലതാ വിയ ച കാമദുഹോ ഇച്ഛിതിച്ഛിതദായീ കാമദദോ ഹോതി. കാമദദോ ച ഹോന്തോ **തേന പാണി മധുസ്സവോ** ഇട്ഠവത്ഥുവിസ്സജ്ജനകോ ജാതോ.

൨൭൫. **ന കിര ത്വം അദാ ദാന**ന്തി **കിരാ**തി അനുസ്സവനത്ഥേ നിപാതോ, ത്വം കിര അത്തനോ സന്തകം ന പരിച്ചജി, **സകപാണീഹി** സഹത്ഥേഹി യസ്സ കസ്സചി സമണസ്സ വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ വാ കിഞ്ചി ദാനം ന അദാസി. **പരസ്സ ദാനം അനുമോദമാനോ**തി കേവലം പന പരേന കതം പരസ്സ ദാനം "അഹോ ദാനം പവത്തേസീ"തി അനുമോദമാനോയേവ വിഹാസി.

൨൭൭. തേന പാണി കാമദദോതി തേന തുയ്ഹം പാണി ഏവം കാമദദോ, അഹോ അച്ഛരിയാ വത പുഞ്ഞാനം ഗതീതി അധിപ്പായോ.

൨൭൮. യോ സോ ദാനമദാ, ഭന്തേ, പസന്നോ സകപാണിഭീതി ദേവപുത്തം ഗാരവേന ആലപതി. ഭന്തേ, പരേന കതസ്സ ദാനാനുമോദകസ്സ താവ തുയ്ഹം ഈദിസം ഫലം ഏവരൂപോ ആനുഭാവോ, യോ പന സോ അസയ്ഹമഹാസേട്ഠി മഹാദാനം അദാസി, പസന്നചിത്തോ ഹുത്വാ സഹത്ഥേഹി തദാ മഹാദാനം പവത്തേസി. **സോ ഹിത്വാ മാനുസം ദേഹന്തി** സോ ഇധ മനുസ്സത്തഭാവം പഹായ. **കിന്തി** കതരം. **നു സോതി നൂതി** നിപാതമത്തം. **ദിസതം ഗതോതി** ദിസം ഠാനം ഗതോ, കീദിസീ തസ്സ ഗതോ നിപ്ഫത്തീതി അസയ്ഹസേട്ഠിനോ അഭിസമ്പരായം പുച്ഛി.

൨൭൯. അസയ്ഹസാഹിനോതി അഞ്ഞേഹി മച്ഛരീഹി ലോഭാഭിഭൂതേഹി സഹിതും വഹിതും അസക്കുണേയ്യസ്സ പരിച്ചാഗാദിവിഭാഗസ്സ സപ്പുരിസധുരസ്സ സഹനതോ അസയ്ഹസാഹിനോ. **അങ്ഗീരസസ്സാതി** അങ്ഗതോ നിക്ഖമനകജുതിസ്സ. രസോതി ഹി ജുതിയാ അധിവചനം. തസ്സ കിര യാചകേ ആഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ ഉളാരം പീതിസോമനസ്സം ഉപ്പജ്ജതി, മുഖവണ്ണോ വിപ്പസീദതി, തം അത്തനോ പച്ചക്ഖം കത്വാ ഏവമാഹ. **ഗതിം ആഗതിം വാതി** തസ്സ "അസുകം നാമ ഗതിം, ഇതോ ഗതോ"തി ഗതിം വാ "തതോ വാ പന അസുകസ്മിം കാലേ ഇധാഗമിസ്സതീ"തി ആഗതിം വാ നാഹം ജാനാമി, അവിസയോ ഏസ മയ്ഹം. **സുതഞ്ച മേ വേസ്സവണസ്സ സന്തികേതി** അപിച ഖോ ഉപട്ഠാനം ഗതേന വേസ്സവണസ്സ മഹാരാജസ്സ സന്തികേ സുതമേതം മയാ. **സക്കസ്സ സഹബ്യതം ഗതോ അസയ്ഹോതി** അസയ്ഹസേട്ഠി സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ സഹബ്യതം ഗതോ അഹോസി, താവതിംസഭവനേ നിബ്ബത്തോതി അത്ഥോ.

൨൮൦. അലമേവ കാതും കല്യാണന്തി യംകിഞ്ചി കല്യാണം കുസലം പുഞ്ഞം കാതും യുത്തമേവ പതിരൂപമേവ. തത്ഥ പന യം സബ്ബസാധാരണം സുകതതരം, തം ദസ്സേതും **"ദാനം ദാതും യഥാരഹ"**ന്തി വുത്തം, അത്തനോ വിഭവബലാനുരൂപം ദാനം ദാതും അലമേവ. തത്ഥ കാരണമാഹ **"പാണിം കാമദദം ദിസ്വാ"**തി. യത്ര ഹി നാമ പരകതപുഞ്ഞാനുമോദനപുബ്ബകേന ദാനപതിനിവേസനമഗ്ഗാചിക്ഖണമത്തേന അയം ഹത്ഥോ കാമദദോ ദിട്ഠോ, ഇമം ദിസ്വാ. **കോ പുഞ്ഞം ന കരിസ്സതീതി** മാദിസോ കോ നാമ അത്തനോ പതിട്ഠാനഭൂതം പുഞ്ഞം ന കരിസ്സതീതി.

൨൮൧. ഏവം അനിയമവസേന പുഞ്ഞകിരിയായ ആദരം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അത്തനി തം നിയമേത്വാ ദസ്സേന്തോ **"സോ ഹി നൂനാ"**തിആദിഗാഥാദ്വയമാഹ. തത്ഥ **സോതി** സോ അഹം. **ഹീതി** അവധാരണേ നിപാതോ, **നൂനാതി** പരിവിതക്കേ. **ഇതോ ഗന്ത്വാതി** ഇതോ മരുഭൂമിതോ അപഗന്ത്വാ. **അനുപ്പത്വാന ദ്വാരകന്തി** ദ്വാരവതീനഗരം അനുപാപുണിത്വാ. **പട്ഠപയിസ്സാമീതി** പവത്തയിസ്സാമി.

ഏവം അങ്കുരേന "ദാനം ദസ്സാമീ"തി പടിഞ്ഞായ കതായ യക്ഖോ തുട്ഠമാനസോ "മാരിസ, ത്വം വിസ്സത്ഥോ ദാനം ദേഹി, അഹം പന തേ സഹായകിച്ചം കരിസ്സാമി, യേന തേ ദേയ്യധമ്മോ ന പരിക്ഖയം ഗമിസ്സതി, തേന പകാരേന കരിസ്സാമീ"തി തം ദാനകിരിയായ സമുത്തേജേത്വാ "ബ്രാഹ്മണ

വാണിജ, ത്വം കിര മാദിസേ ബലക്കാരേന നേതുകാമോ അത്തനോ പമാണം ന ജാനാസീ”തി തസ്സ ഭണ്ഡമന്തരധാപേത്വാ തം യക്ഖവിഭിംസകായ ഭിംസാപേന്തോ സന്തജ്ജേസി. അഥ നം അങ്കുരോ നാനപ്പകാരം യാചിത്വാ ബ്രാഹ്മണേന ഖമാപേന്തോ പസാദേത്വാ സബ്ബഭണ്ഡം പാകതികം കാരാപേത്വാ രത്തിയാ ഉപഗതായ യക്ഖം വിസ്സജ്ജേത്വാ ഗച്ഛന്തോ തസ്സ അവിദൂരേ അഞ്ഞതരം അതിവിയ ബീഭച്ഛദസ്സനം പേതം ദിസ്വാ തേന കതകമ്മം പുച്ഛന്തോ -

ഉവ്വൺ. “കേന തേ അങ്ഗുലീ കുണാ, മുഖഞ്ച കുണലീകതം;
അക്ഖീനി ച പഗ്ഘരന്തി, കിം പാപം പകതം തയാ”തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **കുണാ**തി കുണികാ പടികുണികാ അനുജുഭൂതാ. **കുണലീകത**ന്തി മുഖവികാരേന വികുണിതം സംകുണിതം. **പഗ്ഘരന്തീ**തി അസുചിം വിസ്സന്ദന്തി.

അഥസ്സ പേതോ -

ഉവ്വർ. “അങ്ഗീരസസ്സ ഗഹപതിനോ, സദ്ധസ്സ ഘരമേസിനോ;
തസ്സാഹം ദാനവിസ്സഗ്ഗേ, ദാനേ അധികതോ അഹും.

ഉവ്വ൫. “അത്ഥ യാചനകേ ദിസ്വാ, ആഗതേ ഭോജനത്ഥികേ;
ഏകമന്തം അപക്കമ്മ, അകാസിം കുണലിം മുഖം.

ഉവ്വന്ന. “തേന മേ അങ്ഗുലീ കുണാ, മുഖഞ്ച കുണലീകതം;
അക്ഖീനി മേ പഗ്ഘരന്തി, തം പാപം പകതം മയാ”തി. -

തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി.

ഉവ്വർ. തത്ഥ **“അങ്ഗീരസസ്സാ”**തിആദിനാ അസയ്ഹസേട്ഠിം കിത്തേതി. **ഘരമേസിനോ**തി ഘരമാവസന്തസ്സ ഗഹട്ഠസ്സ. **ദാനവിസ്സഗ്ഗേ**തി ദാനഗ്ഗേ പരിച്ചാഗട്ഠാനേ. **ദാനേ അധികതോ അഹു**ന്തി ദേയ്യധമ്മസ്സ പരിച്ചജനേ ദാനാധികാരേ അധികതോ ഠപിതോ അഹോസിം.

ഉവ്വ൫. ഏകമന്തം അപക്കമ്മാതി യാചനകേ ഭോജനത്ഥികേ ആഗതേ ദിസ്വാ ദാനബ്യാവടേന ദാനഗ്ഗതോ അനപക്കമ്മ യഥാഠാനേയേവ ഠത്വാ സഞ്ജാതപീതിസോമനസ്സേന വിപ്പസന്നമുഖവണ്ണേന സഹത്ഥേന ദാനം ദാതബ്ബം, പരേഹി വാ പതിരൂപേഹി ദാപേതബ്ബം, അഹം പന തഥാ അകത്വാ യാചനകേ ആഗച്ഛന്തേ ദൂരതോവ ദിസ്വാ അത്താനം അദസ്സേന്തോ ഏകമന്തം അപക്കമ്മ അപക്കമിത്വാ. **അകാസിം കുണലിം മുഖ**ന്തി വികുണിതം സങ്കുചിതം മുഖം അകാസിം.

ഉവ്വന്ന. **തേനാ**തി യസ്മാ തദാഹം സാമിനാ ദാനാധികാരേ നിയുത്തോ സമാനോ ദാനകാലേ ഉപട്ഠിതേ മച്ഛരിയാപകതോ ദാനഗ്ഗതോ അപക്കമന്തോ പാദേഹി സങ്കോചം ആപജ്ജിം, സഹത്ഥേഹി ദാതബ്ബേ തഥാ അകത്വാ ഹത്ഥസങ്കോചം ആപജ്ജിം, പസന്നമുഖേന ഭവിതബ്ബേ മുഖസങ്കോചം ആപജ്ജിം, പിയചക്ഖൂഹി ഓലോകേതബ്ബേ ചക്ഖുകാലുസിയം ഉപ്പാദേസിം, തസ്മാ ഹത്ഥങ്ഗുലിയോ ച പാദങ്ഗുലിയോ ച കുണിതാ ജാതാ, മുഖഞ്ച കുണലീകതം വിരൂപരൂപം സങ്കുചിതം, അക്ഖീനി അസുചീദുഗ്ഗന്ധജേഗുച്ഛാനി അസ്സൂനി പഗ്ഘരന്തീതി അത്ഥോ. തേന വുത്തം -

“തേന മേ അങ്ഗുലീ കുണാ, മുഖഞ്ച കുണലീകതം;
അക്ഖീനി മേ പഗ്ഘരന്തി, തം പാപം പകതം മയാ”തി.

തം സുത്വാ അങ്കുരോ പേതം ഗരഹന്തോ -

൨൮൭. “ധമ്മേന തേ കാപുരിസ, മുഖഞ്ച കുണലീകതം;
അക്ഖീനി ച പഗ്ഘരന്തി, യം തം പരസ്സ ദാനസ്സ;
അകാസി കുണലിം മുഖ”ന്തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **ധമ്മേനാ**തി യുത്തേനേവ കാരണേന. **തേ**തി തവ. **കാപുരിസാ**തി ലാമകപുരിസ. **യ**ന്തി യസ്മാ. **പരസ്സ ദാനസ്സാ**തി പരസ്സ ദാനസ്മിം. അയമേവ വാ പാഠോ.

പുന അങ്കുരോ തം ദാനപതിം സേട്ഠിം ഗരഹന്തോ -

൨൮൮. “കഥഞ്ഹി ദാനം ദദമാനോ, കരേയ്യ പരപത്തിയം;
അന്നപാനം ഖാദനീയം, വത്ഥസേനാസനാനി ചാ”തി. -

ഗാഥമാഹ. തസ്സത്ഥോ - **ദാനം** ദദന്തോ പുരിസോ **കഥഞ്ഹി** നാമ തം **പരപത്തിയം** പരേന പാപേതബ്ബം സാധേതബ്ബം **കരേയ്യ,** അത്തപച്ചക്ഖമേവ കത്വാ സഹത്ഥേനേവ ദദേയ്യ, സയം വാ തത്ഥ ബ്യാവടോ ഭവേയ്യ, അഞ്ഞഥാ അത്തനോ ദേയ്യധമ്മോ അട്ഠാനേ വിദ്ധംസിയേഥ, ദക്ഖിണേയ്യാ ച ദാനേന പരിഹായേയ്യുന്തി.

ഏവം തം ഗരഹിത്വാ ഇദാനി അത്തനാ പടിപജ്ജിതബ്ബവിധിം ദസ്സേന്തോ -

൨൮൯. “സോ ഹി നൂന ഇതോ ഗന്ത്വാ, അനുപ്പത്വാന ദ്വാരകം;
ദാനം പട്ഠപയിസ്സാമി, യം മമസ്സ സുഖാവഹം.

൨൯൦. “ദസ്സാമന്നഞ്ച പാനഞ്ച, വത്ഥസേനാസനാനി ച;
പപഞ്ച ഉദപാനഞ്ച, ദുഗ്ഗേ സങ്കമനാനി ചാ”തി. -

ഗാഥാദ്വയമാഹ, തം വുത്തത്ഥമേവ.

൨൯൧. “ഇതോ ഹി സോ നിവത്തിത്വാ, അനുപ്പത്വാന ദ്വാരകം;
ദാനം പട്ഠപയി അങ്കുരോ, യംതുമസ്സ സുഖാവഹം.

൨൯൨. “അദാ അന്നഞ്ച പാനഞ്ച, വത്ഥസേനാസനാനി ച;
പപഞ്ച ഉദപാനഞ്ച, വിപ്പസന്നേന ചേതസാ.

൨൯൩. “കോ ഛാതോ കോ ച തസിതോ, കോ വത്ഥം പരിദഹിസ്സതി;
കസ്സ സന്താനി യോഗ്ഗാനി, ഇതോ യോജേന്തു വാഹനം.

൨൯൪. “കോ ഛത്തിച്ഛതി ഗന്ധഞ്ച, കോ മാലം കോ ഉപാഹനം;
ഇതിസ്സു തത്ഥ ഘോസേന്തി, കപ്പകാ സൂദമാഗധാ;
സദാ സായഞ്ച പാതോ ച, അങ്ഗുരസ്സ നിവേസനേ”തി. -

ചതസ്സോ ഗാഥാ അങ്ഗുരസ്സ പടിപത്തിം ദസ്സേതും സങ്ഗീതികാരേഹി ഠപിതാ.

൧൯൪. തത്ഥ **തതോ**തി മരുകന്താരതോ. **നിവത്തിത്വാ**തി പടിനിവത്തിത്വാ. **അനുപ്പത്വാന ദ്വാരക**ന്തി ദ്വാരവതീനഗരം അനുപാപുണിത്വാ. **ദാനം പട്ഠപയി അങ്ഗുരോ**തി യക്ഖേന പരിപൂരിതസകലകോട്ഠാഗാരോ സബ്ബപാഥേയ്യകം മഹാദാനം സോ അങ്ഗുരോ പട്ഠപേസി. **യം തുമസ്സ സുഖാവഹ**ന്തി യം അത്തനോ സമ്പതി ആയതിഞ്ച സുഖനിബ്ബത്തകം.

൧൯൫. **കോ ഛാതോ**തി കോ ജിഘച്ഛിതോ, സോ ആഗന്ത്വാ യഥാരുചി ഭുഞ്ജതൂതി അധിപ്പായോ. ഏസേവ നയോ സേസേസുപി. **തസിതോ**തി പിപാസിതോ. **പരിദഹിസ്സതീ**തി നിവാസേസ്സതി പാരുപിസ്സതി ചാതി അത്ഥോ. **സന്താനീ**തി പരിസ്സമപ്പത്താനി. **യോഗ്ഗാനീ**തി രഥവാഹനാനി. **ഇതോ യോജേന്തു വാഹന**ന്തി ഇതോ യോഗ്ഗസമൂഹതോ യഥാരുചിതം ഗഹേത്വാ വാഹനം യോജേന്തു.

൧൯൬. **കോ ഛത്തിച്ഛതീ**തി കോ കിലഞ്ജഛത്താദിഭേദം ഛത്തം ഇച്ഛതി, സോ ഗണ്ഹാതൂതി അധിപ്പായോ. സേസേസുപി ഏസേവ നയോ. **ഗന്ധ**ന്തി ചതുജ്ജാതിയഗന്ധാദികം ഗന്ധം. **മാല**ന്തി ഗന്ഥിതാഗന്ഥിതഭേദം പുപ്ഫം. **ഉപാഹന**ന്തി ഖല്ലബദ്ധാദിഭേദം ഉപാഹനം. **ഇതിസ്സൂ**തി ഏത്ഥ **സൂ**തി നിപാതമത്തം, ഇതി ഏവം "കോ ഛാതോ, കോ തസിതോ"തിആദിനാതി അത്ഥോ. **കപ്പകാ**തി ന്ഹാപിതകാ. **സൂദാ**തി ഭത്തകാരകാ. **മാഗധാ**തി ഗന്ധിനോ. **സദാ**തി സബ്ബകാലം ദിവസേ ദിവസേ സായഞ്ച പാതോ ച തത്ഥ അങ്ഗുരസ്സ നിവേസനേ ഘോസേന്തി ഉഗ്ഘോസേന്തീതി യോജനാ.

ഏവം മഹാദാനം പവത്തേന്തസ്സ ഗച്ഛന്തേ കാലേ തിത്തിഭാവതോ അത്ഥികജനേഹി പവിവിത്തം വിരളം ദാനഗ്ഗം അഹോസി. തം ദിസ്വാ അങ്കുരോ ദാനേ ഉളാരജ്ഝാസയതായ അതുട്ഠമാനസോ ഹുത്വാ അത്തനോ ദാനേ നിയുത്തം സിന്ധകം നാമ മാണവം ആമന്തേത്വാ -

൧൯൭. "സുഖം സുപതി അങ്കുരോ, ഇതി ജാനാതി മം ജനോ;
ദുക്ഖം സുപാമി സിന്ധക, യം ന പസ്സാമി യാചകേ.

൧൯൮. "സുഖം സുപതി അങ്കുരോ, ഇതി ജാനാതി മം ജനോ;
ദുക്ഖം സുപാമി സിന്ധക, അപ്പകേ സു വനിബ്ബകേ"തി. -

ഗാഥാദ്വയമാഹ. തത്ഥ **സുഖം സുപതി അങ്കുരോ, ഇതി ജാനാതി മം ജനോ**തി "അങ്കുരോ രാജാ യസഭോഗസമപ്പിതോ ദാനപതി അത്തനോ ഭോഗസമ്പത്തിയാ ദാനസമ്പത്തിയാ ച സുഖം സുപതി, സുഖേനേവ നിദ്ദം ഉപഗച്ഛതി, സുഖം പടിബുജ്ഝതീ"തി ഏവം മം ജനോ സമ്ഭാവേതി. **ദുക്ഖം സുപാമി സിന്ധകാ**തി അഹം പന സിന്ധക ദുക്ഖമേവ സുപാമി. കസ്മാ? **യം ന പസ്സാമി യാചകേ**തി, യസ്മാ മമ അജ്ഝാസയാനുരൂപം ദേയ്യധമ്മപടിഗ്ഗാഹകേ ബഹൂ യാചകേ ന പസ്സാമി, തസ്മാതി അത്ഥോ. **അപ്പകേ സു വനിബ്ബകേ**തി വനിബ്ബകജനേ അപ്പകേ കതിപയേ ജാതേ ദുക്ഖം സുപാമീതി യോജനാ. **സൂ**തി ച നിപാതമത്തം, അപ്പകേ വനിബ്ബകജനേ സതീതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ സിന്ധകോ തസ്സ ഉളാരം ദാനാധിമുത്തിം പാകടതരം കാതുകാമോ -

൧൯൯. "സക്കോ ചേ തേ വരം ദജ്ജാ, താവതിംസാനമിസ്സരോ;

കിസ്സ സബ്ബസ്സ ലോകസ്സ, വരമാനോ വരം വരേ''തി. -

ഗാഥമാഹ. തസ്സത്ഥോ - **താവതിംസാനം** ദേവാനം **സബ്ബസ്സ ച ലോകസ്സ ഇസ്സരോ സക്കോ** ''വരം വരസ്സു, അങ്കുര, യംകിഞ്ചി മനസിച്ഛിത''ന്തി തുയ്ഹം വരം **ദജ്ജാ** ദദേയ്യ **ചേ, വരമാനോ** പത്ഥയമാനോ **കിസ്സ** കീദിസം **വരം** വരേയ്യാസീതി അത്ഥോ.

അഥ അങ്കുരോ അത്തനോ അജ്ഝാസയം യാഥാവതോ പവേദേന്തോ -

൨൯൮. ''സക്കോ ചേ മേ വരം ദജ്ജാ, താവതിംസാനമിസ്സരോ;
കാലുട്ഠിതസ്സ മേ സതോ, സൂരിയുഗ്ഗമനം പതി;
ദിബ്ബാ ഭക്ഖാ പാതുഭവേയ്യും, സീലവന്തോ ച യാചകാ.

൨൯൯. ''ദദതോ മേ ന ഖീയേഥ, ദത്വാ നാനുതപേയ്യഹം;
ദദം ചിത്തം പസാദേയ്യം, ഏതം സക്കം വരം വരേ''തി. - ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി;

൨൯൮. തത്ഥ **കാലുട്ഠിതസ്സ മേ സതോതി** കാലേ പാതോ വുട്ഠിതസ്സ അത്ഥികാനം ദക്ഖിണേയ്യാനം അപചായനപാരിചരിയാദിവസേന ഉട്ഠാനവീരിയസമ്പന്നസ്സ മേ സമാനസ്സ. **സൂരിയുഗ്ഗമനം പതീ**തി സൂരിയുഗ്ഗമനവേലായം. **ദിബ്ബാ ഭക്ഖാ പാതുഭവേയ്യു**ന്തി ദേവലോകപരിയാപന്നാ ആഹാരാ ഉപ്പജ്ജേയ്യും. **സീലവന്തോ ച യാചകാ**തി യാചകാ ച സീലവന്തോ കല്യാണധമ്മാ ഭവേയ്യും.

൨൯൯. ദദതോ മേ ന ഖീയേഥാതി ആഗതാഗതാനം ദാനം ദദതോ ച മേ ദേയ്യധമ്മോ ന ഖീയേഥ, ന പരിക്ഖയം ഗച്ഛേയ്യ. **ദത്വാ നാനുതപേയ്യഹ**ന്തി തഞ്ച ദാനം ദത്വാ കിഞ്ചിദേവ അപ്പസാദകം ദിസ്വാ തേന അഹം പച്ഛാ നാനുതപേയ്യം. **ദദം ചിത്തം പസാദേയ്യ**ന്തി ദദമാനോ ചിത്തം പസാദേയ്യം, പസന്നചിത്തോയേവ ഹുത്വാ ദദേയ്യം. **ഏതം സക്കം വരം വരേ**തി സക്കം ദേവാനമിന്ദം ആരോഗ്യസമ്പദാ, ദേയ്യധമ്മസമ്പദാ, ദക്ഖിണേയ്യസമ്പദാ, ദേയ്യധമ്മസ്സ അപരിമിതസമ്പദാ, ദായകസമ്പദാതി ഏതം പഞ്ചവിധം വരം വരേയ്യം. ഏത്ഥ ച ''കാലുട്ഠിതസ്സ മേ സതോ''തി ഏതേന ആരോഗ്യസമ്പദാ, ''ദിബ്ബാ ഭക്ഖാ പാതുഭവേയ്യു''ന്തി ഏതേന ദേയ്യധമ്മസമ്പദാ, ''സീലവന്തോ ച യാചകാ''തി ഏതേന ദക്ഖിണേയ്യസമ്പദാ, ''ദദതോ മേ ന ഖീയേഥാ''തി ഏതേന ദേയ്യധമ്മസ്സ അപരിമിതസമ്പദാ, ''ദത്വാ നാനുതപേയ്യഹം, ദദം ചിത്തം പസാദേയ്യ''ന്തി ഏതേഹി ദായകസമ്പദാതി ഇമേ പഞ്ച അത്ഥാ വരഭാവേന ഇച്ഛിതാ. തേ ച ഖോ ദാനമയപുഞ്ഞസ്സ യാവദേവ ഉളാരഭാവായാതി വേദിതബ്ബാ.

ഏവം അങ്കുരേന അത്തനോ അജ്ഝാസയേ പവേദിതേ തത്ഥ നിസിന്നോ നീതിസത്ഥേ കതപരിചയോ സോനകോ നാമ ഏകോ പുരിസോ തം അതിദാനതോ വിച്ഛിന്ദിതുകാമോ -

൩൦൦. ''ന സബ്ബവിത്താനി പരേ പവേച്ഛേ, ദദേയ്യ ദാനഞ്ച ധനഞ്ച രക്ഖേ;
തസ്മാ ഹി ദാനാ ധനമേവ സേയ്യോ, അതിപ്പദാനേന കുലാ ന ഹോന്തി.

൩൦൧. ''അദാനമതിദാനഞ്ച നപ്പസംസന്തി പണ്ഡിതാ,
തസ്മാ ഹി ദാനാ ധനമേവ സേയ്യോ,

സമേന വത്തേയ്യ സ ധീരധമ്മോ’’തി. -

ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി. സിന്ധകോ ഏവം പുനപി വീമംസിതുകാമോ **“ന സബ്ബവിത്താനീ”**തിആദിമാഹാതി അപരേ.

൩൦൦. തത്ഥ **സബ്ബവിത്താനീ**തി സവിഞ്ഞാണകഅവിഞ്ഞാണകപ്പഭേദാനി സബ്ബാനി വിത്തൂപകരണാനി, ധനാനീതി അത്ഥോ. **പരേ**തി പരമ്ഹി, പരസ്സാതി അത്ഥോ . **ന പവേച്ഛേ**തി ന ദദേയ്യ, ‘‘ദക്ഖിണേയ്യാ ലദ്ധാ’’തി കത്വാ കിഞ്ചി അസേസേത്വാ സബ്ബസാപതേയ്യപരിച്ചാഗോ ന കാതബ്ബോതി അത്ഥോ. **ദദേയ്യ ദാനഞ്ചാ**തി സബ്ബേന സബ്ബം ദാനധമ്മോ ന കാതബ്ബോ, അഥ ഖോ അത്തനോ ആയഞ്ച വയഞ്ച ജാനിത്വാ വിഭവാനുരൂപം ദാനഞ്ച ദദേയ്യ. **ധനഞ്ച രക്ഖേ**തി അലദ്ധലാഭലദ്ധപരിരക്ഖണരക്ഖിതസമ്ബന്ധവസേന ധനം പരിപാലേയ്യ.

‘‘ഏകേന ഭോഗേ ഭുഞ്ജേയ്യ, ദ്വീഹി കമ്മം പയോജയേ;
ചതുത്ഥഞ്ച നിധാപേയ്യ, ആപദാസു ഭവിസ്സതീ’’തി. (ദീ॰ നി॰ ൩.൨൬൫) -

വുത്തവിധിനാ വാ ധനം രക്ഖേയ്യ തമ്മൂലകത്താ ദാനസ്സ. തയോപി മഗ്ഗാ അഞ്ഞമഞ്ഞവിസോധനേന പടിസേവിതബ്ബാതി ഹി നീതിചിന്തകാ. **തസ്മാ ഹീ**തി യസ്മാ ധനഞ്ച രക്ഖന്തോ ദാനഞ്ച കരോന്തോ ഉഭയലോകഹിതായ പടിപന്നോ ഹോതി ധനമൂലകഞ്ച ദാനം, തസ്മാ ദാനതോ ധനമേവ സേയ്യോ സുന്ദരതരോതി അതിദാനം ന കാതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ. തേനാഹ **“അതിപ്പദാനേന കുലാ ന ഹോന്തീ”**തി, ധനസ്സ പമാണം അജാനിത്വാ ദാനസ്സ തം നിസ്സായ അതിപ്പദാനപസങ്ഗേന കുലാനി ന ഹോന്തി നപ്പവത്തന്തി, ഉച്ഛിജ്ജന്തീതി അത്ഥോ.

൩൦൧. ഇദാനി വിഞ്ഞൂനം പസംസിതമേവത്ഥം പതിട്ഠപേന്തോ **“അദാനമതിദാനഞ്ചാ”**തി ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **അദാനമതിദാനഞ്ചാ**തി സബ്ബേന സബ്ബം കടച്ഛുഭിക്ഖായപി തണ്ഡുലമുട്ഠിയാപി അദാനം, പമാണം അതിക്കമിത്വാ പരിച്ചാഗസങ്ഖാതം അതിദാനഞ്ച **പണ്ഡിതാ** ബുദ്ധിമന്തോ സപഞ്ഞജാതികാ **നപ്പസംസന്തി** ന വണ്ണയന്തി. സബ്ബേന സബ്ബം അദാനേന ഹി സമ്പരായികതോ അത്ഥതോ പരിബാഹിരോ ഹോതി. അതിദാനേന ദിട്ഠധമ്മികപവേണീ ന പവത്തതി. **സമേന വത്തേയ്യാ**തി അവിസമേന ലോകിയസരിക്ഖകേന സമാഹിതേന മജ്ഝിമേന ഞായേന പവത്തേയ്യ. **സ ധീരധമ്മോ**തി യാ യഥാവുത്താ ദാനാദാനപ്പവത്തി, സോ ധീരാനം ധിതിസമ്പന്നാനം നീതിനയകുസലാനം ധമ്മോ, തേഹി ഗതമഗ്ഗോതി ദീപേതി.

തം സുത്വാ അങ്കുരോ തസ്സ അധിപ്പായം പരിവത്തേന്തോ -

൩൦൨. ‘‘അഹോ വത രേ അഹമേവ ദജ്ജം, സന്തോ ച മം സപ്പുരിസാ ഭജേയ്യും;
മേഘോവ നിന്നാനി പരിപൂരയന്തോ, സന്തപ്പയേ സബ്ബവനിബ്ബകാനം.

൩൦൩. ‘‘യസ്സ യാചനകേ ദിസ്വാ, മുഖവണ്ണോ പസീദതി;
ദത്വാ അത്തമനോ ഹോതി, തം ഘരം വസതോ സുഖം.

൩൦൪. ‘‘യസ്സ യാചനകേ ദിസ്വാ, മുഖവണ്ണോ പസീദതി;
ദത്വാ അത്തമനോ ഹോതി, ഏസാ യഞ്ഞസ്സ സമ്പദാ.

൯൬പുബ്ബേവ ദാനാ സുമനോ, ദദം ചിത്തം പസാദയേ;
ദത്വാ അത്തമനോ ഹോതി, ഏസാ യഞ്ഞസ്സ സമ്പദാ''തി. -

ചതൂഹി ഗാഥാഹി അത്തനാ പടിപജ്ജിതബ്ബവിധിം പകാസേസി.

൯൦. തത്ഥ **അഹോ വതാ**തി സാധു വത. **രേ**തി ആലപനം. **അഹമേവ ദജ്ജ**ന്തി അഹം ദജ്ജമേവ. അയഞ്ഹേത്ഥ സങ്ഖേപത്ഥോ - മാണവ, ''ദാനാ ധനമേവ സേയ്യോ''തി യദി അയം നീതികുസലാനം വാദോ തവ ഹോതു, കാമം അഹം ദജ്ജമേവ. **സന്തോ ച മം സപ്പുരിസാ ഭജേയ്യു**ന്തി തസ്മിഞ്ച ദാനേ സന്തോ ഉപസന്തകായവചീമനോസമാചാരാ സപ്പുരിസാ സാധവോ മം ഭജേയ്യും ഉപഗച്ഛേയ്യും. **മേഘോവ നിന്നാനി പരിപൂരയന്തോ**തി അഹം അഭിപ്പവസ്സന്തോ മഹാമേഘോ വിയ നിന്നാനി നിന്നട്ഠാനാനി സബ്ബേസം വനിബ്ബകാനം അധിപ്പായേ പരിപൂരയന്തോ അഹോ വത തേ സന്തപ്പേയ്യന്തി.

൯൧. **യസ്സ യാചനകേ ദിസ്വാ**തി യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ഘരമേസിനോ യാചനകേ ദിസ്വാ ''പഠമം താവ ഉപട്ഠിതം വത മേ പുഞ്ഞക്ഖേത്ത''ന്തി സദ്ധാജാതസ്സ **മുഖവണ്ണോ പസീദതി,** യഥാവിഭവം പന തേസം ദാനം ദത്വാ **അത്തമനോ** പീതിസോമനസ്സേഹി ഗഹിതചിത്തോ ഹോതി. **ത**ന്തി യദേത്ഥ യാചകാനം ദസ്സനം , തേന ച ദിസ്വാ ചിത്തസ്സ പസാദനം, യഥാരഹം ദാനം ദത്വാ ച അത്തമനതാ.

൯൨. **ഏസാ യഞ്ഞസ്സ സമ്പദാ**തി ഏസാ യഞ്ഞസ്സ സമ്പത്തി പാരിപൂരി, നിപ്ഫത്തീതി അത്ഥോ.

൯൩. **പുബ്ബേവ ദാനാ സുമനോ**തി ''സമ്പത്തീനം നിദാനം അനുഗാമികം നിധാനം നിധേസ്സാമീ''തി മുഞ്ചനചേതനായ പുബ്ബേ ഏവ ദാനൂപകരണസ്സ സമ്പാദനതോ പട്ഠായ സുമനോ സോമനസ്സജാതോ ഭവേയ്യ. **ദദം ചിത്തം പസാദയേ**തി ദദന്തോ ദേയ്യധമ്മം ദക്ഖിണേയ്യഹത്ഥേ പതിട്ഠാപേന്തോ ''അസാരതോ ധനതോ സാരാദാനം കരോമീ''തി അത്തനോ ചിത്തം പസാദേയ്യ. **ദത്വാ അത്തമനോ ഹോതീ**തി ദക്ഖിണേയ്യാനം ദേയ്യധമ്മം പരിച്ചജിത്വാ ''പണ്ഡിതപഞ്ഞത്തം നാമ മയാ അനുട്ഠിതം, അഹോ സാധു സുട്ഠൂ''തി അത്തമനോ പമുദിതമനോ പീതിസോമനസ്സജാതോ ഹോതി. **ഏസാ യഞ്ഞസ്സ സമ്പദാ**തി യാ അയം പുബ്ബചേതനാ മുഞ്ജചേതനാ അപരചേതനാതി ഇമേസം കമ്മഫലസദ്ധാനുഗതാനം സോമനസ്സപരിഗ്ഗഹിതാനം തിസ്സന്നം ചേതനാനം പാരിപൂരി, ഏസാ യഞ്ഞസ്സ സമ്പദാ ദാനസ്സ സമ്പത്തി, ന ഇതോ അഞ്ഞഥാതി അധിപ്പായോ.

ഏവം അങ്കുരോ അത്തനോ പടിപജ്ജനവിധിം പകാസേത്വാ ഭിയ്യോസോമത്തായ അഭിവഡ്ഢമാനദാനജ്ഝാസയോ ദിവസേ ദിവസേ മഹാദാനം പവത്തേസി. തേന തദാ സബ്ബരജ്ജാനി ഉന്നങ്ഗലാനി കത്വാ മഹാദാനേ ദിയ്യമാനേ പടിലദ്ധസബ്ബൂപകരണാ മനുസ്സാ അത്തനോ അത്തനോ കമ്മന്തേ പഹായ യഥാസുഖം വിചരിംസു, തേന രാജൂനം കോട്ഠാഗാരാനി പരിക്ഖയം അഗമംസു. തതോ രാജാനോ അങ്കുരസ്സ ദൂതം പാഹേസും - ''ഭോതോ ദാനം നിസ്സായ അമ്ഹാകം ആയസ്സ വിനാസോ അഹോസി, കോട്ഠാഗാരാനി പരിക്ഖയം ഗതാനി, തത്ഥ യുത്തമത്തം ഞാതബ്ബ''ന്തി.

തം സുത്വാ അങ്കുരോ ദക്ഖിണാപഥം ഗന്ത്വാ ദമിളവിസയേ സമുദ്ദസ്സ അവിദൂരട്ഠാനേ മഹതിയോ അനേകദാനസാലായോ കാരാപേത്വാ മഹാദാനാനി പവത്തേന്തോ യാവതായുകം ഠത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ താവതിംസഭവനേ നിബ്ബത്തി. തസ്സ ദാനവിഭൂതിഞ്ച സഗ്ഗൂപപത്തിഞ്ച ദസ്സേന്തോ സങ്ഗീതികാരാ -

൩൦൬. ‘‘സട്ഠി വാഹസഹസ്സാനി, അങ്കുരസ്സ നിവേസനേ;
ഭോജനം ദീയതേ നിച്ചം, പുഞ്ഞപേക്ഖസ്സ ജന്തുനോ.

൩൦൭. ‘‘തിസഹസ്സാനി സൂദാ ഹി, ആമുത്തമണികുണ്ഡലാ;
അങ്കുരം ഉപജീവന്തി, ദാനേ യഞ്ഞസ്സ വാവടാ.

൩൦൮. ‘‘സട്ഠി പുരിസസഹസ്സാനി, ആമുത്തമണികുണ്ഡലാ;
അങ്കുരസ്സ മഹാദാനേ, കട്ഠം ഫാലേന്തി മാണവാ.

൩൦൯. ‘‘സോളസിത്ഥിസഹസ്സാനി , സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ;
അങ്കുരസ്സ മഹാദാനേ, വിധാ പിണ്ഡേന്തി നാരിയോ.

൩൧൦. ‘‘സോളസിത്ഥിസഹസ്സാനി, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ;
അങ്കുരസ്സ മഹാദാനേ, ദബ്ബിഗാഹാ ഉപട്ഠിതാ.

൩൧൧. ‘‘ബഹും ബഹൂനം പാദാസി, ചിരം പാദാസി ഖത്തിയോ;
സക്കച്ചഞ്ച സഹത്ഥാ ച, ചിത്തീകത്വാ പുനപ്പുനം.

൩൧൨. ‘‘ബഹൂ മാസേ ച പക്ഖേ ച, ഉതുസംവച്ഛരാനി ച;
മഹാദാനം പവത്തേസി, അങ്കുരോ ദീഘമന്തരം.

൩൧൩. ‘‘ഏവം ദത്വാ യജിത്വാ ച, അങ്കുരോ ദീഘമന്തരം;
സോ ഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസൂപഗോ അഹൂ’’തി. - ഗാഥാ ആഹംസു;

൩൦൬. തഥ **സട്ഠി വാഹസഹസ്സാനീ**തി വാഹാനം സട്ഠിസഹസ്സാനി ഗന്ധസാലിതണ്ഡുലാദിപൂരിതവാഹാനം സട്ഠിസഹസ്സാനി. **പുഞ്ഞപേക്ഖസ്സ** ദാനജ്ഝാസയസ്സ ദാനാധിമുത്തസ്സ **അങ്കുരസ്സ നിവേസനേ നിച്ചം** ദിവസേ ദിവസേ **ജന്തുനോ** സത്തകായസ്സ **ഭോജനം ദീയതേ**തി യോജനാ.

൩൦൭-൮. **തിസഹസ്സാനി സൂദാ ഹീ**തി തിസഹസ്സമത്താ സൂദാ ഭത്തകാരകാ. തേ ച ഖോ പന പധാനഭൂതാ അധിപ്പേതാ, തേസു ഏകമേകസ്സ പന വചനകരാ അനേകാതി വേദിതബ്ബാ. ‘‘തിസഹസ്സാനി സൂദാന’’ന്തി ച പഠന്തി. **ആമുത്തമണികുണ്ഡലാ**തി നാനാമണിവിചിത്തകുണ്ഡലധരാ. നിദസ്സനമത്തഞ്ചേതം, ആമുത്തകടകകടിസുത്താദിആഭരണാപി തേ അഹേസും. **അങ്കുരം ഉപജീവന്തീ**തി തം ഉപനിസ്സായ ജീവന്തി, തപ്പടിബദ്ധജീവികാ ഹോന്തീതി അത്ഥോ. **ദാനേ യഞ്ഞസ്സ വാവടാ**തി മഹായാഗസഞ്ഞിതസ്സ യഞ്ഞസ്സ ദാനേ യജനേ വാവടാ ഉസ്സുക്കം ആപന്നാ. **കട്ഠം ഫാലേന്തി മാണവാ**തി നാനപ്പകാരാനം ഖജ്ജഭോജ്ജാദിആഹാരവിസേസാനം പചനായ അലങ്കതപടിയത്താ തരുണമനുസ്സാ കട്ഠാനി ഫാലേന്തി വിദാലേന്തി.

൩൦൯. **വിധാ**തി വിധാതബ്ബാനി ഭോജനയോഗ്ഗാനി കടുകഭണ്ഡാനി. **പിണ്ഡേന്തീ**തി പിസനവസേന പയോജേന്തി.

൩൧൦. **ദബ്ബിഗാഹാ**തി കടച്ഛുഗാഹികാ. **ഉപട്ഠിതാ**തി പരിവേസനട്ഠാനം ഉപഗന്ത്വാ ഠിതാ ഹോന്തി.

൩൧൧. **ബഹു**ന്തി മഹന്തം പഹൂതികം. **ബഹൂന**ന്തി അനേകേസം. **പാദാസീ**തി പകാരേഹി അദാസി. **ചീര**ന്തി ചിരകാലം. വീസതിവസ്സസഹസ്സായുകേസു ഹി മനുസ്സേസു സോ ഉപ്പന്നോ. ബഹും ബഹൂനം ചിരകാലഞ്ച ദേന്തോ യഥാ അദാസി, തം ദസ്സേതും **"സക്കച്ചഞ്ചാ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **സക്കച്ച**ന്തി സാദരം, അനപവിദ്ധം അനവഞ്ഞാതം കത്വാ. **സഹത്ഥാ**തി സഹത്ഥേന, ന ആണാപനമത്തേന. **ചിത്തീകത്വാ**തി ഗാരവബഹുമാനയോഗേന ചിത്തേന കരിത്വാ പൂജേത്വാ. **പുനപ്പുന**ന്തി ബഹുസോ ന ഏകവാരം, കതിപയവാരേ വാ അകത്വാ അനേകവാരം പാദാസീതി യോജനാ.

൩൧൨. ഇദാനി തമേവ പുനപ്പുനം കരണം വിഭാവേതും **"ബഹൂ മാസേ ചാ"**തി ഗാഥമാഹംസു. തത്ഥ **ബഹൂ മാസേ**തി ചിത്തമാസാദികേ ബഹൂ അനേകേ മാസേ. **പക്ഖേ**തി കണ്ഹസുക്കഭേദേ ബഹൂ പക്ഖേ. **ഉതുസംവച്ഛരാനി ചാ**തി വസന്തഗിമ്ഹാദികേ ബഹൂ ഉതൂ ച സംവച്ഛരാനി ച, സബ്ബത്ഥ അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം. **ദീഘമന്തര**ന്തി ദീഘകാലമന്തരം. ഏത്ഥ ച ''ചിരം പാദാസീ''തി ചിരകാലം ദാനസ്സ പവത്തിതഭാവം വത്വാ പുന തസ്സ നിരന്തരമേവ പവത്തിതഭാവം ദസ്സേതും ''ബഹൂ മാസേ''തിആദി വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

൩൧൩. **ഏവ**ന്തി വുത്തപ്പകാരേന. **ദത്വാ യജിത്വാ ചാ**തി അത്ഥതോ ഏകമേവ, കേസഞ്ചി ദക്ഖിണേയ്യാനം ഏകച്ചസ്സ ദേയ്യധമ്മസ്സ പരിച്ചജനവസേന ദത്വാ, പുന ''ബഹും ബഹൂനം പാദാസീ''തി വുത്തനയേന അത്ഥികാനം സബ്ബേസം യഥാകാമം ദേന്തോ മഹായാഗവസേന യജിത്വാ. **സോ ഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം , താവതിംസൂപഗോ അഹൂ**തി സോ അങ്കുരോ ആയുപരിയോസാനേ മനുസ്സത്തഭാവം പഹായ പടിസന്ധിഗ്ഗഹണവസേന താവതിംസദേവനികായൂപഗോ അഹോസി.

ഏവം തസ്മിം താവതിംസേസു നിബ്ബത്തിത്വാ ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവന്തേ അമ്ഹാകം ഭഗവതോ കാലേ ഇന്ദകോ നാമ മാണവോ ആയസ്മതോ അനുരുദ്ധത്ഥേരസ്സ പിണ്ഡായ ചരന്തസ്സ പസന്നമാനസോ കടച്ഛുഭിക്ഖം ദാപേസി. സോ അപരേന സമയേന കാലം കത്വാ ഖേത്തഗതസ്സ പുഞ്ഞസ്സ ആനുഭാവേന താവതിംസേസു മഹിദ്ധികോ മഹാനുഭാവോ ദേവപുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തോ ദിബ്ബേഹി രൂപാദീഹി ദസഹി ഠാനേഹി അങ്കുരം ദേവപുത്തം അഭിഭവിത്വാ വിരോചതി. തേന വുത്തം -

൩൧൪. ''കടച്ഛുഭിക്ഖം ദത്വാന, അനുരുദ്ധസ്സ ഇന്ദകോ;
സോ ഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസൂപഗോ അഹു.

൩൧൫. ''ദസഹി ഠാനേഹി അങ്കുരം, ഇന്ദകോ അതിരോചതി;
രൂപേ സദ്ദേ രസേ ഗന്ധേ, ഫോട്ഠബ്ബേ ച മനോരമേ.

൩൧൬. ''ആയുനാ യസസാ ചേവ, വണ്ണേന ച സുഖേന ച;
ആധിപച്ചേന അങ്കുരം, ഇന്ദകോ അതിരോചതീ''തി.

൩൬൪-൫. തത്ഥ **രൂപേ**തി രൂപഹേതു, അത്തനോ രൂപസമ്പത്തിനിമിത്തന്തി അത്ഥോ. **സദ്ദേ**തിആദീസുപി ഏസേവ നയോ. **ആയുനാ**തി ജീവിതേന. നനു ച ദേവാനം ജീവിതം പരിച്ഛിന്നപ്പമാണം വുത്തം. സച്ചം വുത്തം, തം പന യേഭുയ്യവസേന. തഥാ ഹി ഏകച്ചാനം ദേവാനം യോഗവിപത്തിആദിനാ അന്തരാമരണം ഹോതിയേവ. ഇന്ദകോ പന തിസ്സോ വസ്സകോടിയോ സട്ഠി ച വസ്സസഹസ്സാനി പരിപൂരേതിയേവ. തേന വുത്തം ‘‘ആയുനാ അതിരോചതീ’’തി. **യസസാ**തി മഹതിയാ പരിവാരസമ്പത്തിയാ . **വണ്ണേനാ**തി സണ്ഠാനസമ്പത്തിയാ. വണ്ണധാതുസമ്പദാ പന ‘‘രൂപേ’’തി ഇമിനാ വുത്തായേവ. **ആധിപച്ചേനാ**തി ഇസ്സരിയേന.

ഏവം അങ്കുരേ ച ഇന്ദകേ ച താവതിംസേസു നിബ്ബത്തിത്വാ ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവന്തേസു അമ്ഹാകം ഭഗവാ അഭിസമ്ബോധിതോ സത്തമേ സംവച്ഛരേ ആസാള്ഹിപുണ്ണമായം സാവത്ഥിനഗരദ്വാരേ കണ്ഡമ്ബരുക്ഖമൂലേ യമകപാടിഹാരിയം കത്വാ അനുക്കമേന തിപദവിക്കമേന താവതിംസഭവനം ഗന്ത്വാ പാരിച്ഛത്തകമൂലേ പണ്ഡുകമ്ബലസിലായം യുഗന്ധരപബ്ബതേ ബാലസൂരിയോ വിയ വിരോചമാനോ ദസസു ലോകധാതൂഹി സന്നിപതിതായ ദേവബ്രഹ്മപരിസായ ജുതിം അത്തനോ സരീരപ്പഭായ അഭിഭവന്തോ അഭിധമ്മം ദേസേതും നിസിന്നോ അവിദൂരേ നിസിന്നം ഇന്ദകം, ദ്വാദസയോജനന്തരേ നിസിന്നം അങ്കുരഞ്ച ദിസ്വാ ദക്ഖിണേയ്യസമ്പത്തിവിഭാവനത്ഥം -

‘‘മഹാദാനം തയാ ദിന്നം, അങ്കുര ദീഘമന്തരം;
അതിദൂരേ നിസിന്നോസി, ആഗച്ഛ മമ സന്തികേ’’തി. -

ഗാഥമാഹ. തം സുത്വാ അങ്കുരോ ‘‘ഭഗവാ മയാ ചിരകാലം ബഹും ദേയ്യധമ്മം പരിച്ചജിത്വാ പവത്തിതമ്പി മഹാദാനം ദക്ഖിണേയ്യസമ്പത്തിവിരഹേന അഖേത്തേ വുത്തബീജം വിയ ന ഉളാരഫലം അഹോസി, ഇന്ദകസ്സ പന കടച്ഛുഭിക്ഖാദാനമ്പി ദക്ഖിണേയ്യസമ്പത്തിയാ സുഖേത്തേ വുത്തബീജം വിയ അതിവിയ ഉളാരഫലം ജാത’’ന്തി ആഹ. തമത്ഥം ദസ്സേന്തേ സങ്ഗീതികാരാ -

൩൬൭. ‘‘താവതിംസേ യദാ ബുദ്ധോ, സിലായം പണ്ഡുകമ്ബലേ;
പാരിച്ഛത്തയമൂലമ്ഹി, വിഹാസി പുരിസുത്തമോ.

൩൬൮. ‘‘ദസസു ലോകധാതൂസു, സന്നിപതിത്വാന ദേവതാ;
പയിരുപാസന്തി സമ്ബുദ്ധം, വസന്തം നഗമുദ്ധനി.

൩൬൯. ‘‘ന കോചി ദേവോ വണ്ണേന, സമ്ബുദ്ധം അതിരോചതി;
സബ്ബേ ദേവേ അതിക്കമ്മ, സമ്ബുദ്ധോവ വിരോചതി.

൩൭൦. ‘‘യോജനാനി ദസ ദ്വേ ച, അങ്കുരോയം തദാ അഹു;
അവിദൂരേവ ബുദ്ധസ്സ, ഇന്ദകോ അതിരോചതി.

൩൭൧. ‘‘ഓലോകേത്വാന സമ്ബുദ്ധോ, അങ്കുരഞ്ചാപി ഇന്ദകം;
ദക്ഖിണേയ്യം സമ്ഭാവേന്തോ, ഇദം വചനമബ്രവി.

൩൭൨. ‘‘മഹാദാനം തയാ ദിന്നം, അങ്കുരം ദീഘമന്തരം;
അതിദൂരേ നിസിന്നോസി, ആഗച്ഛ മമ സന്തികേ.

൩൭൩. ‘‘ചോദിതോ ഭാവിതത്തേന, അങ്കുരോ ഇദമബ്രവി;

കിം മയ്ഹം തേന ദാനേന, ദക്ഖിണേയ്യേന സുഞ്ഞതം.

൧൮൨. “അയം സോ ഇന്ദകോ യക്ഖോ, ദജ്ജാ ദാനം പരിത്തകം;
അതിരോചതി അമ്ഹേഹി, ചന്ദോ താരഗണേ യഥാ.

൧൮൩. “ഉജ്ജങ്ഗലേ യഥാ ഖേത്തേ, ബീജം ബഹുമ്പി രോപിതം;
ന വിപുലം ഫലം ഹോതി, നപി തോസേതി കസ്സകം.

൧൮൪. “തഥേവ ദാനം ബഹുകം, ദുസ്സീലേസു പതിട്ഠിതം;
ന വിപുലം ഫലം ഹോതി, നപി തോസേതി ദായകം.

൧൮൫. “യഥാപി ഭദ്ദകേ ഖേത്തേ, ബീജം അപ്പമ്പി രോപിതം;
സമ്മാ ധാരം പവേച്ഛന്തേ, ഫലം തോസേസി കസ്സകം.

൧൮൬. “തഥേവ സീലവന്തേസു, ഗുണവന്തേസു താദിസു;
അപ്പകമ്പി കതം കാരം, പുഞ്ഞം ഹോതി മഹപ്ഫല”ന്തി. - ഗാഥായോ
അവോചും;

൧൭൮. തത്ഥ **താവതിംസേ**തി താവതിംസഭവനേ. **സിലായം പണ്ഡുകമ്ബലേ**തി പണ്ഡുകമ്ബലനാമകേ സിലാസനേ പുരിസുത്തമോ ബുദ്ധോ യദാ വിഹാസീതി യോജനാ.

൧൭൯. **ദസസു ലോകധാതൂസു, സന്നിപതിത്വാന ദേവതാ**തി ജാതിഖേത്തസഞ്ഞിതേസു ദസസു ചക്കവാളസഹസ്സേസു കാമാവചരദേവതാ ബ്രഹ്മദേവതാ ച ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ പയിരുപാസനായ ധമ്മസ്സവനത്ഥഞ്ച ഏകതോ സന്നിപതിത്വാ. തേനാഹ **“പയിരുപാസന്തി സമ്ബുദ്ധം, വസന്തം നഗമുദ്ധനീ”**തി, സിനേരുമുദ്ധനീതി അത്ഥോ.

൧൮൦. **യോജനാനി ദസ ദ്വേ ച, അങ്കുരോയം തദാ അഹൂ**തി അയം യഥാവുത്തചരിതോ അങ്കുരോ തദാ സത്ഥു സമ്മുഖകാലേ ദസ ദ്വേ യോജനാനി അന്തരം കത്വാ അഹു. സത്ഥു നിസിന്നട്ഠാനതോ ദ്വാദസയോജനന്തരേ ഠാനേ നിസിന്നോ അഹോസീതി അത്ഥോ.

൧൮൧. **ചോദിതോ ഭാവിതത്തേനാ**തി പാരമിപരിഭാവിതായ അരിയമഗ്ഗഭാവനായ ഭാവിതത്തേന സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ചോദിതോ. **കിം മയ്ഹം തേനാ**തിആദികാ സത്ഥു പടിവചനവസേന അങ്കുരേന വുത്തഗാഥാ. **ദക്ഖിണേയ്യേന സുഞ്ഞത**ന്തി യം ദക്ഖിണേയ്യേന സുഞ്ഞതം രിത്തകം വിരഹിതം തദാ മമ ദാനം, തസ്മാ “കിം മയ്ഹം തേനാ”തി അത്തനോ ദാനപുഞ്ഞം ഹീളേന്തോ വദതി.

൧൮൨. **യക്ഖോ**തി ദേവപുത്തോ. **ദജ്ജാ**തി ദത്വാ. **അതിരോചതി അമ്ഹേഹീ**തി അത്തനാ മാദിസേഹി അതിവിയ വിരോചതി. **ഹീ**തി വാ നിപാതമത്തം, അമ്ഹേ അതിക്കമിത്വാ അഭിഭവിത്വാ വിരോചതീതി അത്ഥോ. യഥാ കിന്തി ആഹ **“ചന്ദോ താരഗണേ യഥാ”**തി.

൧൮൩-൪. **ഉജ്ജങ്ഗലേ**തി അതിവിയ ഥദ്ധഭൂമിഭാഗേ. “ഊസരേ”തി കേചി വദന്തി. **രോപിത**ന്തി വുത്തം, വപിത്വാ വാ ഉദ്ധരിത്വാ വാ പുന രോപിതം. **നപി തോസേതീ**തി ന നന്ദയതി, അപ്പഫലതായ വാ തുട്ഠിം ന ജനേതി.

തഥേവാതി യഥാ ഉജ്ജങ്ഗലേ ഖേത്തേ ബഹുമ്പി ബീജം രോപിതം വിപുലഫലം ഉളാരഫലം ന ഹോതി, തതോ ഏവ കസ്സകം ന തോസേതി, തഥാ ദുസ്സീലേസു സീലവിരഹിതേസു ബഹുകമ്പി ദാനം പതിട്ഠാപിതം വിപുലഫലം മഹപ്ഫലം ന ഹോതി, തതോ ഏവ ദായകം ന തോസേതീതി അത്ഥോ.

൩൨൭-൮. യഥാപി ഭദ്ദകേതി ഗാഥാദ്വയസ്സ വത്തവിപരിയായേന അത്ഥയോജനാ വേദിതബ്ബാ. തത്ഥ **സമ്മാ ധാരം പവേച്ഛന്തേ**തി വുട്ഠിധാരം സമ്മദേവ പവത്തേന്തേ, അനദ്ധമാസം അനുദസാഹം അനുപഞ്ചാഹം ദേവേ വസ്സന്തേതി അത്ഥോ. **ഗുണവന്തേസൂ**തി ഝാനാദിഗുണയുത്തേസു. **താദിസൂ**തി ഇട്ഠാദീസു താദിലക്ഖണപ്പത്തേസു. **കാര**ന്തി ലിങ്ഗവിപല്ലാസേന വുത്തം, ഉപകാരോതി അത്ഥോ. കീദിസോ ഉപകാരോതി ആഹ **"പുഞ്ഞ"**ന്തി.

൩൨൯. ''വിചേയ്യ ദാനം ദാതബ്ബം, യത്ഥ ദിന്നം മഹപ്ഫലം;
വിചേയ്യ ദാനം ദത്വാന, സഗ്ഗം ഗച്ഛന്തി ദായകാ.

൩൩൦. ''വിചേയ്യ ദാനം സുഗതപ്പസട്ഠം, യേ ദക്ഖിണേയ്യാ ഇധ ജീവലോകേ;
ഏതേസു ദിന്നാനി മഹപ്ഫലാനി, ബീജാനി വുത്താനി യഥാ
സുഖേത്തേ''തി. -

അയം സങ്ഗീതികാരേഹി ഠപിതാ ഗാഥാ.

൩൨൯. തത്ഥ **വിചേയ്യാ**തി വിചിനിത്വാ, പുഞ്ഞക്ഖേത്തം പഞ്ഞായ ഉപപരിക്ഖിത്വാ. സേസം സബ്ബത്ഥ ഉത്താനമേവാതി.

തയിദം അങ്കുരപേതവത്ഥു സത്ഥാരാ താവതിംസഭവനേ ദസസഹസ്സചക്കവാളദേവതാനം പുരതോ ദക്ഖിണേയ്യസമ്പത്തിവിഭാവനത്ഥം ''മഹാദാനം തയാ ദിന്ന''ന്തിആദിനാ അത്തനാ സമുട്ഠാപിതം, തത്ഥ തയോ മാസേ അഭിധമ്മം ദേസേത്വാ മഹാപവാരണായ ദേവഗണപരിവുതോ ദേവദേവോ ദേവലോകതോ സങ്കസ്സനഗരം ഓതരിത്വാ അനുക്കമേന സാവത്ഥിം പത്വാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ചതുപരിസമജ്ഝേ ദക്ഖിണേയ്യസമ്പത്തിവിഭാവനത്ഥമേവ ''യസ്സ അത്ഥായ ഗച്ഛാമാ''തിആദിനാ വിത്ഥാരതോ ദേസേത്വാ ചതുസച്ചകഥായ ദേസനായ കൂടം ഗണ്ഹി. ദേസനാവസാനേ തേസം അനേകകോടിപാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസീതി.

അങ്കുരപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. ഉത്തരമാതുപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ

ദിവാവിഹാരഗതം ഭിക്ഖുന്തി ഇദം ഉത്തരമാതുപേതിവത്ഥു. തത്രായം അത്ഥവിഭാവനാ - സത്ഥരി പരിനിബ്ബുതേ പഠമമഹാസങ്ഗീതിയാ പവത്തിതായ ആയസ്മാ മഹാകച്ചായനോ ദ്വാദസഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം കോസമ്ബിയാ അവിദൂരേ അഞ്ഞതരസ്മിം അരഞ്ഞായതനേ വിഹാസി. തേന ച സമയേന രഞ്ഞോ ഉദേനസ്സ അഞ്ഞതരോ അമച്ചോ കാലമകാസി, തേന ച പുബ്ബേ നഗരേ കമ്മന്താ അധിട്ഠിതാ അഹേസും. അഥ രാജാ തസ്സ പുത്തം ഉത്തരം നാമ മാണവം പക്കോസാപേത്വാ ''ത്വഞ്ച പിതരാ അധിട്ഠിതേ കമ്മന്തേ സമനുസാസാ''തി തേന ഠിതട്ഠാനേ ഠപേസി.

സോ ച സാധൂതി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഏകദിവസം നഗരപടിസങ്ഖരണിയാനം ദാരൂനം അത്ഥായ വഡ്ഢകിയോ ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞം ഗതോ. തത്ഥ ആയസ്മതോ മഹാകച്ചായനത്ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനം ഉപഗന്ത്വാ ഥേരം തത്ഥ പംസുകൂലചീവരധരം വിവിത്തം നിസിന്നം ദിസ്വാ ഇരിയാപഥേയേവ പസീദിത്വാ കതപടിസന്ഥാരോ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഥേരോ തസ്സ ധമ്മം കഥേസി. സോ ധമ്മം സുത്വാ രതനത്തയേ സഞ്ജാതപ്പസാദോ സരണേസു പതിട്ഠായ ഥേരം നിമന്തേസി - ‘‘അധിവാസേഥ മേ, ഭന്തേ, സ്വാതനായ ഭത്തം സദ്ധിം ഭിക്ഖൂഹി അനുകമ്പം ഉപാദായാ’’തി. അധിവാസേസി ഥേരോ തുണ്ഹീഭാവേന. സോ തതോ നിക്ഖമിത്വാ നഗരം ഗന്ത്വാ അഞ്ഞേസം ഉപാസകാനം ആചിക്ഖി - ‘‘ഥേരോ മയാ സ്വാതനായ നിമന്തിതോ, തുമ്ഹേഹിപി മമ ദാനഗ്ഗം ആഗന്തബ്ബ’’ന്തി.

സോ ദുതിയദിവസേ കാലസ്സേവ പണീതം ഖാദനീയം ഭോജനീയം പടിയാദാപേത്വാ കാലം ആരോചാപേത്വാ സദ്ധിം ഭിക്ഖൂഹി ആഗച്ഛന്തസ്സ ഥേരസ്സ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ വന്ദിത്വാ പുരക്ഖത്വാ ഗേഹം പവേസേസി. അഥ മഹാരഹകപ്പിയപച്ചത്ഥരണഅത്ഥതേസു ആസനേസു ഥേരേ ച ഭിക്ഖൂസു ച നിസിന്നേസു ഗന്ധപുപ്ഫധൂപേഹി പൂജം കത്വാ പണീതേന അന്നപാനേന തേ സന്തപ്പേത്വാ സഞ്ജാതപ്പസാദോ കതഞ്ജലീ അനുമോദനം സുണിത്വാ കതഭത്താനുമോദനേ ഥേരേ ഗച്ഛന്തേ പത്തം ഗഹേത്വാ അനുഗച്ഛന്തോ നഗരതോ നിക്ഖമിത്വാ പടിനിവത്തന്തോ ‘‘ഭന്തേ, തുമ്ഹേഹി നിച്ചം മമ ഗേഹം പവിസിതബ്ബ’’ന്തി യാചിത്വാ ഥേരസ്സ അധിവാസനം ഞത്വാ നിവത്തി. ഏവം സോ ഥേരം ഉപട്ഠഹന്തോ തസ്സ ഓവാദേ പതിട്ഠായ സോതാപത്തിഫലം പാപുണി, വിഹാരഞ്ച കാരേസി, സബ്ബേ ച അത്തനോ ഞാതകേ സാസനേ അഭിപ്പസന്നേ അകാസി.

മാതാ പനസ്സ മച്ഛേരമലപരിയുട്ഠിതചിത്താ ഹുത്വാ ഏവം പരിഭാസി - ‘‘യം ത്വം മമ അനിച്ഛന്തിയാ ഏവ സമണാനം അന്നപാനം ദേസി, തം തേ പരലോകേ ലോഹിതം സമ്പജ്ജതൂ’’തി. ഏകം പന മോരപിഞ്ഛകലാപം വിഹാരമഹദിവസേ ദിയ്യമാനം അനുജാനി. സാ കാലം കത്വാ പേതയോനിയം ഉപ്പജ്ജി, മോരപിഞ്ഛകലാപദാനാനുമോദനേന പനസ്സാ കേസാ നീലാ സിനിദ്ധാ വേല്ലിതഗ്ഗാ സുഖുമാ ദീഘാ ച അഹേസും. സാ യദാ ഗങ്ഗാനദിം ‘‘പാനീയം പിവിസ്സാമീ’’തി ഓതരതി, തദാ നദീ ലോഹിതപൂരാ ഹോതി. സാ പഞ്ചപണ്ണാസ വസ്സാനി ഖുപ്പിപാസാഭിഭൂതാ വിചരിത്വാ ഏകദിവസം കങ്ഖാരേവതത്ഥേരം ഗങ്ഗായ തീരേ ദിവാവിഹാരം നിസിന്നം ദിസ്വാ അത്താനം അത്തനോ കേസേഹി പടിച്ഛാദേത്വാ ഉപസങ്കമിത്വാ പാനീയം യാചി. തം സന്ധായ വുത്തം -

൩൩൭. ‘‘ദിവാവിഹാരഗതം ഭിക്ഖും, ഗങ്ഗാതീരേ നിസിന്നകം;
തം പേതീ ഉപസങ്കമ്മ, ദുബ്ബണ്ണാ ഭീരുദസ്സനാ.

൩൩൮. ‘‘കേസാ ചസ്സാ അതിദീഘാ, യാവഭൂമാവലമ്ബരേ;
കേസേഹി സാ പടിച്ഛന്നാ, സമണം ഏതദബ്രവീ’’തി. -

ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ സങ്ഗീതികാരകേഹി ഇധ ആദിതോ ഠപിതാ.

തത്ഥ **ഭീരുദസ്സനാ**തി ഭയാനകദസ്സനാ. ‘‘രുദ്ദദസ്സനാ’’തി വാ പാഠോ, ബീഭച്ഛഭാരിയദസ്സനാതി അത്ഥോ. **യാവഭൂമാവലമ്ബരേ**തി യാവ ഭൂമി, താവ

ഓലമ്ബന്തി. പുബ്ബേ "ഭിക്ഖു"ന്തി ച പച്ഛാ "സമണ"ന്തി ച കങ്ഖാരേവതത്ഥേരമേവ സന്ധായ വുത്തം.

സാ പന പേതീ ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ പാനീയം യാചന്തീ -

൧൧൧. "പഞ്ചപണ്ണാസ വസ്സാനി, യതോ കാലകതാ അഹം;
നാഭിജാനാമി ഭുത്തം വാ, പീതം വാ പന പാനിയം;
ദേഹി ത്വം പാനിയം ഭന്തേ, തസിതാ പാനിയായ മേ"തി. - ഇമം ഗാഥമാഹ;

൧൧൧. തത്ഥ **നാഭിജാനാമി ഭുത്തം വാ**തി ഏവം ദീഘമന്തരേ കാലേ ഭോജനം ഭുത്തം വാ പാനീയം പീതം വാ നാഭിജാനാമി, ന ഭുത്തം ന പീതന്തി അത്ഥോ. **തസിതാ**തി പിപാസിതാ. **പാനിയായാ**തി പാനീയത്ഥായ ആഹിണ്ഡന്തിയാ മേ പാനീയം ദേഹി, ഭന്തേതി യോജനാ.

ഇതോ പരം -

൧൧൨. "അയം സീതോദികാ ഗങ്ഗാ, ഹിമവന്തതോ സന്ദതി;
പിവ ഏത്തോ ഗഹേത്വാന, കിം മം യാചസി പാനിയം.

൧൧൩. "സചാഹം ഭന്തേ ഗങ്ഗായ, സയം ഗണ്ഹാമി പാനിയം;
ലോഹിതം മേ പരിവത്തതി, തസ്മാ യാചാമി പാനിയം.

൧൧൪. "കിം നു കായേന വാചായ, മനസാ ദുക്കടം കതം;
കിസ്സകമ്മവിപാകേന, ഗങ്ഗാ തേ ഹോതി ലോഹിതം.

൧൧൫. "പുത്തോ മേ ഉത്തരോ നാമ, സദ്ധോ ആസി ഉപാസകോ;
സോ ച മയ്ഹം അകാമായ, സമണാനം പവേച്ഛതി.

൧൧൬. "ചീവരം പിണ്ഡപാതഞ്ച, പച്ചയം സയനാസനം;
തമഹം പരിഭാസാമി, മച്ഛേരേന ഉപദ്ദുതാ.

൧൧൭. "ഏവം ത്വം മയ്ഹം അകാമായ, സമണാനം പവേച്ഛസി;
ചീവരം പിണ്ഡപാതഞ്ച, പച്ചയം സയനാസനം.

൧൧൮. "ഏതം തേ പരലോകസ്മിം, ലോഹിതം ഹോതു ഉത്തര;
തസ്സകമ്മവിപാകേന, ഗങ്ഗാ മേ ഹോതി ലോഹിത"ന്തി. -

ഇമാ ഥേരസ്സ ച പേതിയാ ച വചനപടിവചനഗാഥാ.

൧൧൨. തത്ഥ **ഹിമവന്തതോ**തി മഹതോ ഹിമസ്സ അത്ഥിതായ "ഹിമവാ"തി ലദ്ധനാമതോ പബ്ബതരാജതോ. **സന്ദതീ**തി പവത്തതി. **ഏത്തോ**തി ഇതോ മഹാഗങ്ഗാതോ. **കിന്തി** കസ്മാ മം യാചസി പാനീയം, ഗങ്ഗാനദിം ഓതരിത്വാ യഥാരുചി പിവാതി ദസ്സേതി.

൧൧൩. **ലോഹിതം മേ പരിവത്തതീ**തി ഉദകം സന്ദമാനം മയ്ഹം പാപകമ്മഫലേന ലോഹിതം ഹുത്വാ പരിവത്തതി പരിണമതി, തായ ഗഹിതമത്തം ഉദകം ലോഹിതം ജായതി.

൩൩൭-ൾം. മയ്ഹം അകാമായാതി മമ അനിച്ഛന്തിയാ. **പവേച്ഛതീ**തി ദേതി. **പച്ചയ**ന്തി ഗിലാനപച്ചയം. **ഏത**ന്തി യം ഏതം ചീവരാദികം പച്ചയജാതം സമണാനം പവേച്ഛസി ദേസി, ഏതം തേ പരലോകസ്മിം ലോഹിതം ഹോതു ഉത്തരാതി അഭിസപനവസേന കതം പാപകമ്മം, തസ്സ വിപാകേനാതി യോജനാ.

അഥായസ്മാ രേവതോ തം പേതിം ഉദ്ദിസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ പാനീയം അദാസി, പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ഭത്തം ഗഹേത്വാ ഭിക്ഖൂനമദാസി, സങ്കാരകൂടാദിതോ പംസുകൂലം ഗഹേത്വാ ധോവിത്വാ ഭിസിഞ്ച ചിമിലികഞ്ച കത്വാ ഭിക്ഖൂനം അദാസി, തേന ചസ്സാ പേതിയാ ദിബ്ബസമ്പത്തിയോ അഹേസും. സാ ഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ അത്തനാ ലദ്ധദിബ്ബസമ്പത്തിം ഥേരസ്സ ദസ്സേസി. ഥേരോ തം പവത്തിം അത്തനോ സന്തികം ഉപഗതാനം ചതുന്നം പരിസാനം പകാസേത്വാ ധമ്മകഥം കഥേസി. തേന മഹാജനോ സഞ്ജാതസംവേഗോ വിഗതമലമച്ഛേരോ ഹുത്വാ ദാനസീലാദികുസലധമ്മാഭിരതോ അഹോസീതി. ഇദം പന പേതവത്ഥു ദുതിയസങ്ഗീതിയം സങ്ഗഹം ആരുള്ഹന്തി ദട്ഠബ്ബം.

ഉത്തരമാതുപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧. സുത്തപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

അഹം പുരേ പബ്ബജിതസ്സ ഭിക്ഖുനോതി ഇദം സുത്തപേതവത്ഥു. തസ്സ കാ ഉപ്പത്തി? സാവത്ഥിയാ കിര അവിദൂരേ അഞ്ഞതരസ്മിം ഗാമകേ അമ്ഹാകം സത്ഥരി അനുപ്പന്നേയേവ സത്തന്നം വസ്സസതാനം ഉപരി അഞ്ഞതരോ ദാരകോ ഏകം പച്ചേകബുദ്ധം ഉപട്ഠഹി. തസ്സ മാതാ തസ്മിം വയപ്പത്തേ തസ്സത്ഥായ സമാനകുലതോ അഞ്ഞതരം കുലധീതരം ആനേസി. വിവാഹദിവസേയേവ ച സോ കുമാരോ സഹായേഹി സദ്ധിം ന്ഹായിതും ഗതോ അഹിനാ ദട്ഠോ കാലമകാസി, "യക്ഖഗാഹേനാ"തിപി വദന്തി. സോ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ഉപട്ഠാനേന ബഹും കുസലകമ്മം കത്വാ ഠിതോപി തസ്സാ ദാരികായ പടിബദ്ധചിത്തതായ വിമാനപേതോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, മഹിദ്ധികോ പന അഹോസി മഹാനുഭാവോ.

അഥ സോ തം ദാരികം അത്തനോ വിമാനം നേതുകാമോ "കേന നു ഖോ ഉപായേന ഏസാ ദിട്ഠധമ്മവേദനീയകമ്മം കത്വാ മയാ സദ്ധിം ഇധ അഭിരമേയ്യാ"തി തസ്സാ ദിബ്ബഭോഗസമ്പത്തിയാ അനുഭവനഹേതും വീമംസന്തോ പച്ചേകബുദ്ധം ചീവരകമ്മം കരോന്തം ദിസ്വാ മനുസ്സരൂപേന ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ "കിം, ഭന്തേ, സുത്തകേന അത്ഥോ അത്ഥീ"തി ആഹ. "ചീവരകമ്മം കരോമി, ഉപാസകാ"തി. "തേന ഹി, ഭന്തേ, അസുകസ്മിം ഠാനേ സുത്തഭിക്ഖം ചരഥാ"തി തസ്സാ ദാരികായ ഗേഹം ദസ്സേസി. പച്ചേകബുദ്ധോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഘരദ്വാരേ അട്ഠാസി. അഥ സാ പച്ചേകബുദ്ധം തത്ഥ ഠിതം ദിസ്വാ പസന്നമാനസാ "സുത്തകേന മേ അയ്യോ അത്ഥികോ"തി ഞത്വാ ഏകം സുത്തഗുളം അദാസി. അഥ സോ അമനുസ്സോ മനുസ്സരൂപേന തസ്സ ദാരികായ ഘരം ഗന്ത്വാ തസ്സാ മാതരം യാചിത്വാ തായ സദ്ധിം കതിപാഹം വസിത്വാ തസ്സാ മാതുയാ അനുഗ്ഗഹത്ഥം തസ്മിം ഗേഹേ സബ്ബഭാജനാനി ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണസ്സ പൂരേത്വാ സബ്ബത്ഥ ഉപരി നാമം ലിഖി "ഇദം ദേവദത്തിയം ധനം ന കേനചി ഗഹേതബ്ബ"ന്തി, തഞ്ച ദാരികം ഗഹേത്വാ

അത്തനോ വിമാനം അഗമാസി. തസ്സാ മാതാ പഹൂതം ധനം ലഭിത്വാ അത്തനോ ഞാതകാനം കപണദ്ധികാദിനഞ്ച ദത്വാ അത്തനാ ച പരിഭുഞ്ജിത്വാ കാലം കരോന്തീ “മമ ധീതാ ആഗച്ഛതി ചേ, ഇദം ധനം ദസ്സേഥാ”തി ഞാതകാനം കഥേത്വാ കാലമകാസി.

തതോ സത്തന്നം വസ്സസതാനം അച്ചയേന അമ്ഹാകം ഭഗവതി ലോകേ ഉപ്പജ്ജിത്വാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കേ അനുക്കമേന സാവത്ഥിയം വിഹരന്തേ തസ്സാ ഇത്ഥിയാ തേന അമനുസ്സേന സദ്ധിം വസന്തിയാ ഉക്കണ്ഠാ ഉപ്പജ്ജി. സാ തം “സാധു, അയ്യപുത്ത, മം സകഞ്ഞേവ ഗേഹം പടിനേഹീ”തി വദന്തീ -

൩൮൪. “അഹം പുരേ പബ്ബജിതസ്സ ഭിക്ഖുനോ,
സുത്തം അദാസിം ഉപസങ്കമ്മ യാചിതാ;
തസ്സ വിപാകോ വിപുലഫലൂപലബ്ഭതി,
ബഹുകാ ച മേ ഉപ്പജ്ജരേ വത്ഥകോടിയോ.

൩൮൫. “പുപ്ഫാഭികിണ്ണം രമിതം വിമാനം, അനേകചിത്തം നരനാരിസേവിതം;
സാഹം ഭുഞ്ജാമി ച പാരുപാമി ച, പഹൂതവിത്താ ന ച താവ
ഖീയതി.

൩൮൬. “തസ്സേവ കമ്മസ്സ വിപാകമന്വയാ, സുഖഞ്ച സാതഞ്ച ഇധൂപലബ്ഭതി;
സാഹം ഗന്ത്വാ പുനദേവ മാനുസം, കാഹാമി പുഞ്ഞാനി നയയ്യപുത്ത
മ”ന്തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

൩൮൪. തത്ഥ **“പബ്ബജിതസ്സ ഭിക്ഖുനോ”**തി ഇദം പച്ചേകബുദ്ധം സന്ധായ വുത്തം. സോ ഹി കാമാദിമലാനം അത്തനോ സന്താനതോ അനവസേസതോ പബ്ബാജിതത്താ പഹീനത്താ പരമത്ഥതോ “പബ്ബജിതോ”തി, ഭിന്നകിലേസത്താ “ഭിക്ഖൂ”തി ച വത്തബ്ബതം അരഹതി. **സുത്ത**ന്തി കപ്പാസിയസുത്തം. **ഉപസങ്കമ്മാ**തി മയ്ഹം ഗേഹം ഉപസങ്കമിത്വാ. **യാചിതാ**തി “ഉദ്ദിസ്സ അരിയാ തിട്ഠന്തി, ഏസാ അരിയാന യാചനാ”തി (ജാ॰ ൪.൭.൫൯) ഏവം വുത്തായ കായവിഞ്ഞത്തിപയോഗസങ്ഖാതായ ഭിക്ഖാചരിയായ യാചിതാ. **തസ്സാ**തി തസ്സ സുത്തദാനസ്സ. **വിപാകോ വിപുലഫലൂപലബ്ഭതീ**തി വിപുലഫലോ ഉളാരഉദയോ മഹാഉദയോ വിപാകോ ഏതരഹി ഉപലബ്ഭതി പച്ചനുഭവീയതി. **ബഹുകാ**തി അനേകാ. **വത്ഥകോടിയോ**തി വത്ഥാനം കോടിയോ, അനേകസതസഹസ്സപഭേദാനി വത്ഥാനീതി അത്ഥോ.

൩൮൫. അനേകചിത്തന്തി നാനാവിധചിത്തകമ്മം, അനേകേഹി വാ മുത്താമണിആദീഹി രതനേഹി വിചിത്തരൂപം. **നരനാരിസേവിത**ന്തി പരിചാരകഭൂതേഹി നരേഹി നാരീഹി ച ഉപസേവിതം. **സാഹം ഭുഞ്ജാമീ**തി സാ അഹം തം വിമാനം പരിഭുഞ്ജാമി. **പാരുപാമീ**തി അനേകാസു വത്ഥകോടീസു ഇച്ഛിതിച്ഛിതം നിവാസേമി ചേവ പരിദഹാമി ച. **പഹൂതവിത്താ**തി പഹൂതവിത്തൂപകരണാ മഹദ്ധനാ മഹാഭോഗാ. **ന ച താവ ഖീയതീ**തി തഞ്ച വിത്തം ന ഖീയതി, ന പരിക്ഖയം പരിയാദാനം ഗച്ഛതി.

൩൮൬. തസ്സേവ കമ്മസ്സ വിപാകമന്വയാതി തസ്സേവ സുത്തദാനമയപുഞ്ഞകമ്മസ്സ അന്വയാ പച്ചയാ ഹേതുഭാവേന വിപാകഭൂതം

സുഖം, ഇട്ഠമധുരസങ്ഖാതം **സാതഞ്ച ഇധ** ഇമസ്മിം വിമാനേ **ഉപലബ്ഭതി. ഗന്ത്വാ പുനദേവ മാനുസ**ന്തി പുന ഏവ മനുസ്സലോകം ഉപഗന്ത്വാ. **കാഹാമി പുഞ്ഞാനീ**തി മയ്ഹം സുഖവിസേസനിപ്ഫാദകാനി പുഞ്ഞാനി കരിസ്സാമി, യേസം വാ മയാ അയം സമ്പത്തി ലദ്ധാതി അധിപ്പായോ. **നയയ്യപുത്ത മ**ന്തി, അയ്യപുത്ത, മം മനുസ്സലോകം നയ, നേഹീതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ സോ അമനുസ്സോ തസ്സാ പടിബദ്ധചിത്തതായ അനുകമ്പായ ഗമനം അനിച്ഛന്തോ -

൧൪൪. ''സത്ത തുവം വസ്സസതാ ഇധാഗതാ,
ജിണ്ണാ ച വുഡ്ഢാ ച തഹിം ഭവിസ്സസി;
സബ്ബേവ തേ കാലകതാ ച ഞാതകാ,
കിം തത്ഥ ഗന്ത്വാന ഇതോ കരിസ്സസീ''തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **സത്താ**തി വിഭത്തിലോപേന നിദ്ദേസോ, നിസ്സക്കേ വാ ഏതം പച്ചത്തവചനം. **വസ്സസതാ**തി വസ്സസതതോ, സത്തഹി വസ്സസതേഹി ഉദ്ധം തുവം ഇധാഗതാ ഇമം വിമാനം ആഗതാ, ഇധാഗതായ തുയ്ഹം സത്ത വസ്സസതാനി ഹോന്തീതി അത്ഥോ. **ജിണ്ണാ ച വുഡ്ഢാ ച തഹിം ഭവിസ്സസീ**തി ഇധ ദിബ്ബേഹി ഉതുആഹാരേഹി ഉപത്ഥമ്ഭിതത്തഭാവാ കമ്മാനുഭാവേന ഏത്തകം കാലം ദഹരാകാരേനേവ ഠിതാ. ഇതോ പന ഗതാ കമ്മസ്സ ച പരിക്ഖീണത്താ മനുസ്സാനഞ്ച ഉതുആഹാരവസേന ജരാജിണ്ണാ വയോവുഡ്ഢാ ച തഹിം മനുസ്സലോകേ ഭവിസ്സസി. കിന്തി? **സബ്ബേവ തേ കാലകതാ ച ഞാതകാ**തി ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ ഗതത്താ തവ ഞാതയോപി സബ്ബേ ഏവ മതാ, തസ്മാ ഇതോ ദേവലോകതോ തത്ഥ മനുസ്സലോകം ഗന്ത്വാ കിം കരിസ്സസി, അവസേസമ്പി ആയുഞ്ച ഇധേവ ഖേപേഹി, ഇധ വസാഹീതി അധിപ്പായോ.

ഏവം തേന വുത്താ സാ തസ്സ വചനം അസദ്ദഹന്തീ പുനദേവ -

൧൪൫. ''സത്തേവ വസ്സാനി ഇധാഗതായ മേ, ദിബ്ബഞ്ച സുഖഞ്ച സമപ്പിതായ;
സാഹം ഗന്ത്വാ പുനദേവ മാനുസം, കാഹാമി പുഞ്ഞാനി നയയ്യപുത്ത മ''ന്തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **സത്തേവ വസ്സാനി ഇധാഗതായ മേ**തി, അയ്യപുത്ത, മയ്ഹം ഇധാഗതായ സത്തേവ വസ്സാനി മഞ്ഞേ വീതിവത്താനി. സത്ത വസ്സസതാനി ദിബ്ബസുഖസമപ്പിതായ ബഹുമ്പി കാലം ഗതം അസല്ലക്ഖേന്തീ ഏവമാഹ.

ഏവം പന തായ വുത്തോ സോ വിമാനപേതോ നാനപ്പകാരം തം അനുസാസിത്വാ ''ത്വം ഇദാനി സത്താഹതോ ഉത്തരി തത്ഥ ന ജീവിസ്സസി, മാതുയാ തേ നിക്ഖിത്തം മയാ ദിന്നം ധനം അത്ഥി, തം സമണബ്രാഹ്മണാനം ദത്വാ ഇധേവ ഉപ്പത്തിം പത്ഥേഹീ''തി വത്വാ തം ബാഹായം ഗഹേത്വാ ഗാമമജ്ഝേ ഠപേത്വാ ''ഇധാഗതേ അഞ്ഞേപി ജനേ 'യഥാബലം പുഞ്ഞാനി കരോഥാ'തി ഓവദേയ്യാസീ''തി വത്വാ ഗതോ. തേന വുത്തം -

൧൪൬. ''സോ തം ഗഹേത്വാന പസയ്ഹ ബാഹായം, പച്ചാനയിത്വാന ഥേരിം സുദുബ്ബലം;
വജ്ജേസി 'അഞ്ഞമ്പി ജനം ഇധാഗതം, കരോഥ പുഞ്ഞാനി സുഖൂപലബ്ഭതീ'''തി.

തത്ഥ **സോതി** സോ വിമാനപേതോ. **തന്തി** തം ഇത്ഥിം. **ഗഹേത്വാന പസയ്ഹ ബാഹായ**ന്തി പസയ്ഹ നേതാ വിയ ബാഹായം തം ഗഹേത്വാ. **പച്ചാനയിത്വാനാ**തി തസ്സാ ജാതസംവുഡ്ഢഗാമം പുനദേവ ആനയിത്വാ. **ഥേരി**ന്തി ഥാവരിം, ജിണ്ണം വുഡ്ഢന്തി അത്ഥോ. **സുദുബ്ബല**ന്തി ജരാജിണ്ണതായ ഏവ സുട്ഠു ദുബ്ബലം. സാ കിര തതോ വിമാനതോ അപഗമനസമനന്തരമേവ ജിണ്ണാ വുഡ്ഢാ മഹല്ലികാ അദ്ധഗതാ വയോഅനുപ്പത്താ അഹോസി. **വജ്ജേസീ**തി വദേയ്യാസി. വത്തബ്ബവചനാകാരഞ്ച ദസ്സേതും **"അഞ്ഞമ്പി ജന"**ന്തിആദി വുത്തം. തസ്സത്ഥോ - ഭദ്ദേ, ത്വമ്പി പുഞ്ഞം കരേയ്യാസി, അഞ്ഞമ്പി ജനം ഇധ തവ ദസ്സനത്ഥായ ആഗതം "ഭദ്രമുഖാ, ആദിത്തം സീസം വാ ചേലം വാ അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാപി ദാനസീലാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോഥാതി, കതേ ച പുഞ്ഞേ ഏകംസേനേവ തസ്സ ഫലഭൂതം സുഖം ഉപലബ്ഭതി, ന ഏത്ഥ സംസയോ കാതബ്ബോ"തി വദേയ്യാസി ഓവദേയ്യാസീതി.

ഏവഞ്ച വത്വാ തസ്മിം ഗതേ സാ ഇത്ഥീ അത്തനോ ഞാതകാനം വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തേസം അത്താനം ജാനാപേത്വാ തേഹി നിയ്യാദിതധനം ഗഹേത്വാ സമണബ്രാഹ്മണാനം ദാനം ദേന്തീ അത്തനോ സന്തികം ആഗതാഗതാനം -

൩൪൬. "ദിട്ഠാ മയാ അകതേന സാധുനാ, പേതാ വിഹഞ്ഞന്തി തഥേവ മനുസ്സാ;
കമ്മഞ്ച കത്വാ സുഖവേദനീയം, ദേവാ മനുസ്സാ ച സുഖേ ഠിതാ
പജാ"തി. -

ഗാഥായ ഓവാദമദാസി.

തത്ഥ **അകതേനാ**തി അനിബ്ബത്തിതേന അത്തനാ അനുപചിതേന. **സാധുനാ**തി കുസലകമ്മേന, ഇത്ഥമ്ഭൂതലക്ഖണേ കരണവചനം. **വിഹഞ്ഞന്തീ**തി വിഘാതം ആപജ്ജന്തി. **സുഖവേദനീയ**ന്തി സുഖവിപാകം പുഞ്ഞകമ്മം. **സുഖേ ഠിതാ**തി സുഖേ പതിട്ഠിതാ. "സുഖേധിതാ"തി വാ പാഠോ, സുഖേന അഭിവുഡ്ഢാ ഫീതാതി അത്ഥോ. അയഞ്ഹേത്ഥ അധിപ്പായോ - യഥാ പേതാ തഥേവ മനുസ്സാ അകതേന കുസലേന, കതേന ച അകുസലേന വിഹഞ്ഞമാനാ ഖുപ്പിപാസാദിനാ വിഘാതം ആപജ്ജന്താ മഹാദുക്ഖം അനുഭവന്താ ദിട്ഠാ മയാ. സുഖവേദനീയം പന കമ്മം കത്വാ തേന കതേന കുസലകമ്മേന, അകതേന ച അകുസലകമ്മേന ദേവമനുസ്സപരിയാപന്നാ പജാ സുഖേ ഠിതാ ദിട്ഠാ മയാ, അത്തപച്ചക്ഖമേതം, തസ്മാ പാപം ദൂരതോവ പരിവജ്ജേന്താ പുഞ്ഞകിരിയായ യുത്തപയുത്താ ഹോഥാതി.

ഏവം പന ഓവാദം ദേന്തീ സമണബ്രാഹ്മണാദീനം സത്താഹം മഹാദാനം പവത്തേത്വാ സത്തമേ ദിവസേ കാലം കത്വാ താവതിംസേസു നിബ്ബത്തി. ഭിക്ഖൂ തം പവത്തിം ഭഗവതോ ആരോചേസും. ഭഗവാ തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേസി, വിസേസതോ ച പച്ചേകബുദ്ധേസു പവത്തിതദാനസ്സ മഹപ്ഫലതം മഹാനിസംസതഞ്ച പകാസേസി. തം സുത്വാ മഹാജനോ വിഗതമലമച്ഛേരോ ദാനാദിപുഞ്ഞാഭിരതോ അഹോസീതി.

സുത്തപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൨. കണ്ണമുണ്ഡപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ

സോണ്ണസോപാനഫലകാതി ഇദം സത്ഥരി സാവത്ഥിയം വിഹരന്തേ കണ്ണമുണ്ഡപേതിം ആരബ്ഭ വുത്തം. അതീതേ കിര കസ്സപബുദ്ധകാലേ കിമിലനഗരേ അഞ്ഞതരോ ഉപാസകോ സോതാപന്നോ പഞ്ചഹി ഉപാസകസതേഹി സദ്ധിം സമാനച്ഛന്ദോ ഹുത്വാ ആരാമരോപനസേതുബന്ധനചങ്കമനകരണാദീസു പുഞ്ഞകമ്മേസു പസുതോ ഹുത്വാ വിഹരന്തോ സങ്ഘസ്സ വിഹാരം കാരേത്വാ തേഹി സദ്ധിം കാലേന കാലം വിഹാരം ഗച്ഛതി. തേസം ഭരിയായോപി ഉപാസികാ ഹുത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സമഗ്ഗാ മാലാഗന്ധവിലേപനാദിഹത്ഥാ കാലേന കാലം വിഹാരം ഗച്ഛന്തിയോ അന്തരാമഗ്ഗേ ആരാമസഭാദീസു വിസ്സമിത്വാ ഗച്ഛന്തി.

അഥേകദിവസം കതിപയാ ധുത്താ ഏകിസ്സാ സഭായ സന്നിസിന്നാ താസു തത്ഥ വിസ്സമിത്വാ ഗതാസു താസം രൂപസമ്പത്തിം ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്താ ഹുത്വാ താസം സീലാചാരഗുണസമ്പന്നതം ഞത്വാ കഥം സമുട്ഠാപേസും "കോ ഏതാസു ഏകിസ്സാപി സീലഭേദം കാതും സമത്ഥോ"തി. തത്ഥ അഞ്ഞതരോ "അഹം സമത്ഥോ"തി ആഹ. തേ തേന "സഹസ്സേന അബ്ഭുതം കരോമാ"തി അബ്ഭുതം അകംസു. സോ അനേകേഹി ഉപായേഹി വായമമാനോ താസു സഭം ആഗതാസു സുമുഞ്ഛിതം സത്തതന്തിം മധുരസ്സരം വീണം വാദേന്തോ മധുരേനേവ സരേന കാമപടിസംയുത്തഗീതാനി ഗായന്തോ ഗീതസദ്ദേന താസു അഞ്ഞതരം ഇത്ഥിം സീലഭേദം പാപേന്തോ അതിചാരിനിം കത്വാ തേ ധുത്തേ സഹസ്സം പരാജേസി. തേ സഹസ്സപരാജിതാ തസ്സാ സാമികസ്സ ആരോചേസും. സാമികോ തം പുച്ഛി - "കിം ത്വം ഏവരൂപാ, യഥാ തേ പുരിസാ അവോചു"ന്തി. സാ "നാഹം ഈദിസം ജാനാമീ"തി പടിക്ഖിപിത്വാ തസ്മിം അസദ്ദഹന്തേ സമീപേ ഠിതം സുനഖം ദസ്സേത്വാ സപഥം അകാസി "സചേ മയാ താദിസം പാപകമ്മം കതം, അയം ഛിന്നകണ്ണോ കാളസുനഖോ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ ജാതം മം ഖാദതൂ"തി. ഇതരാപി പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ തം ഇത്ഥിം അതിചാരിനിം ജാനന്തീ കിം അയം തഥാരൂപം പാപം അകാസി, ഉദാഹു നാകാസീ"തി ചോദിതാ "ന മയം ഏവരൂപം ജാനാമാ"തി മുസാ വത്വാ "സചേ മയം ജാനാമ, ഭവേ ഭവേ ഏതിസ്സായേവ ദാസിയോ ഭവേയ്യാമാ"തി സപഥം അകംസു.

അഥ സാ അതിചാരിനീ ഇത്ഥീ തേനേവ വിപ്പടിസാരേന ഡയ്ഹമാനഹദയാ സുസ്സിത്വാ ന ചിരേനേവ കാലം കത്വാ ഹിമവതി പബ്ബതരാജേ സത്തന്നം മഹാസരാനം അഞ്ഞതരസ്സ കണ്ണമുണ്ഡദഹസ്സ തീരേ വിമാനപേതീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. വിമാനസാമന്താ ചസ്സാ കമ്മവിപാകാനുഭവനയോഗ്ഗാ ഏകാ പോക്ഖരണീ നിബ്ബത്തി. സേസാ ച പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ കാലം കത്വാ സപഥകമ്മവസേന തസ്സായേവ ദാസിയോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തിംസു. സാ തത്ഥ പുബ്ബേ കതസ്സ പുഞ്ഞകമ്മസ്സ ഫലേന ദിവസഭാഗം ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ അഡ്ഢരത്തേ പാപകമ്മബലസഞ്ചോദിതാ സയനതോ ഉട്ഠഹിത്വാ പോക്ഖരണിതീരം ഗച്ഛതി. തത്ഥ ഗതം ഗജപോതകപ്പമാണോ ഏകോ കാളസുനഖോ ഭേരവരൂപോ ഛിന്നകണ്ണോ തിഖിണായതകഥിനദാഠോ സുവിപ്ഫുലിതഖദിരങ്ഗാരപുഞ്ജസദിസനയനോ നിരന്തരപ്പവത്തവിജ്ജുലതാസങ്ഘാതസദിസജിവ്ഹോ കഥിനതിഖിണനഖോ ഖരായതദുബ്ബണ്ണലോമോ തതോ ആഗന്ത്വാ തം ഭൂമിയം നിപാതേത്വാ അതിസയജിഘച്ഛാഭിഭൂതോ വിയ പസയ്ഹ ഖാദന്തോ അട്ഠിസങ്ഖലികമത്തം കത്വാ ദന്തേഹി ഗഹേത്വാ പോക്ഖരണിയം ഖിപിത്വാ അന്തരധായതി. സാ ച

തഥ പക്ഖിത്തസമനന്തരമേവ പകതിരൂപധാരിനീ ഹുത്വാ വിമാനം അഭിരുയ്ഹ സയനേ നിപജ്ജതി. ഇതരാ പന തസ്സാ ദാസബ്യമേവ ദുക്ഖം അനുഭവന്തി. ഏവം താസം തഥ വസന്തീനം പഞ്ഞാസാധികാനി പഞ്ച വസ്സസതാനി വീതിവത്താനി.

അഥ താസം പുരിസേഹി വിനാ ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവന്തീനം ഉക്കണ്ഠാ അഹേസും. തഥ ച കണ്ണമുണ്ഡദഹതോ നിഗ്ഗതാ പബ്ബതവിവരേന ആഗന്ത്വാ ഗങ്ഗം നദിം അനുപവിട്ഠാ ഏകാ നദീ അത്ഥി. താസഞ്ച വസനട്ഠാനസമീപേ ഏകോ ദിബ്ബഫലേഹി അമ്ബരുക്ഖേഹി പനസലബുജാദീഹി ച ഉപസോഭിതോ ആരാമസദിസോ അരഞ്ഞപ്പദേസോ അത്ഥി. താ ഏവം സമചിന്തേസും - "ഹന്ദ, മയം ഇമാനി അമ്ബഫലാനി ഇമിസ്സാ നദിയാ പക്ഖിപിസ്സാമ, അപ്പേവ നാമ ഇമം ഫലം ദിസ്വാ ഫലലോഭേന കോചിദേവ പുരിസോ ഇധാഗച്ഛേയ്യ, തേന സദ്ധിം രമിസ്സാമാതി. താ തഥാ അകംസു. താഹി പന പക്ഖിത്താനി അമ്ബഫലാനി കാനിചി താപസാ ഗണ്ഹിംസു, കാനിചി വനചരകാ, കാനിചി കാകാ വിലുജ്ജിംസു, കാനിചി തീരേ ലഗ്ഗിംസു. ഏകം പന ഗങ്ഗായ സോതം പത്വാ അനുക്കമേന ബാരാണസിം സമ്പാപുണി.

തേന ച സമയേന ബാരാണസിരാജാ ലോഹജാലപരിക്ഖിത്തേ ഗങ്ഗാജലേ ന്ഹായതി. അഥ തം ഫലം നദിസോതേന വുയ്ഹമാനം അനുക്കമേന ആഗന്ത്വാ ലോഹജാലേ ലഗ്ഗി. തം വണ്ണഗന്ധരസസമ്പന്നം മഹന്തം ദിബ്ബം അമ്ബഫലം ദിസ്വാ രാജപുരിസാ രഞ്ഞോ ഉപനേസും. രാജാ തസ്സ ഏകദേസം ഗഹേത്വാ വീമംസനത്ഥായ ഏകസ്സ ബന്ധനാഗാരേ ഠപിതസ്സ വജ്ഝചോരസ്സ ഖാദിതും അദാസി. സോ തം ഖാദിത്വാ "ദേവ, മയാ ഏവരൂപം ന ഖാദിതപുബ്ബം, ദിബ്ബമിദം മഞ്ഞേ അമ്ബഫല"ന്തി ആഹ. രാജാ പുനപി തസ്സ ഏകം ഖണ്ഡം അദാസി. സോ തം ഖാദിത്വാ വിഗതവലിതപലിതോ അതിവിയ മനോഹരരൂപോ യോബ്ബനേ ഠിതോ വിയ അഹോസി. തം ദിസ്വാ രാജാ അച്ഛരിയബ്ഭുതജാതോ തം അമ്ബഫലം പരിഭുഞ്ജിത്വാ സരീരേ വിസേസം ലഭിത്വാ മനുസ്സേ പുച്ഛി - "കത്ഥ ഏവരൂപാനി ദിബ്ബഅമ്ബഫലാനി സംവിജ്ജന്തീ"തി? മനുസ്സാ ഏവമാഹംസു - "ഹിമവന്തേ കിര, ദേവ, പബ്ബതരാജേ"തി. "സക്കാ പന താനി ആനേതു"ന്തി? "വനചരകാ, ദേവ, ജാനന്തീ"തി.

രാജാ വനചരകേ പക്കോസാപേത്വാ തേസം തമത്ഥം ആചിക്ഖിത്വാ തേഹി സമ്മന്തേത്വാ ദിന്നസ്സ ഏകസ്സ വനചരകസ്സ സഹസ്സം ദത്വാ തം വിസ്സജ്ജേസി - "ഗച്ഛ , സീഘം തം മേ അമ്ബഫലം ആനേഹീ"തി. സോ തം കഹാപണസഹസ്സം പുത്തദാരസ്സ ദത്വാ പാഥേയ്യം ഗഹേത്വാ പടിഗങ്ഗം കണ്ണമുണ്ഡദഹാഭിമുഖോ ഗന്ത്വാ മനുസ്സപഥം അതിക്കമിത്വാ കണ്ണമുണ്ഡദഹതോ ഓരം സട്ഠിയോജനപ്പമാണേ പദേസേ ഏകം താപസം ദിസ്വാ തേന ആചിക്ഖിതമഗ്ഗേന ഗച്ഛന്തോ പുന തിംസയോജനപ്പമാണേ പദേസേ ഏകം താപസം ദിസ്വാ, തേന ആചിക്ഖിതമഗ്ഗേന ഗച്ഛന്തോ പുന പന്നരസയോജനപ്പമാണേ ഠാനേ അഞ്ഞം താപസം ദിസ്വാ, തസ്സ അത്തനോ ആഗമനകാരണം കഥേസി. താപസോ തം അനുസാസി - "ഇതോ പട്ഠായ ഇമം മഹാഗങ്ഗം പഹായ ഇമം ഖുദ്ദകനദിം നിസ്സായ പടിസോതം ഗച്ഛന്തോ യദാ പബ്ബതവിവരം പസ്സസി, തദാ രത്തിയം ഉക്കം ഗഹേത്വാ പവിസേയ്യാസി. അയഞ്ച നദീ രത്തിയം നപ്പവത്തതി, തേന തേ ഗമനയോഗ്ഗാ ഹോതി, കതിപയയോജനാതിക്കമേന തേ അമ്ബേ പസ്സിസ്സസീ"തി. സോ തഥാ കത്വാ

ഉദയന്തേ സൂരിയേ വിവിധരതനരംസിജാലപജ്ജോതിതഭൂമിഭാഗം ഫലഭാരാവനതസാഖാവിതാനതരുഗണോപസോഭിതം നാനാവിധവിഹങ്ഗഗണൂപകൂജിതം അതിവിയ മനോഹരം അമ്ബവനം സമ്പാപുണി.

അഥ നം താ അമനുസ്സിത്ഥിയോ ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ “എസ മമ പരിഗ്ഗഹോ, എസ മമ പരിഗ്ഗഹോ”തി ഉപധാവിംസു. സോ പന താഹി സദ്ധിം തത്ഥ ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവിതും യോഗ്ഗസ്സ പുഞ്ഞകമ്മസ്സ അകതത്താ താ ദിസ്വാവ ഭീതോ വിരവന്തോ പലായിത്വാ അനുക്കമേന ബാരാണസിം പത്വാ തം പവത്തിം രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ തം സുത്വാ താ ഇത്ഥിയോ ദട്ഠും അമ്ബഫലാനി ച പരിഭുഞ്ജിതും സഞ്ജാതാഭിലാസോ രജ്ജഭാരം അമച്ചേസു ആരോപേത്വാ മിഗവാപദേസേന സന്നദ്ധധനുകലാപോ ഖഗ്ഗം ബന്ധിത്വാ കതിപയമനുസ്സപരിവാരോ തേനേവ വനചരകേന ദസ്സിതമഗ്ഗേന ഗന്ത്വാ കതിപയയോജനന്തരേ ഠാനേ മനുസ്സേപി ഠപേത്വാ വനചരകമേവ ഗഹേത്വാ അനുക്കമേന ഗന്ത്വാ തമ്പി തതോ നിവത്താപേത്വാ ഉദയന്തേ ദിവാകരേ അമ്ബവനം പാവിസി. അഥ നം താ ഇത്ഥിയോ അഭിനവഉപ്പന്നമിവ ദേവപുത്തം ദിസ്വാ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ “രാജാ”തി ഞത്വാ സഞ്ജാതസിനേഹബഹുമാനാ സക്കച്ചം ന്ഹാപേത്വാ ദിബ്ബേഹി വത്ഥാലങ്കാരമാലാഗന്ധവിലേപനേഹി സുമണ്ഡിതപസാധിതം കത്വാ വിമാനം ആരോപേത്വാ നാനഗ്ഗരസം ദിബ്ബഭോജനം ഭോജേത്വാ തസ്സ ഇച്ഛാനുരൂപം പയിരുപാസിംസു.

അഥ ദിയഡ്ഢവസ്സസതേ അതിക്കന്തേ രാജാ അഡ്ഢരത്തിസമയേ ഉട്ഠഹിത്വാ നിസിന്നോ തം അതിചാരിനിം പേതിം പോക്ഖരണിതീരം ഗച്ഛന്തിം ദിസ്വാ “കിം നു ഖോ എസാ ഇമായ വേലായ ഗച്ഛതീ”തി വീമംസിതുകാമോ അനുബന്ധി. അഥ നം തത്ഥ ഗതം സുനഖേന ഖജ്ജമാനം ദിസ്വാ “കിം നു ഖോ ഇദ”ന്തി അജാനന്തോ തയോ ച ദിവസേ വീമംസിത്വാ “എസോ എതിസ്സാ പച്ചാമിത്തോ ഭവിസ്സതീ”തി നിസിതേന ഉസുനാ വിജ്ഝിത്വാ ജീവിതാ വോരോപേത്വാ തഞ്ച ഇത്ഥിം പോഥേത്വാ പോക്ഖരണിം ഓതാരേത്വാ പടിലദ്ധപുരിമരൂപം ദിസ്വാ -

൧൮൮. “സോണ്ണസോപാനഫലകാ , സോണ്ണവാലുകസന്ഥതാ;
തത്ഥ സോഗന്ധിയാ വഗ്ഗൂ, സുചിഗന്ധാ മനോരമാ.

൧൮൯. “നാനാരുക്ഖേഹി സഞ്ഛന്നാ, നാനാഗന്ധസമേരിതാ;
നാനാപദുമസഞ്ഛന്നാ, പുണ്ഡരീകസമോതതാ.

൧൯൦. “സുരഭിം സമ്പവായന്തി, മനുഞ്ഞാ മാലുതേരിതാ;
ഹംസകോഞ്ചാഭിരുദാ ച, ചക്കവക്കാഭികൂജിതാ.

൧൯൧. “നാനാദിജഗണാകിണ്ണാ, നാനാസരഗണായുതാ;
നാനാഫലധരാ രുക്ഖാ, നാനാപുപ്ഫധരാ വനാ.

൧൯൨. “ന മനുസ്സേസു ഈദിസം, നഗരം യാദിസം ഇദം;
പാസാദാ ബഹുകാ തുയ്ഹം, സോവണ്ണരൂപിയാമയാ;
ദദ്ദല്ലമാനാ ആഭേന്തി, സമന്താ ചതുരോ ദിസാ.

൧൯൩. “പഞ്ച ദാസിസതാ തുയ്ഹം, യാ തേമാ പരിചാരികാ;

താ കമ്ബുകായൂരധരാ, കഞ്ചനാവേളഭൂസിതാ.

൧൩൪. “പല്ലങ്കാ ബഹുകാ തുയ്ഹം, സോവണ്ണരൂപിയാമയാ;
കദലിമിഗസഞ്ഛന്നാ, സജ്ജാ ഗോനകസന്ഥതാ.

൧൩൫. “യത്ഥ തുവം വാസൂപഗതാ, സബ്ബകാമസമിദ്ധിനീ;
സമ്പത്തായഡ്ഢരത്തായ, തതോ ഉട്ഠായ ഗച്ഛസി.

൧൩൬. “ഉയ്യാനഭൂമിം ഗന്ത്വാന, പോക്ഖരഞ്ഞാ സമന്തതോ;
തസ്സാ തീരേ തുവം ഠാസി, ഹരിതേ സദ്ദലേ സുഭേ.

൧൩൭. “തതോ തേ കണ്ണമുണ്ഡോ സുനഖോ, അങ്ഗമങ്ഗാനി ഖാദതി;
യദാ ച ഖായിതാ ആസി, അട്ഠിസങ്ഖലികാ കതാ;
ഓഗാഹസി പോക്ഖരണിം, ഹോതി കായോ യഥാ പുരേ.

൧൩൮. “തതോ ത്വം അങ്ഗപച്ചങ്ഗീ, സുചാരു പിയദസ്സനാ;
വത്ഥേന പാരുപിത്വാന, ആയാസി മമ സന്തികം.

൧൩൯. “കിം നു കായേന വാചായ, മനസാ ദുക്കടം കതം;
കിസ്സകമ്മവിപാകേന, കണ്ണമുണ്ഡോ സുനഖോ തവ;
അങ്ഗമങ്ഗാനി ഖാദതീ”തി. -

ദ്വാദസഹി ഗാഥാഹി തം തസ്സ പവത്തിം പടിപുച്ഛി.

൧൨൮. തത്ഥ **സോണ്ണസോപാനഫലകാ**തി സുവണ്ണമയസോപാനഫലകാ. **സോണ്ണവാലുകസന്ഥതാ**തി സമന്തതോ സുവണ്ണമയാഹി വാലുകാഹി സന്ഥതാ. **തത്ഥാ**തി പോക്ഖരണിയം. **സോഗന്ധിയാ**തി സോഗന്ധികാ. **വഗ്ഗൂ**തി സുന്ദരാ രുചിരാ. **സുചിഗന്ധാ**തി മനുഞ്ഞഗന്ധാ.

൧൨൯. **നാനാഗന്ധസമേരിതാ**തി നാനാവിധസുരഭിഗന്ധവസേന ഗന്ധവായുനാ സമന്തതോ ഏരിതാ. **നാനാപദുമസഞ്ഛന്നാ**തി നാനാവിധരത്തപദുമസഞ്ഛാദിതസലിലതലാ. **പുണ്ഡരീകസമോതതാ**തി സേതപദുമേഹി ച സമോകിണ്ണാ.

൧൩൦. **സുരഭിം സമ്പവായന്തീ**തി സമ്മദേവ സുഗന്ധം വായതി പോക്ഖരണീതി അധിപ്പായോ. **ഹംസകോഞ്ചാഭിരുദാ**തി ഹംസേഹി ച കോഞ്ചേഹി ച അഭിനാദിതാ.

൧൩൧. **നാനാദിജഗണാകിണ്ണാ**തി നാനാദിജഗണാകിണ്ണാ. **നാനാസരഗണായുതാ**തി നാനാവിധവിഹങ്ഗമാഭിരുദസമൂഹയുത്താ. **നാനാഫലധരാ**തി നാനാവിധഫലധാരിനോ സബ്ബകാലം വിവിധഫലഭാരനമിതസാഖത്താ. **നാനാപുപ്ഫധരാ വനാ**തി നാനാവിധസുരഭികുസുമദായികാനി വനാനീതി അത്ഥോ. ലിങ്ഗവിപല്ലാസേന ഹി “വനാ”തി വുത്തം.

൧൩൨. **ന മനുസ്സേസു ഈദിസം നഗര**ന്തി യാദിസം തവ ഇദം നഗരം, ഈദിസം മനുസ്സേസു നത്ഥി, മനുസ്സലോകേ ന ഉപലബ്ഭതീതി അത്ഥോ. **രൂപിയമയാ**തി രജതമയാ. **ദദ്ദല്ലമാനാ**തി അതിവിയ വിരോചമാനാ. **ആഭേന്തീ**തി സോഭയന്തി. **സമന്താ ചതുരോ ദിസാ**തി സമന്തതോ ചതസ്സോപി ദിസായോ.

നഒന. **യാ തേമാ**തി യാ തേ ഇമാ. **പരിചാരികാ**തി വേയ്യാവച്ചകാരിനിയോ. **താ**തി താ പരിചാരികായോ. **കമ്ബുകായൂരധരാ**തി സങ്ഖവലയകായൂരവിഭൂസിതാ. **കഞ്ചനാവേളഭൂസിതാ**തി സുവണ്ണവടംസകസമലങ്കതകേസഹത്ഥാ.

നഒർ. **കദലിമിഗസഞ്ഛന്നാ**തി കദലിമിഗചമ്മപച്ചത്ഥരണത്ഥതാ. **സജ്ജാ**തി സജ്ജിതാ സയിതും യുത്തരൂപാ. **ഗോനകസന്ഥതാ**തി ദീഘലോമകേന കോജവേന സന്ഥതാ.

നഒ൧. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം പല്ലങ്കേ. **വാസൂപഗതാ**തി വാസം ഉപഗതാ, സയിതാതി അത്ഥോ. **സമ്പത്തായഡ്ഢരത്തായാ**തി അഡ്ഢരത്തിയാ ഉപഗതായ. **തതോ**തി പല്ലങ്കതോ.

നഒന്റ. **പോക്ഖരഞ്ഞാ**തി പോക്ഖരണിയാ. **ഹരിതേ**തി നീലേ. **സദ്ദലേ**തി തരുണതിണസഞ്ഛന്നേ. **സുഭേ**തി സുദ്ധേ. സുഭേതി വാ തസ്സാ ആലപനം. ഭദ്ദേ, സമന്തതോ ഹരിതേ സദ്ദലേ തസ്സാ പോക്ഖരണിയാ തീരേ ത്വം ഗന്ത്വാന ഠാസി തിട്ഠസീതി യോജനാ.

നഒ൭. **കണ്ണമുണ്ഡോ**തി ഖണ്ഡിതകണ്ണോ ഛിന്നകണ്ണോ. **ഖായിതാ ആസീ**തി ഖാദിതാ അഹോസി. **അട്ഠിസങ്ഖലികാ കതാ**തി അട്ഠിസങ്ഖലികമത്താ കതാ. **യഥാ പുരേ**തി സുനഖേന ഖാദനതോ പുബ്ബേ വിയ.

നഒ൮. **തതോ**തി പോക്ഖരണിം ഓഗാഹനതോ പച്ഛാ. **അങ്ഗപച്ചങ്ഗീ**തി പരിപുണ്ണസബ്ബങ്ഗപച്ചങ്ഗവതീ. **സുചാരൂ**തി സുട്ഠു മനോരമാ. **പിയദസ്സനാ**തി ദസ്സനീയാ. **ആയാസീ**തി ആഗച്ഛസി.

ഏവം തേന രഞ്ഞാ പുച്ഛിതാ സാ പേതീ ആദിതോ പട്ഠായ അത്തനോ പവത്തിം തസ്സ കഥേന്തീ -

നന്റ൯. “കിമിലായം ഗഹപതി, സദ്ധോ ആസി ഉപാസകോ;
തസ്സാഹം ഭരിയാ ആസിം, ദുസ്സീലാ അതിചാരിനീ.

നന്റ൦. “സോ മം അതിചരമാനായ, സാമികോ ഏതദബ്രവി;
‘നേതം തം ഛന്നം പതിരൂപം, യം ത്വം അതിചരാസി മം’.

നന്റ൧. “സാഹം ഘോരഞ്ച സപഥം, മുസാവാദഞ്ച ഭാസിസം;
‘നാഹം തം അതിചരാമി, കായേന ഉദ ചേതസാ.

നന്റ൨. “‘സചാഹം തം അതിചരാമി, കായേന ഉദ ചേതസാ;
കണ്ണമുണ്ഡോയം സുനഖോ, അങ്ഗമങ്ഗാനി ഖാദതു’.

നന്റ൩. “തസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകം, മുസാവാദസ്സ ചൂഭയം;
സത്തേവ വസ്സസതാനി, അനുഭൂതം യതോ ഹി മേ;
കണ്ണമുണ്ഡോ ച സുനഖോ, അങ്ഗമങ്ഗാനി ഖാദതീ”തി. - പഞ്ച ഗാഥാ ആഹ;

നന്റ൦-൩. തത്ഥ **കിമിലായ**ന്തി ഏവംനാമകേ നഗരേ. **അതിചാരിനീ**തി ഭരിയാ ഹി പതിം അതിക്കമ്മ ചരണതോ “അതിചാരിനീ”തി വുച്ചതി.

അതിചരമാനായ മയി സോ സാമികോ മം ഏതദബ്രവീതി യോജനാ. **നേതം ഛന്ന**ന്തിആദി വുത്താകാരദസ്സനം. തത്ഥ **നേതം ഛന്ന**ന്തി ന ഏതം യുത്തം. **ന പതിരൂപ**ന്തി തസ്സേവ വേവചനം. **യ**ന്തി കിരിയാപരാമസനം. **അതിചരാസീ**തി അതിചരസി, അയമേവ വാ പാഠോ. യം മം ത്വം അതിചരസി, തത്ഥ യം അതിചരണം, നേതം ഛന്നം നേതം പതിരൂപന്തി അത്ഥോ.

ന്നൃവ-ർ. ഘോരന്തി ദാരുണം. **സപഥ**ന്തി സപനം. **ഭാസിസ**ന്തി അഭാസിം. **സചാഹ**ന്തി സചേ അഹം. **ത**ന്തി ത്വം. **തസ്സ കമ്മസ്സാ**തി തസ്സ പാപകമ്മസ്സ ദുസ്സീല്യകമ്മസ്സ. **മുസാവാദസ്സ ചാ**തി “നാഹം തം അതിചരാമീ”തി വുത്തമുസാവാദസ്സ ച. **ഉഭയ**ന്തി ഉഭയസ്സ വിപാകം. **അനുഭൂത**ന്തി അനുഭൂയമാനം മയാതി അത്ഥോ. **യതോ**തി യതോ പാപകമ്മതോ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ തേന അത്തനോ കതം ഉപകാരം കിത്തേന്തീ -

ന്നൃ. “ത്വഞ്ച ദേവ ബഹുകാരോ, അത്ഥായ മേ ഇധാഗതോ;
സുമുത്താഹം കണ്ണമുണ്ഡസ്സ, അസോകാ അകുതോഭയാ.

ന്നൃ. “താഹം ദേവ നമസ്സാമി, യാചാമി പഞ്ജലീകതാ;
ഭുഞ്ജ അമാനുസേ കാമേ, രമ ദേവ മയാ സഹാ”തി. -

ദ്വേ ഗാഥാ ആഹ. തത്ഥ **ദേവാ**തി രാജാനം ആലപതി. **കണ്ണമുണ്ഡസ്സാ**തി കണ്ണമുണ്ഡതോ. നിസ്സക്കേ ഹി ഇദം സാമിവചനം. അഥ രാജാ തത്ഥ വാസേന നിബ്ബിന്നമാനസോ ഗമനജ്ഝാസയം പകാസേസി. തം സുത്വാ പേതീ രഞ്ഞോ പടിബദ്ധചിത്താ തത്ഥേവസ്സ വാസം യാചന്തീ **“താഹം, ദേവ, നമസ്സാമീ”**തി ഗാഥമാഹ.

പുന രാജാ ഏകംസേന നഗരം ഗന്തുകാമോവ ഹുത്വാ അത്തനോ അജ്ഝാസയം പവേദേന്തോ -

ന്നൃ. “ഭുത്താ അമാനുസാ കാമാ, രമിതോമ്ഹി തയാ സഹ;
താഹം സുഭഗേ യാചാമി, ഖിപ്പം പടിനയാഹി മ”ന്തി. -

ഓസാനഗാഥമാഹ. തത്ഥ **താഹ**ന്തി തം അഹം. **സുഭഗേ**തി സുഭഗയുത്തേ. **പടിനയാഹി മ**ന്തി മയ്ഹം നഗരമേവ മം പടിനേഹി. സേസം സബ്ബത്ഥ പാകടമേവ.

അഥ സാ വിമാനപേതീ രഞ്ഞോ വചനം സുത്വാ വിയോഗം അസഹമാനാ സോകാതുരതായ ബ്യാകുലഹദയാ വേധമാനസരീരാ നാനാവിധേഹി ഉപായേഹി ആയാചിത്വാപി തം തത്ഥ വാസേതും അസക്കോന്തീ ബഹൂഹി മഹാരഹേഹി രതനേഹി സദ്ധിം രാജാനം നഗരം നേത്വാ പാസാദം ആരോപേത്വാ കന്ദിത്വാ പരിദേവിത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ ഗതാ. രാജാ പന തം ദിസ്വാ സഞ്ജാതസംവേഗോ ദാനാദീനി പുഞ്ഞകമ്മാനി കത്വാ സഗ്ഗപരായണോ അഹോസി. അഥ അമ്ഹാകം ഭഗവതി ലോകേ ഉപ്പജ്ജിത്വാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കേ അനുക്കമേന സാവത്ഥിയം വിഹരന്തേ ഏകദിവസം ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ പബ്ബതചാരികം ചരമാനോ തം ഇത്ഥിം സപരിവാരം ദിസ്വാ തായ കതകമ്മം പുച്ഛി. സാ ആദിതോ പട്ഠായ സബ്ബം ഥേരസ്സ കഥേസി. ഥേരോ താസം ധമ്മം ദേസേസി. തം പവത്തിം ഥേരോ

ഭഗവതോ ആരോചേസി. ഭഗവാ തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേസി. മഹാജനോ പടിലദ്ധസംവേഗോ പാപതോ ഓരമിത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞകമ്മാനി കത്വാ സഗ്ഗപരായണോ അഹോസീതി.

കണ്ണമുണ്ഡപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൩. ഉബ്ബരിപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

അഹു രാജാ ബ്രഹ്മദത്തോതി ഇദം ഉബ്ബരിപേതവത്ഥും സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ഉപാസികം ആരബ്ഭ കഥേസി . സാവത്ഥിയം കിര അഞ്ഞതരായ ഉപാസികായ സാമികോ കാലമകാസി. സാ പതിവിയോഗദുക്ഖാതുരാ സോചന്തീ ആളാഹനം ഗന്ത്വാ രോദതി. ഭഗവാ തസ്സാ സോതാപത്തിഫലസ്സ ഉപനിസ്സയസമ്പത്തിം ദിസ്വാ കരുണായ സഞ്ചോദിതമാനസോ ഹുത്വാ തസ്സാ ഗേഹം ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. ഉപാസികാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. അഥ നം സത്ഥാ ''കിം, ഉപാസികേ, സോചസീ''തി വത്വാ ''ആമ, ഭഗവാ, പിയവിപ്പയോഗേന സോചാമീ''തി വുത്തേ തസ്സാ സോകം അപനേതുകാമോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ പഞ്ചാലരട്ഠേ കപിലനഗരേ ചൂളനീബ്രഹ്മദത്തോ നാമ രാജാ അഹോസി. സോ അഗതിഗമനം പഹായ അത്തനോ വിജിതേ പജായ ഹിതകരണനിരതോ ദസ രാജധമ്മേ അകോപേത്വാ രജ്ജം അനുസാസമാനോ കദാചി ''അത്തനോ രജ്ജേ കിം വദന്തീ''തി സോതുകാമോ തുന്നവായവേസം ഗഹേത്വാ ഏകോ അദുതിയോ നഗരതോ നിക്ഖമിത്വാ ഗാമതോ ഗാമം ജനപദതോ ജനപദം വിചരിത്വാ സബ്ബരജ്ജം അകണ്ടകം അനുപപീളം മനുസ്സേ സമ്മോദമാനേ അപാരുതഘരേ മഞ്ഞേ വിഹരന്തേ ദിസ്വാ സോമനസ്സജാതോ നിവത്തിത്വാ നഗരാഭിമുഖോ ആഗച്ഛന്തോ അഞ്ഞതരസ്മിം ഗാമേ ഏകിസ്സാ വിധവായ ദുഗ്ഗതിത്ഥിയാ ഗേഹം പാവിസി. സാ തം ദിസ്വാ ആഹ - ''കോ നു ത്വം, അയ്യോ, കുതോ വാ ആഗതോസീ''തി? ''അഹം തുന്നവായോ, ഭദ്ദേ, ഭതിയാ തുന്നവായകമ്മം കരോന്തോ വിചരാമി. യദി തുമ്ഹാകം തുന്നവായകമ്മം അത്ഥി, ഭത്തഞ്ച വേതനഞ്ച ദേഥ, തുമ്ഹാകമ്പി കമ്മം കരോമീ''തി. ''നത്ഥമ്ഹാകം കമ്മം ഭത്തവേതനം വാ, അഞ്ഞേസം കരോഹി, അയ്യാ''തി. സോ തത്ഥ കതിപാഹം വസന്തോ ധഞ്ഞപുഞ്ഞലക്ഖണസമ്പന്നം തസ്സാ ധീതരം ദിസ്വാ മാതരം ആഹ - ''അയം ദാരികാ കിം കേനചി കതപരിഗ്ഗഹാ, ഉദാഹു അകതപരിഗ്ഗഹാ. സചേ പന കേനചി അകതപരിഗ്ഗഹാ, ഇമം മയ്ഹം ദേഥ, അഹം തുമ്ഹാകം സുഖേന ജീവനൂപായം കാതും സമത്ഥോ''തി. ''സാധു, അയ്യാ''തി സാ തസ്സ തം അദാസി.

സോ തായ സദ്ധിം കതിപാഹം വസിത്വാ തസ്സാ കഹാപണസഹസ്സം ദത്വാ ''അഹം കതിപാഹേനേവ നിവത്തിസ്സാമി. ഭദ്ദേ , ത്വം മാ ഉക്കണ്ഠസീ''തി വത്വാ അത്തനോ നഗരം ഗന്ത്വാ, നഗരസ്സ ച തസ്സ ഗാമസ്സ ച അന്തരേ മഗ്ഗം സമം കാരാപേത്വാ അലങ്കാരാപേത്വാ മഹതാ രാജാനുഭാവേന തത്ഥ ഗന്ത്വാ തം ദാരികം കഹാപണരാസിമ്ഹി ഠപേത്വാ സുവണ്ണരജതകലസേഹി ന്ഹാപേത്വാ ''ഉബ്ബരീ''തി നാമം കാരാപേത്വാ അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ ഠപേത്വാ തഞ്ച ഗാമം തസ്സാ ഞാതീനം ദത്വാ മഹതാ രാജാനുഭാവേന തം നഗരം ആനേത്വാ തായ സദ്ധിം അഭിരമമാനോ യാവജീവം രജ്ജസുഖം അനുഭവിത്വാ

ആയുപരിയോസാനേ കാലമകാസി. കാലകതേ ച തസ്മിം, കതേ ച സരീരകിച്ചേ ഉബ്ബരീ പതിവിയോഗേന സോകസല്ലസമപ്പിതഹദയാ ആളാഹനം ഗന്ത്വാ ബഹൂ ദിവസേ ഗന്ധപുപ്ഫാദീഹി പൂജേത്വാ രഞ്ഞോ ഗുണേ കിത്തേത്വാ ഉമ്മാദപ്പത്താ വിയ കന്ദന്തീ പരിദേവന്തീ ആളാഹനം പദക്ഖിണം കരോതി.

തേന ച സമയേന അമ്ഹാകം ഭഗവാ ബോധിസത്തഭൂതോ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അധിഗതജ്ഝാനാഭിഞ്ഞോ ഹിമവന്തസ്സ സാമന്താ അഞ്ഞതരസ്മിം അരഞ്ഞായതനേ വിഹരന്തോ സോകസല്ലസമപ്പിതം ഉബ്ബരിം ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ ദിസ്വാ ആകാസേന ആഗന്ത്വാ ദിസ്സമാനരൂപോ ആകാസേ ഠത്വാ തത്ഥ ഠിതേ മനുസ്സേ പുച്ഛി - ''കസ്സിദം ആളാഹനം, കസ്സത്ഥായ ചായം ഇത്ഥീ 'ബ്രഹ്മദത്ത, ബ്രഹ്മദത്താ'തി കന്ദന്തീ പരിദേവതീ''തി. തം സുത്വാ മനുസ്സാ ''ബ്രഹ്മദത്തോ നാമ പഞ്ചാലാനം രാജാ, സോ ആയുപരിയോസാനേ കാലമകാസി, തസ്സിദം ആളാഹനം, തസ്സ അയം അഗ്ഗമഹേസീ ഉബ്ബരീ നാമ 'ബ്രഹ്മദത്ത, ബ്രഹ്മദത്താ'തി തസ്സ നാമം ഗഹേത്വാ കന്ദന്തീ പരിദേവതീ''തി ആഹംസു. തമത്ഥം ദീപേന്താ സങ്ഗീതികാരാ -

നന്ന്വ. ''അഹു രാജാ ബ്രഹ്മദത്തോ, പഞ്ചാലാനം രഥേസഭോ;
അഹോരത്താനമച്ചയാ, രാജാ കാലമക്രുബ്ബഥ.

നന്ൻ. ''തസ്സ ആളാഹനം ഗന്ത്വാ, ഭരിയാ കന്ദതി ഉബ്ബരി;
ബ്രഹ്മദത്തം അപസ്സന്തീ, ബ്രഹ്മദത്താതി കന്ദതി.

ന൭ം. ''ഇസി ച തത്ഥ ആഗച്ഛി, സമ്പന്നചരണോ മുനി;
സോ ച തത്ഥ അപുച്ഛിത്ഥ, യേ തത്ഥ സു സമാഗതാ.

ന൭൧. '''കസ്സ ഇദം ആളാഹനം, നാനാഗന്ധസമേരിതം;
കസ്സായം കന്ദതി ഭരിയാ, ഇതോ ദൂരഗതം പതിം;
ബ്രഹ്മദത്തം അപസ്സന്തീ, ബ്രഹ്മദത്താതി കന്ദതി'.

ന൭൨. ''തേ ച തത്ഥ വിയാകംസു, യേ തത്ഥ സു സമാഗതാ;
ബ്രഹ്മദത്തസ്സ ഭദ്ദന്തേ, ബ്രഹ്മദത്തസ്സ മാരിസ.

ന൭൩. ''തസ്സ ഇദം ആളാഹനം, നാനാഗന്ധസമേരിതം;
തസ്സായം കന്ദതി ഭരിയാ, ഇതോ ദൂരഗതം പതിം;
ബ്രഹ്മദത്തം അപസ്സന്തീ, ബ്രഹ്മദത്താതി കന്ദതീ''തി. - ഛ ഗാഥാ ഠപേസും;

നന്ന്വ-ൻ. തത്ഥ **അഹൂ**തി അഹോസി. **പഞ്ചാലാന**ന്തി പഞ്ചാലരട്ഠവാസീനം, പഞ്ചാലരട്ഠസ്സേവ വാ. ഏകോപി ഹി ജനപദോ ജനപദികാനം രാജകുമാരാനം വസേന രുള്ഹിയാ ''പഞ്ചാലാന''ന്തി ബഹുവചനേന നിദ്ദിസീയതി. **രഥേസഭോ**തി രഥേസു ഉസഭസദിസോ, മഹാരഥോതി അത്ഥോ. **തസ്സ ആളാഹന**ന്തി തസ്സ രഞ്ഞോ സരീരസ്സ ദഡ്ഢട്ഠാനം.

ന൭ം. **ഇസീ**തി ഝാനാദീനം ഗുണാനം ഏസനട്ഠേന ഇസി. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം ഉബ്ബരിയാ ഠിതട്ഠാനേ, സുസാനേതി അത്ഥോ. **ആഗച്ഛീ**തി അഗമാസി. **സമ്പന്നചരണോ**തി സീലസമ്പദാ, ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരതാ, ഭോജനേ

മത്തഞ്ഞുതാ, ജാഗരിയാനുയോഗോ, സദ്ധാദയോ സത്ത സദ്ധമ്മാ, ചത്താരി രൂപാവചരഝാനാനീതി ഇമേഹി പന്നരസഹി ചരണസങ്ഖാതേഹി ഗുണേഹി സമ്പന്നോ സമന്നാഗതോ, ചരണസമ്പന്നോതി അത്ഥോ. **മുനീ**തി അത്തഹിതഞ്ച പരഹിതഞ്ച മുനാതി ജാനാതീതി മുനി. **സോ ച തത്ഥ അപുച്ഛിത്ഥാ**തി സോ തസ്മിം ഠാനേ ഠിതേ ജനേ പടിപുച്ഛി. **യേ തത്ഥ സു സമാഗതാ**തി യേ മനുസ്സാ തത്ഥ സുസാനേ സമാഗതാ. **സൂ**തി നിപാതമത്തം. ‘‘യേ തത്ഥാസും സമാഗതാ’’തി വാ പാഠോ. **ആസുന്തി** അഹേസുന്തി അത്ഥോ.

൩൭൫. നാനാഗന്ധസമേരിതന്തി നാനാവിധേഹി ഗന്ധേഹി സമന്തതോ ഏരിതം ഉപവാസിതം. **ഇതോതി** മനുസ്സലോകതോ. **ദൂരഗതന്തി** പരലോകം ഗതത്താ വദതി. **ബ്രഹ്മദത്താതി കന്ദതീ**തി ബ്രഹ്മദത്താതി ഏവം നാമസംകിത്തനം കത്വാ പരിദേവനവസേന അവ്ഹായതി.

൩൭൬-൩. ബ്രഹ്മദത്തസ്സ ഭദ്ദന്തേ, ബ്രഹ്മദത്തസ്സ മാരിസാതി മാരിസ, നിരാമയകായചിത്ത മഹാമുനി ബ്രഹ്മദത്തസ്സ രഞ്ഞോ ഇദം ആളാഹനം, തസ്സേവ ബ്രഹ്മദത്തസ്സ രഞ്ഞോ അയം ഭരിയാ, ഭദ്ദം തേ തസ്സ ച ബ്രഹ്മദത്തസ്സ ഭദ്ദം ഹോതു, താദിസാനം മഹേസീനം ഹിതാനുചിന്തനേന പരലോകേ ഠിതാനമ്പി ഹിതസുഖം ഹോതിയേവാതി അധിപ്പായോ.

അഥ സോ താപസോ തേസം വചനം സുത്വാ അനുകമ്പം ഉപാദായ ഉബ്ബരിയാ സന്തികം ഗന്ത്വാ തസ്സാ സോകവിനോദനത്ഥം -

൩൭൮. ‘‘ഛളാസീതിസഹസ്സാനി, ബ്രഹ്മദത്തസ്സനാമകാ;
ഇമസ്മിം ആളാഹനേ ദഡ്ഢാ, തേസം കമനുസോചസീ’’തി. -

ഗാഥമാഹ . തത്ഥ **ഛളാസീതിസഹസ്സാനീ**തി ഛസഹസ്സാധികഅസീതിസഹസ്സസങ്ഖാ. **ബ്രഹ്മദത്തസ്സനാമകാ**തി ബ്രഹ്മദത്തോതി ഏവംനാമകാ. **തേസം കമനുസോചസീ**തി തേസം ഛളാസീതിസഹസ്സസങ്ഖാതാനം ബ്രഹ്മദത്താനം കതമം ബ്രഹ്മദത്തം ത്വം അനുസോചസി, കതമം പടിച്ച തേ സോകോ ഉപ്പന്നോതി പുച്ഛി.

ഏവം പന തേന ഇസിനാ പുച്ഛിതാ ഉബ്ബരീ അത്തനാ അധിപ്പേതം ബ്രഹ്മദത്തം ആചിക്ഖന്തീ -

൩൭൯. ‘‘യോ രാജാ ചൂളനീപുത്തോ, പഞ്ചാലാനം രഥേസഭോ;
തം ഭന്തേ അനുസോചാമി, ഭത്താരം സബ്ബകാമദ’’ന്തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **ചൂളനീപുത്തോ**തി ഏവംനാമസ്സ രഞ്ഞോ പുത്തോ. **സബ്ബകാമദന്തി** മയ്ഹം സബ്ബസ്സ ഇച്ഛിതിച്ഛിതസ്സ ദാതാരം, സബ്ബേസം വാ സത്താനം ഇച്ഛിതദായകം.

ഏവം ഉബ്ബരിയാ വുത്തേ പുന താപസോ -

൩൮൦. ‘‘സബ്ബേവാഹേസും രാജാനോ, ബ്രഹ്മദത്തസ്സനാമകാ;
സബ്ബേവ ചൂളനീപുത്താ, പഞ്ചാലാനം രഥേസഭാ.

൩൮൧. ‘‘സബ്ബേസം അനുപുബ്ബേന, മഹേസിത്തമകാരയി;

കസ്മാ പുരിമകേ ഹിത്വാ, പച്ഛിമം അനുസോചസീ”തി. -
ഗാഥാദ്വയമാഹ;

൩൭൬. തത്ഥ **സബ്ബേവാഹേസു**ന്തി സബ്ബേവ തേ ഛളാസീതിസഹസ്സസങ്ഖാ രാജാനോ ബ്രഹ്മദത്തസ്സ നാമകാ ചൂളനീപുത്താ പഞ്ചാലാനം രഥേസഭാവ അഹേസും. ഇമേ രാജഭാവാദയോ വിസേസാ തേസു ഏകസ്സാപി നാഹേസും.

൩൭൭. **മഹേസിത്തമകാരയീ**തി ത്വഞ്ച തേസം സബ്ബേസമ്പി അനുപുബ്ബേന അഗ്ഗമഹേസിഭാവം അകാസി, അനുപ്പത്താതി അത്ഥോ. **കസ്മാ**തി ഗുണതോ ച സാമികഭാവതോ ച അവിസിട്ഠേസു ഏത്തകേസു ജനേസു പുരിമകേ രാജാനോ പഹായ പച്ഛിമം ഏകംമേവ കസ്മാ കേന കാരണേന അനുസോചസീതി പുച്ഛി.

തം സുത്വാ ഉബ്ബരീ സംവേഗജാതാ പുന താപസം -

൩൭൮. “ആതുമേ ഇത്ഥിഭൂതായ, ദീഘരത്തായ മാരിസ;
യസ്സാ മേ ഇത്ഥിഭൂതായ, സംസാരേ ബഹുഭാസസീ”തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **ആതുമേ**തി അത്തനി. **ഇത്ഥിഭൂതായാ**തി ഇത്ഥിഭാവം ഉപഗതായ. **ദീഘരത്തായാ**തി ദീഘരത്തം. അയഞ്ഹേത്ഥ അധിപ്പായോ - ഇത്ഥിഭൂതായ അത്തനി സബ്ബകാലം ഇത്ഥീയേവ ഹോതി, ഉദാഹു പുരിസഭാവമ്പി ഉപഗച്ഛതീതി. **യസ്സാ മേ ഇത്ഥിഭൂതായാ**തി യസ്സാ മയ്ഹം ഇത്ഥിഭൂതായ ഏവം താവ ബഹുസംസാരേ മഹേസിഭാവം മഹാമുനി ത്വം ഭാസസി കഥേസീതി അത്ഥോ. “ആഹു മേ ഇത്ഥിഭൂതായാ”തി വാ പാഠോ. തത്ഥ **ആ**തി അനുസ്സരണത്ഥേ നിപാതോ. **ആഹു മേ**തി സയം അനുസ്സരിതം അഞ്ഞാതമിദം മയാ, ഇത്ഥിഭൂതായ ഇത്ഥിഭാവം ഉപഗതായ ഏവം മയ്ഹം ഏത്തകം കാലം അപരാപരുപ്പത്തി അഹോസി. കസ്മാ? യസ്മാ യസ്സാ മേ ഇത്ഥിഭൂതായ സബ്ബേസം അനുപുബ്ബേന മഹേസിത്തമകാരയി, കിം ത്വം, മഹാമുനി, സംസാരേ ബഹും ഭാസസീതി യോജനാ.

തം സുത്വാ താപസോ അയം നിയമോ സംസാരേ നത്ഥി “ഇത്ഥീ ഇത്ഥീയേവ ഹോതി, പുരിസോ പുരിസോ ഏവാ”തി ദസ്സേന്തോ -

൩൭൯. “അഹു ഇത്ഥീ അഹു പുരിസോ, പസുയോനിമ്പി ആഗമാ;
ഏവമേതം അതീതാനം, പരിയന്തോ ന ദിസ്സതീ”തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **അഹു ഇത്ഥീ അഹു പുരിസോ**തി ത്വം കദാചി ഇത്ഥീപി അഹോസി, കദാചി പുരിസോപി അഹോസി. ന കേവലം ഇത്ഥിപുരിസഭാവമേവ, അഥ ഖോ പസു യോനിമ്പി അഗമാസി, കദാചി പസുഭാവമ്പി അഗമാസി, തിരച്ഛാനയോനിമ്പി ഉപഗതാ അഹോസി. **ഏവമേതം അതീതാനം, പരിയന്തോ ന ദിസ്സതീ**തി ഏവം യഥാവുത്തം ഏതം ഇത്ഥിഭാവം പുരിസഭാവം തിരച്ഛാനാദിഭാവഞ്ച ഉപഗതാനം അതീതാനം അത്തഭാവാനം പരിയന്തോ ഞാണചക്ഖുനാ മഹതാ ഉസ്സാഹേന പസ്സന്താനമ്പി ന ദിസ്സതി. ന കേവലം തവേവ, അഥ ഖോ സബ്ബേസമ്പി സംസാരേ പരിബ്ഭമന്താനം സത്താനം അത്തഭാവസ്സ പരിയന്തോ ന ദിസ്സതേവ ന പഞ്ഞായതേവ. തേനാഹ ഭഗവാ -

“അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ, പുബ്ബാ കോടി ന പഞ്ഞായതി അവിജ്ജാനീവരണാനം സത്താനം തണ്ഹാസംയോജനാനം സന്ധാവതം സംസരത”ന്തി (സം॰ നി॰ ൨.൧൨൪).

ഏവം തേന താപസേന സംസാരസ്സ അപരിയന്തതം കമ്മസ്സകതഞ്ച വിഭാവേന്തേന ദേസിതം ധമ്മം സുത്വാ സംസാരേ സംവിഗ്ഗഹദയാ ധമ്മേ ച പസന്നമാനസാ വിഗതസോകസല്ലാ ഹുത്വാ അത്തനോ പസാദം സോകവിഗമനഞ്ച പകാസേന്തീ -

ൻവൃ൭. “ആദിത്തം വത മം സന്തം, ഘതസിത്തംവ പാവകം;
വാരിനാ വിയ ഓസിഞ്ചം, സബ്ബം നിബ്ബാപയേ ദരം.

ൻവൃ൮. “അബ്ബഹീ വത മേ സല്ലം, സോകം ഹദയനിസ്സിതം;
യോ മേ സോകപരേതായ, പതിസോകം അപാനുദി.

ൻവൃ൯. “സാഹം അബ്ബൂള്ഹസല്ലാസ്മി, സീതിഭൂതാസ്മി നിബ്ബുതാ;
ന സോചാമി ന രോദാമി, തവ സുത്വാ മഹാമുനീ”തി. -

തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി. താസം അത്ഥോ ഹേട്ഠാ വുത്തോയേവ.

ഇദാനി സംവിഗ്ഗഹദയായ ഉബ്ബരിയാ പടിപത്തിം ദസ്സേന്തോ സത്ഥാ -

ൻവൃൻ. “തസ്സ തം വചനം സുത്വാ, സമണസ്സ സുഭാസിതം;
പത്തചീവരമാദായ, പബ്ബജി അനഗാരിയം.

ൻവൃർ. “സാ ച പബ്ബജിതാ സന്താ, അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം;
മേത്തചിത്തം ആഭാവേസി, ബ്രഹ്മലോകൂപപത്തിയാ.

ൻവൃ൬. “ഗാമാ ഗാമം വിചരന്തീ, നിഗമേ രാജധാനിയോ;
ഉരുവേളാ നാമ സോ ഗാമോ, യത്ഥ കാലമക്രുബ്ബഥ.

ൻവൃന്ന. “മേത്തചിത്തം ആഭാവേത്വാ, ബ്രഹ്മലോകൂപപത്തിയാ;
ഇത്ഥിചിത്തം വിരാജേത്വാ, ബ്രഹ്മലോകൂപഗാ അഹൂ”തി. - ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി;

ൻവൃൻ-ർ. തത്ഥ **തസ്സാ**തി തസ്സ താപസസ്സ. **സുഭാസിത**ന്തി സുട്ഠു ഭാസിതം, ധമ്മന്തി അത്ഥോ. **പബ്ബജിതാ സന്താ**തി പബ്ബജ്ജം ഉപഗതാ സമാനാ, പബ്ബജിത്വാ വാ ഹുത്വാ സന്തകായവാചാ. **മേത്തചിത്ത**ന്തി മേത്താസഹഗതം ചിത്തം. ചിത്തസീസേന മേത്തജ്ഝാനം വദതി. **ബ്രഹ്മലോകൂപപത്തിയാ**തി തഞ്ച സാ മേത്തചിത്തം ഭാവേന്തീ ബ്രഹ്മലോകൂപപത്തിയാ അഭാവേസി, ന വിപസ്സനാപാദകാദിഅത്ഥം. അനുപ്പന്നേ ഹി ബുദ്ധേ ബ്രഹ്മവിഹാരാദികേ ഭാവേന്താ താപസപരിബ്ബാജകാ യാവദേവ ഭവസമ്പത്തിഅത്ഥമേവ ഭാവേസും.

ൻവൃ൬-ന്ന. **ഗാമാ ഗാമ**ന്തി ഗാമതോ അഞ്ഞം ഗാമം. **ആഭാവേത്വാ**തി വഡ്ഢേത്വാ ബ്രൂഹേത്വാ. **“അഭാവേത്വാ”**തി കേചി പഠന്തി, തേസം അ-കാരോ നിപാതമത്തം. **ഇത്ഥിചിത്തം വിരാജേത്വാ**തി ഇത്ഥിഭാവേ ചിത്തം അജ്ഝാസയം അഭിരുചിം വിരാജേത്വാ ഇത്ഥിഭാവേ വിരത്തചിത്താ ഹുത്വാ. **ബ്രഹ്മലോകൂപഗാ**തി പടിസന്ധിഗ്ഗഹണവസേന ബ്രഹ്മലോകം ഉപഗമനകാ അഹോസി. സേസം ഹേട്ഠാ വുത്തനയത്താ ഉത്താനമേവ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ തസ്സാ ഉപാസികായ സോകം വിനോദേത്വാ ഉപരി ചതുസച്ചദേസനം അകാസി. സച്ചപരിയോസാനേ സാ ഉപാസികാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. സമ്പത്തപരിസായ ച ദേസനാ സാത്ഥികാ അഹോസീതി.

ഉബ്ബരിപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഇതി ഖുദ്ദക-അട്ഠകഥായ പേതവത്ഥുസ്മിം

തേരസവത്ഥുപടിമണ്ഡിതസ്സ

ദുതിയസ്സ ഉബ്ബരിവഗ്ഗസ്സ അത്ഥസംവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ചൂളവഗ്ഗോ

൧. അഭിജ്ജമാനപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

അഭിജ്ജമാനേ വാരിമ്ഹീതി ഇദം സത്ഥരി വേളുവനേ വിഹരന്തേ അഞ്ഞതരം ലുദ്ദപേതം ആരബ്ഭ വുത്തം. ബാരാണസിയം കിര അപരദിസാഭാഗേ പാരഗങ്ഗായ വാസഭഗാമം അതിക്കമിത്വാ ചുന്ദട്ഠിലനാമകേ ഗാമേ ഏകോ ലുദ്ദകോ അഹോസി. സോ അരഞ്ഞേ മിഗേ വധിത്വാ വരമംസം അങ്ഗാരേ പചിത്വാ ഖാദിത്വാ അവസേസം പണ്ണപുടേ ബന്ധിത്വാ കാജേന ഗഹേത്വാ ഗാമം ആഗച്ഛതി. തം ബാലദാരകാ ഗാമദ്വാരേ ദിസ്വാ ''മംസം മേ ദേഹി, മംസം മേ ദേഹീ''തി ഹത്ഥേ പസാരേത്വാ ഉപധാവന്തി. സോ തേസം ഥോകം ഥോകം മംസം ദേതി. അഥേകദിവസം മംസം അലഭിത്വാ ഉദ്ദാലകപുപ്ഫം പിളന്ധിത്വാ ബഹുഞ്ച ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ ഗാമം ഗച്ഛന്തം തം ദാരകാ ഗാമദ്വാരേ ദിസ്വാ ''മംസം മേ ദേഹി, മംസം മേ ദേഹീ''തി ഹത്ഥേ പസാരേത്വാ ഉപധാവിംസു. സോ തേസം ഏകേകം പുപ്ഫമഞ്ജരിം അദാസി.

അഥ അപരേന സമയേന കാലം കത്വാ പേതേസു നിബ്ബത്തോ നഗ്ഗോ വിരൂപരൂപോ ഭയാനകദസ്സനോ സുപിനേപി അന്നപാനം അജാനന്തോ സീസേ ആബന്ധിതഉദ്ദാലകകുസുമമാലാകലാപോ ''ചുന്ദട്ഠിലായം ഞാതകാനം സന്തികേ കിഞ്ചി ലഭിസ്സാമീ''തി ഗങ്ഗായ ഉദകേ അഭിജ്ജമാനേ പടിസോതം പദസാ ഗച്ഛതി. തേന ച സമയേന കോലിയോ നാമ രഞ്ഞോ ബിമ്ബിസാരസ്സ മഹാമത്തോ കുപിതം പച്ചന്തം വൂപസമേത്വാ പടിനിവത്തേന്തോ ഹത്ഥിഅസ്സാദിപരിവാരബലം ഥലപഥേന പേസേത്വാ സയം ഗങ്ഗായ നദിയാ അനുസോതം നാവായ ആഗച്ഛന്തോ തം പേതം തഥാ ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ പുച്ഛന്തോ -

൩൬൭. ''അഭിജ്ജമാനേ വാരിമ്ഹി, ഗങ്ഗായ ഇധ ഗച്ഛസി;
നഗ്ഗോ പുബ്ബദ്ധപേതോവ, മാലധാരീ അലങ്കതോ;
കുഹിം ഗമിസ്സസി പേത, കത്ഥ വാസോ ഭവിസ്സതീ''തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **അഭിജ്ജമാനേ**തി പദനിക്ഖേപേന അഭിജ്ജമാനേ സങ്ഘാതേ, **വാരിമ്ഹി ഗങ്ഗായാ**തി ഗങ്ഗായ നദിയാ ഉദകേ. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം ഠാനേ. **പുബ്ബദ്ധപേതോവാ**തി കായസ്സ പുരിമദ്ധേന അപേതോ വിയ അപേതയോനികോ ദേവപുത്തോ വിയ. കഥം? **മാലധാരീ അലങ്കതോ**തി, മാലാഹി പിളന്ധിത്വാ അലങ്കതസീസഗ്ഗോതി അത്ഥോ. **കത്ഥ വാസോ ഭവിസ്സതീ**തി കതരസ്മിം ഗാമേ ദേസേ വാ തുയ്ഹം നിവാസോ ഭവിസ്സതി, തം കഥേഹീതി അത്ഥോ.

ഇദാനി യം തദാ തേന പേതേന കോലിയേന ച വുത്തം, തം ദസ്സേതും സങ്ഗീതികാരാ -

൩൬൮. ''ചുന്ദട്ഠിലം ഗമിസ്സാമി, പേതോ സോ ഇതി ഭാസതി;
അന്തരേ വാസഭഗാമം, ബാരാണസിഞ്ച സന്തികേ.

൩൬൯. ''തഞ്ച ദിസ്വാ മഹാമത്തോ, കോലിയോ ഇതി വിസ്സുതോ;
സത്തും ഭത്തഞ്ച പേതസ്സ, പീതകഞ്ച യുഗം അദാ.

നൻ“നാവായ തിട്ഠമാനായ, കപ്പകസ്സ അദാപയി;
കപ്പകസ്സ പദിന്നമ്ഹി, ഠാനേ പേതസ്സ ദിസ്സഥ.

നൻ“ഋ.തോ സുവത്ഥവസനോ, മാലധാരീ അലങ്കതോ;
ഠാനേ ഠിതസ്സ പേതസ്സ, ദക്ഖിണാ ഉപകപ്പഥ;
തസ്മാ ദജ്ജേഥ പേതാനം, അനുകമ്പായ പുനപ്പുന”ന്തി. - ഗാഥായോ അവോചും;

നവ്വവ്വ. തത്ഥ **ചുന്ദട്ഠില**ന്തി ഏവംനാമകം ഗാമം. **അന്തരേ വാസഭഗാമം, ബാരാണസിഞ്ച സന്തികേ**തി വാസഭഗാമസ്സ ച ബാരാണസിയാ ച വേമജ്ഝേ. അന്തരാ-സദ്ദയോഗേന ഹേതം സാമ്യത്ഥേ ഉപയോഗവചനം. ബാരാണസിയാ സന്തികേ ഹി സോ ഗാമോതി. അയഞ്ഹേത്ഥ അത്ഥോ - അന്തരേ വാസഭഗാമസ്സ ച ബാരാണസിയാ ച യോ ചുന്ദട്ഠിലനാമകോ ഗാമോ ബാരാണസിയാ അവിദൂരേ, തം ഗാമം ഗമിസ്സാമീതി.

നവ്വൻ. **കോലിയോ ഇതി വിസ്സുതോ**തി കോലിയോതി ഏവംപകാസിതനാമോ. **സത്തും ഭത്തഞ്ചാ**തി സത്തുഞ്ചേവ ഭത്തഞ്ച. **പീതകഞ്ച യുഗം അദാ**തി പീതകം സുവണ്ണവണ്ണം ഏകം വത്ഥയുഗഞ്ച അദാസി.

നൻം. കദാ അദാസീതി ചേ ആഹ **നാവായ തിട്ഠമാനായ. കപ്പകസ്സ അദാപയീ**തി ഗച്ഛന്തിം നാവം ഠപേത്വാ തത്ഥ ഏകസ്സ ന്ഹാപിതസ്സ ഉപാസകസ്സ ദാപേസി , ദിന്നമ്ഹി വത്ഥയുഗേതി യോജനാ. **ഠാനേ**തി ഠാനസോ തങ്ഖണഞ്ഞേവ. **പേതസ്സ ദിസ്സഥാ**തി പേതസ്സ സരീരേ പഞ്ഞായിത്ഥ, തസ്സ നിവാസനപാരുപനവത്ഥം സമ്പജ്ജി. തേനാഹ **“തതോ സുവത്ഥവസനോ, മാലധാരീ അലങ്കതോ”**തി, സുവത്ഥവസനോ മാലാഭരണേഹി സുമണ്ഡിതപസാധിതോ. **ഠാനേ ഠിതസ്സ പേതസ്സ, ദക്ഖിണാ ഉപകപ്പഥാ**തി ദക്ഖിണേയ്യട്ഠാനേ ഠിതാ പനേസാ ദക്ഖിണാ തസ്സ പേതസ്സ യസ്മാ ഉപകപ്പതി, വിനിയോഗം അഗമാസി. **തസ്മാ ദജ്ജേഥ പേതാനം, അനുകമ്പായ പുനപ്പുന**ന്തി പേതാനം അനുകമ്പായ പേതേ ഉദ്ദിസ്സ പുനപ്പുനം ദക്ഖിണം ദദേയ്യാതി അത്ഥോ.

അഥ സോ കോലിയമഹാമത്തോ തം പേതം അനുകമ്പമാനോ ദാനവിധിം സമ്പാദേത്വാ അനുസോതം ആഗന്ത്വാ സൂരിയേ ഉഗ്ഗച്ഛന്തേ ബാരാണസിം സമ്പാപുണി. ഭഗവാ ച തേസം അനുഗ്ഗഹത്ഥം ആകാസേന ആഗന്ത്വാ ഗങ്ഗാതീരേ അട്ഠാസി. കോലിയമഹാമത്തോപി നാവാതോ ഓതരിത്വാ ഹട്ഠപഹട്ഠോ ഭഗവന്തം നിമന്തേസി - “അധിവാസേഥ മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ അജ്ജതനായ ഭത്തം അനുകമ്പം ഉപാദായാ”തി. അധിവാസേസി ഭഗവാ തുണ്ഹീഭാവേന. സോ ഭഗവതോ അധിവാസനം വിദിത്വാ താവദേവ രമണീയേ ഭൂമിഭാഗേ മഹന്തം സാഖാമണ്ഡപം ഉപരി ചതൂസു ച പസ്സേസു നാനാവിരാഗവണ്ണവിചിത്തവിവിധവസനസമലങ്കതം കാരേത്വാ തത്ഥ ഭഗവതോ ആസനം പഞ്ഞാപേത്വാ അദാസി. നിസീദി ഭഗവാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ.

അഥ സോ മഹാമത്തോ ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ ഗന്ധപുപ്ഫാദീഹി പൂജേത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഹേട്ഠാ അത്തനോ വുത്തവചനം പേതസ്സ ച പടിവചനം ഭഗവതോ ആരോചേസി. ഭഗവാ “ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ആഗച്ഛതൂ”തി ചിന്തേസി. ചിന്തിതസമനന്തരമേവ ബുദ്ധാനുഭാവസഞ്ചോദിതോ

സുവണ്ണഹംസഗണോ വിയ ധതരട്ഠഹംസരാജം ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ധമ്മരാജം സമ്പരിവാരേസി. താവദേവ മഹാജനോ സന്നിപതി “ഉളാരാ ധമ്മദേസനാ ഭവിസ്സതീ”തി. തം ദിസ്വാ പസന്നമാനസോ മഹാമത്തോ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പണീതേന ഖാദനീയേന ഭോജനീയേന സന്തപ്പേസി. ഭഗവാ കതഭത്തകിച്ചോ മഹാജനസ്സ അനുകമ്പായ “ബാരാണസിസമീപഗാമവാസിനോ സന്നിപതന്തൂ”തി അധിട്ഠാസി. സബ്ബേ ച തേ ഇദ്ധിബലേന മഹാജനാ സന്നിപതിംസു, ഉളാരേ ചസ്സ പേതേ പാകടേ അകാസി. തേസു കേചി ഛിന്നഭിന്നപിലോതികഖണ്ഡധരാ, കേചി അത്തനോ കേസേഹേവ പടിച്ഛാദിതകോപിനാ, കേചി നഗ്ഗാ യഥാജാതരൂപാ ഖുപ്പിപാസാഭിഭൂതാ തചപരിയോനദ്ധാ അട്ഠിമത്തസരീരാ ഇതോ ചിതോ ച പരിബ്ഭമന്താ മഹാജനസ്സ പച്ചക്ഖതോ പഞ്ഞായിംസു.

അഥ ഭഗവാ തഥാരൂപം ഇദ്ധാഭിസങ്ഖാരം അഭിസങ്ഖാസി, യഥാ തേ ഏകജ്ഝം സന്നിപതിത്വാ അത്തനാ കതം പാപകമ്മം മഹാജനസ്സ പവേദേസും. തമത്ഥം ദീപേന്താ സങ്ഗീതികാരാ -

൯൨. “സാതുന്നവസനാ ഏകേ, അഞ്ഞേ കേസനിവാസനാ;
പേതാ ഭത്തായ ഗച്ഛന്തി, പക്കമന്തി ദിസോദിസം.

൯൩. “ദൂരേ ഏകേ പധാവിത്വാ, അലദ്ധാവ നിവത്തരേ;
ഛാതാ പമുച്ഛിതാ ഭന്താ, ഭൂമിയം പടിസുമ്ഭിതാ.

൯൪. “കേചി തത്ഥ പപതിത്വാ, ഭൂമിയം പടിസുമ്ഭിതാ;
പുബ്ബേ അകതകല്യാണാ, അഗ്ഗിദഡ്ഢാവ ആതപേ.

൯൫. “മയം പുബ്ബേ പാപധമ്മാ, ഘരണീ കുലമാതരോ;
സന്തേസു ദേയ്യധമ്മേസു, ദീപം നാകമ്ഹ അത്തനോ.

൯൬. “ആഹൂതം അന്നപാനമ്പി, അപിസ്സു അവകിരീയതി;
സമ്മഗ്ഗതേ പബ്ബജിതേ, ന ച കിഞ്ചി അദമ്ഹസേ.

൯൭. “അകമ്മകാമാ അലസാ, സാദുകാമാ മഹഗ്ഘസാ;
ആലോപപിണ്ഡദാതാരോ, പടിഗ്ഗഹേ പരിഭാസിമ്ഹസേ.

൯൮. “യേ ഘരാ താ ച ദാസിയോ, താനേവാഭരണാനി നോ;
തേ അഞ്ഞേ പരിചാരേന്തി, മയം ദുക്ഖസ്സ ഭാഗിനോ.

൯൯. “വേണീ വാ അവഞ്ഞാ ഹോന്തി, രഥകാരീ ച ദുബ്ഭികാ;
ചണ്ഡാലീ കപണാ ഹോന്തി, കപ്പകാ ച പുനപ്പുനം.

൧൦൦. “യാനി യാനി നിഹീനാനി, കുലാനി കപണാനി ച;
തേസു തേസ്വേവ ജായന്തി, ഏസാ മച്ഛരിനോ ഗതി.

൧൦൧. “പുബ്ബേ ച കതകല്യാണാ, ദായകാ വീതമച്ഛരാ;
സഗ്ഗം തേ പരിപൂരേന്തി, ഓഭാസേന്തി ച നന്ദനം.

൧൦൨. “വേജയന്തേ ച പാസാദേ, രമിത്വാ കാമകാമിനോ;
ഉച്ചാകുലേസു ജായന്തി, സഭോഗേസു തതോ ചുതാ.

൧൦൩. “കൂടാഗാരേ ച പാസാദേ, പല്ലങ്കേ പോനകത്ഥതേ;

ബീജിതങ്ഗാ മോരഹത്ഥേഹി, കുലേ ജാതാ യസസ്സിനോ.

൪൦൪. "അങ്കതോ അങ്കം ഗച്ഛന്തി, മാലധാരീ അലങ്കതാ;
ധാതിയോ ഉപതിട്ഠന്തി, സായം പാതം സുഖേസിനോ.

൪൦൫. "നയിദം അകതപുഞ്ഞാനം, കതപുഞ്ഞാനമേവിദം;
അസോകം നന്ദനം രമ്മം, തിദസാനം മഹാവനം.

൪൦൬. "സുഖം അകതപുഞ്ഞാനം, ഇധ നത്ഥി പരത്ഥ ച;
സുഖഞ്ച കതപുഞ്ഞാനം, ഇധ ചേവ പരത്ഥ ച.

൪൦൭. "തേസം സഹബ്യകാമാനം, കത്തബ്ബം കുസലം ബഹും;
കതപുഞ്ഞാ ഹി മോദന്തി, സഗ്ഗേ ഭോഗസമങ്ഗിനോ"തി. - ഗാഥായോ അവോചും;

൩൯൨. തത്ഥ **സാതുന്നവസനാ**തി ഛിന്നഭിന്നപിലോതികഖണ്ഡനിവാസനാ. **ഏകേ**തി ഏകച്ചേ. **കേസനിവാസനാ**തി കേസേഹേവ പടിച്ഛാദിതകോപിനാ. **ഭത്തായ ഗച്ഛന്തീ**തി "അപ്പേവ നാമ ഇതോ ഗതാ യത്ഥ വാ തത്ഥ വാ കിഞ്ചി ഉച്ഛിട്ഠഭത്തം വാ വമിതഭത്തം വാ ഗബ്ഭമലാദികം വാ ലഭേയ്യാമാ"തി കത്ഥചിദേവ അട്ഠത്വാ ഘാസത്ഥായ ഗച്ഛന്തി. **പക്കമന്തി ദിസോദിസ**ന്തി ദിസതോ ദിസം അനേകയോജനന്തരികം ഠാനം പക്കമന്തി.

൩൯൩. **ദൂരേ**തി ദൂരേവ ഠാനേ. **ഏകേ**തി ഏകച്ചേ പേതാ. **പധാവിത്വാ**തി ഘാസത്ഥായ ഉപധാവിത്വാ. **അലദ്ധാവ നിവത്തരേ**തി കിഞ്ചി ഘാസം വാ പാനീയം വാ അലഭിത്വാ ഏവ നിവത്തന്തി. **പമുച്ഛിതാ**തി ഖുപ്പിപാസാദിദുക്ഖേന സഞ്ജാതമുച്ഛാ. **ഭന്താ**തി പരിബ്ഭമന്താ. **ഭൂമിയം പടിസുമ്ഭിതാ**തി തായ ഏവ മുച്ഛായ ഉപ്പത്തിയാ ഠത്വാ അവക്ഖിത്തമത്തികാപിണ്ഡാ വിയ വിസ്സുസ്സിത്വാ പഥവിയം പതിതാ.

൩൯൪. **തത്ഥാ**തി ഗതട്ഠാനേ. **ഭൂമിയം പടിസുമ്ഭിതാ**തി പപാതേ പതിതാ വിയ ജിഘച്ഛാദിദുക്ഖേന ഠാതും അസമത്ഥഭാവേന ഭൂമിയം പതിതാ, തത്ഥ വാ ഗതട്ഠാനേ ഘാസാദീനം അലാഭേന ഛിന്നാസാ ഹുത്വാ കേനചി പടിമുഖം സുമ്ഭിതാ പോഥിതാ വിയ ഭൂമിയം പതിതാ ഹോന്തീതി അത്ഥോ. **പുബ്ബേ അകതകല്യാണാ**തി പുരിമഭവേ അകതകുസലാ. **അഗ്ഗിദഡ്ഢാവ ആതപേ**തി നിദാഘകാലേ ആതപട്ഠാനേ അഗ്ഗിനാ ദഡ്ഢാ വിയ, ഖുപ്പിപാസഗ്ഗിനാ ഡയ്ഹമാനാ മഹാദുക്ഖം അനുഭവന്തീതി അത്ഥോ.

൩൯൫. **പുബ്ബേ**തി അതീതഭവേ. **പാപധമ്മാ**തി ഇസ്സുകീമച്ഛരീആദിഭാവേന ലാമകസഭാവാ. **ഘരണീ**തി ഘരസാമിനിയോ. **കുലമാതരോ**തി കുലദാരകാനം മാതരോ, കുലപുരിസാനം വാ മാതരോ. **ദീപന്തി** പതിട്ഠം, പുഞ്ഞന്തി അത്ഥോ. തഞ്ഹി സത്താനം സുഗതീസു പതിട്ഠാഭാവതോ "പതിട്ഠാ"തി വുച്ചതി. **നാകമ്ഹാ**തി ന കരിമ്ഹ.

൩൯൬. **പഹൂതന്തി** ബഹും. **അന്നപാനമ്പീ**തി അന്നഞ്ച പാനഞ്ച. **അപിസ്സു അവകിരീയതീ**തി **സൂ**തി നിപാതമത്തം, അപി അവകിരീയതി ഛഡ്ഡീയതി. **സമ്മഗ്ഗതേ**തി സമ്മാ ഗതേ സമ്മാ പടിപന്നേ സമ്മാ പടിപന്നായ. **പബ്ബജിതേ**തി പബ്ബജിതായ. സമ്പദാനേ ഹി ഇദം ഭുമ്മവചനം. സമ്മഗ്ഗതേ വാ പബ്ബജിതേ

സതി ലബ്ഭമാനേതി അത്ഥോ. **ന ച കിഞ്ചി അദമ്ഹസേ**തി "കിഞ്ചിമത്തമ്പി ദേയ്യധമ്മം നാദമ്ഹാ"തി വിപ്പടിസാരാഭിഭൂതാ വദന്തി.

൩൯൭. അകമ്മകാമാതി സാധൂതി അകത്തബ്ബം കമ്മം അകുസലം കാമേന്തീതി അകമ്മകാമാ, സാധൂഹി വാ കത്തബ്ബം കുസലം കാമേന്തീതി കമ്മകാമാ, ന കമ്മകാമാതി അകമ്മകാമാ , കുസലധമ്മേസു അച്ഛന്ദികാതി അത്ഥോ. **അലസാ**തി കുസീതാ കുസലകമ്മകരണേ നിബ്ബീരിയാ. **സാദുകാമാ**തി സാതമധുരവത്ഥുപിയാ. **മഹഗ്ഘസാ**തി മഹാഭോജനാ, ഉഭയേനാപി സുന്ദരഞ്ച മധുരഞ്ച ഭോജനം ലഭിത്വാ അത്ഥികാനം കിഞ്ചി അദത്വാ സയമേവ ഭുഞ്ജിതാരോതി ദസ്സേതി. **ആലോപപിണ്ഡദാതാരോ**തി ആലോപമത്തസ്സപി ഭോജനപിണ്ഡസ്സ ദായകാ. **പടിഗ്ഗഹേ**തി തസ്സ പടിഗ്ഗണ്ഹനകേ. **പരിഭാസിമ്ഹസേ**തി പരിഭവം കരോന്താ ഭാസിമ്ഹ, അവമഞ്ഞിമ്ഹ ഉപ്പണ്ഡിമ്ഹാ ചാതി അത്ഥോ.

൩൯൮. തേ ഘരാതി യത്ഥ മയം പുബ്ബേ "അമ്ഹാകം ഘര"ന്തി മമത്തം അകരിമ്ഹാ, താനി ഘരാനി യഥാഠിതാനി, ഇദാനി നോ ന കിഞ്ചി ഉപകപ്പന്തീതി അധിപ്പായോ. **താ ച ദാസിയോ താനേവാഭരണാനി നോ**തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. തത്ഥ **നോ**തി അമ്ഹാകം. **തേ**തി തേ ഘരാദികേ. **അഞ്ഞേ പരിചാരേന്തി**, പരിഭോഗാദിവസേന വിനിയോഗം കരോന്തീതി അത്ഥോ. **മയം ദുക്ഖസ്സ ഭാഗിനോ**തി മയം പന പുബ്ബേ കേവലം കീളനപ്പസുതാ ഹുത്വാ സാപതേയ്യം പഹായ ഗമനീയം അനുഗാമികം കാതും അജാനന്താ ഇദാനി ഖുപ്പിപാസാദിദുക്ഖസ്സ ഭാഗിനോ ഭവാമാതി അത്താനം ഗരഹന്താ വദന്തി.

൩൯൯. ഇദാനി യസ്മാ പേതയോനിതോ ചവിത്വാ മനുസ്സേസു ഉപ്പജ്ജന്താപി സത്താ യേഭുയ്യേന തസ്സേവ കമ്മസ്സ വിപാകാവസേസേന ഹീനജാതികാ കപണവുത്തിനോവ ഹോന്തി, തസ്മാ തമത്ഥം ദസ്സേതും **"വേണീ വാ"**തിആദിനാ ദ്വേ ഗാഥാ വുത്താ. തത്ഥ **വേണിവാ**തി വേനജാതികാ, വിലീവകാരാ നളകാരാ ഹോന്തീതി അത്ഥോ. **വാ**-സദ്ദോ അനിയമത്ഥോ. **അവഞ്ഞാ**തി അവഞ്ഞേയ്യാ, അവജാനിതബ്ബാതി വുത്തം ഹോതി. "വമ്ഭനാ"തി വാ പാഠോ, പരേഹി ബാധനീയാതി അത്ഥോ. **രഥകാരീ**തി ചമ്മകാരിനോ. **ദുബ്ഭികാ**തി മിത്തദുബ്ഭികാ മിത്താനം ബാധികാ. **ചണ്ഡാലീ**തി ചണ്ഡാലജാതികാ. **കപണാ**തി വനിബ്ബകാ അതിവിയ കാരുഞ്ഞപ്പത്താ . **കപ്പകാ**തി കപ്പകജാതികാ, സബ്ബത്ഥ "ഹോന്തി പുനപ്പുന"ന്തി യോജനാ, അപരാപരമ്പി ഇമേസു നിഹീനകുലേസു ഉപ്പജ്ജന്തീതി വുത്തം ഹോതി.

൪൦൦. തേസു തേസ്വേവ ജായന്തീതി യാനി യാനി അഞ്ഞാനിപി നേസാദപുക്കുസകുലാദീനി കപണാനി അതിവിയ വമ്ഭനിയാനി പരമദുഗ്ഗതാനി ച, തേസു തേസു ഏവ നിഹീനകുലേസു മച്ഛരിയമലേന പേതേസു നിബ്ബത്തിത്വാ തതോ ചുതാ നിബ്ബത്തന്തി. തേനാഹ **"ഏസാ മച്ഛരിനോ ഗതീ"**തി.

൪൦൧. ഏവം അകതപുഞ്ഞാനം സത്താനം ഗതിം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി കതപുഞ്ഞാനം ഗതിം ദസ്സേതും **"പുബ്ബേ ച കതകല്യാണാ"**തി സത്ത ഗാഥാ വുത്താ. തത്ഥ **സഗ്ഗം തേ പരിപൂരേന്തീ**തി യേ പുബ്ബേ പുരിമജാതിയം കതകല്യാണാ ദായകാ ദാനപുഞ്ഞാഭിരതാ വിഗതമലമച്ഛേരാ, തേ അത്തനോ രൂപസമ്പത്തിയാ ചേവ പരിവാരസമ്പത്തിയാ ച സഗ്ഗം ദേവലോകം പരിപൂരേന്തി പരിപുണ്ണം കരോന്തി. **ഓഭാസേന്തി ച നന്ദന**ന്തി ന കേവലം

പരിപൂരേന്തിയേവ, അഥ ഖോ കപ്പരുക്ഖാദീനം പഭാഹി സഭാവേനേവ ഓഭാസമാനമ്പി നന്ദനവനം അത്തനോ വത്ഥാഭരണജുതീഹി സരീരപ്പഭായ ച അഭിഭവിത്വാ ചേവ ഓഭാസേത്വാ ച ജോതേന്തി.

൪൦൨. കാമകാമിനോതി യഥിച്ഛിതേസു കാമഗുണേസു യഥാകാമം പരിഭോഗവന്തോ. **ഉച്ചാകുലേസൂ**തി ഉച്ചേസു ഖത്തിയകുലാദീസു കുലേസു. **സഭോഗേസൂ**തി മഹാവിഭവേസു. **തതോ ചുതാ**തി തതോ ദേവലോകതോ ചുതാ.

൪൦൩. കൂടാഗാരേ ച പാസാദേതി കൂടാഗാരേ ച പാസാദേ ച. **ബീജിതങ്ഗാ**തി ബീജിയമാനദേഹാ. **മോരഹത്ഥേഹീ**തി മോരപിഞ്ഛപടിമണ്ഡിതബീജനീഹത്ഥേഹി. **യസസ്സിനോ**തി പരിവാരവന്തോ രമന്തീതി അധിപ്പായോ.

൪൦൪. അങ്കതോ അങ്കം ഗച്ഛന്തീതി ദാരകകാലേപി ഞാതീനം ധാതീനഞ്ച അങ്കട്ഠാനതോ അങ്കട്ഠാനമേവ ഗച്ഛന്തി, ന ഭൂമിതലന്തി അധിപ്പായോ. **ഉപതിട്ഠന്തീ**തി ഉപട്ഠാനം കരോന്തി. **സുഖേസിനോ**തി സുഖമിച്ഛന്താ, ''മാ സീതം വാ ഉണ്ഹം വാ''തി അപ്പകമ്പി ദുക്ഖം പരിഹരന്താ ഉപതിട്ഠന്തീതി അധിപ്പായോ.

൪൦൫. നയിദം അകതപുഞ്ഞാനന്തി ഇദം സോകവത്ഥുഅഭാവതോ അസോകം രമ്മം രമണീയം തിദസാനം താവതിംസദേവാനം **മഹാവനം** മഹാഉപവനഭൂതം **നന്ദനം** നന്ദനവനം അകതപുഞ്ഞാനം ന ഹോതി, തേഹി ലദ്ധും ന സക്കാതി അത്ഥോ.

൪൦൬. ഇധാതി ഇമസ്മിം മനുസ്സലോകേ വിസേസതോ പുഞ്ഞം കരീയതി, തം സന്ധായാഹ. **ഇധാ**തി വാ ദിട്ഠധമ്മേ. **പരത്ഥാ**തി സമ്പരായേ.

൪൦൭. തേസന്തി തേഹി യഥാവുത്തേഹി ദേവേഹി. **സഹബ്യകാമാന**ന്തി സഹഭാവം ഇച്ഛന്തേഹി. **ഭോഗസമങ്ഗിനോ**തി ഭോഗേഹി സമന്നാഗതാ, ദിബ്ബേഹി പഞ്ചകാമഗുണേഹി സമപ്പിതാ മോദന്തീതി അത്ഥോ. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവ.

ഏവം തേഹി പേതേഹി സാധാരണതോ അത്തനാ കതകമ്മസ്സ ച ഗതിയാ പുഞ്ഞകമ്മസ്സ ച ഗതിയാ പവേദിതായ സംവിഗ്ഗമനസ്സ കോളിയാമച്ചപമുഖസ്സ തത്ഥ സന്നിപതിതസ്സ മഹാജനസ്സ അജ്ഝാസയാനുരൂപം ഭഗവാ വിത്ഥാരേന ധമ്മം ദേസേസി. ദേസനാപരിയോസാനേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസീതി.

അഭിജ്ജമാനപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. സാണവാസിത്ഥേരപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

കുണ്ഡിനാഗരിയോ ഥേരോതി ഇദം സത്ഥരി വേളുവനേ വിഹരന്തേ ആയസ്മതോ സാണവാസിത്ഥേരസ്സ ഞാതിപേതേ ആരബ്ഭ വുത്തം. അതീതേ കിര ബാരാണസിയം കിതവസ്സ നാമ രഞ്ഞോ പുത്തോ ഉയ്യാനകീളം കീളിത്വാ നിവത്തന്തോ സുനേത്തം നാമ പച്ചേകബുദ്ധം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ നഗരതോ നിക്ഖമന്തം ദിസ്വാ ഇസ്സരിയമദമത്തോ ഹുത്വാ ''കഥഞ്ഹി നാമ മയ്ഹം

അഞ്ജലിം അകത്വാ അയം മുണ്ഡകോ ഗച്ഛതീ''തി പദുട്ഠചിത്തോ ഹത്ഥിക്ഖന്ധതോ ഓതരിത്വാ ''കച്ചി തേ പിണ്ഡപാതോ ലദ്ധോ''തി ആലപന്തോ ഹത്ഥതോ പത്തം ഗഹേത്വാ പഥവിയം പാതേത്വാ ഭിന്ദി. അഥ നം സബ്ബത്ഥ താദിഭാവപ്പത്തിയാ നിബ്ബികാരം കരുണാവിപ്ഫാരസോമനസ്സനിപാതപസന്നചിത്തമേവ ഓലോകേന്തം അട്ഠാനാഘാതേന ദൂസിതചിത്തോ ''കിം മം കിതവസ്സ രഞ്ഞോ പുത്തം ന ജാനാസി, ത്വം ഓലോകയന്തോ മയ്ഹം കിം കരിസ്സസീ''തി വത്വാ അവഹസന്തോ പക്കാമി. പക്കന്തമത്തസ്സേവ ചസ്സ നരകഗ്ഗിദാഹപടിഭാഗോ ബലവസരീരദാഹോ ഉപ്പജ്ജി. സോ തേന മഹാസന്താപേനാഭിഭൂതകായോ അതിബാള്ഹം ദുക്ഖവേദനാഭിതുന്നോ കാലം കത്വാ അവീചിമഹാനിരയേ നിബ്ബത്തി.

സോ തത്ഥ ദക്ഖിണപസ്സേന വാമപസ്സേന ഉത്താനോ അവകുജ്ജോതി ബഹൂഹി പകാരേഹി പരിവത്തിത്വാ ചതുരാസീതി വസ്സസഹസ്സാനി പച്ചിത്വാ തതോ ചുതോ പേതേസു അപിരിമിതകാലം ഖുപ്പിപാസാദിദുക്ഖം അനുഭവിത്വാ തതോ ചുതോ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ കുണ്ഡിനഗരസ്സ സമീപേ കേവട്ടഗാമേ നിബ്ബത്തി. തസ്സ ജാതിസ്സരഞാണം ഉപ്പജ്ജി, തേന സോ പുബ്ബേ അത്തനാ അനുഭൂതപുബ്ബം ദുക്ഖം അനുസ്സരന്തോ വയപ്പത്തോപി പാപഭയേന ഞാതകേഹിപി സദ്ധിം മച്ഛബന്ധനത്ഥം ന ഗച്ഛതി. തേസു ഗച്ഛന്തേസു മച്ഛേ ഘാതേതും അനിച്ഛന്തോ നിലീയതി, ഗതോ ച ജാലം ഭിന്ദതി, ജീവന്തേ വാ മച്ഛേ ഗഹേത്വാ ഉദകേ വിസ്സജ്ജേതി, തസ്സ തം കിരിയം അരോചന്താ ഞാതകാ ഗേഹതോ തം നീഹരിംസു. ഏകോ പനസ്സ ഭാതാ സിനേഹബദ്ധഹദയോ അഹോസി.

തേന ച സമയേന ആയസ്മാ ആനന്ദോ കുണ്ഡിനഗരം ഉപനിസ്സായ സാണപബ്ബതേ വിഹരതി. അഥ സോ കേവട്ടപുത്തോ ഞാതകേഹി പരിച്ചത്തോ ഹുത്വാ ഇതോ ചിതോ ച പരിബ്ഭമന്തോ തം പദേസം പത്തോ ഭോജനവേലായ ഥേരസ്സ സന്തികം ഉപസങ്കമി. ഥേരോ തം പുച്ഛിത്വാ ഭോജനേന അത്ഥികഭാവം ഞത്വാ തസ്സ ഭത്തം ദത്വാ കതഭത്തകിച്ചോ സബ്ബം തം പവത്തിം ഞത്വാ ധമ്മകഥായ പസന്നമാനസം ഞത്വാ ''പബ്ബജിസ്സസി, ആവുസോ''തി? ''ആമ, ഭന്തേ, പബ്ബജിസ്സാമീ''തി. ഥേരോ തം പബ്ബാജേത്വാ തേന സദ്ധിം ഭഗവതോ സന്തികം അഗമാസി. അഥ നം സത്ഥാ ആഹ - ''ആനന്ദ, ഇമം സാമണേരം അനുകമ്പേയ്യാസീ''തി. സോ ച അകതകുസലത്താ അപ്പലാഭോ അഹോസി. അഥ നം സത്ഥാ അനുഗ്ഗണ്ഹന്തോ ഭിക്ഖൂനം പരിഭോഗത്ഥായ പാനീയഘടാനം പരിപൂരണേ നിയോജേസി. തം ദിസ്വാ ഉപാസകാ തസ്സ ബഹൂനി നിച്ചഭത്താനി പട്ഠപേസും.

സോ അപരേന സമയേന ലദ്ധൂപസമ്പദോ അരഹത്തം പത്വാ ഥേരോ ഹുത്വാ ദ്വാദസഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം സാണപബ്ബതേ വസി. തസ്സ പന ഞാതകാ പഞ്ചസതമത്താ അനുപചിതകുസലകമ്മാ ഉപചിതമച്ഛേരാദിപാപധമ്മാ കാലം കത്വാ പേതേസു നിബ്ബത്തിംസു. തസ്സ പന മാതാപിതരോ ''ഏസ അമ്ഹേഹി പുബ്ബേ ഗേഹതോ നിക്കഡ്ഢിതോ''തി സാരജ്ജമാനാ തം അനുപസങ്കമിത്വാ തസ്മിം ബദ്ധസിനേഹം ഭാതികം പേസേസും. സോ ഥേരസ്സ ഗാമം പിണ്ഡായ പവിട്ഠസമയേ ദക്ഖിണജാണുമണ്ഡലം പഥവിയം പതിട്ഠാപേത്വാ കതഞ്ജലീ അത്താനം ദസ്സേത്വാ **''മാതാ പിതാ ച തേ, ഭന്തേ''**തിആദിഗാഥാ അവോച. **കുണ്ഡിനാഗരിയോ ഥേരോ**തിആദയോ പന

ആദിതോ പഞ്ച ഗാഥാ താസം സമ്ബന്ധദസ്സനത്ഥം ധമ്മസങ്ഗാഹകേഹി ഠപിതാ.

ർംവ്വ. ‘‘കുണ്ഡിനാഗരിയോ ഥേരോ, സാണവാസിനിവാസികോ;
പോട്ഠപാദോതി നാമേന, സമണോ ഭാവിതിന്ദ്രിയോ.

ർംൻ. ‘‘തസ്സ മാതാ പിതാ ഭാതാ, ദുഗ്ഗതാ യമലോകികാ;
പാപകമ്മം കരിത്വാന, പേതലോകം ഇതോ ഗതാ.

ർൣം. ‘‘തേ ദുഗ്ഗതാ സൂചികട്ടാ, കിലന്താ നഗ്ഗിനോ കിസാ;
ഉത്തസന്താ മഹത്താസാ, ന ദസ്സേന്തി കുരൂരിനോ.

ർൣൺ. ‘‘തസ്സ ഭാതാ വിതരിത്വാ, നഗ്ഗോ ഏകപഥേകകോ;
ചതുകുണ്ഡികോ ഭവിത്വാന, ഥേരസ്സ ദസ്സയീതുമം.

ർൣൻ. ‘‘ഥേരോ ചാമനസികത്വാ, തുണ്ഹീഭൂതോ അതിക്കമി;
സോ ച വിഞ്ഞാപയീ ഥേരം, ‘ഭാതാ പേതഗതോ അഹം’.

ർൣന്ന. ‘‘മാതാ പിതാ ച തേ ഭന്തേ, ദുഗ്ഗതാ യമലോകികാ;
പാപകമ്മം കരിത്വാന, പേതലോകം ഇതോ ഗതാ.

ർൣർ. ‘‘തേന ദുഗ്ഗതാ സൂചികട്ടാ, കിലന്താ നഗ്ഗിനോ കിസാ;
ഉത്തസന്താ മഹത്താസാ, ന ദസ്സേന്തി കുരൂരിനോ.

ർൣൽ. ‘‘അനുകമ്പസ്സു കാരുണികോ, ദത്വാ അന്വാദിസാഹി നോ;
തവ ദിന്നേന ദാനേന, യാപേസ്സന്തി കുരൂരിനോ’’തി.

ർംവ്വ-ൻ. തത്ഥ **കുണ്ഡിനാഗരിയോ ഥേരോ**തി ഏവംനാമകേ നഗരേ ജാതസംവഡ്ഢത്ഥേരോ, ‘‘കുണ്ഡികനഗരോ ഥേരോ’’തിപി പാഠോ, സോ ഏവത്ഥോ. **സാണവാസിനിവാസികോ**തി സാണപബ്ബതവാസീ. **പോട്ഠപാദോതി നാമേനാ**തി നാമേന പോട്ഠപാദോ നാമ. **സമണോ**തി സമിതപാപോ. **ഭാവിതിന്ദ്രിയോ**തി അരിയമഗ്ഗഭാവനായ ഭാവിതസദ്ധാദിഇന്ദ്രിയോ, അരഹാതി അത്ഥോ. **തസ്സാ**തി തസ്സ സാണവാസിത്ഥേരസ്സ. **ദുഗ്ഗതാ**തി ദുഗ്ഗതിഗതാ.

ർൣം. **സൂചികട്ടാ**തി പൂതിനാ ലൂഖഗത്താ അട്ടകാ, സൂചികാതി ലദ്ധനാമായ ഖുപ്പിപാസായ അട്ടാ പീളിതാ. ‘‘സൂചികണ്ഠാ’’തി കേചി പഠന്തി, സൂചിഛിദ്ദസദിസമുഖദ്വാരാതി അത്ഥോ. **കിലന്താ**തി കിലന്തകായചിത്താ. **നഗ്ഗിനോ**തി നഗ്ഗരൂപാ നിച്ചോളാ. **കിസാ**തി അട്ഠിത്തചമത്തസരീരതായ കിസദേഹാ. **ഉത്തസന്താ**തി ‘‘അയം സമണോ അമ്ഹാകം പുത്തോ’’തി ഓത്തപ്പേന ഉത്രാസം ആപജ്ജന്താ . **മഹത്താസാ**തി അത്തനാ പുബ്ബേ കതകമ്മം പടിച്ച സഞ്ജാതമഹാഭയാ. **ന ദസ്സേന്തീ**തി അത്താനം ന ദസ്സേന്തി, സമ്മുഖീഭാവം ന ഗച്ഛന്തി. **കുരൂരിനോ**തി ദാരുണകമ്മന്താ.

ർൣൺ. **തസ്സ ഭാതാ**തി സാണവാസിത്ഥേരസ്സ ഭാതാ. **വിതരിത്വാ**തി വിതിണ്ണോ ഹുത്വാ, ഓത്തപ്പസന്താസഭയാതി അത്ഥോ. വിതുരിത്വാതി വാ പാഠോ, തുരിതോ ഹുത്വാ, തരമാനരൂപോ ഹുത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **ഏകപഥേ**തി ഏകപദികമഗ്ഗേ. **ഏകകോ**തി ഏകികോ അദുതിയോ. **ചതുകുണ്ഡികോ ഭവിത്വാനാ**തി ചതൂഹി അങ്ഗേഹി കുണ്ഡേതി അത്തഭാവം പവത്തേതീതി ചതുകുണ്ഡികോ, ദ്വീഹി ജാണൂഹി ദ്വീഹി ഹത്ഥേഹി ഗച്ഛന്തോ തിട്ഠന്തോ ച,

ഏവംഭൂതോ ഹുത്വാതി അത്ഥോ. സോ ഹി ഏവം പുരതോ കോപീനപടിച്ഛാദനാ ഹോതീതി തഥാ അകാസി. **ഥേരസ്സ ദസ്സയീതുമ**ന്തി ഥേരസ്സ അത്താനം ഉദ്ദിസയി ദസ്സേസി.

൪൧൨. അമനസികത്വാതി "അയം നാമ ഏസോ"തി ഏവം മനസി അകരിത്വാ അനാവജ്ജേത്വാ. **സോ ചാ**തി സോ പേതോ. **ഭാതാ പേതഗതോ അഹ**ന്തി "അഹം അതീതത്തഭാവേ ഭാതാ, ഇദാനി പേതഭൂതോ ഇധാഗതോ"തി വത്വാ വിഞ്ഞാപയി ഥേരന്തി യോജനാ.

൪൧൩-൫. യഥാ പന വിഞ്ഞാപയി, തം ദസ്സേതും **"മാതാ പിതാ ചാ"**തിആദിനാ തിസ്സോ ഗാഥാ വുത്താ. തത്ഥ **മാതാ പിതാ ച തേ**തി തവ മാതാ ച പിതാ ച. **അനുകമ്പസ്സൂ**തി അനുഗ്ഗണ്ഹ അനുദയം കരോഹി. **അന്വാദിസാഹീ**തി ആദിസ. **നോ**തി അമ്ഹാകം. **തവ ദിന്നേനാ**തി തയാ ദിന്നേന.

തം സുത്വാ ഥേരോ യഥാ പടിപജ്ജി, തം ദസ്സേതും -

൪൧൬. "ഥേരോ ചരിത്വാ പിണ്ഡായ, ഭിക്ഖൂ അഞ്ഞേ ച ദ്വാദസ;
ഏകജ്ഝം സന്നിപതിംസു, ഭത്തവിസ്സഗ്ഗകാരണാ.

൪൧൭. "ഥേരോ സബ്ബേവ തേ ആഹ, യഥാലദ്ധം ദദാഥ മേ;
സങ്ഘഭത്തം കരിസ്സാമി, അനുകമ്പായ ഞാതിനം.

൪൧൮. "നിയ്യാദയിംസു ഥേരസ്സ, ഥേരോ സങ്ഘം നിമന്തയി;
ദത്വാ അന്വാദിസി ഥേരോ, മാതു പിതു ച ഭാതുനോ;
'ഇദം മേ ഞാതീനം ഹോതു, സുഖിതാ ഹോന്തു ഞാതയോ'.

൪൧൯. "സമനന്തരാനുദ്ദിട്ഠേ, ഭോജനം ഉദപജ്ജഥ;
സുചിം പണീതം സമ്പന്നം, അനേകരസബ്യഞ്ജനം.

൪൨൦. "തതോ ഉദ്ദസ്സയീ ഭാതാ, വണ്ണവാ ബലവാ സുഖീ;
പഹൂതം ഭോജനം ഭന്തേ, പസ്സ നഗ്ഗാമ്ഹസേ മയം;
തഥാ ഭന്തേ പരക്കമ, യഥാ വത്ഥം ലഭാമസേ.

൪൨൧. "ഥേരോ സങ്കാരകൂടമ്ഹാ, ഉച്ചിനിത്വാന നന്തകേ;
പിലോതികം പടം കത്വാ, സങ്ഘേ ചാതുദ്ദിസേ അദാ.

൪൨൨. "ദത്വാ അന്വാദിസീ ഥേരോ, മാതു പിതു ച ഭാതുനോ;
'ഇദം മേ ഞാതീനം ഹോതു, സുഖിതാ ഹോന്തു ഞാതയോ'.

൪൨൩. "സമനന്തരാനുദ്ദിട്ഠേ, വത്ഥാനി ഉദപജ്ജിസും;
തതോ സുവത്ഥവസനോ, ഥേരസ്സ ദസ്സയീതുമം.

൪൨൪. "യാവതാ നന്ദരാജസ്സ, വിജിതസ്മിം പടിച്ഛദാ;
തതോ ബഹുതരാ ഭന്തേ, വത്ഥാനച്ഛാദനാനി നോ.

൪൨൫. "കോസേയ്യകമ്ബലീയാനി, ഖോമകപ്പാസികാനി ച;
വിപുലാ ച മഹഗ്ഘാ ച, തേപാകാസേവലമ്ബരേ.

൪൨൬. "തേ മയം പരിദഹാമ, യം യഞ്ഹി മനസോ പിയം;
തഥാ ഭന്തേ പരക്കമ, യഥാ ഗേഹം ലഭാമസേ.

൪൨൭. “ഥേരോ പണ്ണകുടിം കത്വാ, സങ്ഘേ ചാതുദ്ദിസേ അദാ;
ദത്വാ ച അന്വാദിസീ ഥേരോ, മാതു പിതു ച ഭാതുനോ;
‘ഇദം മേ ഞാതീനം ഹോതു, സുഖിതാ ഹോന്തു ഞാതയോ’.

൪൨൮. “സമനന്തരാനുദ്ദിട്ഠേ, ഘരാനി ഉദപജ്ജിസും;
കൂടാഗാരനിവേസനാ, വിഭത്താ ഭാഗസോ മിതാ.

൪൨൯. “ന മനുസ്സേസു ഈദിസാ, യാദിസാ നോ ഘരാ ഇധ;
അപി ദിബ്ബേസു യാദിസാ, താദിസാ നോ ഘരാ ഇധ.

൪൩൦. “ദ്ദല്ലമാനാ ആഭേന്തി, സമന്താ ചതുരോ ദിസാ;
തഥാ ഭന്തേ പരക്കമ, യഥാ പാനീയം ലഭാമസേ.

൪൩൧. “ഥേരോ കരണം പൂരേത്വാ, സങ്ഘേ ചാതുദ്ദിസേ അദാ;
ദത്വാ അന്വാദിസീ ഥേരോ, മാതു പിതു ച ഭാതുനോ;
‘ഇദം മേ ഞാതീനം ഹോതു, സുഖിതാ ഹോന്തു ഞാതയോ’.

൪൩൨. “സമനന്തരാനുദ്ദിട്ഠേ, പാനീയം ഉദപജ്ജഥ;
ഗമ്ഭീരാ ചതുരസ്സാ ച, പോക്ഖരഞ്ഞോ സുനിമ്മിതാ.

൪൩൩. “സീതോദികാ സുപ്പതിത്ഥാ, സീതാ അപ്പടിഗന്ധിയാ;
പദുമുപ്പലസഞ്ഛന്നാ, വാരികിഞ്ജക്ഖപൂരിതാ.

൪൩൪. “തത്ഥ ന്ഹത്വാ പിവിത്വാ ച, ഥേരസ്സ പടിദസ്സയും;
പഹൂതം പാനീയം ഭന്തേ, പാദാ ദുക്ഖാ ഫലന്തി നോ.

൪൩൫. “ആഹിണ്ഡമാനാ ഖഞ്ജാമ, സക്ഖരേ കുസകണ്ടകേ;
തഥാ ഭന്തേ പരക്കമ, യഥാ യാനം ലഭാമസേ.

൪൩൬. “ഥേരോ സിപാടികം ലദ്ധാ, സങ്ഘേ ചാതുദ്ദിസേ അദാ;
ദത്വാ അന്വാദിസീ ഥേരോ, മാതു പിതു ച ഭാതുനോ;
‘ഇദം മേ ഞാതീനം ഹോതു, സുഖിതാ ഹോന്തു ഞാതയോ’.

൪൩൭. “സമനന്തരാനുദ്ദിട്ഠേ , പേതാ രഥേന മാഗമും;
അനുകമ്പിതമ്ഹ ഭദന്തേ, ഭത്തേനച്ഛാദനേന ച.

൪൩൮. “ഘരേന പാനീയദാനേന, യാനദാനേന ചൂഭയം;
മുനിം കാരുണികം ലോകേ, ഭന്തേ വന്ദിതുമാഗതാ”തി. - ഗാഥായോ ആഹംസു;

൪൧൬-൭. തത്ഥ **ഥേരോ ചരിത്വാ പിണ്ഡായാ**തി ഥേരോ പിണ്ഡാപാതചാരികായ ചരിത്വാ. **ഭിക്ഖൂ അഞ്ഞേ ച ദ്വാദസാ**തി ഥേരേന സഹ വസന്താ അഞ്ഞേ ച ദ്വാദസ ഭിക്ഖൂ **ഏകജ്ഝം** ഏകതോ **സന്നിപതിംസു**. കസ്മാതി ചേ? **ഭത്തവിസ്സഗ്ഗകാരണാ**തി ഭത്തകിച്ചകാരണാ ഭുഞ്ജനനിമിത്തം. **തേ**തി തേ ഭിക്ഖൂ. **യഥാലദ്ധ**ന്തി യം യം ലദ്ധം. **ദദാഥാ**തി ദേഥ.

൪൧൮. നിയ്യാദയിംസൂതി അദംസു. **സങ്ഘം നിമന്തയീ**തി തേ ഏവ ദ്വാദസ ഭിക്ഖൂ സങ്ഘുദ്ദേസവസേന തം ഭത്തം ദാതും നിമന്തേസി. **അന്വാദിസീ**തി ആദിസി. തത്ഥ യേസം അന്വാദിസി, തേ ദസ്സേതും **“മാതു പിതു ച ഭാതുനോ, ഇദം മേ ഞാതീനം ഹോതു, സുഖിതാ ഹോന്തു ഞാതയോ”**തി വുത്തം.

൪൧൯. സമനന്തരാനുദ്ദിട്ഠേതി ഉദ്ദിട്ഠസമനന്തരമേവ. **ഭോജനം ഉദപജ്ജഥാതി** തേസം പേതാനം ഭോജനം ഉപ്പജ്ജി. കീദിസന്തി ആഹ **"സുചി"**ന്തിആദി. തത്ഥ **അനേകരസബ്യഞ്ജനന്തി** നാനാരസേഹി ബ്യഞ്ജനേഹി യുത്തം, അഥ വാ അനേകരസം അനേകബ്യഞ്ജനഞ്ച. **തതോതി** ഭോജനലാഭതോ പച്ഛാ.

൪൨൦. ഉദ്ദസ്സയീ ഭാതാതി ഭാതികഭൂതോ പേതോ ഥേരസ്സ അത്താനം ദസ്സേസി. **വണ്ണവാ ബലവാ സുഖീതി** തേന ഭോജനലാഭേന താവദേവ രൂപസമ്പന്നോ ബലസമ്പന്നോ സുഖിതോവ ഹുത്വാ. **പഹൂതം ഭോജനം, ഭന്തേതി**, ഭന്തേ, തവ ദാനാനുഭാവേന പഹൂതം അനപ്പകം ഭോജനം അമ്ഹേഹി ലദ്ധം. **പസ്സ നഗ്ഗാമ്ഹസേതി** ഓലോകേഹി, നഗ്ഗികാ പന അമ്ഹ, തസ്മാ തഥാ, ഭന്തേ, **പരക്കമ** പയോഗം കരോഹി. **യഥാ വത്ഥം ലഭാമസേതി** യേന പകാരേന യാദിസേന പയോഗേന സബ്ബേവ മയം വത്ഥാനി ലഭേയ്യാമ, തഥാ വായമഥാതി അത്ഥോ.

൪൨൧. സങ്കാരകൂടമ്ഹാതി തത്ഥ തത്ഥ സങ്കാരട്ഠാനതോ. **ഉച്ചിനിത്വാനാതി** ഗവേസനവസേന ഗഹേത്വാ. **നന്തകേതി** ഛിന്നപരിയന്തേ ഛഡ്ഡിതദുസ്സഖണ്ഡേ . തേ പന യസ്മാ ഖണ്ഡഭൂതാ പിലോതികാ നാമ ഹോന്തി, താഹി ച ഥേരോ ചീവരം കത്വാ സങ്ഘസ്സ അദാസി, തസ്മാ ആഹ **"പിലോതികം പടം കത്വാ, സങ്ഘേ ചാതുദ്ദിസേ അദാ"**തി. തത്ഥ **സങ്ഘേ ചാതുദ്ദിസേ അദാതി** ചതൂഹിപി ദിസാഹി ആഗതഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ അദാസി. സമ്പദാനത്ഥേ ഹി ഇദം ഭുമ്മവചനം.

൪൨൨-൪. സുവത്ഥവസനോതി സുന്ദരവത്ഥവസനോ. **ഥേരസ്സ ദസ്സയീതുമന്തി** ഥേരസ്സ അത്താനം ദസ്സയി ദസ്സേസി, പാകടോ അഹോസി. പടിച്ഛാദയതി ഏത്ഥാതി **പടിച്ഛദാ.**

൪൨൫-൭. കൂടാഗാരനിവേസനാതി കൂടാഗാരഭൂതാ തദഞ്ഞനിവേസനസങ്ഖാതാ ച ഘരാ. ലിങ്ഗവിപല്ലാസവസേന ഹേതം വുത്തം. **വിഭത്താതി** സമചതുരസ്സആയതവട്ടസണ്ഠാനാദിവസേന വിഭത്താ. **ഭാഗസോ മിതാതി** ഭാഗേന പരിച്ഛിന്നാ. **നോതി** അമ്ഹാകം. **ഇധാതി** ഇമസ്മിം പേതലോകേ. **അപി ദിബ്ബേസൂതി അപീതി** നിപാതമത്തം, ദേവലോകേസൂതി അത്ഥോ.

൪൩൧. കരണന്തി ധമകരണം. **പൂരേത്വാതി** ഉദകസ്സ പൂരേത്വാ. **വാരികിഞ്ജക്ഖപൂരിതാതി** തത്ഥ തത്ഥ വാരിമത്ഥകേ പദുമുപ്പലാദീനം കേസരഭാരേഹി സഞ്ഛാദിതവസേന പൂരിതാ. **ഫലന്തീതി** പുപ്ഫന്തി, പണ്ഹികപരിയന്താദീസു വിദാലേന്തീതി അത്ഥോ.

൪൩൬-൮. ആഹിണ്ഡമാനാതി വിചരമാനാ. **ഖഞ്ജാമാതി** ഖഞ്ജനവസേന ഗച്ഛാമ. **സക്ഖരേ കുസകണ്ടകേതി** സക്ഖരവതി കുസകണ്ടകവതി ച ഭൂമിഭാഗേ, സക്ഖരേ കുസകണ്ടകേ ച അക്കമന്താതി അത്ഥോ. **യാനന്തി** രഥവയ്ഹാദികം യംകിഞ്ചി യാനം. **സിപാടികന്തി** ഏകപടലഉപാഹനം.

൪൩൯-൭. രഥേന മാഗമുന്തി മകാരോ പദസന്ധികരോ, രഥേന ആഗമംസു. **ഉഭയന്തി** ഉഭയേന ദാനേന, യാനദാനേന ചേവ ഭത്താദിചതുപച്ചയദാനേന ച.

പാനീയദാനേന ഹേത്ഥ ഭേസജ്ജദാനമ്പി സങ്ഗഹിതം. സേസം ഹേട്ഠാ വുത്തനയത്താ ഉത്താനമേവാതി.

ഥേരോ തം പവത്തിം ഭഗവതോ ആരോചേസി. ഭഗവാ തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ "യഥാ ഇമേ ഏതരഹി, ഏവം ത്വമ്പി ഇതോ അനന്തരാതീതേ അത്തഭാവേ പേതോ ഹുത്വാ മഹാദുക്ഖം അനുഭവീ"തി വത്വാ ഥേരേന യാചിതോ സുത്തപേതവത്ഥും കഥേത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേസി. തം സുത്വാ മഹാജനോ സഞ്ജാതസംവേഗോ ദാനസീലാദിപുഞ്ഞകമ്മനിരതോ അഹോസീതി.

സാണവാസിത്ഥേരപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. രഥകാരപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ

വേളുരിയഥമ്ഭം രുചിരം പഭസ്സരന്തി ഇദം സത്ഥരി സാവത്ഥിയം വിഹരന്തേ അഞ്ഞതരം പേതിം ആരബ്ഭ വുത്തം. അതീതേ കിര കസ്സപസ്സ ഭഗവതോ കാലേ അഞ്ഞതരാ ഇത്ഥീ സീലാചാരസമ്പന്നാ കല്യാണമിത്തസന്നിസ്സയേന സാസനേ അഭിപ്പസന്നാ സുവിഭത്തവിചിത്രഭിത്തിഥമ്ഭസോപാനഭൂമിതലം അതിവിയ ദസ്സനീയം ഏകം ആവാസം കത്വാ തത്ഥ ഭിക്ഖൂ നിസീദാപേത്വാ പണീതേന ആഹാരേന പരിവിസിത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ നിയ്യാദേസി. സാ അപരേന സമയേന കാലം കത്വാ അഞ്ഞസ്സ പാപകമ്മസ്സ വസേന ഹിമവതി പബ്ബതരാജേ രഥകാരദഹം നിസ്സായ വിമാനപേതീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്സാ സങ്ഘസ്സ ആവാസദാനപുഞ്ഞാനുഭാവേന സബ്ബരതനമയം ഉളാരം അതിവിയ സമന്തതോ പാസാദികം മനോഹരം രമണീയം പോക്ഖരണിയം നന്ദനവനസദിസം ഉപസോഭിതം വിമാനം നിബ്ബത്തി, സയഞ്ച സുവണ്ണവണ്ണാ അഭിരൂപാ ദസ്സനീയാ പാസാദികാ അഹോസി.

സാ തത്ഥ പുരിസേഹി വിനാവ ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവന്തീ വിഹരതി. തസ്സാ തത്ഥ ദീഘരത്തം നിപ്പുരിസായ വസന്തിയാ അനഭിരതി ഉപ്പന്നാ. സാ ഉക്കണ്ഠിതാ ഹുത്വാ "അത്ഥേസോ ഉപായോ"തി ചിന്തേത്വാ ദിബ്ബാനി അമ്ബപക്കാനി നദിയം പക്ഖിപതി. സബ്ബം കണ്ണമുണ്ഡപേതിവത്ഥുസ്മിം ആഗതനയേനേവ വേദിതബ്ബം. ഇധ പന ബാരാണസിവാസീ ഏകോ മാണവോ ഗങ്ഗായ തേസു ഏകം അമ്ബഫലം ദിസ്വാ തസ്സ പഭവം ഗവേസന്തോ അനുക്കമേന തം ഠാനം ഗന്ത്വാ നദിം ദിസ്വാ തദനുസാരേന തസ്സാ വസനട്ഠാനം ഗതോ. സാ തം ദിസ്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനം നേത്വാ പടിസന്ഥാരം കരോന്തീ നിസീദി. സോ തസ്സാ വസനട്ഠാനസമ്പത്തിം ദിസ്വാ പുച്ഛന്തോ -

൪൩൯. "വേളുരിയഥമ്ഭം രുചിരം പഭസ്സരം, വിമാനമാരുയ്ഹ അനേകചിത്തം;
തത്ഥച്ഛസി ദേവി മഹാനുഭാവേ, പഥദ്ധനി പന്നരസേവ ചന്ദോ.

൪൪൦. "വണ്ണോ ച തേ കനകസ്സ സന്നിഭോ, ഉത്തത്തരൂപോ ഭുസ ദസ്സനേയ്യോ;
പല്ലങ്കസേട്ഠേ അതുലേ നിസിന്നാ, ഏകാ തുവം നത്ഥി ച തുയ്ഹ സാമികോ.

൪൪൧. "ഇമാ ച തേ പോക്ഖരണീ സമന്താ, പഹൂതമല്യാ ബഹുപുണ്ഡരീകാ;
സുവണ്ണചുണ്ണേഹി സമന്തമോത്ഥതാ, ന തത്ഥ പങ്കോ പണകോ ച വിജ്ജതി.

ൾ൪. ഹംസാ ചിമേ ദസ്സനീയാ മനോരമാ, ഉദകസ്മിമനുപരിയന്തി സബ്ബദാ;
സമയ്യ വഗ്ഗൂപനദന്തി സബ്ബേ, ബിന്ദുസ്സരാ ദുന്ദുഭീനംവ ഘോസോ.

ൾ൫. "ദദ്ദല്ലമാനാ യസസാ യസസ്സിനീ, നാവായ ച ത്വം അവലമ്ബ തിട്ഠസി;
ആളാരപമ്ഹേ ഹസിതേ പിയംവദേ, സബ്ബങ്ഗകല്യാണി ഭുസം
വിരോചസി.

ൾൾ. "ഇദം വിമാനം വിരജം സമേ ഠിതം, ഉയ്യാനവന്തം രതിനന്ദിവഡ്ഢനം;
ഇച്ഛാമഹം നാരി അനോമദസ്സനേ, തയാ സഹ നന്ദനേ ഇധ
മോദിതു''ന്തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

ൾ൩. തത്ഥ **തത്ഥാ**തി തസ്മിം വിമാനേ. **അച്ഛസീ**തി ഇച്ഛിതിച്ഛിതകാലേ നിസീദസി. **ദേവീ**തി തം ആലപതി. **മഹാനുഭാവേ**തി മഹതാ ദിബ്ബാനുഭാവേന സമന്നാഗതേ. **പഥദ്ധനീ**തി അത്തനോ പഥഭൂതേ അദ്ധനി, ഗഗനതലമഗ്ഗേതി അത്ഥോ. **പന്നരസേവ ചന്ദോ**തി പുണ്ണമാസിയം പരിപുണ്ണമണ്ഡലോ ചന്ദോ വിയ വിജ്ജോതമാനാതി അത്ഥോ.

ൾ൦. **വണ്ണോ ച തേ കനകസ്സ സന്നിഭോ**തി തവ വണ്ണോ ച ഉത്തത്തസിങ്ഗീസുവണ്ണേന സദിസോ അതിവിയ മനോഹരോ. തേനാഹ **"ഉത്തത്തരൂപോ ഭുസ ദസ്സനേയ്യോ"**തി. **അതുലേ**തി മഹാരഹേ. **അതുലേ**തി വാ ദേവതായ ആലപനം, അസദിസരൂപേതി അത്ഥോ. **നത്ഥി ച തുയ്ഹ സാമികോ**തി തുയ്ഹം സാമികോ ച നത്ഥി.

ൾ൧. **പഹൂതമല്യാ**തി കമലകുവലയാദിബഹുവിധകുസുമവതിയോ . **സുവണ്ണചുണ്ണേഹീ**തി സുവണ്ണവാലുകാഹി. **സമന്തമോത്ഥതാ**തി സമന്തതോ ഓകിണ്ണാ. **തത്ഥാ**തി താസു പോക്ഖരണീസു. **പങ്കോ പണകോ ചാ**തി കദ്ദമോ വാ ഉദകപിച്ഛില്ലോ വാ ന വിജ്ജതി.

ൾ൪. **ഹംസാ ചിമേ ദസ്സനീയാ മനോരമാ**തി ഇമേ ഹംസാ ച ദസ്സനസുഖാ മനോരമാ ച. **അനുപരിയന്തീ**തി അനുവിചരന്തി. **സബ്ബദാ**തി സബ്ബേസു ഉതൂസു. **സമയ്യാ**തി സങ്ഗമ്മ. **വഗ്ഗൂ**തി മധുരം. **ഉപനദന്തീ**തി വികൂജന്തി. **ബിന്ദുസ്സരാ**തി അവിസടസ്സരാ സമ്പിണ്ഡിതസ്സരാ. **ദുന്ദുഭീനംവ ഘോസോ**തി വഗ്ഗുബിന്ദുസ്സരഭാവേന ദുന്ദുഭീനം വിയ തവ പോക്ഖരണിയം ഹംസാനം ഘോസോതി അത്ഥോ.

ൾ൫. **ദദ്ദല്ലമാനാ**തി അതിവിയ അഭിജലന്തീ. **യസസാ**തി ദേവിദ്ധിയാ. **നാവായാ**തി ദോണിയം. പോക്ഖരണിയഞ്ഹി പദുമിനിയം സുവണ്ണനാവായ മഹാരഹേ പല്ലങ്കേ നിസീദിത്വാ ഉദകകീളം കീളന്തിം പേതിം ദിസ്വാ ഏവമാഹ. **അവലമ്ബാ**തി അവലമ്ബിത്വാ അപസ്സേനം അപസ്സായ. **തിട്ഠസീ**തി ഇദം ഠാനസദ്ദസ്സ ഗതിനിവത്തി അത്ഥത്താ ഗതിയാ പടിക്ഖേപവചനം. ''നിസജ്ജസീ''തി വാ പാഠോ, നിസീദസിച്ചേവസ്സ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **ആളാരപമ്ഹേ**തി വേല്ലിതദീഘനീലപഖുമേ. **ഹസിതേ**തി ഹസിതമഹാഹസിതമുഖേ. **പിയംവദേ**തി പിയഭാണിനീ. **സബ്ബങ്ഗകല്യാണീ**തി സബ്ബേഹി അങ്ഗേഹി സുന്ദരേ, സോഭനസബ്ബങ്ഗപച്ചങ്ഗീതി അത്ഥോ. **വിരോചസീ**തി വിരാജേസി.

ർർ. **വിരജന്തി** വിഗതരജം നിദ്ദോസം. **സമേ ഠിതന്തി** സമേ ഭൂമിഭാഗേ ഠിതം, ചതുരസ്സസോഭിതതായ വാ സമഭാഗേ ഠിതം, സമന്തഭദ്ദകന്തി അത്ഥോ. **ഉയ്യാനവന്തന്തി** നന്ദനവനസഹിതം. **രതിനന്ദിവഡ്ഢനന്തി** രതിഞ്ച നന്ദിഞ്ച വഡ്ഢേതീതി രതിനന്ദിവഡ്ഢനം, സുഖസ്സ ച പീതിയാ ച സംവഡ്ഢനന്തി അത്ഥോ. **നാരീതി** തസ്സാ ആലപനം. **അനോമദസ്സനേതി** പരിപുണ്ണഅങ്ഗപച്ചങ്ഗതായ അനിന്ദിതദസ്സനേ. **നന്ദനേതി** നന്ദനകരേ. **ഇധാതി** നന്ദനവനേ, വിമാനേ വാ. **മോദിതുന്തി** അഭിരമിതും ഇച്ഛാമീതി യോജനാ.

ഏവം തേന മാണവേന വുത്തേ സാ വിമാനപേതിദേവതാ തസ്സ പടിവചനം ദേന്തീ -

ർ൦. ''കരോഹി കമ്മം ഇധ വേദനീയം, ചിത്തഞ്ച തേ ഇധ നിഹിതം ഭവതു;
കത്വാന കമ്മം ഇധ വേദനീയം, ഏവം മമം ലച്ഛസി കാമകാമിനി''ന്തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **കരോഹി കമ്മം ഇധ വേദനീയന്തി** ഇധ ഇമസ്മിം ദിബ്ബട്ഠാനേ വിപച്ചനകം വിപാകദായകം കുസലകമ്മം കരോഹി പസവേയ്യാസി. **ഇധ നിഹിതന്തി** ഇധൂപനീതം, ''ഇധ നിന്ന''ന്തി വാ പാഠോ, ഇമസ്മിം ഠാനേ നിന്നം പോണം പബ്ഭാരം തവ ചിത്തം ഭവതു ഹോതു. **മമന്തി** മം. **ലച്ഛസീതി** ലഭിസ്സസി.

സോ മാണവോ തസ്സാ വിമാനപേതിയാ വചനം സുത്വാ തതോ മനുസ്സപഥം ഗതോ തത്ഥ ചിത്തം പണിധായ തജ്ജം പുഞ്ഞകമ്മം കത്വാ നചിരസ്സേവ കാലം കത്വാ തത്ഥ നിബ്ബത്തി തസ്സാ പേതിയാ സഹബ്യതം. തമത്ഥം പകാസേന്താ സങ്ഗീതികാരാ -

ർ൧. ''സാധൂതി സോ തസ്സാ പടിസ്സുണിത്വാ,
അകാസി കമ്മം തഹിം വേദനീയം;
കത്വാന കമ്മം തഹിം വേദനീയം,
ഉപപജ്ജി സോ മാണവോ തസ്സാ സഹബ്യത''ന്തി. -

ഓസാനഗാഥമാഹംസു. തത്ഥ **സാധൂതി** സമ്പടിച്ഛനേ നിപാതോ. **തസ്സാതി** തസ്സാ വിമാനപേതിയാ. **പടിസ്സുണിത്വാതി** തസ്സാ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ. **തഹിം വേദനീയന്തി** തസ്മിം വിമാനേ തായ സദ്ധിം വേദിതബ്ബസുഖവിപാകം കുസലകമ്മം. **സഹബ്യതന്തി** സഹഭാവം. സോ മാണവോ തസ്സാ സഹബ്യതം ഉപപജ്ജീതി യോജനാ. സേസം ഉത്താനമേവ.

ഏവം തേസു തത്ഥ ചിരകാലം ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവന്തേസു പുരിസോ കമ്മസ്സ പരിക്ഖയേന കാലമകാസി, ഇത്ഥീ പന അത്തനോ പുഞ്ഞകമ്മസ്സ ഖേത്തങ്ഗതഭാവേന ഏകം ബുദ്ധന്തരം തത്ഥ പരിപുണ്ണം കത്വാ വസി. അഥ അമ്ഹാകം ഭഗവതി ലോകേ ഉപ്പജ്ജിത്വാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കേ അനുക്കമേന ജേതവനേ വിഹരന്തേ ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ഏകദിവസം പബ്ബതചാരികം ചരമാനോ തം വിമാനഞ്ച വിമാനപേതിഞ്ച ദിസ്വാ ''വേളുരിയഥമ്ഭം രുചിരം പഭസ്സര''ന്തിആദികാഹി ഗാഥാഹി പുച്ഛി. സാ ചസ്സ ആദിതോ പട്ഠായ സബ്ബം അത്തനോ പവത്തിം ആരോചേസി. തം സുത്വാ ഥേരോ സാവത്ഥിം ആഗന്ത്വാ ഭഗവതോ ആരോചേസി. ഭഗവാ തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേസി. തം സുത്വാ മഹാജനോ ദാനാദിപുഞ്ഞധമ്മനിരതോ അഹോസീതി.

രഥകാരപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. ഭുസപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

ഭുസാനി ഏകോ സാലിം പുനാപരോതി ഇദം സത്ഥരി സാവത്ഥിയം വിഹരന്തേ ചത്താരോ പേതേ ആരബ്ഭ വുത്തം. സാവത്ഥിയാ കിര അവിദൂരേ അഞ്ഞതരസ്മിം ഗാമകേ ഏകോ കൂടവാണിജോ കൂടമാനാദീഹി ജീവികം കപ്പേസി. സോ സാലിപലാപേ ഗഹേത്വാ തമ്ബമത്തികായ പരിഭാവേത്വാ ഗരുതരേ കത്വാ രത്തസാലീഹി സദ്ധിം മിസ്സേത്വാ വിക്കിണി. തസ്സ പുത്തോ "ഘരം ആഗതാനം മമ മിത്തസുഹജ്ജാനം സമ്മാനം ന കരോതീ"തി കുപിതോ യുഗചമ്മം ഗഹേത്വാ മാതുസീസേ പഹാരമദാസി. തസ്സ സുണിസാ സബ്ബേസം അത്ഥായ ഠപിതമംസം ചോരികായ ഖാദിത്വാ പുന തേഹി അനുയുഞ്ജിയമാനാ "സചേ മയാ തം മംസം ഖാദിതം, ഭവേ ഭവേ അത്തനോ പിട്ഠിമംസം കന്തിത്വാ ഖാദേയ്യ"ന്തി സപഥമകാസി. ഭരിയാ പനസ്സ കിഞ്ചിദേവ ഉപകരണം യാചന്താനം "നത്ഥീ"തി വത്വാ തേഹി നിപ്പീളിയമാനാ "സചേ സന്തം നത്ഥീതി വദാമി, ജാതജാതട്ഠാനേ ഗൂഥഭക്ഖാ ഭവേയ്യ"ന്തി മുസാവാദേന സപഥമകാസി.

തേ ചത്താരോപി ജനാ അപരേന സമയേന കാലം കത്വാ വിഞ്ഝാടവിയം പേതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തിംസു. തത്ഥ കൂടവാണിജോ കമ്മഫലേന പജ്ജലന്തം ഭുസം ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ഗഹേത്വാ അത്തനോ മത്ഥകേ ആകിരിത്വാ മഹാദുക്ഖം അനുഭവതി, തസ്സ പുത്തോ അയോമയേഹി മുഗ്ഗരേഹി സയമേവ അത്തനോ സീസം ഭിന്ദിത്വാ അനപ്പകം ദുക്ഖം പച്ചനുഭോതി. തസ്സ സുണിസാ കമ്മഫലേന സുനിസിതേഹി അതിവിയ വിപുലായതേഹി നഖേഹി അത്തനോ പിട്ഠിമംസാനി കന്തിത്വാ ഖാദന്തീ അപരിമിതം ദുക്ഖം അനുഭവതി, തസ്സ ഭരിയായ സുഗന്ധം സുവിസുദ്ധം അപഗതകാളകം സാലിഭത്തം ഉപനീതമത്തമേവ നാനാവിധകിമികുലാകുലം പരമദുഗ്ഗന്ധജേഗുച്ഛം ഗൂഥം സമ്പജ്ജതി, തം സാ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി പരിഗ്ഗഹേത്വാ ഭുഞ്ജന്തീ മഹാദുക്ഖം പടിസംവേദേതി.

ഏവം തേസു ചതൂസു ജനേസു പേതേസു നിബ്ബത്തിത്വാ മഹാദുക്ഖം അനുഭവന്തേസു ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ പബ്ബതചാരികം ചരന്തോ ഏകദിവസം തം ഠാനം ഗതോ. തേ പേതേ ദിസ്വാ -

൮൦൬. "ഭുസാനി ഏകോ സാലിം പുനാപരോ, അയഞ്ച നാരീ സകമംസലോഹിതം;
തുവഞ്ച ഗൂഥം അസുചിം അകന്തം, പരിഭുഞ്ജസി കിസ്സ അയം വിപാകോ"തി. -

ഇമായ ഗാഥായ തേഹി കതകമ്മം പുച്ഛി. തത്ഥ **ഭുസാനീ**തി പലാപാനി. **ഏകോ**തി ഏകകോ. **സാലി**ന്തി സാലിനോ. സാമിഅത്ഥേ ഹേതം ഉപയോഗവചനം, സാലിനോ പലാപാനി പജ്ജലന്താനി അത്തനോ സീസേ അവകിരതീതി അധിപ്പായോ. **പുനാപരോ**തി പുന അപരോ. യോ ഹി സോ മാതുസീസം പഹരി, സോ അയോമുഗ്ഗരേഹി അത്തനോ സീസം പഹരിത്വാ സീസഭേദം പാപുണാതി, തം സന്ധായ വദതി. **സകമംസലോഹിത**ന്തി അത്തനോ പിട്ഠിമംസം ലോഹിതഞ്ച പരിഭുഞ്ജതീതി യോജനാ. **അകന്ത**ന്തി അമനാപം

ജേഗുച്ഛം. **കിസ്സ അയം വിപാകോ**തി കതമസ്സ പാപകമ്മസ്സ ഇദം ഫലം, യം ഇദാനി തുമ്ഹേഹി പച്ചനുഭവീയതീതി അത്ഥോ.

ഏവം ഥേരേന തേഹി കതകമ്മേ പുച്ഛിതേ കൂടവാണിജസ്സ ഭരിയാ സബ്ബേഹി തേഹി കതകമ്മം ആചിക്ഖന്തീ -

ർവ്വ.''അയം പുരേ മാതരം ഹിംസതി, അയം പന കൂടവാണിജോ;
അയം മംസാനി ഖാദിത്വാ, മുസാവാദേന വഞ്ചേതി.

ർൻ.''അഹം മനുസ്സേസു മനുസ്സഭൂതാ, അഗാരിനീ സബ്ബകുലസ്സ ഇസ്സരാ;
സന്തേസു പരിഗുഹാമി, മാ ച കിഞ്ചി ഇതോ അദം.

ർ൦.''മുസാവാദേന ഛാദേമി, നത്ഥി ഏതം മമ ഗേഹേ;
സചേ സന്തം നിഗുഹാമി, ഗൂഥോ മേ ഹോതു ഭോജനം.

ർ൧.''തസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകേന, മുസാവാദസ്സ ചൂഭയം;
സുഗന്ധം സാലിനോ ഭത്തം, ഗൂഥം മേ പരിവത്തതി.

ർ൨.''അവഞ്ഝാനി ച കമ്മാനി, ന ഹി കമ്മം വിനസ്സതി;
ദുഗ്ഗന്ധം കിമിനം മീള്ഹം, ഭുഞ്ജാമി ച പിവാമി ചാ''തി. - ഗാഥാ അഭാസി;

ർവ്വ. തത്ഥ **അയ**ന്തി പുത്തം ദസ്സേന്തി വദതി. **ഹിംസതീ**തി ഥാമേന പരിബാധേതി, മുഗ്ഗരേന പഹരതീതി അത്ഥോ. **കൂടവാണിജോ**തി ഖലവാണിജോ, വഞ്ചനായ വണിജ്ജകാരകോതി അത്ഥോ . **മംസാനി ഖാദിത്വാ**തി പരേഹി സാധാരണമംസം ഖാദിത്വാ ''ന ഖാദാമീ''തി മുസാവാദേന തേ വഞ്ചേതി.

ർൻ-൦. അഗാരിനീതി ഗേഹസാമിനീ. **സന്തേസൂ**തി വിജ്ജമാനേസ്വേവ പരേഹി യാചിതഉപകരണേസു. **പരിഗുഹാമീ**തി പടിച്ഛാദേസിം. കാലവിപല്ലാസേന ഹേതം വുത്തം. **മാ ച കിഞ്ചി ഇതോ അദ**ന്തി ഇതോ മമ സന്തകതോ കിഞ്ചിമത്തമ്പി അത്ഥികസ്സ പരസ്സ ന അദാസിം. **ഛാദേമീ**തി ''നത്ഥി ഏതം മമ ഗേഹേ''തി മുസാവാദേന ഛാദേസിം.

ർ൧-൨. ഗൂഥം മേ പരിവത്തതീതി സുഗന്ധം സാലിഭത്തം മയ്ഹം കമ്മവസേന ഗൂഥഭാവേന പരിവത്തതി പരിണമതി. **അവഞ്ഝാനീ**തി അമോഘാനി അനിപ്ഫലാനി. **ന ഹി കമ്മം വിനസ്സതീ**തി യഥൂപചിതം കമ്മം ഫലം അദത്വാ ന ഹി വിനസ്സതി. **കിമിന**ന്തി കിമിവന്തം സഞ്ജാതകിമികുലം. **മീള്ഹ**ന്തി ഗൂഥം. സേസം ഹേട്ഠാ വുത്തനയത്താ ഉത്താനമേവ.

ഏവം ഥേരോ തസ്സാ പേതിയാ വചനം സുത്വാ തം പവത്തിം ഭഗവതോ ആരോചേസി. ഭഗവാ തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേസി. സാ ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ അഹോസീതി.

ഭുസപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. കുമാരപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

അച്ഛേരരൂപം സുഗതസ്സ ഞാണന്തി ഇദം കുമാരപേതവത്ഥു. തസ്സ കാ ഉപ്പത്തി? സാവത്ഥിയം കിര ബഹൂ ഉപാസകാ ധമ്മഗണാ ഹുത്വാ നഗരേ മഹന്തം മണ്ഡപം കാരേത്വാ തം നാനാവണ്ണേഹി വത്ഥേഹി അലങ്കരിത്വാ കാലസ്സേവ സത്ഥാരം ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച നിമന്തേത്വാ മഹാരഹവരപച്ചത്ഥരണത്ഥതേസു ആസനേസു ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിസീദാപേത്വാ ഗന്ധപുപ്ഫാദീഹി പൂജേത്വാ മഹാദാനം പവത്തേന്തി. തം ദിസ്വാ അഞ്ഞതരോ മച്ഛേരമലപരിയുട്ഠിതചിത്തോ പുരിസോ തം സക്കാരം അസഹമാനോ ഏവമാഹ - “വരമേതം സബ്ബം സങ്കാരകൂടേ ഛഡ്ഡിതം, ന ത്വേവ ഇമേസം മുണ്ഡകാനം ദിന്ന”ന്തി. തം സുത്വാ ഉപാസകാ സംവിഗ്ഗമാനസാ “ഭാരിയം വത ഇമിനാ പുരിസേന പാപം പസുതം, യേന ഏവം ബുദ്ധപ്പമുഖേ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ അപരദ്ധ”ന്തി തമത്ഥം തസ്സ മാതുയാ ആരോചേത്വാ “ഗച്ഛ, ത്വം സസാവകസങ്ഘം ഭഗവന്തം ഖമാപേഹീ”തി ആഹംസു. സാ “സാധൂ”തി പടിസ്സുണിത്വാ പുത്തം സന്തജ്ജേന്തീ സഞ്ഞാപേത്വാ ഭഗവന്തം ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച ഉപസങ്കമിത്വാ പുത്തേന കതഅച്ചയം ദേസേന്തീ ഖമാപേത്വാ ഭഗവതോ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച സത്താഹം യാഗുദാനേന പൂജം അകാസി. തസ്സാ പുത്തോ നചിരസ്സേവ കാലം കത്വാ കിലിട്ഠകമ്മൂപജീവിനിയാ ഗണികായ കുച്ഛിയം നിബ്ബത്തി. സാ ച നം ജാതമത്തംയേവ “ദാരകോ”തി ഞത്വാ സുസാനേ ഛഡ്ഡാപേസി. സോ തത്ഥ അത്തനോ പുഞ്ഞബലേനേവ ഗഹിതാരക്ഖോ കേനചി അനുപദ്ദുതോ മാതു-അങ്കേ വിയ സുഖം സുപി. ദേവതാ തസ്സ ആരക്ഖം ഗണ്ഹിംസൂതി ച വദന്തി.

അഥ ഭഗവാ പച്ചൂസസമയേ മഹാകരുണാസമാപത്തിതോ വുട്ഠായ ബുദ്ധചക്ഖുനാ ലോകം വോലോകേന്തോ തം ദാരകം സിവഥികായ ഛഡ്ഡിതം ദിസ്വാ സൂരിയുഗ്ഗമനവേലായ സിവഥികം അഗമാസി. “സത്ഥാ ഇധാഗതോ, കാരണേനേത്ഥ ഭവിതബ്ബ”ന്തി മഹാജനോ സന്നിപതി. ഭഗവാ സന്നിപതിതപരിസായ “നായം ദാരകോ ഓഞ്ഞാതബ്ബോ, യദിപി ഇദാനി സുസാനേ ഛഡ്ഡിതോ അനാഥോ ഠിതോ, ആയതിം പന ദിട്ഠേവ ധമ്മേ അഭിസമ്പരായഞ്ച ഉളാരസമ്പത്തിം പടിലഭിസ്സതീ”തി വത്വാ തേഹി മനുസ്സേഹി “കിം നു ഖോ, ഭന്തേ, ഇമിനാ പുരിമജാതിയം കതം കമ്മ”ന്തി പുട്ഠോ -

> “ബുദ്ധപമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ, പൂജം അകാസി ജനതാ ഉളാരം;
> തത്രസ്സ ചിത്തസ്സഹു അഞ്ഞഥത്തം, വാചം അഭാസി ഫരുസം
> അസബ്ഭ”ന്തി. -

ആദിനാ നയേന ദാരകേന കതകമ്മം ആയതിം പത്തബ്ബം സമ്പത്തിഞ്ച പകാസേത്വാ സന്നിപതിതായ പരിസായ അജ്ഝാസയാനുരൂപം ധമ്മം കഥേത്വാ ഉപരി സാമുക്കംസികം ധമ്മദേസനം അകാസി. സച്ചപരിയോസാനേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി, തഞ്ച ദാരകം അസീതികോടിവിഭവോ ഏകോ കുടുമ്ബികോ ഭഗവതോ സമ്മുഖാവ “മയ്ഹം പുത്തോ”തി അഗ്ഗഹേസി. ഭഗവാ “ഏത്തകേന അയം ദാരകോ രക്ഖിതോ, മഹാജനസ്സ ച അനുഗ്ഗഹോ കതോ”തി വിഹാരം അഗമാസി.

സോ അപരേന സമയേന തസ്മിം കുടുമ്ബികേ കാലകതേ തേന നിയ്യാദിതം ധനം പടിപജ്ജിത്വാ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേന്തോ തസ്മിം നഗരേയേവ മഹാവിഭവോ ഗഹപതി ഹുത്വാ ദാനാദിനിരതോ അഹോസി. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - “അഹോ നൂന സത്ഥാ സത്തേസു

അനുകമ്പകോ, സോപി നാമ ദാരകോ തദാ അനാഥോ ഠിതോ ഏതരഹി മഹതിം സമ്പത്തിം പച്ചനുഭവതി, ഉളാരാനി ച പുഞ്ഞാനി കരോതീ”തി. തം സുത്വാ സത്ഥാ “ന, ഭിക്ഖവേ, തസ്സ ഏത്തകാവ സമ്പത്തി, അഥ ഖോ ആയുപരിയോസാനേ താവതിംസഭവനേ സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ പുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തിസ്സതി, മഹതിം ദിബ്ബസമ്പത്തിഞ്ച പടിലഭിസ്സതീ”തി ബ്യാകാസി. തം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ച മഹാജനോ ച “ഇദം കിര കാരണം ദിസ്വാ ദീഘദസ്സീ ഭഗവാ ജാതമത്തസ്സേവസ്സ ആമകസുസാനേ ഛഡ്ഡിതസ്സ തത്ഥ ഗന്ത്വാ സങ്ഗഹം അകാസീ”തി സത്ഥു ഞാണവിസേസം ഥോമേത്വാ തസ്മിം അത്തഭാവേ തസ്സ പവത്തിം കഥേസും. തമത്ഥം ദീപേന്താ സങ്ഗീതികാരാ -

ർ൬ന്. “അച്ഛേരരൂപം സുഗതസ്സ ഞാണം, സത്ഥാ യഥാ പുഗ്ഗലം ബ്യാകാസി;
ഉസ്സന്നപുഞ്ഞാപി ഭവന്തി ഹേകേ, പരിത്തപുഞ്ഞാപി ഭവന്തി ഹേകേ.

ർ൬ർ. “അയം കുമാരോ സീവഥികായ ഛഡ്ഡിതോ, അങ്ഗുട്ഠസ്നേഹേന യാപേതി രത്തിം;
ന യക്ഖഭൂതാ ന സരീസപാ വാ, വിഹേഠയേയ്യും കതപുഞ്ഞം കുമാരം.

ർ൬൬. “സുനഖാപിമസ്സ പലിഹിംസു പാദേ, ധങ്കാ സിങ്ഗാലാ പരിവത്തയന്തി;
ഗബ്ഭാസയം പക്ഖിഗണാ ഹരന്തി, കാകാ പന അക്ഖിമലം ഹരന്തി.

ർ൬ന്റ. “നയിമസ്സ രക്ഖം വിദഹിംസു കേചി, ന ഓസധം സാസപധൂപനം വാ;
നക്ഖത്തയോഗമ്പി ന അഗ്ഗഹേസും, ന സബ്ബധഞ്ഞാനിപി ആകിരിംസു.

ർ൬ള്. “ഏതാദിസം ഉത്തമകിച്ഛപത്തം, രത്താഭതം സീവഥികായ ഛഡ്ഡിതം;
നോനീതപിണ്ഡംവ പവേധമാനം, സസംസയം ജീവിതസാവസേസം.

ർ൬ഴ്. “തമദ്ദസാ ദേവമനുസ്സപൂജിതോ, ദിസ്വാ ച തം ബ്യാകരി ഭൂരിപഞ്ഞോ;
‘അയം കുമാരോ നഗരസ്സിമസ്സ, അഗ്ഗകുലികോ ഭവിസ്സതി ഭോഗതോ ച’.

ർ൬ൻ. “കിസ്സ വതം കിം പന ബ്രഹ്മചരിയം, കിസ്സ സുചിണ്ണസ്സ അയം വിപാകോ;
ഏതാദിസം ബ്യസനം പാപുണിത്വാ, തം താദിസം പച്ചനുഭോസ്സതിദ്ധി”ന്തി. -

ഛ ഗാഥാ അവോചും.

ർ൬ന്. തത്ഥ **അച്ഛേരരൂപ**ന്തി അച്ഛരിയസഭാവം. **സുഗതസ്സ ഞാണ**ന്തി അഞ്ഞേഹി അസാധാരണം സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഞാണം, ആസയാനുസയഞാണാദിസബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണമേവ സന്ധായ വുത്തം. തയിദം അഞ്ഞേസം അവിസയഭൂതം കഥം ഞാണന്തി ആഹ **“സത്ഥാ യഥാ പുഗ്ഗലം ബ്യാകാസീ”**തി. തേന സത്ഥു ദേസനായ ഏവ ഞാണസ്സ അച്ഛരിയഭാവോ വിഞ്ഞായതീതി ദസ്സേതി.

ഇദാനി ബ്യാകരണം ദസ്സേന്തോ **“ഉസ്സന്നപുഞ്ഞാപി ഭവന്തി ഹേകേ, പരിത്തപുഞ്ഞാപി ഭവന്തി ഹേകേ”**തി ആഹ. തസ്സത്ഥോ - ഉസ്സന്നകുസലധമ്മാപി ഇധേകച്ചേ പുഗ്ഗലാ ലദ്ധപച്ചയസ്സ അപുഞ്ഞസ്സ വസേന ജാതിആദിനാ നിഹീനാ

ഭവന്തി, പരിത്തപുഞ്ഞാപി അപ്പതരപുഞ്ഞധമ്മാപി ഏകേ സത്താ ഖേത്തസമ്പത്തിആദിനാ തസ്സ പുഞ്ഞസ്സ മഹാജുതികതായ ഉളാരാ ഭവന്തീതി.

൪൫൪. **സീവഥികായാ**തി സുസാനേ. **അങ്ഗുട്ഠസ്നേഹേനാ**തി അങ്ഗുട്ഠതോ പവത്തസ്നേഹേന, ദേവതായ അങ്ഗുട്ഠതോ പഗ്ഘരിതഖീരേനാതി അത്ഥോ. **ന യക്ഖഭൂതാ ന സരീസപാ വാ**തി പിസാചഭൂതാ വാ യക്ഖഭൂതാ വാ സരീസപാ വാ യേ കേചി സരന്താ ഗച്ഛന്താ വാ **ന വിഹേഠയേയ്യും** ന ബാധേയ്യും.

൪൫൫. **പലിഹിംസു പാദേ**തി അത്തനോ ജിവ്ഹായ പാദേ ലിഹിസും. **ധങ്കാ**തി കാകാ. **പരിവത്തയന്തീ**തി "മാ നം കുമാരം കേചി വിഹേഠേയ്യു"ന്തി രക്ഖന്താ നിരോഗഭാവജാനനത്ഥം അപരാപരം പരിവത്തന്തി. **ഗബ്ഭാസയ**ന്തി ഗബ്ഭമലം. **പക്ഖിഗണാ**തി ഗിജ്ഝകുലലാദയോ സകുണഗണാ. **ഹരന്തീ**തി അപനേന്തി. **അക്ഖിമല**ന്തി അക്ഖിഗൂഥം.

൪൫൬. **കേചീ**തി കേചി മനുസ്സാ, അമനുസ്സാ പന രക്ഖം സംവിദഹിംസു. **ഓസധ**ന്തി തദാ ആയതിഞ്ച ആരോഗ്യാവഹം അഗദം. **സാസപധൂപനം വാ**തി യം ജാതസ്സ ദാരകസ്സ രക്ഖണത്ഥം സാസപേന ധൂപനം കരോന്തി, തമ്പി തസ്സ കരോന്താ നാഹേസുന്തി ദീപേന്തി. **നക്ഖത്തയോഗമ്പി ന അഗ്ഗഹേസു**ന്തി നക്ഖത്തയുത്തമ്പി ന ഗണ്ഹിംസു. "അസുകമ്ഹി നക്ഖത്തേ തിഥിമ്ഹി മുഹുത്തേ അയം ജാതോ"തി ഏവം ജാതകമ്മമ്പിസ്സ ന കേചി അകംസൂതി അത്ഥോ. **ന സബ്ബധഞ്ഞാനിപി ആകിരിംസൂ**തി മങ്ഗലം കരോന്താ അഗദവസേന യം സാസപതേലമിസ്സിതം സാലിആദിധഞ്ഞം ആകിരന്തി, തമ്പിസ്സ നാകംസൂതി അത്ഥോ.

൪൫൭. **ഏതാദിസ**ന്തി ഏവരൂപം . **ഉത്തമകിച്ഛപത്ത**ന്തി പരമകിച്ഛം ആപന്നം അതിവിയ ദുക്ഖപ്പത്തം. **രത്താഭത**ന്തി രത്തിയം ആഭതം. **നോനീതപിണ്ഡം വിയാ**തി നവനീതപിണ്ഡസദിസം, മംസപേസിമത്തതാ ഏവം വുത്തം. **പവേധമാന**ന്തി ദുബ്ബലഭാവേന പകമ്പമാനം. **സസംസയ**ന്തി "ജീവതി നു ഖോ ന നു ഖോ ജീവതീ"തി സംസയിതതായ സംസയവന്തം. **ജീവിതസാവസേസ**ന്തി ജീവിതട്ഠിതിയാ ഹേതുഭൂതാനം സാധനാനം അഭാവേന കേവലം ജീവിതമത്താവസേസകം.

൪൫൮. **അഗ്ഗകുലികോ ഭവിസ്സതി ഭോഗതോ ചാ**തി ഭോഗനിമിത്തം ഭോഗസ്സ വസേന അഗ്ഗകുലികോ സേട്ഠകുലികോ ഭവിസ്സതീതി അത്ഥോ.

൪൫൯. "കിസ്സ വത"ന്തി അയം ഗാഥാ സത്ഥു സന്തികേ ഠിതേഹി ഉപാസകേഹി തേന കതകമ്മസ്സ പുച്ഛാവസേന വുത്താ. സാ ച ഖോ സിവഥികായ സന്നിപതിതേഹീതി വേദിതബ്ബാ. തത്ഥ **കിസ്സാ**തി കിം അസ്സ. **വത**ന്തി വതസമാദാനം. പുന **കിസ്സാ**തി കീദിസസ്സ സുചിണ്ണസ്സ വതസ്സ ബ്രഹ്മചരിയസ്സ ചാതി വിഭത്തിം വിപരിണാമേത്വാ യോജനാ. **ഏതാദിസ**ന്തി ഗണികായ കുച്ഛിയാ നിബ്ബത്തനം, സുസാനേ ഛഡ്ഡനന്തി ഏവരൂപം. **ബ്യസന**ന്തി അനത്ഥം. **താദിസ**ന്തി തഥാരൂപം, "അങ്ഗുട്ഠസ്നേഹേന യാപേതി രത്തി"ന്തിആദിനാ, "അയം കുമാരോ നഗരസ്സിമസ്സ അഗ്ഗകുലികോ ഭവിസ്സതീ"തിആദിനാ ച വുത്തപ്പകാരന്തി അത്ഥോ. **ഇദ്ധി**ന്തി ദേവിദ്ധിം, ദിബ്ബസമ്പത്തിന്തി വുത്തം ഹോതി.

ഇദാനി തേഹി ഉപാസകേഹി പുട്ഠോ ഭഗവാ യഥാ തദാ ബ്യാകാസി, തം ദസ്സേന്താ സങ്ഗീതികാരാ -

ർന്നം. ‘‘ബുദ്ധപമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ, പൂജം അകാസി ജനതാ ഉളാരം;
തത്രസ്സ ചിത്തസ്സഹു അഞ്ഞഥത്തം, വാചം അഭാസി ഫരുസം അസബ്ഭം.

ർന്ന൧. ‘‘സോ തം വിതക്കം പവിനോദയിത്വാ, പീതിം പസാദം പടിലദ്ധാ പച്ഛാ;
തഥാഗതം ജേതവനേ വസന്തം, യാഗുയാ ഉപട്ഠാസി സത്തരത്തം.

ർന്ന൨. ‘‘തസ്സ വതം തം പന ബ്രഹ്മചരിയം, തസ്സ സുചിണ്ണസ്സ അയം വിപാകോ;
ഏതാദിസം ബ്യസനം പാപുണിത്വാ, തം താദിസം പച്ചനുഭോസ്സതിദ്ധിം.

ർന്ന൩. ‘‘ഠത്വാന സോ വസ്സസതം ഇധേവ, സബ്ബേഹി കാമേഹി സമങ്ഗിഭൂതോ;
കായസ്സ ഭേദാ അഭിസമ്പരായം, സഹബ്യതം ഗച്ഛതി വാസവസ്സാ’’തി. -

ചതസ്സോ ഗാഥാ അവോചും.

ർന്നം. തത്ഥ **ജനതാ**തി ജനസമൂഹോ, ഉപാസകഗണോതി അധിപ്പായോ. **തത്രാ**തി തസ്സം പൂജായം. **അസ്സാ**തി തസ്സ ദാരകസ്സ. **ചിത്തസ്സഹു അഞ്ഞഥത്ത**ന്തി പുരിമഭവസ്മിം ചിത്തസ്സ അഞ്ഞഥാഭാവോ അനാദരോ അഗാരവോ അപച്ചയോ അഹോസി. **അസബ്ഭ**ന്തി സാധുസഭായ സാവേതും അയുത്തം ഫരുസം വാചം അഭാസി.

ർന്ന൧. **സോ**തി സോ അയം. **തം വിതക്ക**ന്തി തം പാപകം വിതക്കം. **പവിനോദയിത്വാ**തി മാതരാ കതായ സഞ്ഞത്തിയാ വൂപസമേത്വാ. **പീതിം പസാദം പടിലദ്ധാ**തി പീതിം പസാദഞ്ച പടിലഭിത്വാ ഉപ്പാദേത്വാ. **യാഗുയാ ഉപട്ഠാസീ**തി യാഗുദാനേന ഉപട്ഠഹി. **സത്തരത്ത**ന്തി സത്തദിവസം.

ർന്ന൨. **തസ്സ വതം തം പന ബ്രഹ്മചരിയ**ന്തി തം മയാ ഹേട്ഠാ വുത്തപ്പകാരം അത്തനോ ചിത്തസ്സ പസാദനം ദാനഞ്ച ഇമസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ വതം തം ബ്രഹ്മചരിയഞ്ച, അഞ്ഞം കിഞ്ചി നത്ഥീതി അത്ഥോ.

ർന്ന൩. **ഠത്വാനാ**തി യാവ ആയുപരിയോസാനാ ഇധേവ മനുസ്സലോകേ ഠത്വാ. **അഭിസമ്പരായ**ന്തി പുനബ്ഭവേ. **സഹബ്യതം ഗച്ഛതി വാസവസ്സാ**തി സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ പുത്തഭാവേന സഹഭാവം ഗമിസ്സതി. അനാഗതത്ഥേ ഹി ഇദം പച്ചുപ്പന്നകാലവചനം. സേസം സബ്ബത്ഥ ഉത്താനമേവാതി.

കുമാരപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ന്ന. സേരിണീപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ

നഗ്ഗാ ദുബ്ബണ്ണരൂപാസീതി ഇദം സത്ഥരി ജേതവനേ വിഹരന്തേ സേരിണീപേതിം ആരബ്ഭ വുത്തം. കുരുരട്ഠേ കിര ഹത്ഥിനിപുരേ സേരിണീ നാമ ഏകാ രൂപൂപജീവിനീ അഹോസി. തത്ഥ ച ഉപോസഥകരണത്ഥായ തതോ തതോ ഭിക്ഖൂ സന്നിപതിംസു. പുന മഹാഭിക്ഖുസന്നിപാതോ അഹോസി. തം ദിസ്വാ മനുസ്സാ തിലതണ്ഡുലാദിം സപ്പിനവനീതമധുആദിഞ്ച ബഹും ദാനൂപകരണം സജ്ജേത്വാ മഹാദാനം പവത്തേസും. തേന ച സമയേന സാ ഗണികാ അസ്സദ്ധാ അപ്പസന്നാ മച്ഛേരമലപരിയുട്ഠിതചിത്താ തേഹി മനുസ്സേഹി

“ഏഹി താവ ഇദം ദാനം അനുമോദാഹീ”തി ഉസ്സാഹിതാപി “കിം തേന മുണ്ഡകാനം സമണാനം ദിന്നേനാ”തി അപ്പസാദമേവ നേസം സമ്പവേദേസി, കുതോ അപ്പമത്തകസ്സ പരിച്ചാഗോ.

സാ അപരേന സമയേന കാലം കത്വാ അഞ്ഞതരസ്സ പച്ചന്തനഗരസ്സ പരിഖാപിട്ഠേ പേതീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. അഥ ഹത്ഥിനിപുരവാസീ അഞ്ഞതരോ ഉപാസകോ വണിജ്ജായ തം നഗരം ഗന്ത്വാ രത്തിയാ പച്ചൂസസമയേ പരിഖാപിട്ഠം ഗതോ താദിസേന പയോജനേന. സാ തത്ഥ തം ദിസ്വാ സഞ്ജാനിത്വാ നഗ്ഗാ അട്ഠിത്തചമത്താവസേസസരീരാ അതിവിയ ബീഭച്ഛദസ്സനാ അവിദൂരേ ഠത്വാ അത്താനം ദസ്സേസി. സോ തം ദിസ്വാ -

൪൬൩. “നഗ്ഗാ ദുബ്ബണ്ണരൂപാസി, കിസാ ധമനിസന്ഥതാ;
ഉപ്ഫാസുലികേ കിസികേ, കാ നു ത്വം ഇധ തിട്ഠസീ”തി. -

ഗാഥായ പുച്ഛി. സാപിസ്സ -

൪൬൪. “അഹം ഭദന്തേ പേതീമ്ഹി, ദുഗ്ഗതാ യമലോകികാ;
പാപകമ്മം കരിത്വാന, പേതലോകം ഇതോ ഗതാ”തി. -

ഗാഥായ അത്താനം പകാസേസി. പുന തേന -

൪൬൫. “കിം നു കായേന വാചായ, മനസാ ദുക്കടം കതം;
കിസ്സകമ്മവിപാകേന, പേതലോകം ഇതോ ഗതാ”തി. -

ഗാഥായ കതകമ്മം പുച്ഛിതാ -

൪൬൬. “അനാവടേസു തിത്ഥേസു, വിചിനിം അഡ്ഢമാസകം;
സന്തേസു ദേയ്യധമ്മേസു, ദീപം നാകാസിമത്തനോ.

൪൬൭. “നദിം ഉപേമി തസിതാ, രിത്തകാ പരിവത്തതി;
ഛായം ഉപേമി ഉണ്ഹേസു, ആതപോ പരിവത്തതി.

൪൬൮. “അഗ്ഗിവണ്ണോ ച മേ വാതോ, ഡഹന്തോ ഉപവായതി;
ഏതഞ്ച ഭന്തേ അരഹാമി, അഞ്ഞഞ്ച പാപകം തതോ.

൪൬൯. “ഗന്ത്വാന ഹത്ഥിനിം പുരം, വജ്ജേസി മയ്ഹ മാതരം;
‘ധീതാ ച തേ മയാ ദിട്ഠാ, ദുഗ്ഗതാ യമലോകികാ;
പാപകമ്മം കരിത്വാന, പേതലോകം ഇതോ ഗതാ’.

൪൭൦. “അത്ഥി മേ ഏത്ഥ നിക്ഖിത്തം, അനക്ഖാതഞ്ച തം മയാ;
ചത്താരി സതസഹസ്സാനി, പല്ലങ്കസ്സ ച ഹേട്ഠതോ.

൪൭൧. “തതോ മേ ദാനം ദദതു, തസ്സാ ച ഹോതു ജീവികാ;
ദാനം ദത്വാ ച മേ മാതാ, ദക്ഖിണം അനുദിച്ഛതു;
തദാഹം സുഖിതാ ഹേസ്സം, സബ്ബകാമസമിദ്ധിനീ”തി. -

ഇമാഹി ഛഹി ഗാഥാഹി അത്തനാ കതകമ്മഞ്ചേവ പുന തേന അത്തനോ കാതബ്ബം അത്ഥഞ്ച ആചിക്ഖി.

൪൩൭. തത്ഥ **അനാവടേസു തിത്ഥേസൂ**തി കേനചി അനിവാരിതേസു നദീതളാകാദീനം തിത്ഥപദേസേസു, യത്ഥ മനുസ്സാ ന്ഹായന്തി, ഉദകകിച്ചം കരോന്തി, താദിസേസു ഠാനേസു. **വിചിനിം അഡ്ഢമാസക**ന്തി ''മനുസ്സേഹി ഠപേത്വാ വിസ്സരിതം അപിനാമേത്ഥ കിഞ്ചി ലഭേയ്യ''ന്തി ലോഭാഭിഭൂതാ അഡ്ഢമാസകമത്തമ്പി വിചിനിം ഗവേസിം. അഥ വാ **അനാവടേസു തിത്ഥേസൂ**തി ഉപസങ്കമനേന കേനചി അനിവാരിതേസു സത്താനം പയോഗാസയസുദ്ധിയാ കാരണഭാവേന തിത്ഥഭൂതേസു സമണബ്രാഹ്മണേസു വിജ്ജമാനേസു. **വിചിനിം അഡ്ഢമാസക**ന്തി മച്ഛേരമലപരിയുട്ഠിതചിത്താ കസ്സചി കിഞ്ചി അദേന്തീ അഡ്ഢമാസകമ്പി വിസേസേന ചിനിം, ന സഞ്ചിനിം പുഞ്ഞം. തേനാഹ **"സന്തേസു ദേയ്യധമ്മേസു, ദീപം നാകാസിമത്തനോ"**തി.

൪൩൮. **തസിതാ**തി പിപാസിതാ. **രിത്തകാ**തി കാകപേയ്യാ സന്ദമാനാപി നദീ മമ പാപകമ്മേന ഉദകേന രിത്താ തുച്ഛാ വാലികമത്താ ഹുത്വാ പരിവത്തതി. **ഉണ്ഹേസൂ**തി ഉണ്ഹസമയേസു. **ആതപോ പരിവത്തതീ**തി ഛായാട്ഠാനം മയി ഉപഗതായ ആതപോ സമ്പജ്ജതി.

൪൩൯-൪൦. **അഗ്ഗിവണ്ണോ**തി സമ്ഫസ്സേന അഗ്ഗിസദിസോ. തേന വുത്തം **"ഡഹന്തോ ഉപവായതീ"**തി. **ഏതഞ്ച, ഭന്തേ, അരഹാമീ**തി, **ഭന്തേ**തി തം ഉപാസകം ഗരുകാരേന വദതി. ഭന്തേ, ഏതഞ്ച യഥാവുത്തം പിപാസാദിദുക്ഖം, അഞ്ഞഞ്ച തതോ പാപകം ദാരുണം ദുക്ഖം അനുഭവിതും അരഹാമി തജ്ജസ്സ പാപസ്സ കതത്താതി അധിപ്പായോ. **വജ്ജേസീ**തി വദേയ്യാസി.

൪൪൧-൪൨. **ഏത്ഥ നിക്ഖിത്തം, അനക്ഖാത**ന്തി ''ഏത്തകം ഏത്ഥ നിക്ഖിത്ത''ന്തി അനാചിക്ഖിതം. ഇദാനി തസ്സ പരിമാണം ഠപിതട്ഠാനഞ്ച ദസ്സേന്തീ **"ചത്താരി സതസഹസ്സാനി, പല്ലങ്കസ്സ ച ഹേട്ഠതോ"**തി ആഹ. തത്ഥ **പല്ലങ്കസ്സാ**തി പുബ്ബേ അത്തനോ സയനപല്ലങ്കസ്സ. **തതോ**തി നിഹിതധനതോ ഏകദേസം ഗഹേത്വാ മമം ഉദ്ദിസ്സ ദാനം ദേതു. **തസ്സാ**തി മയ്ഹം മാതുയാ.

ഏവം തായ പേതിയാ വുത്തേ സോ ഉപാസകോ തസ്സാ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ തത്ഥ അത്തനോ കരണീയം തീരേത്വാ ഹത്ഥിനിപുരം ഗന്ത്വാ തസ്സാ മാതുയാ തമത്ഥം ആരോചേസി. തമത്ഥം ദസ്സേതും -

൪൪൩. സാധൂതി സോ പടിസ്സുത്വാ, ഗന്ത്വാന ഹത്ഥിനിം പുരം;
അവോച തസ്സാ മാതരം -

''ധീതാ ച തേ മയാ ദിട്ഠാ, ദുഗ്ഗതാ യമലോകികാ;
പാപകമ്മം കരിത്വാന, പേതലോകം ഇതോ ഗതാ.

൪൪൪. ''സാ മം തത്ഥ സമാദപേസി, വജ്ജേസി മയ്ഹ മാതരം;
'ധീതാ ച തേ മയാ ദിട്ഠാ, ദുഗ്ഗതാ യമലോകികാ;
പാപകമ്മം കരിത്വാന, പേതലോകം ഇതോ ഗതാ.

൪൪൫. '''അത്ഥി ച മേ ഏത്ഥ നിക്ഖിത്തം, അനക്ഖാതഞ്ച തം മയാ;
ചത്താരി സതസഹസ്സാനി, പല്ലങ്കസ്സ ച ഹേട്ഠതോ.

൪൪൬. '''തതോ മേ ദാനം ദദതു, തസ്സാ ച ഹോതു ജീവികാ;
ദാനം ദത്വാ ച മേ മാതാ, ദക്ഖിണം അനുദിച്ഛതു;
തദാഹം സുഖിതാ ഹേസ്സം, സബ്ബകാമസമിദ്ധിനീ'.

൪൩൭തതോ ഹി സാ ദാനമദാ, തസ്സാ ദക്ഖിണമാദിസീ;
പേതീ ച സുഖിതാ ആസി, തസ്സാ ചാസി സുജീവികാ''തി. -

സങ്ഗീതികാരാ ആഹംസു. താ സുവിഞ്ഞേയ്യാവ.

തം സുത്വാ തസ്സാ മാതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദാനം ദത്വാ തസ്സാ ആദിസി. തേന സാ പടിലദ്ധൂപകരണസമ്പത്തിയം ഠിതാ മാതു അത്താനം ദസ്സേത്വാ തം കാരണം ആചിക്ഖി, മാതാ ഭിക്ഖൂനം ആരോചേസി, ഭിക്ഖൂ തം പവത്തിം ഭഗവതോ ആരോചേസും. ഭഗവാ തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേസി. സാ ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ അഹോസീതി.

സേരിണീപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. മിഗലുദ്ദകപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

നരനാരിപുരക്ഖതോ യുവാതി ഇദം ഭഗവതി വേളുവനേ വിഹരന്തേ മിഗലുദ്ദകപേതം ആരബ്ഭ വുത്തം. രാജഗഹേ കിര അഞ്ഞതരോ ലുദ്ദകോ രത്തിന്ദിവം മിഗേ വധിത്വാ ജീവികം കപ്പേസി. തസ്സേകോ ഉപാസകോ മിത്തോ അഹോസി, സോ തം സബ്ബകാലം പാപതോ നിവത്തേതും അസക്കോന്തോ ''ഏഹി, സമ്മ, രത്തിയം പാണാതിപാതാ വിരമാഹീ''തി രത്തിയം പുഞ്ഞേ സമാദപേസി. സോ രത്തിയം വിരമിത്വാ ദിവാ ഏവ പാണാതിപാതം കരോതി.

സോ അപരേന സമയേന കാലം കത്വാ രാജഗഹസമീപേ വേമാനികപേതോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തോ, ദിവസഭാഗം മഹാദുക്ഖം അനുഭവിത്വാ രത്തിയം പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി സമപ്പിതോ സമങ്ഗീഭൂതോ പരിചാരേസി. തം ദിസ്വാ ആയസ്മാ നാരദോ -

൪൩൮''നരനാരിപുരക്ഖതോ യുവാ, രജനീയേഹി കാമഗുണേഹി സോഭസി;
ദിവസം അനുഭോസി കാരണം, കിമകാസി പുരിമായ ജാതിയാ''തി. -

ഇമായ ഗാഥായ പടിപുച്ഛി. തത്ഥ **നരനാരിപുരക്ഖതോ**തി പരിചാരകഭൂതേഹി ദേവപുത്തേഹി ദേവധീതാഹി ച പുരക്ഖതോ പയിരുപാസിതോ. **യുവാ**തി തരുണോ. **രജനീയേഹീ**തി കമനീയേഹി രാഗുപ്പത്തിഹേതുഭൂതേഹി. **കാമഗുണേഹീ**തി കാമകോട്ഠാസേഹി. **സോഭസീ**തി സമങ്ഗിഭാവേന വിരോചസി രത്തിയന്തി അധിപ്പായോ. തേനാഹ **''ദിവസം അനുഭോസി കാരണ''**ന്തി, ദിവസഭാഗേ പന നാനപ്പകാരം കാരണം ഘാതനം പച്ചനുഭവസി. **രജനീ**തി വാ രത്തീസു. **യേഹീ**തി നിപാതമത്തം. **കിമകാസി പുരിമായ ജാതിയാ**തി ഏവം സുഖദുക്ഖസംവത്തനിയം കിം നാമ കമ്മം ഇതോ പുരിമായ ജാതിയാ ത്വം അകത്ഥ, തം കഥേഹീതി അത്ഥോ .

തം സുത്വാ പേതോ ഥേരസ്സ അത്തനാ കതകമ്മം ആചിക്ഖന്തോ -

൪൩൯''അഹം രാജഗഹേ രമ്മേ, രമണീയേ ഗിരിബ്ബജേ;
മിഗലുദ്ദോ പുരേ ആസിം, ലോഹിതപാണി ദാരുണോ.

ർവ്വം. “അവിരോധകരേസു പാണിസു, പുഥുസത്തേസു പദുട്ഠമാനസോ;
വിചരിം അതിദാരുണോ സദാ, പരഹിംസായ രതോ അസഞ്ഞതോ.

ർവ്വ൧. “തസ്സ മേ സഹായോ സുഹദയോ, സദ്ധോ ആസി ഉപാസകോ;
സോപി മം അനുകമ്പന്തോ, നിവാരേസി പുനപ്പുനം.

ർവ്വ൨. “മാകാസി പാപകം കമ്മം, മാ താത ദുഗ്ഗതിം അഗാ;
സചേ ഇച്ഛസി പേച്ച സുഖം, വിരമ പാണവധാ അസംയമാ.

ർവ്വ൩. “തസ്സാഹം വചനം സുത്വാ, സുഖകാമസ്സ ഹിതാനുകമ്പിനോ;
നാകാസിം സകലാനുസാസനിം, ചിരപാപാഭിരതോ അബുദ്ധിമാ.

ർവ്വർ. “സോ മം പുന ഭൂരിസുമേധസോ, അനുകമ്പായ സംയമേ നിവേസയി;
സചേ ദിവാ ഹനസി പാണിനോ, അഥ തേ രത്തിം ഭവതു സംയമോ.

ർവ്വ൫. “സ്വാഹം ദിവാ ഹനിത്വാ പാണിനോ, വിരതോ രത്തിമഹോസി സഞ്ഞതോ;
രത്താഹം പരിചാരേമി, ദിവാ ഖജ്ജാമി ദുഗ്ഗതോ.

ർവ്വ൬. “തസ്സ കമ്മസ്സ കുസലസ്സ, അനുഭോമി രത്തിം അമാനുസിം;
ദിവാ പടിഹതാവ കുക്കുരാ, ഉപധാവന്തി സമന്താ ഖാദിതും.

ർവ്വ൭. “യേ ച തേ സതതാനുയോഗിനോ, ധുവം പയുത്താ സുഗതസ്സ സാസനേ;
മഞ്ഞാമി തേ അമതമേവ കേവലം, അധിഗച്ഛന്തി പദം അസങ്ഖത”ന്തി.
-

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

ർ൩൯-വ്വം. തത്ഥ **ലുദ്ദോ**തി ദാരുണോ. **ലോഹിതപാണീ**തി അഭിണ്ഹം പാണഘാതേന ലോഹിതമക്ഖിതപാണീ. **ദാരുണോ**തി ഖരോ, സത്താനം ഹിംസനകോതി അത്ഥോ. **അവിരോധകരേസൂ**തി കേനചി വിരോധം അകരോന്തേസു മിഗസകുണാദീസു.

ർവ്വ൨-വ്വ൩. **അസംയമാ**തി അസംവരാ ദുസ്സീല്യാ. **സകലാനുസാസനി**ന്തി സബ്ബം അനുസാസനിം, സബ്ബകാലം പാണാതിപാതതോ പടിവിരതിന്തി അത്ഥോ. **ചിരപാപാഭിരതോ**തി ചിരകാലം പാപേ അഭിരതോ.

ർവ്വർ. **സംയമേ**തി സുചരിതേ. **നിവേസയീ**തി നിവേസേസി. **സചേ ദിവാ ഹനസി പാണിനോ, അഥ തേ രത്തിം ഭവതു സംയമോ**തി നിവേസിതാകാരദസ്സനം. സോ കിര സല്ലപാസസജ്ജനാദിനാ രത്തിയമ്പി പാണവധം അനുയുത്തോ അഹോസി.

ർവ്വ൫. **ദിവാ ഖജ്ജാമി ദുഗ്ഗതോ**തി ഇദാനി ദുഗ്ഗതിം ഗതോ മഹാദുക്ഖപ്പത്തോ ദിവസഭാഗേ ഖാദിയാമി. തസ്സ കിര ദിവാ സുനഖേഹി മിഗാനം ഖാദാപിതത്താ കമ്മസരിക്ഖകം ഫലം ഹോതി, ദിവസഭാഗേ മഹന്താ സുനഖാ ഉപധാവിത്വാ അട്ഠിസങ്ഘാതമത്താവസേസം സരീരം കരോന്തി. രത്തിയാ പന ഉപഗതായ തം പാകതികമേവ ഹോതി, ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവതി. തേന വുത്തം -

ർവ്വ൬. “തസ്സ കമ്മസ്സ കുസലസ്സ, അനുഭോമി രത്തിം അമാനുസിം;

ദിവാ പടിഹതാവ കുക്കുരാ, ഉപധാവന്തി സമന്താ ഖാദിതു''ന്തി.

തത്ഥ **പടിഹതാതി** പടിഹതചിത്താ ബദ്ധാഘാതാ വിയ ഹുത്വാ. **സമന്താ ഖാദിതുന്തി** മമ സരീരം സമന്തതോ ഖാദിതും ഉപധാവന്തി. ഇദഞ്ച നേസം അതിവിയ അത്തനോ ഭയാവഹം ഉപഗമനകാലം ഗഹേത്വാ വുത്തം. തേ പന ഉപധാവിത്വാ അട്ഠിമത്താവസേസം സരീരം കത്വാ ഗച്ഛന്തി.

ർവൃ൭. യേ ച തേ സതതാനുയോഗിനോതി ഓസാനഗാഥായ അയം സങ്ഖേപത്ഥോ - അഹമ്പി നാമ രത്തിയം പാണവധമത്തതോ വിരതോ ഏവരൂപം സമ്പത്തിം അനുഭവാമി. **യേ** പന **തേ** പുരിസാ **സുഗതസ്സ** ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ **സാസനേ** അധിസീലാദികേ **ധുവം പയുത്താ** ദള്ഹം പയുത്താ **സതതം** സബ്ബകാലം അനുയോഗവന്താ, **തേ** പുഞ്ഞവന്തോ **കേവലം** ലോകിയസുഖേന അസമ്മിസ്സം **"അസങ്ഖതം പദ"**ന്തി ലദ്ധനാമം **അമതമേവ അധിഗച്ഛന്തി** മഞ്ഞേ, നത്ഥി തേസം തദധിഗമേ കോചി വിബന്ധോതി.

ഏവം തേന പേതേന വുത്തേ ഥേരോ തം പവത്തിം സത്ഥു ആരോചേസി. സത്ഥാ തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേസി. സബ്ബമ്പി വുത്തനയമേവ.

മിഗലുദ്ദകപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

വ്വ. ദുതിയമിഗലുദ്ദകപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

കൂടാഗാരേ ച പാസാദേതി ഇദം ഭഗവതി വേളുവനേ വിഹരന്തേ അപരം മിഗലുദ്ദകപേതം ആരബ്ഭ വുത്തം. രാജഗഹേ കിര അഞ്ഞതരോ മാഗവികോ മാണവോ വിഭവസമ്പന്നോപി സമാനോ ഭോഗസുഖം പഹായ രത്തിന്ദിവം മിഗേ ഹനന്തോ വിചരതി. തസ്സ സഹായഭൂതോ ഏകോ ഉപാസകോ അനുദ്ദയം പടിച്ച - "സാധു, സമ്മ, പാണാതിപാതതോ വിരമാഹി, മാ തേ അഹോസി ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായാ''തി ഓവാദം അദാസി. സോ തം അനാദിയി. അഥ സോ ഉപാസകോ അഞ്ഞതരം അത്തനോ മനോഭാവനീയം ഖീണാസവത്ഥേരം യാചി - "സാധു, ഭന്തേ, അസുകപുരിസസ്സ തഥാ ധമ്മം ദേസേഥ, യഥാ സോ പാണാതിപാതതോ വിരമേയ്യാ''തി.

അഥേകദിവസം സോ ഥേരോ രാജഗഹേ പിണ്ഡായ ചരന്തോ തസ്സ ഗേഹദ്വാരേ അട്ഠാസി. തം ദിസ്വാ സോ മാഗവികോ സഞ്ജാതബഹുമാനോ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ ഗേഹം പവേസേത്വാ ആസനം പഞ്ഞാപേത്വാ അദാസി. നിസീദി ഥേരോ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ, സോപി ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ നിസീദി. തസ്സ ഥേരോ പാണാതിപാതേ ആദീനവം, തതോ വിരതിയാ ആനിസംസഞ്ച പകാസേസി. സോ തം സുത്വാപി തതോ വിരമിതും ന ഇച്ഛി. അഥ നം ഥേരോ ആഹ - "സചേ, ത്വം ആവുസോ, സബ്ബേന സബ്ബം വിരമിതും ന സക്കോസി, രത്തിമ്പി താവ വിരമസ്സൂ''തി, സോ "സാധു, ഭന്തേ, വിരമാമി രത്തി''ന്തി തതോ വിരമി. സേസം അനന്തരവത്ഥുസദിസം. ഗാഥാസു പന -

ർവ്വ്ഥ. "കൂടാഗാരേ ച പാസാദേ, പല്ലങ്കേ ഗോനകത്ഥതേ;
പഞ്ചങ്ഗികേന തുരിയേന, രമസി സുപ്പവാദിതേ.

ർവ്വ്ന. "തതോ രത്യാ വിവസാനേ, സൂരിയുഗ്ഗമനം പതി;

അപവിദ്ധോ സുസാനസ്മിം, ബഹുദുക്ഖം നിഗച്ഛസി.

൪൯൦. ‘‘കിം നു കായേന വാചായ, മനസാ ദുക്കടം കതം;
കിസ്സകമ്മവിപാകേന, ഇദം ദുക്ഖം നിഗച്ഛസീ’’തി. -

തീഹി ഗാഥാഹി നാരദത്ഥേരോ നം പടിപുച്ഛി. അഥസ്സ പേതോ -

൪൯൧. ‘‘അഹം രാജഗഹേ രമ്മേ, രമണീയേ ഗിരിബ്ബജേ;
മിഗലുദ്ദോ പുരേ ആസിം, ലുദ്ദോ ചാസിമസഞ്ഞതോ.

൪൯൨. ‘‘തസ്സ മേ സഹായോ സുഹദയോ, സദ്ധോ ആസി ഉപാസകോ;
തസ്സ കുലൂപകോ ഭിക്ഖു, ആസി ഗോതമസാവകോ;
സോപി മം അനുകമ്പന്തോ, നിവാരേസി പുനപ്പുനം.

൪൯൩. ‘‘‘മാകാസി പാപകം കമ്മം, മാ താത ദുഗ്ഗതിം അഗാ;
സചേ ഇച്ഛസി പേച്ച സുഖം, വിരമ പാണവധാ അസംയമാ’.

൪൯൪. ‘‘തസ്സാഹം വചനം സുത്വാ, സുഖകാമസ്സ ഹിതാനുകമ്പിനോ;
നാകാസിം സകലാനുസാസനിം, ചിരപാപാഭിരതോ അബുദ്ധിമാ.

൪൯൫. ‘‘സോ മം പുന ഭൂരിസുമേധസോ, അനുകമ്പായ സംയമേ നിവേസയി;
‘സചേ ദിവാ ഹനസി പാണിനോ, അഥ തേ രത്തിം ഭവതു സംയമോ’.

൪൯൬. ‘‘സ്വാഹം ദിവാ ഹനിത്വാ പാണിനോ, വിരതോ രത്തിമഹോസി സഞ്ഞതോ;
രത്താഹം പരിചാരേമി, ദിവാ ഖജ്ജാമി ദുഗ്ഗതോ.

൪൯൭. ‘‘തസ്സ കമ്മസ്സ കുസലസ്സ, അനുഭോമി രത്തിം അമാനുസിം;
ദിവാ പടിഹതാവ കുക്കുരാ, ഉപധാവന്തി സമന്താ ഖാദിതും.

൪൯൮. ‘‘യേ ച തേ സതതാനുയോഗിനോ, ധുവം പയുത്താ സുഗതസ്സ സാസനേ;
മഞ്ഞാമി തേ അമതമേവ കേവലം, അധിഗച്ഛന്തി പദം അസങ്ഖത’’ന്തി.
-

തമത്ഥം ആചിക്ഖി. താസം അത്ഥോ ഹേട്ഠാ വുത്തനയോവ.

ദുതിയമിഗലുദ്ദകപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. കൂടവിനിച്ഛയികപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

മാലീ കിരിടീ കായൂരീതി ഇദം സത്ഥരി വേളുവനേ വിഹരന്തേ കൂടവിനിച്ഛയികപേതം ആരബ്ഭ വുത്തം. തദാ ബിമ്ബിസാരോ രാജാ മാസസ്സ ഛസു ദിവസേസു ഉപോസഥം ഉപവസതി, തം അനുവത്തന്താ ബഹൂ മനുസ്സാ ഉപോസഥം ഉപവസന്തി. രാജാ അത്തനോ സന്തികം ആഗതാഗതേ മനുസ്സേ പുച്ഛതി - ‘‘കിം തുമ്ഹേഹി ഉപോസഥോ ഉപവുത്ഥോ, ഉദാഹു ന ഉപവുത്ഥോ’’തി? തത്രേകോ അധികരണേ നിയുത്തകപുരിസോ പിസുണവാചോ നേകതികോ ലഞ്ജഗാഹകോ ‘‘ന ഉപവുത്ഥോമ്ഹീ’’തി വത്തും അസഹന്തോ ‘‘ഉപവുത്ഥോമ്ഹി, ദേവാ’’തി ആഹ. അഥ നം രാജസമീപതോ നിക്ഖന്തം സഹായോ ആഹ - ‘‘കിം, സമ്മ, അജ്ജ തയാ ഉപവുത്ഥോ’’തി? ‘‘ഭയേനാഹം, സമ്മ, രഞ്ഞോ സമ്മുഖാ ഏവം അവോചം, നാഹം ഉപോസഥികോ’’തി.

അഥ നം സഹായോ ആഹ - ‘‘യദി ഏവം ഉപഡ്ഢുപോസഥോപി താവ തേ അജ്ജ ഹോതു, ഉപോസഥങ്ഗാനി സമാദിയാഹീ’’തി. സോ തസ്സ വചനം ‘‘സാധൂ’’തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഗേഹം ഗന്ത്വാ അഭുത്വാവ മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ ഉപോസഥം അധിട്ഠായ രത്തിയം വാസൂപഗതോ രിത്താസയസമ്ഭൂതേന ബലവവാതഹേതുകേന സൂലേന ഉപച്ഛിന്നായുസങ്ഖാരോ ചുതിഅനന്തരം പബ്ബതകുച്ഛിയം വേമാനികപേതോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. സോ ഹി ഏകരത്തിം ഉപോസഥരക്ഖണമത്തേന വിമാനം പടിലഭി ദസകഞ്ഞാസഹസ്സപരിവാരം മഹതിഞ്ച ദിബ്ബസമ്പത്തിം. കൂടവിനിച്ഛയികതായ പന പേസുണികതായ ച അത്തനോ പിട്ഠിമംസാനി സയമേവ ഓക്കന്തിത്വാ ഖാദതി. തം ആയസ്മാ നാരദോ ഗിജ്ജകൂടതോ ഓതരന്തോ ദിസ്വാ -

ർൻൻ. ‘‘മാലീ കിരിടീ കായൂരീ, ഗത്താ തേ ചന്ദനുസ്സദാ;
പസന്നമുഖവണ്ണോസി, സൂരിയവണ്ണോവ സോഭസി.

ഥംം. ‘‘അമാനുസാ പാരിസജ്ജാ, യേ തേമേ പരിചാരകാ;
ദസ കഞ്ഞാസഹസ്സാനി, യാ തേമാ പരിചാരികാ;
താ കമ്ബുകായൂരധരാ, കഞ്ചനാവേളഭൂസിതാ.

ഥംഫ. ‘‘മഹാനുഭാവോസി തുവം, ലോമഹംസനരൂപവാ;
പിട്ഠിമംസാനി അത്തനോ, സാമം ഉക്കച്ച ഖാദസി.

ഥംവ. ‘‘കിം നു കായേന വാചായ, മനസാ ദുക്കടം കതം;
കിസ്സകമ്മവിപാകേന, പിട്ഠിമംസാനി അത്തനോ;
സാമം ഉക്കച്ച ഖാദസീതി.

ഥംന. ‘‘അത്തനോഹം അനത്ഥായ, ജീവലോകേ അചാരിസം;
പേസുഞ്ഞമുസാവാദേന, നികതിവഞ്ചനായ ച.

ഥംർ. ‘‘തത്ഥാഹം പരിസം ഗന്ത്വാ, സച്ചകാലേ ഉപട്ഠിതേ;
അത്ഥം ധമ്മം നിരാകത്വാ, അധമ്മമനുവത്തിസം.

ഥംഢ. ‘‘ഏവം സോ ഖാദതത്താനം, യോ ഹോതി പിട്ഠിമംസികോ;
യഥാഹം അജ്ജ ഖാദാമി, പിട്ഠിമംസാനി അത്തനോ.

ഥംന്ന. ‘‘തയിദം തയാ നാരദ സാമം ദിട്ഠം, അനുകമ്പകാ യേ കുസലാ വദേയ്യും;
മാ പേസുണം മാ ച മുസാ അഭാണി, മാ ഖോസി പിട്ഠിമംസികോ തുവ’’ന്തി. -

ഥേരോ ചതൂഹി ഗാഥാഹി പുച്ഛി, സോപി തസ്സ ചതൂഹി ഗാഥാഹി ഏതമത്ഥം വിസ്സജ്ജേസി.

ർൻൻ. തത്ഥ **മാലീ**തി മാലധാരീ, ദിബ്ബപുപ്ഫേഹി പടിമണ്ഡിതോതി അധിപ്പായോ. **കിരിടീ**തി വേഠിതസീസോ. **കായൂരീ**തി കേയൂരവാ, ബാഹാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോതി അത്ഥോ. **ഗത്താ**തി സരീരാവയവാ. **ചന്ദനുസ്സദാ**തി ചന്ദനസാരാനുലിത്താ. **സൂരിയവണ്ണോവ സോഭസീ**തി ബാലസൂരിയസദിസവണ്ണോ ഏവ ഹുത്വാ വിരോചസി. ‘‘അരണവണ്ണീ പഭാസസീ’’തിപി പാളി, അരണന്തി അരണിയേഹി ദേവേഹി സദിസവണ്ണോ അരിയാവകാസോതി അത്ഥോ.

൭൦. **പാരിസജ്ജാ**തി പരിസപരിയാപന്നാ, ഉപട്ഠാകാതി അത്ഥോ. **തുവന്തി** ത്വം. **ലോമഹംസനരൂപവാ**തി പസ്സന്താനം ലോമഹംസജനനരൂപയുത്തോ. മഹാനുഭാവതാസമങ്ഗിതായ ഹേതം വുത്തം. **ഉക്കച്ചാ**തി ഉക്കന്തിത്വാ, ഛിന്ദിത്വാതി അത്ഥോ.

൭൩. **അചാരിസ**ന്തി അചരിം പടിപജ്ജിം. **പേസുഞ്ഞമുസാവാദേനാ**തി പേസുഞ്ഞേന ചേവ മുസാവാദേന ച. **നികതിവഞ്ചനായ ചാ**തി നികതിയാ വഞ്ചനായ ച പതിരൂപദസ്സനേന പരേസം വികാരേന വഞ്ചനായ ച.

൭൪. **സച്ചകാലേ**തി സച്ചം വത്തും യുത്തകാലേ. **അത്ഥ**ന്തി ദിട്ഠധമ്മികാദിഭേദം ഹിതം. **ധമ്മ**ന്തി കാരണം ഞായം. **നിരാകത്വാ**തി ഛഡ്ഡേത്വാ പഹായ. **സോ**തി യോ പേസുഞ്ഞാദിം ആചരതി, സോ സത്തോ. സേസം സബ്ബം ഹേട്ഠാ വുത്തനയമേവ.

കൂടവിനിച്ഛയികപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ധാതുവിവണ്ണപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

അന്തലിക്ഖസ്മിം തിട്ഠന്തോതി ഇദം ധാതുവിവണ്ണപേതവത്ഥു. ഭഗവതി കുസിനാരായം ഉപവത്തനേ മല്ലാനം സാലവനേ യമകസാലാനമന്തരേ പരിനിബ്ബുതേ ധാതുവിഭാഗേ ച കതേ രാജാ അജാതസത്തു അത്തനാ ലദ്ധധാതുഭാഗം ഗഹേത്വാ സത്ത വസ്സാനി സത്ത ച മാസേ സത്ത ച ദിവസേ ബുദ്ധഗുണേ അനുസ്സരന്തോ ഉളാരപൂജം പവത്തേസി. തത്ഥ അസങ്ഖേയ്യാ അപ്പമേയ്യാ മനുസ്സാ ചിത്താനി പസാദേത്വാ സഗ്ഗൂപഗാ അഹേസും, ഛളാസീതിമത്താനി പന പുരിസസഹസ്സാനി ചിരകാലഭാവിതേന അസ്സദ്ധിയേന മിച്ഛാദസ്സനേന ച വിപല്ലത്ഥചിത്താ പസാദനീയേപി ഠാനേ അത്തനോ ചിത്താനി പദോസേത്വാ പേതേസു ഉപ്പജ്ജിംസു. തസ്മിംയേവ രാജഗഹേ അഞ്ഞതരസ്സ വിഭവസമ്പന്നസ്സ കുടുമ്ബികസ്സ ഭരിയാ ധീതാ സുണിസാ ച പസന്നചിത്താ ''ധാതുപൂജം കരിസ്സാമാ''തി ഗന്ധപുപ്ഫാദീനി ഗഹേത്വാ ധാതുട്ഠാനം ഗന്തും ആരദ്ധാ. സോ കുടുമ്ബികോ ''കിം അട്ഠികാനം പൂജനേനാ''തി താ പരിഭാസേത്വാ ധാതുപൂജം വിവണ്ണേസി. താപി തസ്സ വചനം അനാദിയിത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ധാതുപൂജം കത്വാ ഗേഹം ആഗതാ താദിസേന രോഗേന അഭിഭൂതാ നചിരസ്സേവ കാലം കത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിംസു. സോ പന കോധേന അഭിഭൂതോ നചിരസ്സേവ കാലം കത്വാ തേന പാപകമ്മേന പേതേസു നിബ്ബത്തി.

അഥേകദിവസം ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ സത്തേസു അനുകമ്പായ തഥാരൂപം ഇദ്ധാഭിസങ്ഖാരം അഭിസങ്ഖാസി, യഥാ മനുസ്സാ തേ പേതേ താ ച ദേവതായോ പസ്സന്തി. തഥാ പന കത്വാ ചേതിയങ്ഗണേ ഠിതോ തം ധാതുവിവണ്ണകം പേതം തീഹി ഗാഥാഹി പുച്ഛി. തസ്സ സോ പേതോ ബ്യാകാസി -

൭൫. ''അന്തലിക്ഖസ്മിം തിട്ഠന്തോ, ദുഗ്ഗന്ധോ പൂതി വായസി;
മുഖഞ്ച തേ കിമയോ പൂതിഗന്ധം, ഖാദന്തി കിം കമ്മമകാസി പുബ്ബേ.

൭൬. ''തതോ സത്ഥം ഗഹേത്വാന, ഓക്കന്തന്തി പുനപ്പുനം;
ഖാരേന പരിപ്ഫോസിത്വാ, ഓക്കന്തന്തി പുനപ്പുനം.

൧൦൯. “കിം നു കായേന വാചായ, മനസാ ദുക്കടം കതം;
കിസ്സ കമ്മവിപാകേന, ഇദം ദുക്ഖം നിഗച്ഛസീ”തി.

൧൧൦. “അഹം രാജഗഹേ രമ്മേ, രമണീയേ ഗിരിബ്ബജേ;
ഇസ്സരോ ധനധഞ്ഞസ്സ, സുപഹൂതസ്സ മാരിസ.

൧൧൧. “തസ്സായം മേ ഭരിയാ ച, ധീതാ ച സുണിസാ ച മേ;
താ മാലം ഉപ്പലഞ്ചാപി, പച്ചഗ്ഘഞ്ച വിലേപനം;
ഥൂപം ഹരന്തിയോ വാരേസിം, തം പാപം പകതം മയാ.

൧൧൨. “ഛളാസീതിസഹസ്സാനി , മയം പച്ചത്തവേദനാ;
ഥൂപപൂജം വിവണ്ണേത്വാ, പച്ചാമ നിരയേ ഭുസം.

൧൧൩. “യേ ച ഖോ ഥൂപപൂജായ, വത്തന്തേ അരഹതോ മഹേ;
ആദീനവം പകാസേന്തി, വിവേചയേഥ നേ തതോ.

൧൧൪. “ഇമാ ച പസ്സ അയന്തിയോ, മാലധാരീ അലങ്കതാ;
മാലാവിപാകംനുഭോന്തിയോ, സമിദ്ധാ ച താ യസസ്സിനിയോ.

൧൧൫. “തഞ്ച ദിസ്വാന അച്ഛേരം, അബ്ഭുതം ലോമഹംസനം;
നമോ കരോന്തി സപ്പഞ്ഞാ, വന്ദന്തി തം മഹാമുനിം.

൧൧൬. “സോഹം നൂന ഇതോ ഗന്ത്വാ, യോനിം ലദ്ധാന മാനുസിം;
ഥൂപപൂജം കരിസ്സാമി, അപ്പമത്തോ പുനപ്പുന”ന്തി.

൧൦൭-൮. തത്ഥ **ദുഗ്ഗന്ധോ**തി അനിട്ഠഗന്ധോ, കുണപഗന്ധഗന്ധീതി അത്ഥോ. തേനാഹ **“പൂതി വായസീ”**തി. **തതോ**തി ദുഗ്ഗന്ധവായനതോ കിമീഹി ഖായിതബ്ബതോ ച ഉപരി. **സത്ഥം ഗഹേത്വാന, ഓക്കന്തന്തി പുനപ്പുന**ന്തി കമ്മസഞ്ചോദിതാ സത്താ നിസിതധാരം സത്ഥം ഗഹേത്വാ പുനപ്പുനം തം വണമുഖം അവകന്തന്തി. **ഖാരേന പരിപ്ഫോസിത്വാ, ഓക്കന്തന്തി പുനപ്പുന**ന്തി അവകന്തിതട്ഠാനേ ഖാരോദകേന ആസിഞ്ചിത്വാ പുനപ്പുനമ്പി അവകന്തന്തി.

൧൧൦. **ഇസ്സരോ ധനധഞ്ഞസ്സ, സുപഹൂതസ്സാ**തി അതിവിയ പഹൂതസ്സ ധനസ്സ ധഞ്ഞസ്സ ച ഇസ്സരോ സാമീ, അഡ്ഢോ മഹദ്ധനോതി അത്ഥോ.

൧൧൧. **തസ്സായം മേ ഭരിയാ ച, ധീതാ ച സുണിസാ ചാ**തി തസ്സ മയ്ഹം അയം പുരിമത്തഭാവേ ഭരിയാ, അയം ധീതാ, അയം സുണിസാ. താ ദേവഭൂതാ ആകാസേ ഠിതാതി ദസ്സേന്തോ വദതി. **പച്ചഗ്ഘ**ന്തി അഭിനവം. **ഥൂപം ഹരന്തിയോ വാരേസി**ന്തി ഥൂപം പൂജേതും ഉപനേന്തിയോ ധാതും വിവണ്ണേന്തോ പടിക്ഖിപിം. **തം പാപം പകതം മയാ**തി തം ധാതുവിവണ്ണനപാപം കതം സമാചരിതം മയാതി വിപ്പടിസാരപ്പത്തോ വദതി.

൧൧൨. **ഛളാസീതിസഹസ്സാനീ**തി ഛസഹസ്സാധികാ അസീതിസഹസ്സമത്താ. **മയ**ന്തി തേ പേതേ അത്തനാ സദ്ധിം സങ്ഗഹേത്വാ വദതി. **പച്ചത്തവേദനാ**തി വിസും വിസും അനുഭുയ്യമാനദുക്ഖവേദനാ. **നിരയേ**തി ബലദുക്ഖതായ പേത്തിവിസയം നിരയസദിസം കത്വാ ആഹ.

൧൧൩. **യേ ച ഖോ ഥൂപപൂജായ, വത്തന്തേ അരഹതോ മഹേ**തി അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഥൂപം ഉദ്ദിസ്സ പൂജാമഹേ പവത്തമാനേ അഹം വിയ യേ

ഥൂപപൂജായ ആദീനവം ദോസം പകാസേന്തി. തേ പുഗ്ഗലേ തതോ പുഞ്ഞതോ വിവേചയേഥ വിവേചാപയേഥ, പരിബാഹിരേ ജനയേഥാതി അഞ്ഞാപദേസേന അത്തനോ മഹാജാനിയതം വിഭാവേതി.

൭൪. **ആയന്തിയോ**തി ആകാസേന ആഗച്ഛന്തിയോ. **മാലാവിപാക**ന്തി ഥൂപേ കതമാലാപൂജായ വിപാകം ഫലം. **സമിദ്ധാ**തി ദിബ്ബസമ്പത്തിയാ സമിദ്ധാ. **താ യസസ്സിനിയോ**തി താ പരിവാരവന്തിയോ.

൭൫. **തഞ്ച ദിസ്വാനാ**തി തസ്സ അതിപരിത്തസ്സ പൂജാപുഞ്ഞസ്സ അച്ഛരിയം അബ്ഭുതം ലോമഹംസനം അതിഉളാരം വിപാകവിസേസം ദിസ്വാ. **നമോ കരോന്തി സപ്പഞ്ഞാ, വന്ദന്തി തം മഹാമുനി**ന്തി, ഭന്തേ കസ്സപ, ഇമാ ഇത്ഥിയോ തം ഉത്തമപുഞ്ഞക്ഖേത്തഭൂതം വന്ദന്തി അഭിവാദേന്തി, നമോ കരോന്തി നമക്കാരഞ്ച കരോന്തീതി അത്ഥോ.

൭൬. അഥ സോ പേതോ സംവിഗ്ഗമാനസോ സംവേഗാനുരൂപം ആയതിം അത്തനാ കാതബ്ബം ദസ്സേന്തോ **"സോഹം നൂനാ"**തി ഗാഥമാഹ. തം ഉത്താനത്ഥമേവ.

ഏവം പേതേന വുത്തോ മഹാകസ്സപോ തം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേസി.

ധാതുവിവണ്ണപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഇതി ഖുദ്ദക-അട്ഠകഥായ പേതവത്ഥുസ്മിം

ദസവത്ഥുപടിമണ്ഡിതസ്സ

തതിയസ്സ ചൂളവഗ്ഗസ്സ അത്ഥസംവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. മഹാവഗ്ഗോ

൧. അമ്ബസക്കരപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

വേസാലീ നാമ നഗരത്ഥി വജ്ജീനന്തി ഇദം അമ്ബസക്കരപേതവത്ഥു. തസ്സ കാ ഉപ്പത്തി? ഭഗവതി ജേതവനേ വിഹരന്തേ അമ്ബസക്കരോ നാമ ലിച്ഛവിരാജാ മിച്ഛാദിട്ഠികോ നത്ഥികവാദോ വേസാലിയം രജ്ജം കാരേസി. തേന ച സമയേന വേസാലിനഗരേ അഞ്ഞതരസ്സ വാണിജസ്സ ആപണസമീപേ ചിക്ഖല്ലം ഹോതി, തത്ഥ ബഹൂ ജനാ ഉപ്പതിത്വാ അതിക്കമന്താ കിലമന്തി, കേചി കദ്ദമേന ലിമ്പന്തി. തം ദിസ്വാ സോ വാണിജോ ''മാ ഇമേ മനുസ്സാ കലലം അക്കമിംസൂ''തി അപഗതദുഗ്ഗന്ധം സങ്ഖവണ്ണപടിഭാഗം ഗോസീസട്ഠിം ആഹരാപേത്വാ നിക്ഖിപാപേസി. പകതിയാ ച സീലവാ അഹോസി അക്കോധനോ സണ്ഹവാചോ, പരേസഞ്ച യഥാഭൂതം ഗുണം കിത്തേതി.

സോ ഏകസ്മിം ദിവസേ അത്തനോ സഹായസ്സ ന്ഹായന്തസ്സ പമാദേന അനോലോകേന്തസ്സ നിവാസനവത്ഥം കീളാധിപ്പായേന അപനിധായ തം ദുക്ഖാപേത്വാ അദാസി. ഭാഗിനേയ്യോ പനസ്സ ചോരികായ പരഗേഹതോ ഭണ്ഡം ആഹരിത്വാ തസ്സേവ ആപണേ നിക്ഖിപി. ഭണ്ഡസാമികാ വീമംസന്താ ഭണ്ഡേന സദ്ധിം തസ്സ ഭാഗിനേയ്യം തഞ്ച രഞ്ഞോ ദസ്സേസും. രാജാ ''ഇമസ്സ സീസം ഛിന്ദഥ, ഭാഗിനേയ്യം പനസ്സ സൂലേ ആരോപേഥാ''തി ആണാപേസി. രാജപുരിസാ തഥാ അകംസു. സോ കാലം കത്വാ ഭുമ്മദേവേസു ഉപ്പജ്ജി. സോ ഗോസീസേന സേതുനോ കതത്താ സേതവണ്ണം ദിബ്ബം മനോജവം അസ്സാജാനീയം പടിലഭി, ഗുണവന്താനം വണ്ണകഥനേന തസ്സ ഗത്തതോ ദിബ്ബഗന്ധോ വായതി, സാടകസ്സ പന അപനിഹിതത്താ നഗ്ഗോ അഹോസി. സോ അത്തനാ പുബ്ബേ കതകമ്മം ഓലോകേന്തോ തദനുസാരേന അത്തനോ ഭാഗിനേയ്യം സൂലേ ആരോപിതം ദിസ്വാ കരുണായ ചോദിയമാനോ മനോജവം അസ്സം അഭിരുഹിത്വാ അഡ്ഢരത്തിസമയേ തസ്സ സൂലാ രോപിതട്ഠാനം ഗന്ത്വാ അവിദൂരേ ഠിതോ ''ജീവ, ഭോ, ജീവിതമേവ സേയ്യോ''തി ദിവസേ ദിവസേ വദതി.

തേന ച സമയേന അമ്ബസക്കരോ രാജാ ഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോ നഗരം പദക്ഖിണം കരോന്തോ അഞ്ഞതരസ്മിം ഗേഹേ വാതപാനം വിവരിത്വാ രാജവിഭൂതിം പസ്സന്തിം ഏകം ഇത്ഥിം ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ പച്ഛാസനേ നിസിന്നസ്സ പുരിസസ്സ ''ഇമം ഘരം ഇമഞ്ച ഇത്ഥിം ഉപധാരേഹീ''തി സഞ്ഞം ദത്വാ അനുക്കമേന അത്തനോ രാജഗേഹം പവിട്ഠോ തം പുരിസം പേസേസി - ''ഗച്ഛ, ഭണേ, തസ്സാ ഇത്ഥിയാ സസാമികഭാവം വാ അസാമികഭാവം വാ ജാനാഹീ''തി. സോ ഗന്ത്വാ തസ്സാ സസാമികഭാവം ഞത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ തസ്സാ ഇത്ഥിയാ പരിഗ്ഗഹണൂപായം ചിന്തേന്തോ തസ്സാ സാമികം പക്കോസാപേത്വാ ''ഏഹി, ഭണേ, മം ഉപട്ഠാഹീ''തി ആഹ. സോ അനിച്ഛന്തോപി ''രാജാ അത്തനോ വചനം അകരോന്തേ മയി രാജദണ്ഡം കരേയ്യാ''തി ഭയേന രാജുപട്ഠാനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ ദിവസേ ദിവസേ രാജുപട്ഠാനം ഗച്ഛതി. രാജാപി തസ്സ ഭത്തവേതനം ദാപേത്വാ കതിപയദിവസാതിക്കമേന പാതോവ ഉപട്ഠാനം ആഗതം ഏവമാഹ - ''ഗച്ഛ, ഭണേ, അമുമ്ഹി ഠാനേ ഏകാ പോക്ഖരണീ അത്ഥി, തതോ അരുണവണ്ണമത്തികം രത്തുപ്പലാനി ച ആനേഹി, സചേ അജ്ജേവ

നാഗച്ഛേയ്യാസി, ജീവിതം തേ നത്ഥീ’’തി. തസ്മിഞ്ച ഗതേ ദ്വാരപാലം ആഹ - ‘‘അജ്ജ അനത്ഥങ്ഗതേ ഏവ സൂരിയേ സബ്ബദ്വാരാനി ഥകേതബ്ബാനീ’’തി.

സാ ച പോക്ഖരണീ വേസാലിയാ തിയോജനമത്ഥകേ ഹോതി, തഥാപി സോ പുരിസോ മരണഭയതജ്ജിതോ വാതവേഗേന പുബ്ബണ്ഹേയേവ തം പോക്ഖരണിം സമ്പാപുണി. ‘‘സാ ച പോക്ഖരണീ അമനുസ്സപരിഗ്ഗഹിതാ’’തി പഗേവ സുതത്താ ഭയേന സോ ‘‘അത്ഥി നു ഖോ ഏത്ഥ കോചി പരിസ്സയോ’’തി സമന്തതോ അനുപരിയായതി. തം ദിസ്വാ പോക്ഖരണിപാലകോ അമനുസ്സോ കരുണായമാനരൂപോ മനുസ്സരൂപേന ഉപസങ്കമിത്വാ ‘‘കിമത്ഥം, ഭോ പുരിസ, ഇധാഗതോസീ’’തി ആഹ. സോ തസ്സ തം പവത്തിം കഥേസി. സോ ‘‘യദി ഏവം യാവദത്ഥം ഗണ്ഹാഹീ’’തി അത്തനോ ദിബ്ബരൂപം ദസ്സേത്വാ അന്തരധായി.

സോ തത്ഥ അരുണവണ്ണമത്തികം രത്തുപ്പലാനി ച ഗഹേത്വാ അനത്ഥങ്ഗതേയേവ സൂരിയേ നഗരദ്വാരം സമ്പാപുണി. തം ദിസ്വാ ദ്വാരപാലോ തസ്സ വിരവന്തസ്സേവ ദ്വാരം ഥകേസി. സോ ഥകിതേ ദ്വാരേ പവേസനം അലഭന്തോ ദ്വാരസമീപേ സൂലേ ആരോപിതം പുരിസം ദിസ്വാ ‘‘ഏതേ മയി അനത്ഥങ്ഗതേ ഏവ സൂരിയേ ആഗതേ വിരവന്തേ ഏവം ദ്വാരം ഥകേസും. ‘അഹം കാലേയേവ ആഗതോ, മമ ദാസോ നത്ഥീ’തി തയാപി ഞാതം ഹോതൂ’’തി സക്ഖിമകാസി. തം സുത്വാ സോ ആഹ ‘‘അഹം സൂലേ ആവുതോ വജ്ഝോ മരണാഭിമുഖോ, കഥം തവ സക്ഖി ഹോമി. ഏകോ പനേത്ഥ പേതോ മഹിദ്ധികോ മമ സമീപം ആഗമിസ്സതി, തം സക്ഖിം കരോഹീ’’തി. ‘‘കഥം പന സോ മയാ ദട്ഠബ്ബോ’’തി? ഇധേവ ത്വം തിട്ഠ, ‘‘സയമേവ ദക്ഖിസ്സസീ’’തി. സോ തത്ഥ ഠിതോ മജ്ഝിമയാമേ തം പേതം ആഗതം ദിസ്വാ സക്ഖിം അകാസി. വിഭാതായ ച രത്തിയാ രഞ്ഞാ ‘‘മമ ആണാ തയാ അതിക്കന്താ, തസ്മാ രാജദണ്ഡം തേ കരിസ്സാമീ’’തി വുത്തേ, ദേവ, മയാ തവ ആണാ നാതിക്കന്താ, അനത്ഥങ്ഗതേ ഏവ സൂരിയേ അഹം ഇധാഗതോതി. തത്ഥ കോ തേ സക്ഖീതി? സോ തസ്സ സൂലാവുതസ്സ പുരിസസ്സ സന്തികേ ആഗച്ഛന്തം നഗ്ഗപേതം ‘‘സക്ഖീ’’തി നിദ്ദിസിത്വാ ‘‘കഥമേതം അമ്ഹേഹി സദ്ധാതബ്ബ’’ന്തി രഞ്ഞാ വുത്തേ ‘‘അജ്ജ രത്തിയം തുമ്ഹേഹി സദ്ധാതബ്ബം പുരിസം മയാ സദ്ധിം പേസേഥാ’’തി ആഹ. തം സുത്വാ രാജാ സയമേവ തേന സദ്ധിം തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഠിതോ പേതേന ച തഥാഗന്ത്വാ ‘‘ജീവ, ഭോ, ജീവിതമേവ സേയ്യോ’’തി വുത്തേ തം **‘‘സേയ്യോ നിസജ്ജാ നയിമസ്സ അത്ഥീ’’**തിആദിനാ പഞ്ചഹി ഗാഥാഹി പടിപുച്ഛി. ഇദാനി ആദിതോ പന **‘‘വേസാലി നാമ നഗരത്ഥി വജ്ജീന’’**ന്തി ഗാഥാ താസം സമ്ബന്ധദസ്സനത്ഥം സങ്ഗീതികാരേഹി ഠപിതാ -

൬൧൩. ‘‘വേസാലീ നാമ നഗരത്ഥി വജ്ജീനം, തത്ഥ അഹു ലിച്ഛവി അമ്ബസക്കരോ;
ദിസ്വാന പേതം നഗരസ്സ ബാഹിരം, തത്ഥേവ പുച്ഛിത്ഥ തം കാരണത്ഥികോ.

൬൧൪. ‘‘സേയ്യാ നിസജ്ജാ നയിമസ്സ അത്ഥി, അഭിക്കമോ നത്ഥി പടിക്കമോ ച;
അസിതപീതഖായിതവത്ഥഭോഗാ, പരിചാരണാ സാപി ഇമസ്സ നത്ഥി.

൬൧൫. ‘‘യേ ഞാതകാ ദിട്ഠസുതാ സുഹജ്ജാ, അനുകമ്പകാ യസ്സ അഹേസും പുബ്ബേ;
ദട്ഠുമ്പി തേ ദാനി ന തം ലഭന്തി, വിരാജിതത്തോ ഹി ജനേന തേന.

൧൭൦. “ന ഓഗ്ഗതത്തസ്സ ഭവന്തി മിത്താ, ജഹന്തി മിത്താ വികലം വിദിത്വാ;
അത്ഥഞ്ച ദിസ്വാ പരിവാരയന്തി, ബഹൂ മിത്താ ഉഗ്ഗതത്തസ്സ ഹോന്തി.

൧൭൧. “നിഹീനത്തോ സബ്ബഭോഗേഹി കിച്ഛോ, സമ്മക്ഖിതോ
സമ്പരിഭിന്നഗത്തോ;
ഉസ്സാവബിന്ദൂവ പലിമ്പമാനാ, അജ്ജ സുവേ ജീവിതസ്സൂപരോധോ.

൧൭൨. “ഏതാദിസം ഉത്തമകിച്ഛപ്പത്തം,
ഉത്താസിതം പുചിമന്ദസ്സ സൂലേ;
അഥ ത്വം കേന വണ്ണേന വദേസി യക്ഖ,
‘ജീവ ഭോ ജീവിതമേവ സേയ്യോ’”തി.

൧൬൭. തത്ഥ **തത്ഥാ**തി തസ്സം വേസാലിയം. **നഗരസ്സ ബാഹിരന്തി** നഗരസ്സ ബഹി ഭവം, വേസാലിനഗരസ്സ ബഹി ഏവ ജാതം പവത്തം സമ്ബന്ധം. **തത്ഥേവാ**തി യത്ഥ തം പസ്സി, തത്ഥേവ ഠാനേ. **തന്തി** തം പേതം. **കാരണത്ഥികോ**തി “ജീവ, ഭോ, ജീവിതമേവ സേയ്യോ”തി വുത്തഅത്ഥസ്സ കാരണേന അത്ഥികോ ഹുത്വാ.

൧൬൮. **സേയ്യാ നിസജ്ജാ നയിമസ്സ അത്ഥീ**തി പിട്ഠിപസാരണലക്ഖണാ സേയ്യാ, പല്ലങ്കാഭുജനലക്ഖണാ നിസജ്ജാ ച ഇമസ്സ സൂലേ ആരോപിതപുഗ്ഗലസ്സ നത്ഥി. **അഭിക്കമോ നത്ഥി പടിക്കമോ ചാ**തി അഭിക്കമാദിലക്ഖണം അപ്പമത്തകമ്പി ഗമനം ഇമസ്സ നത്ഥി. **പരിചാരികാ സാപീ**തി യാ അസിതപീതഖായിതവത്ഥപരിഭോഗാദിലക്ഖണാ ഇന്ദ്രിയാനം പരിചാരണാ, സാപി ഇമസ്സ നത്ഥി. “പരിഹരണാ സാപീ”തി വാ പാഠോ, അസിതാദിപരിഭോഗവസേന ഇന്ദ്രിയാനം പരിഹരണാ, സാപി ഇമസ്സ നത്ഥി വിഗതജീവിതത്താതി അത്ഥോ. “പരിചാരണാ സാപീ”തി കേചി പഠന്തി.

൧൬൯. **ദിട്ഠസുതാ സുഹജ്ജാ, അനുകമ്പകാ യസ്സ അഹേസും പുബ്ബേ**തി സന്ദിട്ഠസഹായാ ചേവ അദിട്ഠസഹായാ ച യസ്സ മിത്താ അനുദ്ദയാവന്തോ യേ അസ്സ ഇമസ്സ പുബ്ബേ അഹേസും. **ദട്ഠുമ്പീ**തി പസ്സിതുമ്പി ന ലഭന്തി, കുതോ സഹ വസിതുന്തി അത്ഥോ. **വിരാജിതത്തോ**തി പരിച്ചത്തസഭാവോ. **ജനേന തേനാ**തി തേന ഞാതിആദിജനേന.

൧൭൦. **ന ഓഗ്ഗതത്തസ്സ ഭവന്തി മിത്താ**തി അപഗതവിഞ്ഞാണസ്സ മതസ്സ മിത്താ നാമ ന ഹോന്തി തസ്സ മിത്തേഹി കാതബ്ബകിച്ചസ്സ അതിക്കന്തത്താ. **ജഹന്തി മിത്താ വികലം വിദിത്വാ**തി മതോ താവ തിട്ഠതു, ജീവന്തമ്പി ഭോഗവികലം പുരിസം വിദിത്വാ “ന ഇതോ കിഞ്ചി ഗയ്ഹൂപഗ”ന്തി മിത്താ പജഹന്തി. **അത്ഥഞ്ച ദിസ്വാ പരിവാരയന്തീ**തി തസ്സ പന സന്തകം അത്ഥം ധനം ദിസ്വാ പിയവാദിനോ മുഖുല്ലോകികാ ഹുത്വാ തം പരിവാരേന്തി. **ബഹൂ മിത്താ ഉഗ്ഗതത്തസ്സ ഹോന്തീ**തി വിഭവസമ്പത്തിയാ ഉഗ്ഗതസഭാവസ്സ സമിദ്ധസ്സ ബഹൂ അനേകാ മിത്താ ഹോന്തി, അയം ലോകിയസഭാവോതി അത്ഥോ.

൧൭൧. **നിഹീനത്തോ സബ്ബഭോഗേഹീ**തി സബ്ബേഹി ഉപഭോഗപരിഭോഗവത്ഥൂഹി പരിഹീനത്തോ. **കിച്ഛോ**തി ദുക്ഖിതോ. **സമ്മക്ഖിതോ**തി രുഹിരേഹി സമ്മക്ഖിതസരീരോ. **സമ്പരിഭിന്നഗത്തോ**തി സൂലേന അബ്ഭന്തരേ വിദാലിതഗത്തോ. **ഉസ്സാവബിന്ദൂവ പലിമ്പമാനോ**തി തിണഗ്ഗേ ലിമ്പമാനഉസ്സാവബിന്ദുസദിസോ. **അജ്ജ സുവേ**തി അജ്ജ വാ സുവേ

വാ ഇമസ്സ നാമ പുരിസസ്സ ജീവിതസ്സ ഉപരോധോ നിരോധോ, തതോ ഉദ്ധം നപ്പവത്തതീതി അത്ഥോ.

൫൨൨. **ഉത്താസിത**ന്തി ആവുതം ആരോപിതം. **പുചിമന്ദസ്സ സൂലേ**തി നിമ്ബരുക്ഖസ്സ ദണ്ഡേന കതസൂലേ . **കേന വണ്ണേനാ**തി കേന കാരണേന. **ജീവ, ഭോ, ജീവിതമേവ സേയ്യോ**തി, ഭോ പുരിസ, ജീവ. കസ്മാ? സൂലം ആരോപിതസ്സാപി ഹി തേ ഇധ ജീവിതമേവ ഇതോ ചുതസ്സ ജീവിതതോ സതഭാഗേന സഹസ്സഭാഗേന സേയ്യോ സുന്ദരതരോതി.

ഏവം തേന രഞ്ഞാ പുച്ഛിതോ സോ പേതോ അത്തനോ അധിപ്പായം പകാസേന്തോ -

൫൨൩. ‘‘സാലോഹിതോ ഏസ അഹോസി മയ്ഹം, അഹം സരാമി പുരിമായ ജാതിയാ;
ദിസ്വാ ച മേ കാരുഞ്ഞമഹോസി രാജ, മാ പാപധമ്മോ നിരയം പതായം.

൫൨൪. ‘‘ഇതോ ചുതോ ലിച്ഛവി ഏസ പോസോ, സത്തുസ്സദം നിരയം ഘോരരൂപം;
ഉപപജ്ജതി ദുക്കടകമ്മകാരീ, മഹാഭിതാപം കടുകം ഭയാനകം.

൫൨൫. ‘‘അനേകഭാഗേന ഗുണേന സേയ്യോ, അയമേവ സൂലോ നിരയേന തേന;
ഏകന്തദുക്ഖം കടുകം ഭയാനകം, ഏകന്തതിബ്ബം നിരയം പതായം.

൫൨൬. ‘‘ഇദഞ്ച സുത്വാ വചനം മമേസോ, ദുക്ഖൂപനീതോ വിജഹേയ്യ പാണം;
തസ്മാ അഹം സന്തികേ ന ഭണാമി, മാ മേകതോ ജീവിതസ്സൂപരോധോ’’തി. -

ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി.

൫൨൩. തത്ഥ **സാലോഹിതോ** സമാനലോഹിതോ യോനിസമ്ബന്ധേന സമ്ബന്ധോ, ഞാതകോതി അത്ഥോ. **പുരിമായ ജാതിയാ**തി പുരിമത്തഭാവേ. **മാ പാപധമ്മോ നിരയം പതായ**ന്തി അയം പാപധമ്മോ പുരിസോ നിരയം മാ പതി, മാ നിരയം ഉപപജ്ജീതി ഇമം ദിസ്വാ മേ കാരുഞ്ഞം അഹോസീതി യോജനാ.

൫൨൪. **സത്തുസ്സദ**ന്തി പാപകാരീഹി സത്തേഹി ഉസ്സന്നം, അഥ വാ പഞ്ചവിധബന്ധനം, മുഖേ തത്തലോഹസേചനം, അങ്ഗാരപബ്ബതാരോപനം, ലോഹകുമ്ഭിപക്ഖേപനം, അസിപത്തവനപ്പവേസനം, വേത്തരണിയം സമോതരണം, മഹാനിരയേ പക്ഖേപോതി. ഇമേഹി സത്തഹി പഞ്ചവിധബന്ധനാദീഹി ദാരുണകാരണേഹി ഉസ്സന്നം, ഉപരൂപരി നിചിതന്തി അത്ഥോ. **മഹാഭിതാപ**ന്തി മഹാദുക്ഖം, മഹാഅഗ്ഗിസന്താപം വാ. **കടുക**ന്തി അനിട്ഠം. **ഭയാനക**ന്തി ഭയജനകം.

൫൨൫. **അനേകഭാഗേന ഗുണേനാ**തി അനേകകോട്ഠാസേന ആനിസംസേന. **അയമേവ സൂലോ നിരയേന തേനാ**തി തതോ ഇമസ്സ ഉപ്പത്തിട്ഠാനഭൂതതോ നിരയതോ അയമേവ സൂലോ സേയ്യോതി. നിസ്സക്കേ ഹി ഇദം കരണവചനം. **ഏകന്ത തിബ്ബ**ന്തി ഏകന്തേനേവ തിഖിണദുക്ഖം, നിയതമഹാദുക്ഖന്തി അത്ഥോ.

൧൫൬. **ഇദഞ്ച സുത്വാ വചനം മമേസോതി** “ഇതോ ചുതോ”തിആദിനാ വുത്തം മമ വചനം സുത്വാ ഏസോ പുരിസോ ദുക്ഖൂപനീതോ മമ വചനേന നിരയദുക്ഖം ഉപനീതോ വിയ ഹുത്വാ. **വിജഹേയ്യ പാണന്തി** അത്തനോ ജീവിതം പരിച്ചജേയ്യ. **തസ്മാതി** തേന കാരണേന. **മാ മേകതോതി** “മയാ ഏകതോ ഇമസ്സ പുരിസസ്സ ജീവിതസ്സ ഉപരോധോ മാ ഹോതൂ”തി ഇമസ്സ സന്തികേ ഇദം വചനം അഹം ന ഭണാമി, അഥ ഖോ “ജീവ, ഭോ, ജീവിതമേവ സേയ്യോ”തി ഇദമേവ ഭണാമീതി അധിപ്പായോ.

ഏവം പേതേന അത്തനോ അധിപ്പായേ പകാസിതേ പുന രാജാ പേതസ്സ പവത്തിം പുച്ഛിതും ഓകാസം കരോന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൫൭. “അഞ്ഞാതോ ഏസോ പുരിസസ്സ അത്ഥോ, അഞ്ഞമ്പി ഇച്ഛാമസേ
പുച്ഛിതും തുവം;
ഓകാസകമ്മം സചേ നോ കരോസി, പുച്ഛാമ തം നോ ന ച
കുജ്ഝിതബ്ബ”ന്തി.

൧൫൮. “അദ്ധാ പടിഞ്ഞാ മേ തദാ അഹു, നാചിക്ഖണാ അപ്പസന്നസ്സ ഹോതി;
അകാമാ സദ്ധേയ്യവചോതി കത്വാ, പുച്ഛസ്സു മം കാമം യഥാ
വിസയ്ഹ”ന്തി. -

ഇമാ രഞ്ഞോ പേതസ്സ ച വചനപടിവചനഗാഥാ.

൧൫൭. തത്ഥ **അഞ്ഞാതോതി** അവഗതോ. **ഇച്ഛാമസേതി** ഇച്ഛാമ. **നോതി** അമ്ഹാകം. **ന ച കുജ്ഝിതബ്ബന്തി** “ഇമേ മനുസ്സാ യംകിഞ്ചി പുച്ഛന്തീ”തി കോധോ ന കാതബ്ബോ.

൧൫൮. **അദ്ധാതി** ഏകംസേന. **പടിഞ്ഞാ മേതി** ഞാണവസേന മയ്ഹം “പുച്ഛസ്സൂ”തി പടിഞ്ഞാ, ഓകാസദാനന്തി അത്ഥോ. **തദാ അഹൂതി** തസ്മിം കാലേ പഠമദസ്സനേ അഹോസി. **നാചിക്ഖണാ അപ്പസന്നസ്സ ഹോതീതി** അകഥനാ അപ്പസന്നസ്സ ഹോതി. പസന്നോ ഏവ ഹി പസന്നസ്സ കിഞ്ചി കഥേതി. ത്വം പന തദാ മയി അപ്പസന്നോ, അഹഞ്ച തയി, തേന പടിജാനിത്വാ കഥേതുകാമോ നാഹോസി. ഇദാനി പനാഹം തുയ്ഹം **അകാമാ സദ്ധേയ്യവചോ** അകാമോ ഏവ സദ്ധാതബ്ബവചനോ **ഇതി കത്വാ** ഇമിനാ കാരണേന . **പുച്ഛസ്സു മം കാമം യഥാ വിസയ്ഹന്തി** ത്വം യഥാ ഇച്ഛസി, തമത്ഥം മം പുച്ഛസ്സു. അഹം പന യഥാ വിസയ്ഹം യഥാ മയ്ഹം സഹിതും സക്കാ, തഥാ അത്തനോ ഞാണബലാനുരൂപം കഥേസ്സാമീതി അധിപ്പായോ.

ഏവം പേതേന പുച്ഛനായ ഓകാസേ കതേ രാജാ -

൧൫൯. “യം കിഞ്ചഹം ചക്ഖുനാ പസ്സിസാമി,
സബ്ബമ്പി താഹം അഭിസദ്ദഹേയ്യം;
ദിസ്വാവ തം നോപി ചേ സദ്ദഹേയ്യം,
കരേയ്യാസി മേ യക്ഖ നിയസ്സകമ്മ”ന്തി. -

ഗാഥമാഹ. തസ്സത്ഥോ - അഹം യം കിഞ്ചിദേവ ചക്ഖുനാ പസ്സിസ്സാമി, തം സബ്ബമ്പി തഥേവ അഹം അഭിസദ്ദഹേയ്യം, തം പന ദിസ്വാവ തം വചനം നോപി ചേ സദ്ദഹേയ്യം. യക്ഖ, മയ്ഹം നിയസ്സകമ്മം നിഗ്ഗഹകമ്മം

കരേയ്യാസീതി. അഥ വാ **യം കിഞ്ചഹം ചക്ഖുനാ പസ്സിസ്സാമീ**തി അഹം യം കിഞ്ചിദേവ ചക്ഖുനാ പസ്സിസ്സാമി അചക്ഖുഗോചരസ്സ അദസ്സനതോ. **സബ്ബമ്പി താഹം അഭിസദ്ദഹേയ്യ**ന്തി സബ്ബമ്പി തേ അഹം ദിട്ഠം സുതം അഞ്ഞം വാ അഭിസദ്ദഹേയ്യം. താദിസോ ഹി മയ്ഹം തയി അഭിപ്പസാദോതി അധിപ്പായോ. പച്ഛിമപദസ്സ പന യഥാവുത്തോവ അത്ഥോ.

തം സുത്വാ പേതോ -

൩൬൦. ''സച്ചപ്പടിഞ്ഞാ തവ മേസാ ഹോതു, സുത്വാന ധമ്മം ലഭ സുപ്പസാദം;
അഞ്ഞത്ഥികോ നോ ച പദുട്ഠചിത്തോ, യം തേ സുതം അസുതഞ്ചാപി ധമ്മം;
സബ്ബമ്പി അക്ഖിസ്സം യഥാ പജാന''ന്തി. - ഗാഥമാഹ ; ഇതോ പരം -

൩൬൧. ''സേതേന അസ്സേന അലങ്കതേന, ഉപയാസി സൂലാവുതകസ്സ സന്തികേ;
യാനം ഇദം അബ്ഭുതം ദസ്സനേയ്യം, കിസ്സേതം കമ്മസ്സ അയം വിപാകോതി.

൩൬൨. ''വേസാലിയാ നഗരസ്സ മജ്ഝേ, ചിക്ഖല്ലമഗ്ഗേ നരകം അഹോസി;
ഗോസീസമേകാഹം പസന്നചിത്തോ, സേതം ഗഹേത്വാ നരകസ്മിം നിക്ഖിപിം.

൩൬൩. ''ഏതസ്മിം പാദാനി പതിട്ഠപേത്വാ, മയഞ്ച അഞ്ഞേ ച അതിക്കമിമ്ഹാ;
യാനം ഇദം അബ്ഭുതം ദസ്സനേയ്യം, തസ്സേവ കമ്മസ്സ അയം വിപാകോതി.

൩൬൪. ''വണ്ണോ ച തേ സബ്ബദിസാ പഭാസതി, ഗന്ധോ ച തേ സബ്ബദിസാ പവായതി;
യക്ഖിദ്ധിപത്തോസി മഹാനുഭാവോ, നഗ്ഗോ ചാസി കിസ്സ അയം വിപാകോതി.

൩൬൫. ''അക്കോധനോ നിച്ചപസന്നചിത്തോ, സണ്ഹാഹി വാചാഹി ജനം ഉപേമി;
തസ്സേവ കമ്മസ്സ അയം വിപാകോ, ദിബ്ബോ മേ വണ്ണോ സതതം പഭാസതി.

൩൬൬. ''യസഞ്ച കിത്തിഞ്ച ധമ്മേ ഠിതാനം, ദിസ്വാന മന്തേമി പസന്നചിത്തോ;
തസ്സേവ കമ്മസ്സ അയം വിപാകോ, ദിബ്ബോ മേ ഗന്ധോ സതതം പവായതി.

൩൬൭. ''സഹായാനം തിത്ഥസ്മിം ന്ഹായന്താനം, ഥലേ ഗഹേത്വാ നിദഹിസ്സ ദുസ്സം;
ഖിഡ്ഡത്ഥികോ നോ ച പദുട്ഠചിത്തോ, തേനമ്ഹി നഗ്ഗോ കസിരാ ച വുത്തീതി.

൩൬൮. ''യോ കീളമാനോ പകരോതി പാപം, തസ്സേദിസം കമ്മവിപാകമാഹു;
അകീളമാനോ പന യോ കരോതി, കിം തസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകമാഹൂതി.

൩൬൯. ''യേ ദുട്ഠസങ്കപ്പമനാ മനുസ്സാ, കായേന വാചായ ച സംകിലിട്ഠാ;

കായസ്സ ഭേദാ അഭിസമ്പരായം, അസംസയം തേ നിരയം ഉപേന്തി.

൪൦. “അപരേ പന സുഗതിമാസമാനാ, ദാനേ രതാ സങ്ഗഹിതത്തഭാവാ;
കായസ്സ ഭേദാ അഭിസമ്പരായം, അസംസയം തേ സുഗതിം ഉപേന്തീ”തി. -

തേസം ഉഭിന്നം വചനപടിവചനഗാഥാ ഹോന്തി.

൬൩൦. തത്ഥ **സച്ചപ്പടിഞ്ഞാ തവ മേസാ ഹോതൂ**തി “സബ്ബമ്പി താഹം അഭിസദ്ദഹേയ്യ”ന്തി തവ ഏസാ പടിഞ്ഞാ മയ്ഹം സച്ചം ഹോതു. **സുത്വാന ധമ്മം ലഭ സുപ്പസാദ**ന്തി മയാ വുച്ചമാനം ധമ്മം സുത്വാ സുന്ദരം പസാദം ലഭസ്സു. **അഞ്ഞത്ഥികോ**തി ആജാനനത്ഥികോ. **യഥാ പജാന**ന്തി യഥാ അഞ്ഞോപി പജാനന്തോ, “യഥാപി ഞാത”ന്തി വാ മയാ യഥാ ഞാതന്തി അത്ഥോ.

൬൩൧. **കിസ്സേതം കമ്മസ്സ അയം വിപാകോ**തി കിസ്സേതം കിസ്സ നാമ ഏതം, കിസ്സ കമ്മസ്സ അയം വിപാകോ. **ഏത**ന്തി വാ നിപാതമത്തം, കിസ്സ കമ്മസ്സാതി യോജനാ. “കിസ്സ തേ”തി ച കേചി പഠന്തി.

൬൩൨-൬൩൩. **ചിക്ഖല്ലമഗ്ഗേ**തി ചിക്ഖല്ലവതി പഥമ്ഹി. **നരക**ന്തി ആവാടം. **ഏകാഹ**ന്തി ഏകം അഹം. **നരകസ്മിം നിക്ഖിപി**ന്തി യഥാ കദ്ദമോ ന അക്കമീയതി, ഏവം തസ്മിം ചിക്ഖല്ലാവാടേ ഠപേസിം. **തസ്സാ**തി തസ്സ ഗോസീസേന സേതുകരണസ്സ.

൬൩൫-൭. **ധമ്മേ ഠിതാന**ന്തി ധമ്മചാരീനം സമചാരീനം. **മന്തേമീ**തി കഥേമി കിത്തയാമി. **ഖിഡ്ഡത്ഥികോ**തി ഹസാധിപ്പായോ. **നോ ച പദുട്ഠചിത്തോ**തി ദുസ്സസാമികേ ന ദൂസിതചിത്തോ, ന അവഹരണാധിപ്പായോ നാപി വിനാസാധിപ്പായോതി അത്ഥോ.

൬൩൮. **അകീളമാനോ**തി അഖിഡ്ഡാധിപ്പായോ, ലോഭാദീഹി ദൂസിതചിത്തോ. **കിം തസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകമാഹൂ**തി തസ്സ തഥാ കതസ്സ പാപകമ്മസ്സ കീവ കടുകം ദുക്ഖവിപാകം പണ്ഡിതാ ആഹു.

൬൩൯-൪൦. **ദുട്ഠസങ്കപ്പമനാ**തി കാമസങ്കപ്പാദിവസേന ദൂസിതമനോവിതക്കാ, ഏതേന മനോദുച്ചരിതമാഹ. **കായേന വാചായ ച സംകിലിട്ഠാ**തി പാണാതിപാതാദിവസേന കായവാചാഹി മലിനാ. **ആസമാനാ**തി ആസീസമാനാ പത്ഥയമാനാ.

ഏവം പേതേന സങ്ഖേപേനേവ കമ്മഫലേസു വിഭജിത്വാ ദസ്സിതേസു തം അസദ്ദഹന്തോ രാജാ -

൪൧. “തം കിന്തി ജാനേയ്യമഹം അവേച്ച, കല്യാണപാപസ്സ അയം വിപാകോ;
കിം വാഹം ദിസ്വാ അഭിസദ്ദഹേയ്യം, കോ വാപി മം സദ്ദഹാപേയ്യ ഏത”ന്തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **തം കിന്തി ജാനേയ്യമഹം അവേച്ചാ**തി യോയം തയാ “യേ ദുട്ഠസങ്കപ്പമനാ മനുസ്സാ, കായേന വാചായ ച സംകിലിട്ഠാ”തിആദിനാ. “അപരേ പന സുഗതിമാസമാനാ”തിആദിനാ ച കല്യാണസ്സ പാപസ്സ ച കമ്മസ്സ വിപാകോ വിഭജിത്വാ വുത്തോ, തം കിന്തി കേന കാരണേന അഹം അവേച്ച

അപരപച്ചയഭാവേന സദ്ദഹേയ്യം. **കിം വാഹം ദിസ്വാ അഭിസദ്ദഹേയ്യ**ന്തി കീദിസം വാ പനാഹം പച്ചക്ഖഭൂതം നിദസ്സനം ദിസ്വാ പടിസദ്ദഹേയ്യം. **കോ വാപി മം സദ്ദഹാപേയ്യ ഏത**ന്തി കോ വാ വിഞ്ഞൂ പുരിസോ പണ്ഡിതോ ഏതമത്ഥം മം സദ്ദഹാപേയ്യ, തം കഥേഹീതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ പേതോ കാരണേന തമത്ഥം തസ്സ പകാസേന്തോ -

൧൪൨. ‘‘ദിസ്വാ ച സുത്വാ അഭിസദ്ദഹസ്സു, കല്യാണപാപസ്സ അയം വിപാകോ;
കല്യാണപാപേ ഉഭയേ അസന്തേ, സിയാ നു സത്താ സുഗതാ ദുഗ്ഗതാ വാ.

൧൪൩. ‘‘നോ ചേത്ഥ കമ്മാനി കരേയ്യും മച്ചാ, കല്യാണപാപാനി മനുസ്സലോകേ;
നാഹേസും സത്താ സുഗതാ ദുഗ്ഗതാ വാ, ഹീനാ പണീതാ ച മനുസ്സലോകേ.

൧൪൪. ‘‘യസ്മാ ച കമ്മാനി കരോന്തി മച്ചാ, കല്യാണപാപാനി മനുസ്സലോകേ;
തസ്മാ ഹി സത്താ സുഗതാ ദുഗ്ഗതാ വാ, ഹീനാ പണീതാ ച മനുസ്സലോകേ.

൧൪൫. ‘‘ദ്വയജ്ജ കമ്മാനം വിപാകമാഹു, സുഖസ്സ ദുക്ഖസ്സ ച വേദനീയം;
താ ദേവതായോ പരിചാരയന്തി, പച്ചേന്തി ബാലാ ദ്വയതം അപസ്സിനോ’’തി. -

ഗാഥാ അഭാസി.

൧൪൨. തത്ഥ **ദിസ്വാ ചാ**തി പച്ചക്ഖതോ ദിസ്വാപി. **സുത്വാ**തി ധമ്മം സുത്വാ തദനുസാരേന നയം നേന്തോ അനുമിനന്തോ. **കല്യാണപാപസ്സാ**തി കുസലസ്സ അകുസലസ്സ ച കമ്മസ്സ അയം സുഖോ അയം ദുക്ഖോ ച വിപാകോതി അഭിസദ്ദഹസ്സു. **ഉഭയേ അസന്തേ**തി കല്യാണേ പാപേ ചാതി ദുവിധേ കമ്മേ അവിജ്ജമാനേ. **സിയാ നു സത്താ സുഗതാ ദുഗ്ഗതാ വാ**തി ‘‘ഇമേ സത്താ സുഗതിം ഗതാ ദുഗ്ഗതിം ഗതാ വാ, സുഗതിയം വാ അഡ്ഢാ ദുഗ്ഗതിയം ദലിദ്ദാ വാ’’തി അയമത്ഥോ കിം നു സിയാ കഥം സമ്ഭവേയ്യാതി അത്ഥോ.

൧൪൩-൪. ഇദാനി യഥാവുത്തമത്ഥം **‘‘നോ ചേത്ഥ കമ്മാനീ’’**തി ച **‘‘യസ്മാ ച കമ്മാനീ’’**തി ച ഗാഥാദ്വയേന ബ്യതിരേകതോ അന്വയതോ ച വിഭാവേതി. തത്ഥ **ഹീനാ പണീതാ**തി കുലരൂപാരോഗ്യപരിവാരാദീഹി ഹീനാ ഉളാരാ ച.

൧൪൫. ദ്വയജ്ജ കമ്മാനം വിപാകമാഹൂതി ദ്വയം ദുവിധം അജ്ജ ഇദാനി കമ്മാനം സുചരിതദുച്ചരിതാനം വിപാകം വദന്തി കഥേന്തി. കിം തന്തി ആഹ **‘‘സുഖസ്സ ദുക്ഖസ്സ ച വേദനീയ’’**ന്തി, ഇട്ഠസ്സ ച അനിട്ഠസ്സ ച അനുഭവനയോഗ്ഗം. **താ ദേവതായോ പരിചാരയന്തീ**തി യേ ഉക്കംസവസേന സുഖവേദനീയം വിപാകം പടിലഭന്തി, തേ ദേവലോകേ താ ദേവതാ ഹുത്വാ ദിബ്ബസുഖസമപ്പിതാ ഇന്ദ്രിയാനി പരിചാരേന്തി. **പച്ചേന്തി ബാലാ ദ്വയതം അപസ്സിനോ**തി യേ ബാലാ കമ്മഞ്ച കമ്മഫലഞ്ചാതി ദ്വയം അപസ്സന്താ അസദ്ദഹന്താ, തേ പാപപ്പസുതാ ദുക്ഖവേദനീയം വിപാകം അനുഭവന്താ നിരയാദീസു കമ്മുനാ പച്ചേന്തി ദുക്ഖം പാപുണന്തി.

ഏവം കമ്മഫലം സദ്ദഹന്തോ പന ത്വം കസ്മാ ഏവരൂപം ദുക്ഖം പച്ചനുഭവസീതി അനുയോഗം സന്ധായ -

൧൪൬. “ന മത്ഥി കമ്മാനി സയംകതാനി, ദത്വാപി മേ നത്ഥി യോ ആദിസേയ്യ;
അച്ഛാദനം സയനമഥന്നപാനം, തേനമ്ഹി നഗ്ഗോ കസിരാ ച വുത്തീ”തി.
-

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **ന മത്ഥി കമ്മാനി സയംകതാനീ**തി യസ്മാ സയം അത്തനാ പുബ്ബേ കതാനി പുഞ്ഞകമ്മാനി മമ നത്ഥി ന വിജ്ജന്തി, യേഹി ഇദാനി അച്ഛാദനാദീനി ലഭേയ്യം. **ദത്വാപി മേ നത്ഥി യോ ആദിസേയ്യാ**തി യോ സമണബ്രാഹ്മണാനം ദാനം ദത്വാ “അസുകസ്സ പേതസ്സ ഹോതൂ”തി മേ ആദിസേയ്യ ഉദ്ദിസേയ്യ, സോ നത്ഥി. **തേനമ്ഹി നഗ്ഗോ കസിരാ ച വുത്തീ**തി തേന ദുവിധേനാപി കാരണേന ഇദാനി നഗ്ഗോ നിച്ചോളോ അമ്ഹി, കസിരാ ദുക്ഖാ ച വുത്തി ജീവികാ ഹോതീതി.

തം സുത്വാ രാജാ തസ്സ അച്ഛാദനാദിലാഭം ആകങ്ഖന്തോ -

൧൪൭. “സിയാ നു ഖോ കാരണം കിഞ്ചി യക്ഖ, അച്ഛാദനം യേന തുവം ലഭേഥ;
ആചിക്ഖ മേ ത്വം യദത്ഥി ഹേതു, സദ്ധായികം ഹേതുവചോ സുണോമാ”തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **യേനാ**തി യേന കാരണേന ത്വം **അച്ഛാദനം ലഭേഥ** ലഭേയ്യാസി, **കിഞ്ചി** തം **കാരണം സിയാ നു ഖോ** ഭവേയ്യ നു ഖോതി അത്ഥോ. **യദത്ഥീ**തി യദി അത്ഥി.

അഥസ്സ പേതോ തം കാരണം ആചിക്ഖന്തോ -

൧൪൮. “കപ്പിതകോ നാമ ഇധത്ഥി ഭിക്ഖു, ഝായീ സുസീലോ അരഹാ വിമുത്തോ;
ഗുത്തിന്ദ്രിയോ സംവുതപാതിമോക്ഖോ, സീതിഭൂതോ ഉത്തമദിട്ഠിപത്തോ.

൧൪൯. “സഖിലോ വദഞ്ഞൂ സുവചോ സുമുഖോ, സ്വാഗമോ സുപ്പടിമുത്തകോ ച;
പുഞ്ഞസ്സ ഖേത്തം അരണവിഹാരീ, ദേവമനുസ്സാനഞ്ച ദക്ഖിണേയ്യോ.

൧൫൦. “സന്തോ വിധൂമോ അനീഘോ നിരാസോ, മുത്തോ വിസല്ലോ അമമോ അവങ്കോ;
നിരൂപധീ സബ്ബപപഞ്ചഖീണോ, തിസ്സോ വിജ്ജാ അനുപ്പത്തോ ജുതിമാ.

൧൫൧. “അപ്പഞ്ഞാതോ ദിസ്വാപി ന ച സുജാനോ, മുനീതി നം വജ്ജിസു വോഹരന്തി;
ജാനന്തി തം യക്ഖഭൂതാ അനേജം, കല്യാണധമ്മം വിചരന്തം ലോകേ.

൧൫൨. “തസ്സ തുവം ഏകയുഗം ദുവേ വാ, മമുദ്ദിസിത്വാന സചേ ദദേഥ;
പടിഗ്ഗഹീതാനി ച താനി അസ്സു, മമഞ്ച പസ്സേഥ സന്നദ്ധദുസ്സ”ന്തി. -

ഗാഥാ അഭാസി.

൪൮൮. തത്ഥ **കപ്പിതതോ നാമാ**തി ജടിലസഹസ്സസ്സ അബ്ഭന്തരേ ആയസ്മതോ ഉപാലിത്ഥേരസ്സ ഉപജ്ഝായം സന്ധായ വദതി. **ഇധാ**തി ഇമിസ്സാ വേസാലിയാ സമീപേ. **ഝായീ**തി അഗ്ഗഫലഝാനേന ഝായീ. **സീതിഭൂതോ**തി സബ്ബകിലേസദരഥപരിളാഹവൂപസമേന സീതിഭാവപ്പത്തോ. **ഉത്തമദിട്ഠിപത്തോ**തി ഉത്തമം അഗ്ഗഫലം സമ്മാദിട്ഠിം പത്തോ.

൪൮൯. **സഖിലോ**തി മുദു. **സുവചോ**തി സുബ്ബചോ. **സ്വാഗമോ**തി സുട്ഠു ആഗതാഗമോ. **സുപ്പടിമുത്തകോ**തി സുട്ഠു പടിമുത്തകവാചോ, മുത്തഭാണീതി അത്ഥോ. **അരണവിഹാരീ**തി മേത്താവിഹാരീ.

൪൯൦. **സന്തോ**തി ഉപസന്തകിലേസോ. **വിധൂമോ**തി വിഗതമിച്ഛാവിതക്കധൂമോ. **അനീഘോ**തി നിദ്ദുക്ഖോ. **നിരാസോ**തി നിത്തണ്ഹോ. **മുത്തോ**തി സബ്ബഭവേഹി വിമുത്തോ. **വിസല്ലോ**തി വീതരാഗാദിസല്ലോ. **അമമോ**തി മമംകാരവിരഹിതോ. **അവങ്കോ**തി കായവങ്കാദിവങ്കവിരഹിതോ. **നിരൂപധീ**തി കിലേസാഭിസങ്ഖാരാദിഉപധിപ്പഹായീ. **സബ്ബപപഞ്ചഖീണോ**തി പരിക്ഖീണതണ്ഹാദിപപഞ്ചോ. **ജുതിമാ**തി അനുത്തരായ ഞാണജുതിയാ ജുതിമാ. **അപ്പഞ്ഞാതോ**തി പരമപ്പിച്ഛതായ പടിച്ഛന്നഗുണതായ ച ന പാകടോ.

൪൯൧. **ദിസ്വാപി ന ച സുജാനോ**തി ഗമ്ഭീരഭാവേന ദിസ്വാപി "ഏവംസീലോ, ഏവംധമ്മോ, ഏവംപഞ്ഞോ"തി ന സുവിഞ്ഞേയ്യോ. **ജാനന്തി തം യക്ഖഭൂതാ അനേജ**ന്തി യക്ഖഭൂതാ ച അനേജം നിത്തണ്ഹം "അരഹാ"തി തം ജാനന്തി. **കല്യാണധമ്മ**ന്തി സുന്ദരസീലാദിഗുണം.

൪൯൨. **തസ്സാ**തി തസ്സ കപ്പിതകമഹാഥേരസ്സ. **ഏകയുഗ**ന്തി ഏകം വത്ഥയുഗം. **ദുവേ വാ**തി ദ്വേ വാ വത്ഥയുഗാനി. **മമുദ്ദിസിത്വാനാ**തി മമം ഉദ്ദിസിത്വാ. **പടിഗ്ഗഹീതാനി ച താനി അസ്സൂ**തി താനി വത്ഥയുഗാനി തേന പടിഗ്ഗഹിതാനി ച അസ്സു ഭവേയ്യും. **സന്നദ്ധദുസ്സ**ന്തി ദുസ്സേന കതസന്നാഹം, ലദ്ധവത്ഥം നിവത്ഥപാരുതദുസ്സന്തി അത്ഥോ.

തതോ രാജാ -

൪൯൩. "കസ്മിം പദേസേ സമണം വസന്തം, ഗന്ത്വാന പസ്സേമു മയം ഇദാനി;
യോ മജ്ജ കങ്ഖം വിചികിച്ഛിതഞ്ച, ദിട്ഠീവിസൂകാനി വിനോദയേയ്യാ"തി. -

ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനം പുച്ഛി. തത്ഥ **കസ്മിം പദേസേ**തി കതരസ്മിം പദേസേ. **യോ മജ്ജാ**തി യോ അജ്ജ, മ-കാരോ പദസന്ധികരോ.

തതോ പേതോ -

൪൯൪. "ഏസോ നിസിന്നോ കപിനച്ചനായം, പരിവാരിതോ ദേവതാഹി ബഹൂഹി;
ധമ്മിം കഥം ഭാസതി സച്ചനാമോ, സകസ്മിമാചേരകേ അപ്പമത്തോ"തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **കപിനച്ചനായ**ന്തി കപീനം വാനരാനം നച്ചനേന "കപിനച്ചനാ"തി ലദ്ധവോഹാരേ പദേസേ. **സച്ചനാമോ**തി ഝായീ സുസീലോ

അരഹാ വിമുത്തോതിആദീഹി ഗുണനാമേഹി യാഥാവനാമോ അവിപരീതനാമോ .

ഏവം പേതേന വുത്തേ രാജാ താവദേവ ഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്തുകാമോ -

൭൭. "തഥാഹം കസ്സാമി ഗന്ത്വാ ഇദാനി, അച്ഛാദയിസ്സം സമണം യുഗേന;
പടിഗ്ഗഹീതാനി ച താനി അസ്സു, തുവഞ്ച പസ്സേമു സന്നദ്ധദുസ്സ"ന്തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **കസ്സാമീ**തി കരിസ്സാമി.

അഥ പേതോ "ദേവതാനം ഥേരോ ധമ്മം ദേസേതി, തസ്മാ നായം ഉപസങ്കമനകാലോ"തി ദസ്സേന്തോ -

൭൮. "മാ അക്ഖണേ പബ്ബജിതം ഉപാഗമി, സാധു വോ ലിച്ഛവി നേസ ധമ്മോ;
തതോ ച കാലേ ഉപസങ്കമിത്വാ, തത്ഥേവ പസ്സാഹി രഹോ നിസിന്ന"ന്തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **സാധൂ**തി ആയാചനേ നിപാതോ. **വോ ലിച്ഛവി നേസ ധമ്മോ**തി, ലിച്ഛവിരാജ, തുമ്ഹാകം രാജൂനം ഏസ ധമ്മോ ന ഹോതി, യം അകാലേ ഉപസങ്കമനം. **തത്ഥേവാ**തി തസ്മിംയേവ ഠാനേ.

ഏവം പേതേന വുത്തേ രാജാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ അത്തനോ നിവേസനമേവ ഗന്ത്വാ പുന യുത്തപത്തകാലേ അട്ഠ വത്ഥയുഗാനി ഗാഹാപേത്വാ ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ പടിസന്ഥാരം കത്വാ "ഇമാനി, ഭന്തേ, അട്ഠ വത്ഥയുഗാനി പടിഗ്ഗണ്ഹാ"തി ആഹ. തം സുത്വാ ഥേരോ കഥാസമുട്ഠാപനത്ഥം "മഹാരാജ, പുബ്ബേ ത്വം അദാനസീലോ സമണബ്രാഹ്മണാനം വിഹേഠനജാതികോവ കഥം പണീതാനി വത്ഥാനി ദാതുകാമോ ജാതോ"തി ആഹ. തം സുത്വാ രാജാ തസ്സ കാരണം ആചിക്ഖന്തോ പേതേന സമാഗമം, തേന ച അത്തനാ ച കഥിതം സബ്ബം ഥേരസ്സ ആരോചേത്വാ വത്ഥാനി ദത്വാ പേതസ്സ ഉദ്ദിസി. തേന പേതോ ദിബ്ബവത്ഥധരോ അലങ്കതപടിയത്തോ അസ്സാരുള്ഹോ ഥേരസ്സ ച രഞ്ഞോ ച പുരതോ പാതുഭവി. തം ദിസ്വാ രാജാ അത്തമനോ പമുദിതോ പീതിസോമനസ്സജാതോ "പച്ചക്ഖതോ വത മയാ കമ്മഫലം ദിട്ഠം, ന ദാനാഹം പാപം കരിസ്സാമി, പുഞ്ഞമേവ കരിസ്സാമീ"തി വത്വാ തേന പേതേന സക്ഖിം അകാസി. സോ ച പേതോ "സചേ, ത്വം ലിച്ഛവിരാജ, ഇതോ പട്ഠായ അധമ്മം പഹായ ധമ്മം ചരസി, ഏവാഹം തവ സക്ഖിം കരിസ്സാമി, സന്തികഞ്ച തേ ആഗമിസ്സാമി, സൂലാവുതഞ്ച പുരിസം സീഘം സൂലതോ മോചേഹി, ഏവം സോ ജീവിതം ലഭിത്വാ ധമ്മം ചരന്തോ ദുക്ഖതോ മുച്ചിസ്സതി, ഥേരഞ്ച കാലേന കാലം ഉപസങ്കമിത്വാ ധമ്മം സുണന്തോ പുഞ്ഞാനി കരോഹീ"തി വത്വാ ഗതോ.

അഥ രാജാ ഥേരം വന്ദിത്വാ നഗരം പവിസിത്വാ സീഘം സീഘം ലിച്ഛവിപരിസം സന്നിപാതേത്വാ തേ അനുജാനാപേത്വാ തം പുരിസം സൂലതോ മോചേത്വാ "ഇമം അരോഗം കരോഥാ"തി തികിച്ഛകേ ആണാപേസി. ഥേരഞ്ച ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛി - "സിയാ നു ഖോ, ഭന്തേ, നിരയഗാമികമ്മം കത്വാ ഠിതസ്സ നിരയതോ മുത്തീ"തി. സിയാ, മഹാരാജ, സചേ ഉളാരം പുഞ്ഞം കരോതി, മുച്ചതീതി വത്വാ ഥേരോ രാജാനം സരണേസു ച സീലേസു ച

പതിട്ഠാപേസി. സോ തത്ഥ പതിട്ഠിതോ ഥേരസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ സോതാപന്നോ അഹോസി, സൂലാവുതോ പന പുരിസോ അരോഗോ ഹുത്വാ സംവേഗജാതോ ഭിക്ഖൂസു പബ്ബജിത്വാ നചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണി. തമത്ഥം ദസ്സേന്താ സങ്ഗീതികാരാ -

൬൬൭. ‘‘തഥാതി വത്വാ അഗമാസി തത്ഥ, പരിവാരിതോ ദാസഗണേന ലിച്ഛവി;
സോ തം നഗരം ഉപസങ്കമിത്വാ, വാസൂപഗച്ഛിത്ഥ സകേ നിവേസനേ.

൬൬൮. ‘‘തതോ ച കാലേ ഗിഹികിച്ചാനി കത്വാ,
ന്ഹത്വാ പിവിത്വാ ച ഖണം ലഭിത്വാ;
വിചേയ്യ പേളാതോ ച യുഗാനി അട്ഠ,
ഗാഹാപയീ ദാസഗണേന ലിച്ഛവി.

൬൬൯. ‘‘സോ തം പദേസം ഉപസങ്കമിത്വാ, തം അദ്ദസ സമണം സന്തചിത്തം;
പടിക്കന്തം ഗോചരതോ നിവത്തം, സീതിഭൂതം രുക്ഖമൂലേ നിസിന്നം.

൬൭൦. ‘‘തമേനമവോച ഉപസങ്കമിത്വാ, അപ്പാബാധം ഫാസുവിഹാരഞ്ച പുച്ഛി;
വേസാലിയം ലിച്ഛവിഹം ഭദന്തേ, ജാനന്തി മം ലിച്ഛവി അമ്ബസക്കരോ.

൬൭൧. ‘‘ഇമാനി മേ അട്ഠ യുഗാ സുഭാനി, പടിഗ്ഗണ്ഹ ഭന്തേ പദദാമി തുയ്ഹം;
തേനേവ അത്ഥേന ഇധാഗതോസ്മി, യഥാ അഹം അത്തമനോ ഭവേയ്യന്തി.

൬൭൨. ‘‘ദൂരതോവ സമണാ ബ്രാഹ്മണാ ച, നിവേസനം തേ പരിവജ്ജയന്തി;
പത്താനി ഭിജ്ജന്തി ച തേ നിവേസനേ, സങ്ഘാടിയോ ചാപി വിദാലയന്തി.

൬൭൩. ‘‘അഥാപരേ പാദകുഠാരികാഹി, അവംസിരാ സമണാ പാതയന്തി;
ഏതാദിസം പബ്ബജിതാ വിഹേസം, തയാ കതം സമണാ പാപുണന്തി.

൬൭൪. ‘‘തിണേന തേലമ്പി ന ത്വം അദാസി, മൂള്ഹസ്സ മഗ്ഗമ്പി ന പാവദാസി;
അന്ധസ്സ ദണ്ഡം സയമാദിയാസി, ഏതാദിസോ കദരിയോ അസംവുതോ തുവം;
അഥ ത്വം കേന വണ്ണേന കിമേവ ദിസ്വാ, അമ്ഹേഹി സഹ സംവിഭാഗം കരോസീതി.

൬൭൫. ‘‘പച്ചേമി ഭന്തേ യം ത്വം വദേസി, വിഹേസയിം സമണേ ബ്രാഹ്മണേ ച;
ഖിഡ്ഡത്ഥികോ നോ ച പദുട്ഠചിത്തോ, ഏതമ്പി മേ ദുക്കടമേവ ഭന്തേ.

൬൭൬. ഖിഡ്ഡായ യക്ഖോ പസവിത്വാ പാപം, വേദേതി ദുക്ഖം അസമത്തഭോഗീ;
ദഹരോ യുവാ നഗ്ഗനിയസ്സ ഭാഗീ, കിം സു തതോ ദുക്ഖതരസ്സ ഹോതി.

൬൭൭. ‘‘തം ദിസ്വാ സംവേഗമലത്ഥം ഭന്തേ, തപ്പച്ചയാ വാപി ദദാമി ദാനം;
പടിഗ്ഗണ്ഹ ഭന്തേ വത്ഥയുഗാനി അട്ഠ, യക്ഖസ്സിമാ ഗച്ഛന്തു ദക്ഖിണായോതി.

൬൭൮. ‘‘അദ്ധാ ഹി ദാനം ബഹുധാ പസത്ഥം, ദദതോ ച തേ അക്ഖയധമ്മമത്ഥു;

പടിഗണ്ഹാമി തേ വത്ഥയുഗാനി അട്ഠ, യക്ഖസ്സിമാ ഗച്ഛന്തു ദക്ഖിണായോതി.

൭൩൯. “അതോ ഹി സോ ആചമയിത്വാ ലിച്ഛവി, ഥേരസ്സ ദത്വാന യുഗാനി അട്ഠ;
പടിഗ്ഗഹിതാനി ച താനി അസ്സു, യക്ഖഞ്ച പസ്സേഥ സന്നദ്ധദുസ്സം.

൭൪൦. “തമദ്ദസാ ചന്ദനസാരലിത്തം, ആജഞ്ഞമാരൂള്ഹമുളാരവണ്ണം;
അലങ്കതം സാധുനിവത്ഥദുസ്സം, പരിവാരിതം യക്ഖമഹിദ്ധിപത്തം.

൭൪൧. “സോ തം ദിസ്വാ അത്തമനോ ഉദഗ്ഗോ, പഹട്ഠചിത്തോ ച സുഭഗ്ഗരൂപോ;
കമ്മഞ്ച ദിസ്വാന മഹാവിപാകം, സന്ദിട്ഠികം ചക്ഖുനാ സച്ഛികത്വാ.

൭൪൨. “തമേനമവോച ഉപസങ്കമിത്വാ, ദസ്സാമി ദാനം സമണബ്രാഹ്മണാനം;
ന ചാപി മേ കിഞ്ചി അദേയ്യമത്ഥി, തുവഞ്ച മേ യക്ഖ ബഹൂപകാരോതി.

൭൪൩. “തുവഞ്ച മേ ലിച്ഛവി ഏകദേസം, അദാസി ദാനാനി അമോഘമേതം;
സ്വാഹം കരിസ്സാമി തയാവ സക്ഖിം, അമാനുസോ മാനുസകേന സദ്ധിന്തി.

൭൪൪. “ഗതീ ച ബന്ധൂ ച പരായണഞ്ച, മിത്തോ മമാസി അഥ ദേവതാ മേ;
യാചാമി തം പഞ്ജലികോ ഭവിത്വാ, ഇച്ഛാമി തം യക്ഖ പുനപി ദട്ഠുന്തി.

൭൪൫. “സചേ തുവം അസ്സദ്ധോ ഭവിസ്സസി, കദരിയരൂപോ വിപ്പടിപന്നചിത്തോ;
ത്വം നേവ മം ലച്ഛസി ദസ്സനായ, ദിസ്വാ ച തം നോപി ച ആലപിസ്സം.

൭൪൬. “സചേ പന ത്വം ഭവിസ്സസി ധമ്മഗാരവോ, ദാനേ രതോ സങ്ഗഹിതത്തഭാവോ;
ഓപാനഭൂതോ സമണബ്രാഹ്മണാനം, ഏവം മമം ലച്ഛസി ദസ്സനായ.

൭൪൭. “ദിസ്വാ ച തം ആലപിസ്സം ഭദന്തേ, ഇമഞ്ച സൂലതോ ലഹും പമുഞ്ച;
യതോനിദാനം അകരിമ്ഹ സക്ഖിം, മഞ്ഞാമി സൂലാവുതകസ്സ കാരണാ.

൭൪൮. “തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം അകരിമ്ഹ സക്ഖിം, അയഞ്ച സൂലതോ ലഹും പമുത്തോ;
സക്കച്ച ധമ്മാനി സമാചരന്തോ, മുച്ചേയ്യ സോ നിരയാ ച തമ്ഹാ;
കമ്മം സിയാ അഞ്ഞത്ര വേദനീയം.

൭൪൯. “കപ്പിതകഞ്ച ഉപസങ്കമിത്വാ, തേനേവ സഹ സംവിഭജിത്വാ കാലേ;
സയം മുഖേനൂപനിസജ്ജ പുച്ഛ, സോ തേ അക്ഖിസ്സതി ഏതമത്ഥം.

൭൫൦. “തമേവ ഭിക്ഖും ഉപസങ്കമിത്വാ, പുച്ഛസ്സു അഞ്ഞത്ഥികോ നോ ച പദുട്ഠചിത്തോ;
സോ തേ സുതം അസുതഞ്ചാപി ധമ്മം, സബ്ബമ്പി അക്ഖിസ്സതി യഥാ പജാനന്തി.

രവ്വ്ഥ. “സോ തത്ഥ രഹസ്സം സമുല്ലപിത്വാ, സക്ഖിം കരിത്വാന അമാനുസേന;
പക്കാമി സോ ലിച്ഛവിനം സകാസം, അഥ ബ്രവി പരിസം സന്നിസിന്നം.

രവ്വ്വ. “സുണന്തു ഭോന്തോ മമ ഏകവാക്യം, വരം വരിസ്സം ലഭിസ്സാമി അത്ഥം;
സൂലാവുതോ പുരിസോ ലുദ്ദകമ്മോ, പണിഹിതദണ്ഡോ
അനുസത്തരൂപോ.

രവ്വ്ന്ന. “ഏത്താവതാ വീസതിരത്തിമത്താ, യതോ ആവുതോ നേവ ജീവതി ന
മതോ;
താഹം മോചയിസ്സാമി ദാനി, യഥാമതിം അനുജാനാതു സങ്ഘോ’തി.

രവ്വ്ർ. “ഏതഞ്ച അഞ്ഞഞ്ച ലഹും പമുഞ്ച, കോ തം വദേഥ തഥാ കരോന്തം;
യഥാ പജാനാസി തഥാ കരോഹി, യഥാമതിം അനുജാനാതി
സങ്ഘോ’തി.

രവ്വ്ദ. “സോ തം പദേസം ഉപസങ്കമിത്വാ, സൂലാവുതം മോചയി ഖിപ്പമേവ;
മാ ഭായി സമ്മാതി ച തം അവോച, തികിച്ഛകാനഞ്ച ഉപട്ഠപേസി.

രവ്വ്ന്ത്ര. “കപ്പിതകഞ്ച ഉപസങ്കമിത്വാ, തേനേവ സഹ സംവിഭജിത്വാ കാലേ;
സയം മുഖേനൂപനിസജ്ജ ലിച്ഛവി, തഥേവ പുച്ഛിത്ഥ നം
കാരണത്ഥികോ.

രവ്വ്ര. “സൂലാവുതോ പുരിസോ ലുദ്ദകമ്മോ, പണീതദണ്ഡോ അനുസത്തരൂപോ;
ഏത്താവതാ വീസതിരത്തിമത്താ, യതോ ആവുതോ നേവ ജീവതി ന
മതോ.

രവ്വ്ണ്ണ. “സോ മോചിതോ ഗന്ത്വാ മയാ ഇദാനി, ഏതസ്സ യക്ഖസ്സ വചോ ഹി
ഭന്തേ;
സിയാ നു ഖോ കാരണം കിഞ്ചിദേവ, യേന സോ നിരയം നോ വജേയ്യ.

രവ്വ്ൻ. “ആചിക്ഖ ഭന്തേ യദി അത്ഥി ഹേതു, സദ്ധായികം ഹേതുവചോ
സുണോമ;
ന തേസം കമ്മാനം വിനാസമത്ഥി, അവേദയിത്വാ ഇധ ബ്യന്തിഭാവോതി.

രൻം. “സചേ സ ധമ്മാനി സമാചരേയ്യ, സക്കച്ച രത്തിന്ദിവമപ്പമത്തോ;
മുച്ചേയ്യ സോ നിരയാ ച തമ്ഹാ, കമ്മം സിയാ അഞ്ഞത്ര
വേദനീയന്തി.

രൻഥ. “അഞ്ഞാതോ ഏസോ പുരിസസ്സ അത്ഥോ, മമമ്പി ദാനി അനുകമ്പ ഭന്തേ;
അനുസാസ മം ഓവദ ഭൂരിപഞ്ഞ, യഥാ അഹം നോ നിരയം
വജേയ്യന്തി.

രൻവ. “അജ്ജേവ ബുദ്ധം സരണം ഉപേഹി, ധമ്മഞ്ച സങ്ഘഞ്ച
പസന്നചിത്തോ;
തഥേവ സിക്ഖായ പദാനി പഞ്ച, അഖണ്ഡഫുല്ലാനി സമാദിയസ്സു.

രൻന്ന. “പാണാതിപാതാ വിരമസ്സു ഖിപ്പം, ലോകേ അദിന്നം പരിവജ്ജയസ്സു;
അമജ്ജപോ മാ ച മുസാ അഭാണീ, സകേന ദാരേന ച ഹോതി
തുട്ഠോ;

ഇമഞ്ച അരിയം അട്ഠങ്ഗവരേനുപേതം, സമാദിയാഹി കുസലം സുഖുദ്രയം.

൬൯൪. ‘‘ചീവരം പിണ്ഡപാതഞ്ച, പച്ചയം സയനാസനം;
അന്നം പാനം ഖാദനീയം, വത്ഥസേനാസനാനി ച;
ദദാഹി ഉജുഭൂതേസു, വിപ്പസന്നേന ചേതസാ.

൬൯൫. ‘‘ഭിക്ഖൂപി സീലസമ്പന്നേ, വീതരാഗേ ബഹുസ്സുതേ;
തപ്പേഹി അന്നപാനേന, സദാ പുഞ്ഞം പവഡ്ഢതി.

൬൯൬. ‘‘ഏവഞ്ച ധമ്മാനി സമാചരന്തോ, സക്കച്ച രത്തിന്ദിവമപ്പമത്തോ;
മുഞ്ച തുവം നിരയാ ച തമ്ഹാ, കമ്മം സിയാ അഞ്ഞത്ര വേദനീയന്തി.

൬൯൭. ‘‘അജ്ജേവ ബുദ്ധം സരണം ഉപേമി, ധമ്മഞ്ച സങ്ഘഞ്ച പസന്നചിത്തോ;
തഥേവ സിക്ഖായ പദാനി പഞ്ച, അഖണ്ഡഫുല്ലാനി സമാദിയാമി.

൬൯൮. ‘‘പാണാതിപാതാ വിരമാമി ഖിപ്പം, ലോകേ അദിന്നം പരിവജ്ജയാമി;
അമജ്ജപോ നോ ച മുസാ ഭണാമി, സകേന ദാരേന ച ഹോമി തുട്ഠോ;
ഇമഞ്ച അരിയം അട്ഠങ്ഗവരേനുപേതം, സമാദിയാമി കുസലം സുഖുദ്രയം.

൬൯൯. ‘‘ചീവരം പിണ്ഡപാതഞ്ച, പച്ചയം സയനാസനം;
അന്നം പാനം ഖാദനീയം, വത്ഥസേനാസനാനി ച.

൭൦൦. ‘‘ഭിക്ഖൂ ച സീലസമ്പന്നേ, വീതരാഗേ ബഹുസ്സുതേ;
ദദാമി ന വികമ്പാമി, ബുദ്ധാനം സാസനേ രതോതി.

൭൦൧. ‘‘ഏതാദിസോ ലിച്ഛവി അമ്ബസക്കരോ, വേസാലിയം അഞ്ഞതരോ ഉപാസകോ;
സദ്ധോ മുദൂ കാരകരോ ച ഭിക്ഖു, സങ്ഘഞ്ച സക്കച്ച തദാ ഉപട്ഠഹി.

൭൦൨. ‘‘സൂലാവുതോ ച അരോഗോ ഹുത്വാ, സേരീ സുഖീ പബ്ബജ്ജം ഉപാഗമി;
ഭിക്ഖുഞ്ച ആഗമ്മ കപ്പിതകുത്തമം, ഉഭോപി സാമഞ്ഞഫലാനി അജ്ഝഗും.

൭൦൩. ‘‘ഏതാദിസാ സപ്പുരിസാന സേവനാ, മഹപ്ഫലാ ഹോതി സതം വിജാനതം;
സൂലാവുതോ അഗ്ഗഫലം അഫസ്സയി, ഫലം കനിട്ഠം പന അമ്ബസക്കരോ’’തി. -

ഗാഥായോ അവോചും.

൬൬൩-൬൭൦. തത്ഥ **വാസൂപഗച്ഛിത്ഥാ**തി വാസം ഉപഗച്ഛി. **ഗിഹികിച്ചാനീ**തി ഗേഹം ആവസന്തേന കാതബ്ബകുടുമ്ബകിച്ചാനി. **വിചേയ്യാ**തി സുന്ദരവത്ഥഗഹണത്ഥം വിചിനിത്വാ. **പടിക്കന്ത**ന്തി പിണ്ഡപാതതോ പടിക്കന്തം. തേനാഹ **‘‘ഗോചരതോ നിവത്ത’’**ന്തി. **അവോചാ**തി ‘‘വേസാലിയം ലിച്ഛവിഹം, ഭദന്തേ’’തിആദികം അവോച.

൩൬൨-൩. **വിദാലയന്തീ**തി വിഫാലയന്തി. **പാദകുഠാരികാഹീ**തി പാദസങ്ഖാതാഹി കുഠാരീഹി. **പാതയന്തീ**തി പരിപാതയന്തി.

൩൬൪. **തിണേനാ**തി തിണഗ്ഗേനാപി. **മൂള്ഹസ്സ മഗ്ഗമ്പി ന പാവദാസീ**തി മഗ്ഗമൂള്ഹസ്സ മഗ്ഗമ്പി ത്വം ന കഥയസി "ഏവായം പുരിസാ ഇതോ ചിതോ ച പരിബ്ഭമതൂ"തി. കേളിസീലോ ഹി അയം രാജാ. **സയമാദിയാസീ**തി അന്ധസ്സ ഹത്ഥതോ യട്ഠിം സയമേവ അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗണ്ഹസി. **സംവിഭാഗം കരോസീ**തി അത്തനാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബവത്ഥുതോ ഏകച്ചാനി ദത്വാ സംവിഭജസി.

൩൬൫. **പച്ചേമി, ഭന്തേ, യം ത്വം വദേസീ**തി "ഭന്തേ, ത്വം പത്താനി ഭിജ്ജന്തീ"തിആദിനാ യം വദേസി, തം പടിജാനാമി, സബ്ബമേവേതം മയാ കതം കാരാപിതഞ്ചാതി ദസ്സേതി. **ഏതമ്പീ**തി ഏതം ഖിഡ്ഡാധിപ്പായേന കതമ്പി.

൩൬൬-൭. **ഖിഡ്ഡാ**തി ഖിഡ്ഡായ. **പസവിത്വാ**തി ഉപചിനിത്വാ. **വേദേതീ**തി അനുഭവതി. **അസമത്തഭോഗീ**തി അപരിപുണ്ണഭോഗോ. തമേവ അപരിപുണ്ണഭോഗതം ദസ്സേതും **"ദഹരോ യുവാ"**തിആദി വുത്തം. **നഗ്ഗനിയസ്സാ**തി നഗ്ഗഭാവസ്സ. **കിം സു തതോ ദുക്ഖതരസ്സ ഹോതീ**തി കിം സു നാമ തതോ നഗ്ഗഭാവതോ ദുക്ഖതരം അസ്സ പേതസ്സ ഹോതി. **യക്ഖസ്സിമാ ഗച്ഛന്തു ദക്ഖിണായോ**തി ഇമാ മയാ ദിയ്യമാനവത്ഥദക്ഖിണായോ പേതസ്സ ഉപകപ്പന്തു.

൩൬൮-൭൨. **ബഹുധാ പസത്ഥ**ന്തി ബഹൂഹി പകാരേഹി ബുദ്ധാദീഹി വണ്ണിതം. **അക്ഖയധമ്മമത്ഥൂ**തി അപരിക്ഖയധമ്മം ഹോതു. **ആചമയിത്വാ**തി ഹത്ഥപാദധോവനപുബ്ബകം മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ. **ചന്ദനസാരലിത്ത**ന്തി സാരഭൂതചന്ദനലിത്തം. **ഉളാരവണ്ണ**ന്തി സേട്ഠരൂപം. **പരിവാരിത**ന്തി അനുകൂലവുത്തിനാ പരിജനേന പരിവാരിതം. **യക്ഖമഹിദ്ധിപത്ത**ന്തി മഹതിം യക്ഖിദ്ധിം, ദേവിദ്ധിം പത്വാ ഠിതം. **തമേനമവോചാ**തി തമേനം അവോച.

൩൭൩. **ഏകദേസം അദാസീ**തി ചതൂസു പച്ചയേസു ഏകദേസഭൂതം വത്ഥദാനം സന്ധായ വദതി. **സക്ഖി**ന്തി സക്ഖിഭാവം.

൩൭൪. **മമാസീ**തി മേ ആസി. **ദേവതാ മേ**തി മയ്ഹം ദേവതാ ആസീതി യോജനാ.

൩൭൫-൭. **വിപ്പടിപന്നചിത്തോ**തി മിച്ഛാദിട്ഠിം പടിപന്നമാനസോ, ധമ്മിയം പടിപദം പഹായ അധമ്മിയം പടിപദം പടിപന്നോതി അത്ഥോ. **യതോനിദാന**ന്തി യന്നിമിത്തം യസ്സ സന്തികം ആഗമനഹേതു.

൩൭൯. **സംവിഭജിത്വാ**തി ദാനസംവിഭാഗം കത്വാ. **സയം മുഖേനൂപനിസജ്ജ പുച്ഛാ**തി അഞ്ഞേ പുരിസേ അപേസേത്വാ ഉപിനിസീദിത്വാ സമ്മുഖേനേവ പുച്ഛ.

൩൮൧-൩. **സന്നിസിന്ന**ന്തി സന്നിപതിതവസേന നിസിന്നം. **ലഭിസ്സാമി അത്ഥ**ന്തി മയാ ഇച്ഛിതമ്പി അത്ഥം ലഭിസ്സാമി. **പണിഹിതദണ്ഡോ**തി ഠപിതസരീരദണ്ഡോ. **അനുസത്തരൂപോ**തി രാജിനി അനുസത്തസഭാവോ. **വീസതിരത്തിമത്താ**തി വീസതിമത്താ രത്തിയോ അതിവത്താതി അത്ഥോ. **താഹ**ന്തി തം അഹം. **യഥാമതി**ന്തി മയ്ഹം യഥാരുചി.

൧൭൪. ഏതഞ്ച അഞ്ഞഞ്ചാതി ഏതം സൂലേ ആവുതം പുരിസം അഞ്ഞഞ്ച യസ്സ രാജാണാ പണിഹിതാ, തഞ്ച. **ലഹും പമുഞ്ചാ**തി സീഘം മോചേഹി. **കോ തം വദേഥ തഥാ കരോന്ത**ന്തി തഥാ ധമ്മിയകമ്മം കരോന്തം തം ഇമസ്മിം വജ്ജിരട്ഠേ കോ നാമ "ന പമോചേഹീ"തി വദേയ്യ, ഏവം വത്തും കോചിപി ന ലഭതീതി അത്ഥോ.

൧൭൫. തികിച്ഛകാനഞ്ചാതി തികിച്ഛകേ ച.

൧൭൭. യക്ഖസ്സ വചോതി പേതസ്സ വചനം, തസ്സ, ഭന്തേ, പേതസ്സ വചനേന ഏവമകാസിന്തി ദസ്സേതി.

൧൮൦. ധമ്മാനീതി പുബ്ബേ കതം പാപകമ്മം അഭിഭവിതും സമത്ഥേ പുഞ്ഞധമ്മേ. **കമ്മം സിയാ അഞ്ഞത്ര വേദനീയ**ന്തി യം തസ്മിം പാപകമ്മേ ഉപപജ്ജവേദനീയം, തം അഹോസികമ്മം നാമ ഹോതി. യം പന അപരപരിയായവേദനീയം, തം അഞ്ഞത്ര അപരപരിയായേ വേദയിതബ്ബഫലം ഹോതി സതി സംസാരപ്പവത്തിയന്തി അത്ഥോ.

൧൮൧. ഇമഞ്ചാതി അത്തനാ വുച്ചമാനം തായ ആസന്നം പച്ചക്ഖം വാതി കത്വാ വുത്തം. **അരിയം അട്ഠങ്ഗവരേനുപേത**ന്തി പരിസുദ്ധട്ഠേന അരിയം, പാണാതിപാതാവേരമണിആദീഹി അട്ഠഹി അങ്ഗേഹി ഉപേതം യുത്തം ഉത്തമം ഉപോസഥസീലം. **കുസല**ന്തി അനവജ്ജം. **സുഖുദ്രയ**ന്തി സുഖവിപാകം.

൧൮൬. സദാ പുഞ്ഞം പവഡ്ഢതീതി സകിദേവ പുഞ്ഞം കത്വാ "അലമേത്താവതാ"തി അപരിതുട്ഠോ ഹുത്വാ അപരാപരം സുചരിതം പൂരേന്തസ്സ സബ്ബകാലം പുഞ്ഞം അഭിവഡ്ഢതി, അപരാപരം വാ സുചരിതം പൂരേന്തസ്സ പുഞ്ഞസങ്ഖാതം പുഞ്ഞഫലം ഉപരൂപരി വഡ്ഢതി പരിപൂരേതീതി അത്ഥോ.

൧൮൭. ഏവം ഥേരേന വുത്തേ രാജാ അപായദുക്ഖതോ ഉത്രസ്തചിത്തോ രതനത്തയേ പുഞ്ഞധമ്മേ ച അഭിവഡ്ഢമാനപസാദോ തതോ പട്ഠായ സരണാനി സീലാനി ച സമാദിയന്തോ **"അജ്ജേവ ബുദ്ധം സരണം ഉപേമീ"**തിആദിമാഹ.

൩൦൧. തത്ഥ ഏതാദിസോതി ഏദിസോ യഥാവുത്തരൂപോ. **വേസാലിയം അഞ്ഞതരോ ഉപാസകോ**തി വേസാലിയം അനേകസഹസ്സേസു ഉപാസകേസു അഞ്ഞതരോ ഉപാസകോ ഹുത്വാ. **സദ്ധോ**തിആദി കല്യാണമിത്തസന്നിസ്സയേന തസ്സ പുരിമഭാവതോ അഞ്ഞാദിസതം ദസ്സേതും വുത്തം. പുബ്ബേ ഹി സോ അസ്സദ്ധോ കക്ഖളോ ഭിക്ഖൂനം അക്കോസകാരകോ സങ്ഘസ്സ ച അനുപട്ഠാകോ അഹോസി. ഇദാനി പന സദ്ധോ മുദുകോ ഹുത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച സക്കച്ചം തദാ ഉപട്ഠഹീതി. തത്ത **കാരകരോ**തി ഉപകാരകാരീ.

൩൦൨. ഉഭോപീതി ദ്വേപി സൂലാവുതോ രാജാ ച. **സാമഞ്ഞഫലാനി അജ്ഝഗു**ന്തി യഥാരഹം സാമഞ്ഞഫലാനി അധിഗച്ഛിംസു. തയിദം യഥാരഹം ദസ്സേതും **"സൂലാവുതോ അഗ്ഗഫലം അഫസ്സയി, ഫലം കനിട്ഠം പന**

അമ്ബസക്കരോ"തി വുത്തം. തത്ഥ **ഫലം കനിട്ഠ**ന്തി സോതാപത്തിഫലം സന്ധായാഹ. യം പനേത്ഥ അത്ഥതോ അവിഭത്തം, തം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

ഏവം രഞ്ഞാ പേതേന അത്തനാ ച വുത്തമത്ഥം ആയസ്മാ കപ്പിതകോ സത്ഥാരം വന്ദിതും സാവത്ഥിം ഗതോ ഭഗവതോ ആരോചേസി . സത്ഥാ തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേസി. സാ ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ അഹോസീതി.

അമ്ബസക്കരപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. സേരീസകപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

൬൦൪-൭൦. സുണോഥ യക്ഖസ്സ വാണിജാനഞ്ചാതി ഇദം സേരീസകപേതവത്ഥു. തം യസ്മാ സേരീസകവിമാനവത്ഥുനാ നിബ്ബിസേസം, തസ്മാ തത്ഥ അട്ഠുപ്പത്തിയം ഗാഥാസു ച യം വത്തബ്ബം, തം പരമത്ഥദീപനിയം വിമാനവത്ഥുവണ്ണനായം (വി॰ വ॰ അട്ഠ॰ ൧൨൨൭ സേരീസകവിമാനവണ്ണനാ) വുത്തമേവ, തസ്മാ തത്ഥ വുത്തനയേന വേദിതബ്ബന്തി.

സേരീസകപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. നന്ദകപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

രാജാ പിങ്ഗലകോ നാമാതി ഇദം നന്ദകപേതവത്ഥു. തസ്സ കാ ഉപ്പത്തി? സത്ഥു പരിനിബ്ബാനതോ വസ്സസതദ്വയസ്സ അച്ചയേന സുരട്ഠവിസയേ പിങ്ഗലോ നാമ രാജാ അഹോസി. തസ്സ സേനാപതി നന്ദകോ നാമ മിച്ഛാദിട്ഠി വിപരീതദസ്സനോ "നത്ഥി ദിന്ന"ന്തിആദിനാ മിച്ഛാഗാഹം പഗ്ഗയ്ഹ വിചരി. തസ്സ ധീതാ ഉത്തരാ നാമ ഉപാസികാ പതിരൂപേ കുലേ ദിന്നാ അഹോസി. നന്ദകോ പന കാലം കത്വാ വിഞ്ഝാടവിയം മഹതി നിഗ്രോധരുക്ഖേ വേമാനികപേതോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്മിം കാലകതേ ഉത്തരാ സുചിസീതലഗന്ധോദകപൂരിതം പാനീയഘടം കുമ്മാസാഭിസങ്ഖതേഹി വണ്ണഗന്ധരസസമ്പന്നേഹി പൂവേഹി പരിപുണ്ണസരാവകഞ്ച അഞ്ഞതരസ്സ ഖീണാസവത്ഥേരസ്സ ദത്വാ "അയം ദക്ഖിണാ മയ്ഹം പിതു ഉപകപ്പതൂ"തി ഉദ്ദിസി, തസ്സ തേന ദാനേന ദിബ്ബപാനീയം അപരിമിതാ ച പൂവാ പാതുഭവിംസു. തം ദിസ്വാ സോ ഏവം ചിന്തേസി - "പാപകം വത മയാ കതം, യം മഹാജനോ 'നത്ഥി ദിന്ന'ന്തിആദിനാ മിച്ഛാഗാഹം ഗാഹിതോ. ഇദാനി പന പിങ്ഗലോ രാജാ ധമ്മാസോകസ്സ രഞ്ഞോ ഓവാദം ദാതും ഗതോ, സോ തം തസ്സ ദത്വാ ആഗമിസ്സതി, ഹന്ദാഹം നത്ഥികദിട്ഠിം വിനോദേസ്സാമീ"തി. ന ചിരേനേവ ച പിങ്ഗലോ രാജാ ധമ്മാസോകസ്സ രഞ്ഞോ ഓവാദം ദത്വാ പടിനിവത്തന്തോ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി.

അഥ സോ പേതോ അത്തനോ വസനട്ഠാനാഭിമുഖം തം മഗ്ഗം നിമ്മിനി. രാജാ ഠിതമജ്ഝന്ഹികേ സമയേ തേന മഗ്ഗേന ഗച്ഛതി. തസ്സ ഗച്ഛന്തസ്സ പുരതോ മഗ്ഗോ ദിസ്സതി, പിട്ഠിതോ പനസ്സ അന്തരധായതി. സബ്ബപച്ഛതോ ഗച്ഛന്തോ പുരിസോ മഗ്ഗം അന്തരഹിതം ദിസ്വാ ഭീതോ വിസ്സരം വിരവന്തോ ധാവിത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി, തം സുത്വാ രാജാ ഭീതോ സംവിഗ്ഗമാനസോ ഹത്ഥിക്ഖന്ധേ ഠത്വാ ചതസ്സോ ദിസാ ഓലോകേന്തോ പേതസ്സ

വസനനിഗ്രോധരുക്ഖം ദിസ്വാ തദഭിമുഖോ അഗമാസി സദ്ധിം ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ. അഥാനുക്കമേന രഞ്ഞോ തം ഠാനം പത്തേ പേതോ സബ്ബാഭരണവിഭൂസിതോ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ പൂവേ ച പാനീയഞ്ച ദാപേസി. രാജാ സപരിജനോ ന്ഹത്വാ പൂവേ ഖാദിത്വാ പാനീയം പിവിത്വാ പടിപ്പസ്സദ്ധമഗ്ഗകിലമഥോ **“ദേവതാ നുസി ഗന്ധബ്ബോ”**തിആദിനാ പേതം പുച്ഛി. പേതോ ആദിതോ പട്ഠായ അത്തനോ പവത്തിം ആചിക്ഖിത്വാ രാജാനം മിച്ഛാദസ്സനതോ വിമോചേത്വാ സരണേസു സീലേസു ച പതിട്ഠാപേസി. തമത്ഥം ദസ്സേതും സങ്ഗീതികാരാ -

൧൦൮. “രാജാ പിങ്ഗലകോ നാമ, സുരട്ഠാനം അധിപതി അഹു;
മോരിയാനം ഉപട്ഠാനം ഗന്ത്വാ, സുരട്ഠം പുനരാഗമാ.

൧൦൯. “ഉണ്ഹേ മജ്ഝന്ഹികേ കാലേ, രാജാ പങ്കം ഉപാഗമി;
അദ്ദസ മഗ്ഗം രമണീയം, പേതാനം തം വണ്ണുപഥം.

൧൧൦. സാരഥിം ആമന്തയീ രാജാ -

“‘അയം മഗ്ഗോ രമണീയോ, ഖേമോ സോവത്ഥികോ സിവോ;
ഇമിനാ സാരഥി യാമ, സുരട്ഠാനം സന്തികേ ഇതോ’.

൧൧൧. “തേന പായാസി സോരട്ഠോ, സേനായ ചതുരങ്ഗിനിയാ;
ഉബ്ബിഗ്ഗരൂപോ പുരിസോ, സോരട്ഠം ഏതദബ്രവി.

൧൧൨. “‘കുമ്മഗ്ഗം പടിപന്നമ്ഹാ, ഭിംസനം ലോമഹംസനം;
പുരതോ ദിസ്സതി മഗ്ഗോ, പച്ഛതോ ച ന ദിസ്സതി.

൧൧൩. “‘കുമ്മഗ്ഗം പടിപന്നമ്ഹാ, യമപുരിസാന സന്തികേ;
അമാനുസോ വായതി ഗന്ധോ, ഘോസോ സുയ്യതി ദാരുണോ’.

൧൧൪. “സംവിഗ്ഗോ രാജാ സോരട്ഠോ, സാരഥിം ഏതദബ്രവി;
‘കുമ്മഗ്ഗം പടിപന്നമ്ഹാ, ഭിംസനം ലോമഹംസനം;
പുരതോ ദിസ്സതി മഗ്ഗോ, പച്ഛതോ ച ന ദിസ്സതി.

൧൧൫. “‘കുമ്മഗ്ഗം പടിപന്നമ്ഹാ, യമപുരിസാന സന്തികേ;
അമാനുസോ വായതി ഗന്ധോ, ഘോസോ സുയ്യതി ദാരുണോ’.

൧൧൬. “ഹത്ഥിക്ഖന്ധം സമാരുയ്ഹ, ഓലോകേന്തോ ചതുദ്ദിസാ;
അദ്ദസ നിഗ്രോധം രമണീയം, പാദപം ഛായാസമ്പന്നം;
നീലബ്ഭവണ്ണസദിസം, മേഘവണ്ണസിരീനിഭം.

൧൧൭. “സാരഥിം ആമന്തയീ രാജാ, ‘കിം ഏസോ ദിസ്സതി ബ്രഹാ;
നീലബ്ഭവണ്ണസദിസോ, മേഘവണ്ണസിരീനിഭോ’.

൧൧൮. “നിഗ്രോധോ സോ മഹാരാജ, പാദപോ ഛായാസമ്പന്നോ;
നീലബ്ഭവണ്ണസദിസോ, മേഘവണ്ണസിരീനിഭോ.

൧൧൯. “തേന പായാസി സോരട്ഠോ, യേന സോ ദിസ്സതേ ബ്രഹാ;
നീലബ്ഭവണ്ണസദിസോ, മേഘവണ്ണസിരീനിഭോ.

൧൨൦. “ഹത്ഥിക്ഖന്ധതോ ഓരുയ്ഹ, രാജാ രുക്ഖം ഉപാഗമി;

നിസീദി രുക്ഖമൂലസ്മിം, സാമച്ചോ സപരിജ്ജനോ;
പൂരം പാനീയസരകം, പൂവേ വിത്തേ ച അദ്ദസ.

൧൭൧. “പുരിസോ ച ദേവവണ്ണീ, സബ്ബാഭരണഭൂസിതോ;
ഉപസങ്കമിത്വാ രാജാനം, സോരട്ഠം ഏതദബ്രവി.

൧൭൨. “സ്വാഗതം തേ മഹാരാജ, അഥോ തേ അദുരാഗതം;
പിവതു ദേവോ പാനീയം, പൂവേ ഖാദ അരിന്ദമ’.

൧൭൩. “പിവിത്വാ രാജാ പാനീയം, സാമച്ചോ സപരിജ്ജനോ;
പൂവേ ഖാദിത്വാ പിത്വാ ച, സോരട്ഠോ ഏതദബ്രവി.

൧൭൪. “ദേവതാ നുസി ഗന്ധബ്ബോ, അദു സക്കോ പുരിന്ദദോ;
അജാനന്താ തം പുച്ഛാമ, കഥം ജാനേമു തം മയന്തി.

൧൭൫. “നാമ്ഹി ദേവോ ന ഗന്ധബ്ബോ, നാപി സക്കോ പുരിന്ദദോ;
പേതോ അഹം മഹാരാജ, സുരട്ഠാ ഇധ മാഗതോതി.

൧൭൬. “കിംസീലോ കിംസമാചാരോ, സുരട്ഠസ്മിം പുരേ തുവം;
കേന തേ ബ്രഹ്മചരിയേന, ആനുഭാവോ അയം തവാതി.

൧൭൭. “തം സുണോഹി മഹാരാജ, അരിന്ദമ രട്ഠവഡ്ഢന;
അമച്ചാ പാരിസജ്ജാ ച, ബ്രാഹ്മണോ ച പുരോഹിതോ.

൧൭൮. “സുരട്ഠസ്മിം അഹം ദേവ, പുരിസോ പാപചേതസോ;
മിച്ഛാദിട്ഠി ച ദുസ്സീലോ, കദരിയോ പരിഭാസകോ.

൧൭൯. “ദദന്താനം കരോന്താനം, വാരയിസ്സം ബഹുജ്ജനം;
അഞ്ഞേസം ദദമാനാനം, അന്തരായകരോ അഹം.

൧൮൦. “വിപാകോ നത്ഥി ദാനസ്സ, സംയമസ്സ കുതോ ഫലം;
നത്ഥി ആചരിയോ നാമ, അദന്തം കോ ദമേസ്സതി.

൧൮൧. “സമതുല്യാനി ഭൂതാനി, കുതോ ജേട്ഠാപചായികോ;
നത്ഥി ബലം വീരിയം വാ, കുതോ ഉട്ഠാനപോരിസം.

൧൮൨. “നത്ഥി ദാനഫലം നാമ, ന വിസോധേതി വേരിനം;
ലദ്ധേയ്യം ലഭതേ മച്ചോ, നിയതിപരിണാമജം.

൧൮൩. “നത്ഥി മാതാ പിതാ ഭാതാ, ലോകോ നത്ഥി ഇതോ പരം;
നത്ഥി ദിന്നം നത്ഥി ഹുതം, സുനിഹിതം ന വിജ്ജതി.

൧൮൪. “യോപി ഹനേയ്യ പുരിസം, പരസ്സ ഛിന്ദതേ സിരം;
ന കോചി കഞ്ചി ഹനതി, സത്തന്നം വിവരമന്തരേ.

൧൮൫. “അച്ഛേജ്ജാഭേജ്ജോ ഹി ജീവോ, അട്ഠംസോ ഗുളപരിമണ്ഡലോ;
യോജനാനം സതം പഞ്ച, കോ ജീവം ഛേത്തുമരഹതി.

൧൮൬. “യഥാ സുത്തഗുളേ ഖിത്തേ, നിബ്ബേഠേന്തം പലായതി;
ഏവമേവ ച സോ ജീവോ, നിബ്ബേഠേന്തോ പലായതി.

൧൮൭. “യഥാ ഗാമതോ നിക്ഖമ്മ, അഞ്ഞം ഗാമം പവിസതി;

ഏവമേവ ച സോ ജീവോ, അഞ്ഞം ബോന്ദിം പവിസതി.

൨൮൮. ‘‘യഥാ ഗേഹതോ നിക്ഖമ്മ, അഞ്ഞം ഗേഹം പവിസതി;
ഏവമേവ ച സോ ജീവോ, അഞ്ഞം ബോന്ദിം പവിസതി.

൨൮൯. ‘‘ചുല്ലാസീതി മഹാകപ്പിനോ, സതസഹസ്സാനി ഹി;
യേ ബാലാ യേ ച പണ്ഡിതാ, സംസാരം ഖേപയിത്വാന;
ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സരേ.

൨൯൦. ‘‘മിതാനി സുഖദുക്ഖാനി, ദോണേഹി പിടകേഹി ച;
ജിനോ സബ്ബം പജാനാതി, സമ്മൂള്ഹാ ഇതരാ പജാ.

൨൯൧. ‘‘ഏവംദിട്ഠി പുരേ ആസിം, സമ്മൂള്ഹോ മോഹപാരുതോ;
മിച്ഛാദിട്ഠി ച ദുസ്സീലോ, കദരിയോ പരിഭാസകോ.

൨൯൨. ‘‘ഓരം മേ ഛഹി മാസേഹി, കാലകിരിയാ ഭവിസ്സതി;
ഏകന്തകടുകം ഘോരം, നിരയം പപതിസ്സഹം.

൨൯൩. ‘‘ചതുക്കണ്ണം ചതുദ്വാരം, വിഭത്തം ഭാഗസോ മിതം;
അയോപാകാരപരിയന്തം, അയസാ പടികുജ്ജിതം.

൨൯൪. ‘‘തസ്സ അയോമയാ ഭൂമി, ജലിതാ തേജസാ യുതാ;
സമന്താ യോജനസതം, ഫരിത്വാ തിട്ഠതി സബ്ബദാ.

൨൯൫. ‘‘വസ്സാനി സതസഹസ്സാനി, ഘോസോ സുയ്യതി താവദേ;
ലക്ഖോ ഏസോ മഹാരാജ, സതഭാഗവസ്സകോടിയോ.

൨൯൬. ‘‘കോടിസതസഹസ്സാനി, നിരയേ പച്ചരേ ജനാ;
മിച്ഛാദിട്ഠീ ച ദുസ്സീലാ, യേ ച അരിയൂപവാദിനോ.

൨൯൭. ‘‘തത്ഥാഹം ദീഘമദ്ധാനം, ദുക്ഖം വേദിസ്സ വേദനം;
ഫലം പാപസ്സ കമ്മസ്സ, തസ്മാ സോചാമഹം ഭുസം.

൨൯൮. ‘‘തം സുണോഹി മഹാരാജ, അരിന്ദമ രട്ഠവഡ്ഢന;
ധീതാ മയ്ഹം മഹാരാജ, ഉത്തരാ ഭദ്ദമത്ഥു തേ.

൨൯൯. ‘‘കരോതി ഭദ്ദകം കമ്മം, സീലേസുപോസഥേ രതാ;
സഞ്ഞതാ സംവിഭാഗീ ച, വദഞ്ഞൂ വീതമച്ഛരാ.

൩൦൦. ‘‘അഖണ്ഡകാരീ സിക്ഖായ, സുണ്ഹാ പരകുലേസു ച;
ഉപാസികാ സക്യമുനിനോ, സമ്ബുദ്ധസ്സ സിരീമതോ.

൩൦൧. ‘‘ഭിക്ഖു ച സീലസമ്പന്നോ, ഗാമം പിണ്ഡായ പാവിസി;
ഓക്ഖിത്തചക്ഖു സതിമാ, ഗുത്തദ്വാരോ സുസംവുതോ.

൩൦൨. ‘‘സപദാനം ചരമാനോ, അഗമാ തം നിവേസനം;
തമദ്ദസ മഹാരാജ, ഉത്തരാ ഭദ്ദമത്ഥു തേ.

൩൦൩. ‘‘പൂരം പാനീയസരകം, പൂവേ വിത്തേ ച സാ അദാ;
പിതാ മേ കാലകതോ ഭന്തേ, തസ്സേതം ഉപകപ്പതു.

൩൦൪. ‘‘സമനന്തരാനുദ്ദിട്ഠേ , വിപാകോ ഉദപജ്ജഥ;

ഭുഞ്ജാമി കാമകാമീഹം, രാജാ വേസ്സവണോ യഥാ.

൩൦൫.“തം സുണോഹി മഹാരാജ, അരിന്ദമ രട്ഠവഡ്ഢന;
സദേവകസ്സ ലോകസ്സ, ബുദ്ധോ അഗ്ഗോ പവുച്ചതി;
തം ബുദ്ധം സരണം ഗച്ഛ, സപുത്തദാരോ അരിന്ദമ.

൩൦൬.“അട്ഠങ്ഗികേന മഗ്ഗേന, ഫുസന്തി അമതം പദം;
തം ധമ്മം സരണം ഗച്ഛ, സപുത്തദാരോ അരിന്ദമ.

൩൦൭.“ചത്താരോ ച പടിപന്നാ, ചത്താരോ ച ഫലേ ഠിതാ;
ഏസ സങ്ഘോ ഉജുഭൂതോ, പഞ്ഞാസീലസമാഹിതോ;
തം സങ്ഘം സരണം ഗച്ഛ, സപുത്തദാരോ അരിന്ദമ.

൩൦൮.“പാണാതിപാതാ വിരമസ്സു ഖിപ്പം, ലോകേ അദിന്നം പരിവജ്ജയസ്സു;
അമജ്ജപോ മാ ച മുസാ അഭാണി, സകേന ദാരേന ച ഹോഹി
തുട്ഠോതി.

൩൦൯.“അത്ഥകാമോസി മേ യക്ഖ, ഹിതകാമോസി ദേവതേ;
കരോമി തുയ്ഹം വചനം, ത്വംസി ആചരിയോ മമ.

൩൧൦.“ഉപേമി സരണം ബുദ്ധം, ധമ്മഞ്ചാപി അനുത്തരം;
സങ്ഘഞ്ച നരദേവസ്സ, ഗച്ഛാമി സരണം അഹം.

൩൧൧.“പാണാതിപാതാ വിരമാമി ഖിപ്പം, ലോകേ അദിന്നം പരിവജ്ജയാമി;
അമജ്ജപോ നോ ച മുസാ ഭണാമി, സകേന ദാരേന ച ഹോമി
തുട്ഠോ.

൩൧൨.“ഓഫുണാമി മഹാവാതേ, നദിയാ സീഘഗാമിയാ;
വമാമി പാപികം ദിട്ഠിം, ബുദ്ധാനം സാസനേ രതോ.

൩൧൩.“ഇദം വത്വാന സോരട്ഠോ, വിരമിത്വാ പാപദസ്സനാ;
നമോ ഭഗവതോ കത്വാ, പാമോക്ഖോ രഥമാരുഹീ”തി. - ഗാഥായോ
അവോചും;

൬൫൮-൯. തത്ഥ **രാജാ പിങ്ഗലകോ നാമ, സുരട്ഠാനം അധിപതി അഹൂ**തി പിങ്ഗലചക്ഖുതായ “പിങ്ഗലോ”തി പാകടനാമോ സുരട്ഠദേസസ്സ ഇസ്സരോ രാജാ അഹോസി. **മോരിയാനന്തി** മോരിയരാജൂനം, ധമ്മാസോകം സന്ധായ വദതി. **സുരട്ഠം പുനരാഗമാ**തി സുരട്ഠസ്സ വിസയം ഉദ്ദിസ്സ സുരട്ഠഗാമിമഗ്ഗം പച്ചാഗഞ്ഛി. **പങ്കന്തി** മുദുഭൂമിം. **വണ്ണുപഥ**ന്തി പേതേന നിമ്മിതം മരുഭൂമിമഗ്ഗം.

൬൬൦. **ഖേമോതി** നിബ്ഭയോ. **സോവത്ഥികോതി** സോത്ഥിഭാവാവഹോ. **സിവോതി** അനുപദ്ദവോ. **സുരട്ഠാനം സന്തികേ ഇതോതി** ഇമിനാ മഗ്ഗേന ഗച്ഛന്താ മയം സുരട്ഠവിസയസ്സ സമീപേയേവ.

൬൬൧-൨. **സോരട്ഠോതി** സുരട്ഠാധിപതി. **ഉബ്ബിഗ്ഗരൂപോതി** ഉത്രസ്തസഭാവോ. **ഭിംസനന്തി** ഭയജനനം . **ലോമഹംസനന്തി** ഭിംസനകഭാവേന ലോമാനം ഹംസാപനം.

൩൩൩. **യമപുരിസാന സന്തികേ**തി പേതാനം സമീപേ വത്താമ. **അമാനുസോ വായതി ഗന്ധോ**തി പേതാനം സരീരഗന്ധോ വായതി. **ഘോസോ സുയ്യതി ദാരുണോ**തി പച്ചേകനിരയേസു കാരണം കാരിയമാനാനം സത്താനം ഘോരതരോ സദ്ദോ സുയ്യതി.

൩൩൩. **പാദപ**ന്തി പാദസദിസേഹി മൂലാവയവേഹി ഉദകസ്സ പിവനതോ "പാദപോ"തി ലദ്ധനാമം തരും. **ഛായാസമ്പന്ന**ന്തി സമ്പന്നച്ഛായം. **നീലബ്ഭവണ്ണസദിസ**ന്തി വണ്ണേന നീലമേഘസദിസം. **മേഘവണ്ണസിരീനിഭ**ന്തി മേഘവണ്ണസണ്ഠാനം ഹുത്വാ ഖായമാനം.

൩൭൦. **പൂരം പാനീയസരക**ന്തി പാനീയേന പുണ്ണം പാനീയഭാജനം. **പൂവേ**തി ഖജ്ജകേ. **വിത്തേ**തി വിത്തിജനനേ മധുരേ മനുഞ്ഞേ തഹിം തഹിം സരാവേ പൂരേത്വാ ഠപിതപൂവേ അദ്ദസ.

൩൭൨. **അധോ തേ അദുരാഗത**ന്തി എത്ഥ **അധോ**തി നിപാതമത്തം, അവധാരണത്ഥേ വാ, മഹാരാജ, തേ ആഗതം ദുരാഗതം ന ഹോതി, അഥ ഖോ സ്വാഗതമേവാതി മയം സമ്പടിച്ഛാമാതി അത്ഥോ. **അരിന്ദമാ**തി അരീനം ദമനസീല.

൩൭൭. **അമച്ചാ പാരിസജ്ജാ**തി അമച്ചാ പാരിസജ്ജാ ച വചനം സുണന്തു, ബ്രാഹ്മണോ ച തുയ്ഹം പുരോഹിതോ തം സുണാതൂതി യോജനാ.

൩൭൪. **സുരട്ഠസ്മിം അഹ**ന്തി സുരട്ഠദേസേ അഹം. **ദേവാ**തി രാജാനം ആലപതി. **മിച്ഛാദിട്ഠീ**തി നത്ഥികദിട്ഠിയാ വിപരീതദസ്സനോ. **ദുസ്സീലോ**തി നിസ്സീലോ. **കദരിയോ**തി ഥദ്ധമച്ഛരീ. **പരിഭാസകോ**തി സമണബ്രാഹ്മണാനം അക്കോസകോ.

൩൭൫. **വാരയിസ്സ**ന്തി വാരേസിം. **അന്തരായകരോ അഹ**ന്തി ദാനം ദദന്താനം ഉപകാരം കരോന്താനം അന്തരായകരോ ഹുത്വാ അഞ്ഞേസഞ്ച പരേസം ദാനം ദദമാനാനം ദാനമയപുഞ്ഞതോ അഹം ബഹുജനം വാരയിസ്സം വാരേസിന്തി യോജനാ.

൩൭൬. **വിപാകോ നത്ഥി ദാനസ്സാ**തിആദി വാരിതാകാരദസ്സനം. തത്ഥ **വിപാകോ നത്ഥി ദാനസ്സാ**തി ദാനം ദദതോ തസ്സ വിപാകോ ആയതിം പത്തബ്ബഫലം നത്ഥീതി വിപാകം പടിബാഹതി. **സംയമസ്സ കുതോ ഫല**ന്തി സീലസ്സ പന കുതോ നാമ ഫലം, സബ്ബേന സബ്ബം തം നത്ഥീതി അധിപ്പായോ. **നത്ഥി ആചരിയോ നാമാ**തി ആചാരസമാചാരസിക്ഖാപകോ ആചരിയോ നാമ കോചി നത്ഥി. സഭാവതോ എവ ഹി സത്താ ദന്താ വാ അദന്താ വാ ഹോന്തീതി അധിപ്പായോ. തേനാഹ **"അദന്തം കോ ദമേസ്സതീ"**തി.

൩൭൭. **സമതുല്യാനി ഭൂതാനീ**തി ഇമേ സത്താ സബ്ബേപി അഞ്ഞമഞ്ഞം സമസമാ, തസ്മാ ജേട്ഠോ എവ നത്ഥി, കുതോ ജേട്ഠാപചായികോ, ജേട്ഠാപചായനപുഞ്ഞം നാമ നത്ഥീതി അത്ഥോ. **നത്ഥി ബല**ന്തി യമ്ഹി അത്തനോ ബലേ പതിട്ഠിതാ സത്താ വീരിയം കത്വാ മനുസ്സസോഭഗ്യതം ആദിം കത്വാ യാവഅരഹത്തം സമ്പത്തിയോ പാപുണന്തി, തം വീരിയബലം പടിക്ഖിപതി. **വീരിയം വാ നത്ഥി കുതോ ഉട്ഠാനപോരിസ**ന്തി ഇദം നോ

പുരിസവീരിയേന പുരിസകാരേന പവത്തന്തി ഏവം പവത്തവാദപടിക്ഖേപവസേന വുത്തം.

൱൩൮. **നത്ഥി ദാനഫലം നാമാ**തി ദാനസ്സ ഫലം നാമ കിഞ്ചി നത്ഥി, ദേയ്യധമ്മപരിച്ചാഗോ ഭസ്മനിഹിതം വിയ നിപ്ഫലോ ഏവാതി അത്ഥോ. **ന വിസോധേതി വേരിന**ന്തി ഏത്ഥ **വേരിന**ന്തി വേരവന്തം വേരാനം വസേന പാണാതിപാതാദീനം വസേന ച കതപാപം പുഗ്ഗലം ദാനസീലാദിവതതോ ന വിസോധേതി, കദാചിപി സുദ്ധം ന കരോതി. പുബ്ബേ "വിപാകോ നത്ഥി ദാനസ്സാ"തിആദി ദാനാദിതോ അത്തനോ പരേസം നിവാരിതാകാരദസ്സനം, "നത്ഥി ദാനഫലം നാമാ"തിആദി പന അത്ഥനോ മിച്ഛാഭിനിവേസദസ്സനന്തി ദട്ഠബ്ബം. **ലദ്ധേയ്യ**ന്തി ലദ്ധബ്ബം. കഥം പന ലദ്ധബ്ബന്തി ആഹ **"നിയതിപരിണാമജ"**ന്തി. അയം സത്തോ സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ ലഭന്തോ നിയതിവിപരിണാമവസേനേവ ലഭതി, ന കമ്മസ്സ കതത്താ, ന ഇസ്സരാദിനാ ചാതി അധിപ്പായോ.

൱൩൯. **നത്ഥി മാതാ പിതാ ഭാതാ**തി മാതാദീസു സമ്മാപടിപത്തിമിച്ഛാപടിപത്തീനം ഫലാഭാവം സന്ധായ വദതി. **ലോകോ നത്ഥി ഇതോ പര**ന്തി ഇതോ ഇധലോകതോ പരലോകോ നാമ കോചി നത്ഥി, തത്ഥ തത്ഥേവ സത്താ ഉച്ഛിജ്ജന്തീതി അധിപ്പായോ. **ദിന്ന**ന്തി മഹാദാനം. **ഹുത**ന്തി പഹേനകസക്കാരോ, തദുഭയമ്പി ഫലാഭാവം സന്ധായ "നത്ഥീ"തി പടിക്ഖിപതി. **സുനിഹിത**ന്തി സുട്ഠു നിഹിതം. **ന വിജ്ജതീ**തി യം സമണബ്രാഹ്മണാനം ദാനം നാമ "അനുഗാമികനിധീ"തി വദന്തി, തം ന വിജ്ജതി. തേസം തം വാചാവത്ഥുമത്തമേവാതി അധിപ്പായോ.

൱൪൦. **ന കോചി കഞ്ചി ഹനതീ**തി യോ പുരിസോ പരം പുരിസം ഹനേയ്യ, പരസ്സ പുരിസസ്സ സീസം ഛിന്ദേയ്യ, തത്ഥ പരമത്ഥതോ ന കോചി കഞ്ചി ഹനതി, സത്തന്നം കായാനം ഛിദ്ദഭാവതോ ഹനന്തോ വിയ ഹോതി. കഥം സത്ഥപഹാരോതി ആഹ **"സത്തന്നം വിവരമന്തരേ"**തി. പഥവീആദീനം സത്തന്നം കായാനം വിവരഭൂതേ അന്തരേ ഛിദ്ദേ സത്ഥം പവിസതി, തേന സത്താ അസിആദീഹി പഹതാ വിയ ഹോന്തി, ജീവോ വിയ പന സേസകായാപി നിച്ചസഭാവത്താ ന ഛിജ്ജന്തീതി അധിപ്പായോ.

൱൪൧. **അച്ഛേജ്ജാഭേജ്ജോ ഹി ജീവോ**തി അയം സത്താനം ജീവോ സത്ഥാദീഹി ന ഛിന്ദിതബ്ബോ ന ഭിന്ദിതബ്ബോ നിച്ചസഭാവത്താ. **അട്ഠംസോ ഗുളപരിമണ്ഡലോ**തി സോ പന ജീവോ കദാചി അട്ഠംസോ ഹോതി കദാചി ഗുളപരിമണ്ഡലോ . **യോജനാനം സതം പഞ്ചാ**തി കേവലീഭാവം പത്തോ പഞ്ചയോജനസതുബ്ബേധോ ഹോതി. **കോ ജീവം ഛേത്തുമരഹതീ**തി നിച്ചം നിബ്ബികാരം ജീവം കോ നാമ സത്ഥാദീഹി ഛിന്ദിതും അരഹതി, ന സോ കേനചി വികോപനേയ്യോതി വദതി.

൱൪൨. **സുത്തഗുളേ**തി വേഠേത്വാ കതസുത്തഗുളേ. **ഖിത്തേ**തി നിബ്ബേഠനവസേന ഖിത്തേ. **നിബ്ബേഠേന്തം പലായതീ**തി പബ്ബതേ വാ രുക്ഖഗ്ഗേ വാ ഠത്വാ നിബ്ബേഠിയമാനം ഖിത്തം സുത്തഗുളം നിബ്ബേഠേന്തമേവ ഗച്ഛതി, സുത്തേ ഖീണേ ന ഗച്ഛതി. **ഏവമേവ**ന്തി യഥാ തം സുത്തഗുളം നിബ്ബേഠിയമാനം ഗച്ഛതി, സുത്തേ ഖീണേ ന ഗച്ഛതി, ഏവമേവ സോ ജീവോ "ചുല്ലാസീതി മഹാകപ്പിനോ സതസഹസ്സാനീ"തി വുത്തകാലമേവ

അത്തഭാവഗുളം നിബ്ബേഠന്തോ പലായതി പവത്തതി, തതോ ഉദ്ധം ന പവത്തതി.

ന്നവൃ൭. ഏവമേവ ച സോ ജീവോതി യഥാ കോചി പുരിസോ അത്തനോ നിവാസഗാമതോ നിക്ഖമിത്വാ തതോ അഞ്ഞം ഗാമം പവിസതി കേനചിദേവ കരണീയേന, ഏവമേവ സോ ജീവോ ഇതോ സരീരതോ നിക്ഖമിത്വാ അഞ്ഞം അപരം സരീരം നിയതവസേന പവിസതീതി അധിപ്പായോ. **ബോന്ദി**ന്തി കായം.

ന്നവൃൻ. ചുല്ലാസീതീതി ചതുരാസീതി. **മഹാകപ്പിനോ**തി മഹാകപ്പാനം. തഥ "ഏകമ്ഹാ മഹാസരാ അനോതത്താദിതോ വസ്സസതേ വസ്സസതേ കുസഗ്ഗേന ഏകേകം ഉദകബിന്ദും നീഹരന്തേ ഇമിനാ ഉപക്കമേന സത്തക്ഖത്തും തമ്ഹി സരേ നിരുദകേ ജാതേ ഏകോ മഹാകപ്പോ നാമ ഹോതീ"തി വത്വാ "ഏവരൂപാനം മഹാകപ്പാനം ചതുരാസീതിസതസഹസ്സാനി സംസാരസ്സ പരിമാണ"ന്തി വദന്തി. **യേ ബാലാ യേ ച പണ്ഡിതാ**തി യേ അന്ധബാലാ, യേ ച സപ്പഞ്ഞാ, സബ്ബേപി തേ. **സംസാരം ഖേപയിത്വാനാ**തി യഥാവുത്തകാലപരിച്ഛേദം സംസാരം അപരാപരുപ്പത്തിവസേന ഖേപേത്വാ. **ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സരേ**തി വട്ടദുക്ഖസ്സ പരിയന്തം പരിയോസാനം കരിസ്സന്തി. പണ്ഡിതാപി അന്തരാ സുജ്ഝിതും ന സക്കോന്തി, ബാലാപി തതോ ഉദ്ധം നപ്പവത്തന്തീതി തസ്സ ലദ്ധി.

ന്നൻ൦. മിതാനി സുഖദുക്ഖാനി, ദോണേഹി പിടകേഹി ചാതി സത്താനം സുഖദുക്ഖാനി നാമ ദോണേഹി പിടകേഹി മാനഭാജനേഹി മിതാനി വിയ യഥാവുത്തകാലപരിച്ഛേദേനേവ പരിമിതത്താ പച്ചേകഞ്ച തേസം തേസം സത്താനം താനി നിയതിപരിണാമജാനി പരിമിതാനി. തയിദം **ജിനോ സബ്ബം പജാനാതി** ജിനഭൂമിയം ഠിതോ കേവലം പജാനാതി സംസാരസ്സ സമതിക്കന്തത്താ. സംസാരേ പന പരിബ്ഭമതി സമ്മൂള്ഹായം **ഇതരാ പജാ**.

ന്നൻ൧. ഏവംദിട്ഠി പുരേ ആസിന്തി യഥാവുത്തനത്ഥികദിട്ഠികോ പുബ്ബേവ അഹം അഹോസിം. **സമ്മൂള്ഹോ മോഹപാരുതോ**തി യഥാവുത്തായ ദിട്ഠിയാ ഹേതുഭൂതേന സമ്മോഹേന സമ്മൂള്ഹോ, തംസഹജാതേന പന മോഹേന പാരുതോ, പടിച്ഛാദിതകുസലബീജോതി അധിപ്പായോ.

ന്നൻ൨. ഏവം പുബ്ബേ യാ അത്തനോ ഉപ്പന്നാ പാപദിട്ഠി, തസ്സാ വസേന കതം പാപകമ്മം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അത്തനാ ആയതിം അനുഭവിതബ്ബം തസ്സ ഫലം ദസ്സേന്തോ **"ഓരം മേ ഛഹി മാസേഹീ"**തിആദിമാഹ.

ന്നൻ൪-൭. തഥ **വസ്സാനി സതസഹസ്സാനീ**തി വസ്സാനം സതസഹസ്സാനി, അതിക്കമിത്വാതി വചനസേസോ. ഭുമ്മത്ഥേ വാ ഏതം പച്ചത്തവചനം, വസ്സേസു സതസഹസ്സേസു വീതിവത്തേസൂതി അത്ഥോ. **ഘോസോ സുയ്യതി താവദേ**തി യദാ ഏത്തകോ കാലോ അതിക്കന്തോ ഹോതി, താവദേവ തസ്മിം കാലേ "ഇധ പച്ചന്താനം വോ മാരിസാ വസ്സസതസഹസ്സപരിമാണോ കാലോ അതീതോ"തി ഏവം തസ്മിം നിരയേ സദ്ദോ സുയ്യതി. **ലക്ഖോ ഏസോ, മഹാരാജ, സതഭാഗവസ്സകോടിയോ**തി സതഭാഗാ സതകോട്ഠാസാ വസ്സകോടിയോ, മഹാരാജ, നിരയേ പച്ചന്താനം സത്താനം ആയുനോ ഏസോ ലക്ഖോ ഏസോ പരിച്ഛേദോതി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ദസദസകം സതം നാമ, ദസ സതാനി സഹസ്സം നാമ, ദസദസസഹസ്സാനി സതസഹസ്സം നാമ, സതസതസഹസ്സാനി കോടി നാമ, താസം കോടീനം വസേന

സതസഹസ്സവസ്സകോടിയോ സതഭാഗാ വസ്സകോടിയോ. സാ ച ഖോ നേരയികാനംയേവ വസ്സഗണനാവസേന വേദിതബ്ബാ, ന മനുസ്സാനം, ദേവാനം വാ. ഈദിസാനി അനേകാനി വസ്സകോടിസതസഹസ്സാനി നേരയികാനം ആയു. തേനാഹ **"കോടിസതസഹസ്സാനി, നിരയേ പച്ചരേ ജനാ"**തി. യാദിസേന പന പാപേന സത്താ ഏവം നിരയേസു പച്ചന്തി , തം നിഗമനവസേന ദസ്സേതും **"മിച്ഛാദിട്ഠീ ച ദുസ്സീലാ, യേ ച അരിയൂപവാദിനോ"**തി വുത്തം. **വേദിസ്സന്തി** അനുഭവിസ്സം.

൫൯൨-൬൯൪. ഏവം ആയതിം അത്തനാ അനുഭവിതബ്ബം പാപഫലം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി "കേന തേ ബ്രഹ്മചരിയേന , ആനുഭാവോ അയം തവാ"തി രഞ്ഞാ പുച്ഛിതമത്ഥം ആചിക്ഖിത്വാ തം സരണേസു ചേവ സീലേസു ച പതിട്ഠാപേതുകാമോ **"തം സുണോഹി മഹാരാജാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **സീലേസുപോസഥേ രതാ**തി നിച്ചസീലേസു ച ഉപോസഥസീലേസു ച അഭിരതാ. **അദാ**തി അദാസി. **തം ധമ്മ**ന്തി തം അട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം അമതപദഞ്ച.

൬൯൫-൭൦൦. ഏവം പേതേന സരണേസു സീലേസു ച സമാദപിതോ രാജാ പസന്നമാനസോ തേന അത്തനോ കതം ഉപകാരം താവ കിത്തേത്വാ സരണാദീസു പതിട്ഠഹന്തോ **"അത്ഥകാമോ"**തിആദികാ തിസ്സോ ഗാഥാ വത്വാ പുബ്ബേ അത്തനാ ഗഹിതായ പാപികായ ദിട്ഠിയാ പടിനിസ്സട്ഠഭാവം പകാസേന്തോ **"ഓഫുണാമീ"**തി ഗാഥമാഹ.

തത്ഥ **ഓഫുണാമി മഹാവാതേ**തി മഹന്തേ വാതേ വായന്തേ ഭുസം വിയ തം പാപകം ദിട്ഠിം, യക്ഖ, തവ ധമ്മദേസനാവാതേ ഓഫുണാമി നിദ്ധുനാമി. **നദിയാ വാ സീഘഗാമിയാ**തി സീഘസോതായ മഹാനദിയാ വാ തിണകട്ഠപണ്ണകസടം വിയ പാപികം ദിട്ഠിം പവാഹേമീതി അധിപ്പായോ. **വമാമി പാപികം ദിട്ഠി**ന്തി മമ മനോമുഖഗതം പാപികം ദിട്ഠിം ഉച്ഛഡ്ഡയാമി. തത്ഥ കാരണമാഹ **"ബുദ്ധാനം സാസനേ രതോ"തി.** യസ്മാ ഏകംസേന അമതാവഹേ ബുദ്ധാനം ഭഗവന്താനം സാസനേ രതോ അഭിരതോ, തസ്മാ തം ദിട്ഠിസങ്ഖാതം വിസം വമാമീതി യോജനാ.

൭൦൧. തി ഓസാനഗാഥാ സങ്ഗീതികാരേഹി ഠപിതാ. തത്ഥ **പാമോക്ഖോ**തിപാചീനദിസാഭിമുഖോ ഹുത്വാ. **രഥമാരുഹീ**തി രാജാ ഗമനസജ്ജം അത്തനോ രാജരഥം അഭിരുഹി, ആരുയ്ഹ യക്ഖാനുഭാവേന തം ദിവസമേവ അത്തനോ നഗരം പത്വാ രാജഭവനം പാവിസി. സോ അപരേന സമയേന ഇമം പവത്തിം ഭിക്ഖൂനം ആരോചേസി, ഭിക്ഖൂ തം ഥേരാനം ആരോചേസും, ഥേരാ തതിയസങ്ഗീതിയം സങ്ഗഹം ആരോപേസും.

നന്ദകപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. രേവതീപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

൭൦൨-൭൩൬. **ഉട്ഠേഹി , രേവതേ, സുപാപധമ്മേ**തി ഇദം രേവതീപേതവത്ഥു. തം യസ്മാ രേവതീവിമാനവത്ഥുനാ നിബ്ബിസേസം, തസ്മാ യദേത്ഥ അട്ഠുപ്പത്തിയം ഗാഥാസു ച വത്തബ്ബം, തം പരമത്ഥദീപനിയം വിമാനവത്ഥുവണ്ണനായം (വി॰ വ॰ അട്ഠ॰ ൮൬൩ രേവതീവിമാനവണ്ണനാ) വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം. ഇദഞ്ഹി നന്ദിയസ്സ ദേവപുത്തസ്സ വസേന

വിമാനവത്ഥുപാളിയം സങ്ഗഹം ആരോപിതമ്പി രേവതീപടിബദ്ധായ ഗാഥായ വസേന ‘‘രേവതീപേതവത്ഥു’’ന്തി പേതവത്ഥുപാളിയമ്പി സങ്ഗഹം ആരോപിതന്തി ദട്ഠബ്ബം.

രേവതീപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. ഉച്ഛുപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

ഇദം മമ ഉച്ഛുവനം മഹന്തന്തി ഇദം ഉച്ഛുപേതവത്ഥു. തസ്സ കാ ഉപ്പത്തി? ഭഗവതി വേളുവനേ വിഹരന്തേ അഞ്ഞതരോ പുരിസോ ഉച്ഛുകലാപം ഖന്ധേ കത്വാ ഏകം ഉച്ഛും ഖാദന്തോ ഗച്ഛതി. അഥ അഞ്ഞതരോ ഉപാസകോ സീലവാ കല്യാണധമ്മോ ബാലദാരകേന സദ്ധിം തസ്സ പിട്ഠിതോ പിട്ഠിതോ ഗച്ഛതി. ദാരകോ ഉച്ഛും പസ്സിത്വാ ‘‘ദേഹീ’’തി പരോദതി. ഉപാസകോ ദാരകം പരോദന്തം ദിസ്വാ തം പുരിസം സങ്ഗണ്ഹന്തോ തേന സദ്ധിം സല്ലാപമകാസി. സോ പന പുരിസോ തേന സദ്ധിം ന കിഞ്ചി ആലപി, ദാരകസ്സ ഉച്ഛുഖണ്ഡമ്പി നാദാസി. ഉപാസകോ തം ദാരകം ദസ്സേത്വാ ‘‘അയം ദാരകോ അതിവിയ രോദതി, ഇമസ്സ ഏകം ഉച്ഛുഖണ്ഡം ദേഹീ’’തി ആഹ. തം സുത്വാ സോ പുരിസോ അസഹന്തോ പടിഹതചിത്തം ഉപട്ഠപേത്വാ അനാദരവസേന ഏകം ഉച്ഛുലട്ഠിം പിട്ഠിതോ ഖിപി.

സോ അപരേന സമയേന കാലം കത്വാ ചിരം പരിഭാവിതസ്സ ലോഭസ്സ വസേന പേതേസു നിബ്ബത്തി, തസ്സ ഫലം നാമ സകകമ്മസരിക്ഖകം ഹോതീതി അട്ഠകരീസമത്തം ഠാനം അവത്ഥരന്തം അഞ്ജനവണ്ണം മുസലദണ്ഡപരിമാണേഹി ഉച്ഛൂഹി ഘനസഞ്ഛന്നം മഹന്തം ഉച്ഛുവനം നിബ്ബത്തി. തസ്മിം ഖാദിതുകാമതായ ‘‘ഉച്ഛും ഗഹേസ്സാമീ’’തി ഉപഗതമത്തേ തം ഉച്ഛൂ അഭിഹനന്തി, സോ തേന പുച്ഛിതോ പതതി.

അഥേകദിവസം ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ രാജഗഹം പിണ്ഡായ ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ തം പേതം അദ്ദസ. സോ ഥേരം ദിസ്വാ അത്തനാ കതകമ്മം പുച്ഛി -

൩൩൭. ‘‘ഇദം മമ ഉച്ഛുവനം മഹന്തം, നിബ്ബത്തതി പുഞ്ഞഫലം അനപ്പകം;
തം ദാനി മേ ന പരിഭോഗമേതി, ആചിക്ഖ ഭന്തേ കിസ്സ അയം വിപാകോ.

൩൩൮. ‘‘ഹഞ്ഞാമി ഖജ്ജാമി ച വായമാമി, പരിസക്കാമി പരിഭുഞ്ജിതും കിഞ്ചി;
സ്വാഹം ഛിന്നഥാമോ കപണോ ലാലപാമി, കിസ്സ കമ്മസ്സ അയം വിപാകോ.

൩൩൯. ‘‘വിഘാതോ ചാഹം പരിപതാമി ഛമായം,
പരിവത്താമി വാരിചരോവ ഘമ്മേ;
രുദതോ ച മേ അസ്സുകാ നിഗ്ഗലന്തി,
ആചിക്ഖ ഭന്തേ കിസ്സ അയം വിപാകോ.

൩൪൦. ‘‘ഛാതോ കിലന്തോ ച പിപാസിതോ ച, സന്തസ്സിതോ സാതസുഖം ന വിന്ദേ;
പുച്ഛാമി തം ഏതമത്ഥം ഭദന്തേ, കഥം നു ഉച്ഛുപരിഭോഗം ലഭേയ്യ’’ന്തി.

൩൪൧. ‘‘പുരേ തുവം കമ്മമകാസി അത്തനാ, മനുസ്സഭൂതോ പുരിമായ ജാതിയാ;
അഹഞ്ച തം ഏതമത്ഥം വദാമി, സുത്വാന ത്വം ഏതമത്ഥം വിജാന.

൩൪൨. ‘‘ഉച്ഛും തുവം ഖാദമാനോ പയാതോ, പുരിസോ ച തേ പിട്ഠിതോ അന്വഗച്ഛി;
സോ ച തം പച്ചാസന്തോ കഥേസി, തസ്സ തുവം ന കിഞ്ചി ആലപിത്ഥ.

൩൪൩. ‘‘സോ ച തം അഭണന്തം അയാചി, ദേഹയ്യ ഉച്ഛുന്തി ച തം അവോച;
തസ്സ തുവം പിട്ഠിതോ ഉച്ഛും അദാസി, തസ്സേതം കമ്മസ്സ അയം വിപാകോ.

൩൪൪. ‘‘ഇങ്ഘ ത്വം ഗന്ത്വാന പിട്ഠിതോ ഗണ്ഹേയ്യാസി, ഗഹേത്വാന തം ഖാദസ്സു യാവദത്ഥം;
തേനേവ ത്വം അത്തമനോ ഭവിസ്സസി, ഹട്ഠോ ചുദഗ്ഗോ ച പമോദിതോ ചാതി.

൩൪൫. ‘‘ഗന്ത്വാന സോ പിട്ഠിതോ അഗ്ഗഹേസി, ഗഹേത്വാന തം ഖാദി യാവദത്ഥം;
തേനേവ സോ അത്തമനോ അഹോസി, ഹട്ഠോ ചുദഗ്ഗോ ച പമോദിതോ ചാ’’തി. -

വചനപടിവചനഗാഥാ പേതേന ഥേരേന ച വുത്താ.

൩൩൭-൩൮. തത്ഥ **കിസ്സാ**തി കീദിസസ്സ, കമ്മസ്സാതി അധിപ്പായോ. **ഹഞ്ഞാമീ**തി വിഹഞ്ഞാമി വിഘാതം ആപജ്ജാമി. **വിഹഞ്ഞാമീ**തി വാ വിബാധിയാമി, വിസേസതോ പീളിയാമീതി അത്ഥോ. **ഖജ്ജാമീ**തി ഖാദിയാമി, അസിപത്തസദിസേഹി നിസിതേഹി ഖാദന്തേഹി വിയ ഉച്ഛുപത്തേഹി കന്തിയാമീതി അത്ഥോ. **വായമാമീ**തി ഉച്ഛും ഖാദിതും വായാമം കരോമി. **പരിസക്കാമീ**തി പയോഗം കരോമി. **പരിഭുഞ്ജിതു**ന്തി ഉച്ഛുരസം പരിഭുഞ്ജിതും, ഉച്ഛും ഖാദിതുന്തി അത്ഥോ. **ഛിന്നഥാമോ**തി ഛിന്നസഹോ ഉപച്ഛിന്നഥാമോ, പരിക്ഖീണബലോതി അത്ഥോ. **കപണോ**തി ദീനോ. **ലാലപാമീ**തി ദുക്ഖേന അട്ടിതോ അതിവിയ വിലപാമി.

൩൩൯. **വിഘാതോ**തി വിഘാതവാ, വിഹതബലോ വാ. **പരിപതാമി ഛമായ**ന്തി ഠാതും അസക്കോന്തോ ഭൂമിയം പപതാമി. **പരിവത്താമീ**തി പരിബ്ഭമാമി. **വാരിചരോവാ**തി മച്ഛോ വിയ. **ഘമ്മേ**തി ഘമ്മസന്തത്തേ ഥലേ.

൩൪൦-൪. **സന്തസ്സിതോ**തി ഓട്ഠകണ്ഠതാലൂനം സോസപ്പത്തിയാ സുട്ഠു തസിതോ. **സാതസുഖ**ന്തി സാതഭൂതം സുഖം. **ന വിന്ദേ**തി ന ലഭാമി. **ത**ന്തി തുവം. **വിജാനാ**തി വിജാനാഹി. **പയാതോ**തി ഗന്തും ആരദ്ധോ. **അന്വഗച്ഛീ**തി അനുബന്ധി. **പച്ചാസന്തോ**തി പച്ചാസീസമാനോ. **തസ്സേതം കമ്മസ്സാ**തി ഏത്ഥ **ഏത**ന്തി നിപാതമത്തം, തസ്സ കമ്മസ്സാതി അത്ഥോ. **പിട്ഠിതോ ഗണ്ഹേയ്യാസീ**തി അത്തനോ പിട്ഠിപസ്സേനേവ ഉച്ഛും ഗണ്ഹേയ്യാസി. **പമോദിതോ**തി പമുദിതോ.

൩൪൫. **ഗഹേത്വാന തം ഖാദി യാവദത്ഥ**ന്തി ഥേരേന ആണത്തിനിയാമേന ഉച്ഛും ഗഹേത്വാ യഥാരുചി ഖാദിത്വാ മഹന്തം ഉച്ഛുകലാപം ഗഹേത്വാ ഥേരസ്സ ഉപനേസി, ഥേരോ തം അനുഗ്ഗണ്ഹന്തോ തേനേവ തം ഉച്ഛുകലാപം ഗാഹാപേത്വാ വേളുവനം ഗന്ത്വാ ഭഗവതോ അദാസി, ഭഗവാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന

സദ്ധിം തം പരിഭുഞ്ജിത്വാ അനുമോദനം അകാസി, പേതോ പസന്നചിത്തോ വന്ദിത്വാ ഗതോ, തതോ പട്ഠായ യഥാസുഖം ഉച്ഛും പരിഭുഞ്ജി.

സോ അപരേന സമയേന കാലം കത്വാ താവതിംസേസു ഉപ്പജ്ജി. സാ പനേസാ പേതസ്സ പവത്തി മനുസ്സലോകേ പാകടാ അഹോസി. അഥ മനുസ്സാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ തം പവത്തിം പുച്ഛിംസു. സത്ഥാ തേസം തമത്ഥം വിത്ഥാരതോ കഥേത്വാ ധമ്മം ദേസേസി, തം സുത്വാ മനുസ്സാ മച്ഛേരമലതോ പടിവിരതാ അഹേസുന്തി.

ഉച്ഛുപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. കുമാരപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

സാവത്ഥി നാമ നഗരന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദ്വേ പേതേ ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിര കോസലരഞ്ഞോ ദ്വേ പുത്താ പാസാദികാ പഠമവയേ ഠിതാ യോബ്ബനമദമത്താ പരദാരകമ്മം കത്വാ കാലം കത്വാ പരിഖാപിട്ഠേ പേതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തിംസു. തേ രത്തിയം ഭേരവേന സദ്ദേന പരിദേവിംസു. മനുസ്സാ തം സുത്വാ ഭീതതസിതാ ''ഏവം കതേ ഇദം അവമങ്ഗലം വൂപസമ്മതീ''തി ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ തം പവത്തിം ഭഗവതോ ആരോചേസും. ഭഗവാ ''ഉപാസകാ തസ്സ സദ്ദസ്സ സവനേന തുമ്ഹാകം ന കോചി അന്തരായോ''തി വത്വാ തസ്സ കാരണം ആചിക്ഖിത്വാ തേസം ധമ്മം ദേസേതും -

൩൪൬. ''സാവത്ഥി നാമ നഗരം, ഹിമവന്തസ്സ പസ്സതോ;
തത്ഥ ആസും ദ്വേ കുമാരാ, രാജപുത്താതി മേ സുതം.

൩൪൭. ''സമ്മത്താ രജനീയേസു, കാമസ്സാദാഭിനന്ദിനോ;
പച്ചുപ്പന്നസുഖേ ഗിദ്ധാ, ന തേ പസ്സിംസുനാഗതം.

൩൪൮. ''തേ ചുതാ ച മനുസ്സത്താ, പരലോകം ഇതോ ഗതാ;
തേധ ഘോസേന്ത്യദിസ്സന്താ, പുബ്ബേ ദുക്കടമത്തനോ.

൩൪൯. ''ബഹൂസു വത സന്തേസു, ദേയ്യധമ്മേ ഉപട്ഠിതേ;
നാസക്ഖിമ്ഹാ ച അത്താനം, പരിത്തം കാതും സുഖാവഹം.

൩൫൦. ''കിം തതോ പാപകം അസ്സ, യം നോ രാജകുലാ ചുതാ;
ഉപപന്നാ പേത്തിവിസയം, ഖുപ്പിപാസസമപ്പിതാ.

൩൫൧. ''സാമിനോ ഇധ ഹുത്വാന, ഹോന്തി അസാമിനോ തഹിം;
ഭമന്തി ഖുപ്പിപാസായ, മനുസ്സാ ഉന്നതോനതാ.

൩൫൨. ''ഏതമാദീനവം ഞത്വാ, ഇസ്സരമദസമ്ഭവം;
പഹായ ഇസ്സരമദം, ഭവേ സഗ്ഗഗതോ നരോ;
കായസ്സ ഭേദാ സപ്പഞ്ഞോ, സഗ്ഗം സോ ഉപപജ്ജതീ''തി - ഗാഥാ അഭാസി;

൩൪൬. തത്ഥ **ഇതി മേ സുത**ന്തി ന കേവലം അത്തനോ ഞാണേന ദിട്ഠമേവ, അഥ ഖോ ലോകേ പാകടഭാവേന ഏവം മയാ സുതന്തി അത്ഥോ.

൪൪൭. കാമസ്സാദാഭിനന്ദിനോതി കാമഗുണേസു അസ്സാദവസേന അഭിനന്ദനസീലാ. **പച്ചുപ്പന്നസുഖേ ഗിദ്ധാ**തി വത്തമാനസുഖമത്തേ ഗിദ്ധാ ഗഥിതാ ഹുത്വാ. **ന തേ പസ്സിംസുനാഗത**ന്തി ദുച്ചരിതം പഹായ സുചരിതം ചരിത്വാ അനാഗതം ആയതിം ദേവമനുസ്സേസു ലദ്ധബ്ബം സുഖം തേ ന ചിന്തേസും.

൪൪൮. തേധ ഘോസേന്ത്യദിസ്സന്താതി തേ പുബ്ബേ രാജപുത്തഭൂതാ പേതാ ഇധ സാവത്ഥിയാ സമീപേ അദിസ്സമാനരൂപാ ഘോസേന്തി കന്ദന്തി. കിം കന്ദന്തീതി ആഹ **"പുബ്ബേ ദുക്കടമത്തനോ"**തി.

൪൪൯. ഇദാനി തേസം കന്ദനസ്സ കാരണം ഹേതുതോ ച ഫലതോ ച വിഭജിത്വാ ദസ്സേതും **"ബഹൂസു വത സന്തേസൂ"**തിആദി വുത്തം.

തത്ഥ **ബഹൂസു വത സന്തേസൂ**തി അനേകേസു ദക്ഖിണേയ്യേസു വിജ്ജമാനേസു. **ദേയ്യധമ്മേ ഉപട്ഠിതേ**തി അത്തനോ സന്തകേ ദാതബ്ബദേയ്യധമ്മേപി സമീപേ ഠിതേ, ലബ്ഭമാനേതി അത്ഥോ. **പരിത്തം സുഖാവഹ**ന്തി അപ്പമത്തകമ്പി ആയതിം സുഖാവഹം പുഞ്ഞം കത്വാ അത്താനം സോത്ഥിം നിരുപദ്ദവം കാതും നാസക്ഖിമ്ഹാ വതാതി യോജനാ.

൪൫൦. കിം തതോ പാപകം അസ്സാതി തതോ പാപകം ലാമകം നാമ കിം അഞ്ഞം അസ്സ സിയാ. **യം നോ രാജകുലാ ചുതാ**തി യേന പാപകമ്മേന മയം രാജകുലതോ ചുതാ ഇധ പേത്തിവിസയം ഉപപന്നാ പേതേസു നിബ്ബത്താ ഖുപ്പിപാസസമപ്പിതാ വിചരാമാതി അത്ഥോ.

൪൫൧. സാമിനോ ഇധ ഹുത്വാനാതി ഇധ ഇമസ്മിം ലോകേ യസ്മിംയേവ ഠാനേ പുബ്ബേ സാമിനോ ഹുത്വാ വിചരന്തി, തഹിം തസ്മിംയേവ ഠാനേ ഹോന്തി അസ്സാമിനോ. **മനുസ്സാ ഉന്നതോനതാ**തി മനുസ്സകാലേ സാമിനോ ഹുത്വാ കാലകതാ കമ്മവസേന ഓനതാ ഭമന്തി ഖുപ്പിപാസായ, പസ്സ സംസാരപകതിന്തി ദസ്സേതി.

൪൫൨. ഏതമാദീനവം ഞത്വാ, ഇസ്സരമദസമ്ഭവന്തി ഏതം ഇസ്സരിയമദവസേന സമ്ഭൂതം അപായൂപപത്തിസങ്ഖാതം ആദീനവം ദോസം ഞത്വാ പഹായ ഇസ്സരിയമദം പുഞ്ഞപ്പസുതോ ഹുത്വാ. **ഭവേ സഗ്ഗഗതോ നരോ**തി സഗ്ഗം ദേവലോകം ഗതോയേവ ഭവേയ്യ.

ഇതി സത്ഥാ തേസം പേതാനം പവത്തിം കഥേത്വാ തേഹി മനുസ്സേഹി കതം ദാനം തേസം പേതാനം ഉദ്ദിസാപേത്വാ സമ്പത്തപരിസായ അജ്ഝാസയാനുരൂപം ധമ്മം ദേസേസി. സാ ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ അഹോസീതി.

കുമാരപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. രാജപുത്തപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

പുബ്ബേ കതാനം കമ്മാനന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ രാജപുത്തപേതം ആരബ്ഭ കഥേസി. തത്ഥ യോ സോ അതീതേ കിതവസ്സ നാമ രഞ്ഞോ പുത്തോ അതീതേ പച്ചേകബുദ്ധേ അപരജ്ഝിത്വാ ബഹൂനി വസ്സസഹസ്സാനി നിരയേ പച്ചിത്വാ തസ്സേവ കമ്മസ്സ വിപാകാവസേസേന

പേതേസു ഉപ്പന്നോ. സോ ഇധ "രാജപുത്തപേതോ"തി അധിപ്പേതോ. തസ്സ വത്ഥു ഹേട്ഠാ സാണവാസിപേതവത്ഥുമ്ഹി വിത്ഥാരതോ ആഗതമേവ, തസ്മാ തത്ഥ വുത്തനയേനേവ ഗഹേതബ്ബം. സത്ഥാ ഹി തദാ ഥേരേന അത്തനോ ഞാതിപേതാനം പവത്തിയാ കഥിതായ "ന കേവലം തവ ഞാതകായേവ, അഥ ഖോ ത്വമ്പി ഇതോ അനന്തരാതീതേ അത്തഭാവേ പേതോ ഹുത്വാ മഹാദുക്ഖം അനുഭവീ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ -

൩൮൧. "പുബ്ബേ കതാനം കമ്മാനം, വിപാകോ മഥയേ മനം;
രൂപേ സദ്ദേ രസേ ഗന്ധേ, ഫോട്ഠബ്ബേ ച മനോരമേ.

൩൮൨. "ഇച്ചം ഗീതം രതിം ഖിഡ്ഡം, അനുഭുത്വാ അനപ്പകം;
ഉയ്യാനേ പരിചരിത്വാ, പവിസന്തോ ഗിരിബ്ബജം.

൩൮൩. "ഇസിം സുനേത്തമദ്ദക്ഖി, അത്തദന്തം സമാഹിതം;
അപ്പിച്ഛം ഹിരിസമ്പന്നം, ഉഞ്ഛേ പത്തഗതേ രതം.

൩൮൪. "ഹത്ഥിക്ഖന്ധതോ ഓരുയ്ഹ, ലദ്ധാ ഭന്തേതി ചാബ്രവി;
തസ്സ പത്തം ഗഹേത്വാന, ഉച്ചം പഗ്ഗയ്ഹ ഖത്തിയോ.

൩൮൫. "ഥണ്ഡിലേ പത്തം ഭിന്ദിത്വാ, ഹസമാനോ അപക്കമി;
രഞ്ഞോ കിതവസ്സാഹം പുത്തോ, കിം മം ഭിക്ഖു കരിസ്സസി.

൩൮൬. "തസ്സ കമ്മസ്സ ഫരുസസ്സ, വിപാകോ കടുകോ അഹു;
യം രാജപുത്തോ വേദേസി, നിരയമ്ഹി സമപ്പിതോ.

൩൮൭. "ഛളേവ ചതുരാസീതി, വസ്സാനി നഹുതാനി ച;
ഭുസം ദുക്ഖം നിഗച്ഛിത്ഥോ, നിരയേ കതകിബ്ബിസോ.

൩൮൮. "ഉത്താനോപി ച പച്ചിത്ഥ, നികുജ്ജോ വാമദക്ഖിണോ;
ഉദ്ധംപാദോ ഠിതോ ചേവ, ചിരം ബാലോ അപച്ചഥ.

൩൮൯. "ബഹൂനി വസ്സസഹസ്സാനി, പൂഗാനി നഹുതാനി ച;
ഭുസം ദുക്ഖം നിഗച്ഛിത്ഥോ, നിരയേ കതകിബ്ബിസോ.

൩൯൦. "ഏതാദിസം ഖോ കടുകം, അപ്പദുട്ഠപ്പദോസിനം;
പച്ചന്തി പാപകമ്മന്താ, ഇസിമാസജ്ജ സുബ്ബതം.

൩൯൧. "സോ തത്ഥ ബഹുവസ്സാനി, വേദയിത്വാ ബഹും ദുഖം;
ഖുപ്പിപാസഹതോ നാമ, പേതോ ആസി തതോ ചുതോ.

൩൯൨. "ഏതമാദീനവം ഞത്വാ, ഇസ്സരമദസമ്ഭവം;
പഹായ ഇസ്സരമദം, നിവാതമനുവത്തയേ.

൩൯൩. "ദിട്ഠേവ ധമ്മേ പാസംസോ, യോ ബുദ്ധേസു സഗാരവോ;
കായസ്സ ഭേദാ സപ്പഞ്ഞോ, സഗ്ഗം സോ ഉപപജ്ജതീ"തി. -

ഇദം പേതവത്ഥും കഥേസി.

൩൮൧. തത്ഥ **പുബ്ബേ കതാനം കമ്മാനം, വിപാകോ മഥയേ മനന്തി** പുരിമാസു ജാതീസു കതാനം അകുസലകമ്മാനം ഫലം ഉളാരം ഹുത്വാ ഉപ്പജ്ജമാനം

അന്ധബാലാനം ചിത്തം മഥയേയ്യ അഭിഭവേയ്യ, പരേസം അനത്ഥകരണമുഖേന അത്തനോ അത്ഥം ഉപ്പാദേയ്യാതി അധിപ്പായോ.

ഇദാനി തം ചിത്തമഥനം വിസയേന സദ്ധിം ദസ്സേതും **"രൂപേ സദ്ദേ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **രൂപേ**തി രൂപഹേതു, യഥിച്ഛിതസ്സ മനാപിയസ്സ രൂപാരമ്മണസ്സ പടിലാഭനിമിത്തന്തി അത്ഥോ. **സദ്ദേ**തിആദീസുപി ഏസേവ നയോ.

൩൫൪. ഏവം സാധാരണതോ വുത്തമത്ഥം അസാധാരണതോ നിയമേത്വാ ദസ്സേന്തോ **"നച്ചം ഗീത"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **രതി**ന്തി കാമരതിം. **ഖിഡ്ഡ**ന്തി സഹായകാദീഹി കേളിം. **ഗിരിബ്ബജ**ന്തി രാജഗഹം.

൩൫൫. **ഇസി**ന്തി അസേക്ഖാനം സീലക്ഖന്ധാദീനം ഏസനട്ഠേന ഇസിം. **സുനേത്ത**ന്തി ഏവംനാമകം പച്ചേകബുദ്ധം. **അത്തദന്ത**ന്തി ഉത്തമേന ദമഥേന ദമിതചിത്തം. **സമാഹിത**ന്തി അരഹത്തഫലസമാധിനാ സമാഹിതം. **ഉഞ്ഛേ പത്തഗതേ രത**ന്തി ഉഞ്ഛേന ഭിക്ഖാചാരേന ലദ്ധേ പത്തഗതേ പത്തപരിയാപന്നേ ആഹാരേ രതം സന്തുട്ഠം.

൩൫൬. **ലദ്ധാ, ഭന്തേതി ചാബ്രവീ**തി ''അപി, ഭന്തേ, ഭിക്ഖാ ലദ്ധാ''തി വിസ്സാസജനനത്ഥം കഥേസി. **ഉച്ചം പഗ്ഗയ്ഹാ**തി ഉച്ചതരം കത്വാ പത്തം ഉക്ഖിപിത്വാ.

൩൫൭. **ഥണ്ഡിലേ പത്തം ഭിന്ദിത്വാ**തി ഖരകഠിനേ ഭൂമിപ്പദേസേ ഖിപന്തോ പത്തം ഭിന്ദിത്വാ. **അപക്കമീ**തി ഥോകം അപസക്കി. അപസക്കന്തോ ച ''അകാരണേനേവ അന്ധബാലോ മഹന്തം അനത്ഥം അത്തനോ അകാസീ''തി കരുണായനവസേന ഓലോകേന്തം പച്ചേകബുദ്ധം രാജപുത്തോ ആഹ **"രഞ്ഞോ കിതവസ്സാഹം പുത്തോ, കിം മം ഭിക്ഖു കരിസ്സസീ"**തി.

൩൫൮. **ഫരുസസ്സാ**തി ദാരുണസ്സ. **കടുകോ**തി അനിട്ഠോ. **യ**ന്തി യം വിപാകം. **സമപ്പിതോ**തി അല്ലീനോ.

൩൫൯. **ഛളേവ ചതുരാസീതി, വസ്സാനി നഹുതാനി ചാ**തി ഉത്താനോ നിപന്നോ ചതുരാസീതിവസ്സസഹസ്സാനി, നികുജ്ജോ, വാമപസ്സേന, ദക്ഖിണപസ്സേന, ഉദ്ധംപാദോ, ഓലമ്ബികോ, യഥാഠിതോ ചാതി ഏവം ഛ ചതുരാസീതിസഹസ്സാനി വസ്സാനി ഹോന്തി. തേനാഹ -

൩൬൦. ''ഉത്താനോപി ച പച്ചിത്ഥ, നികുജ്ജോ വാമദക്ഖിണോ;
ഉദ്ധംപാദോ ഠിതോ ചേവ, ചിരം ബാലോ അപച്ചഥാ''തി.

താനി പന വസ്സാനി യസ്മാ അനേകാനി നഹുതാനി ഹോന്തി, തസ്മാ വുത്തം **"നഹുതാനീ"**തി. **ഭുസം ദുക്ഖം നിഗച്ഛിത്ഥോ**തി അതിവിയ ദുക്ഖം പാപുണി.

൩൬൧. **പൂഗാനീ**തി വസ്സസമൂഹേ, ഇധ പുരിമഗാഥായ ച അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം ദട്ഠബ്ബം.

൩൬൨. **ഏതാദിസ**ന്തി ഏവരൂപം. **കടുക**ന്തി അതിദുക്ഖം, ഭാവനപംസകനിദ്ദേസോയം ''ഏകമന്തം നിസീദീ''തിആദീസു വിയ.

അപ്പദുട്ഠപ്പദോസിനം ഇസിം സുബ്ബതം ആസജ്ജ ആസാദേത്വാ പാപകമ്മന്താ പുഗ്ഗലാ ഏവരൂപം കടുകം അതിവിയ ദുക്ഖം പച്ചന്തീതി യോജനാ.

൩൬൫. സോതി സോ രാജപുത്തപേതോ. **തത്ഥാതി** നിരയേ. **വേദയിത്വാതി** അനുഭവിത്വാ. **നാമാതി** ബ്യത്തപാകടഭാവേന. **തതോ ചുതോതി** നിരയതോ ചുതോ. സേസം വുത്തനയമേവ.

ഏവം ഭഗവാ രാജപുത്തപേതകഥായ തത്ഥ സന്നിപതിതം മഹാജനം സംവേജേത്വാ ഉപരി സച്ചാനി പകാസേസി. സച്ചപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി സമ്പാപുണിംസൂതി.

രാജപുത്തപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. ഗൂഥഖാദകപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

ഗൂഥകൂപതോ ഉഗ്ഗന്ത്വാതി ഇദം സത്ഥരി ജേതവനേ വിഹരന്തേ ഏകം ഗൂഥഖാദകപേതം ആരബ്ഭ വുത്തം. സാവത്ഥിയാ കിര അവിദൂരേ അഞ്ഞതരസ്മിം ഗാമകേ ഏകോ കുടുമ്ബികോ അത്തനോ കുലൂപകം ഭിക്ഖും ഉദ്ദിസ്സ വിഹാരം കാരേസി. തത്ഥ നാനാജനപദതോ ഭിക്ഖൂ ആഗന്ത്വാ പടിവസിംസു. തേ ദിസ്വാ മനുസ്സാ പസന്നചിത്താ പണീതേന പച്ചയേന ഉപട്ഠഹിംസു. കുലൂപകോ ഭിക്ഖു തം അസഹമാനോ ഇസ്സാപകതോ ഹുത്വാ തേസം ഭിക്ഖൂനം ദോസം വദന്തോ കുടുമ്ബികം ഉജ്ഝാപേസി. കുടുമ്ബികോ തേ ഭിക്ഖൂ കുലൂപകഞ്ച പരിഭവന്തോ പരിഭാസി. അഥ കുലൂപകോ കാലം കത്വാ തസ്മിംയേവ വിഹാരേ വച്ചകുടിയം പേതോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, കുടുമ്ബികോ പന കാലം കത്വാ തസ്സേവ ഉപരി പേതോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. അഥായസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ തം ദിസ്വാ പുച്ഛന്തോ -

൩൬൬. ''ഗൂഥകൂപതോ ഉഗ്ഗന്ത്വാ, കോ നു ദീനോ പതിട്ഠസി;
നിസ്സംസയം പാപകമ്മന്തോ, കിം നു സദ്ദഹസേ തുവ''ന്തി. -

ഗാഥമാഹ. തം സുത്വാ പേതോ -

൩൬൭. ''അഹം ഭദന്തേ പേതോമ്ഹി, ദുഗ്ഗതോ യമലോകികോ;
പാപകമ്മം കരിത്വാന, പേതലോകം ഇതോ ഗതോ''തി. -

ഗാഥായ അത്താനം ആചിക്ഖി. അഥ നം ഥേരോ -

൩൬൮. ''കിം നു കായേന വാചായ, മനസാ ദുക്കടം കതം;
കിസ്സകമ്മവിപാകേന, ഇദം ദുക്ഖം നിഗച്ഛസീ''തി. -

ഗാഥായ തേന കതകമ്മം പുച്ഛി. സോ പേതോ -

൩൬൯. ''അഹു ആവാസികോ മയ്ഹം, ഇസ്സുകീ കുലമച്ഛരീ;
അജ്ഝാസിതോ മയ്ഹം ഘരേ, കദരിയോ പരിഭാസകോ.

൩൭൦. ''തസ്സാഹം വചനം സുത്വാ, ഭിക്ഖവോ പരിഭാസിസം;
തസ്സകമ്മവിപാകേന, പേതലോകം ഇതോ ഗതോ''തി. -

ദ്വീഹി ഗാഥാഹി അത്തനാ കതകമ്മം കഥേസി.

൩൬൯. തത്ഥ **അഹു ആവാസികോ മയ്ഹ**ന്തി മയ്ഹം ആവാസേ മയാ കതവിഹാരേ ഏകോ ഭിക്ഖു ആവാസികോ നിബദ്ധവസനകോ അഹോസി. **അജ്ഝാസിതോ മയ്ഹം ഘരേ**തി കുലൂപകഭാവേന മമ ഗേഹേ തണ്ഹാഭിനിവേസവസേന അഭിനിവിട്ഠോ.

൩൭൦. തസ്സാതി തസ്സ കുലൂപകഭിക്ഖുസ്സ. **ഭിക്ഖവോ**തി ഭിക്ഖൂ. **പരിഭാസിസ**ന്തി അക്കോസിം. **പേതലോകം ഇതോ ഗതോ**തി ഇമിനാ ആകാരേന പേതയോനിം ഉപഗതോ പേതഭൂതോ.

തം സുത്വാ ഥേരോ ഇതരസ്സ ഗതിം പുച്ഛന്തോ -

൩൭൧. ''അമിത്തോ മിത്തവണ്ണേന, യോ തേ ആസി കുലൂപകോ;
കായസ്സ ഭേദാ ദുപ്പഞ്ഞോ, കിം നു പേച്ച ഗതിം ഗതോ''തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **മിത്തവണ്ണേനാ**തി മിത്തപടിരൂപേന മിത്തപടിരൂപതായ.

പുന പേതോ ഥേരസ്സ തമത്ഥം ആചിക്ഖന്തോ -

൩൭൨. ''തസ്സേവാഹം പാപകമ്മസ്സ, സീസേ തിട്ഠാമി മത്ഥകേ;
സോ ച പരവിസയം പത്തോ, മമേവ പരിചാരകോ.

൩൭൩. ''യം ഭദന്തേ ഹദന്തഞ്ഞേ, ഏതം മേ ഹോതി ഭോജനം;
അഹഞ്ച ഖോ യം ഹദാമി, ഏതം സോ ഉപജീവതീ''തി. -
ഗാഥാദ്വയമാഹ;

൩൭൨. തത്ഥ **തസ്സേവാ**തി തസ്സേവ മയ്ഹം പുബ്ബേ കുലൂപകഭിക്ഖുഭൂതസ്സ പേതസ്സ. **പാപകമ്മസ്സാ**തി പാപസമാചാരസ്സ. **സീസേ തിട്ഠാമി മത്ഥകേ**തി സീസേ തിട്ഠാമി, തിട്ഠന്തോ ച മത്ഥകേ ഏവ തിട്ഠാമി, ന സീസപ്പമാണേ ആകാസേതി അത്ഥോ. **പരവിസയം പത്തോ**തി മനുസ്സലോകം ഉപാദായ പരവിസയഭൂതം പേത്തിവിസയം പത്തോ. **മമേവാ**തി മയ്ഹം ഏവ പരിചാരകോ അഹോസീതി വചനസേസോ.

൩൭൩. **യം ഭദന്തേ ഹദന്തഞ്ഞേ**തി ഭദന്തേ, അയ്യ മഹാമോഗ്ഗലാന, തസ്സം വച്ചകുടിയം യം അഞ്ഞേ ഉഹദന്തി വച്ചം ഓസ്സജന്തി. **ഏതം മേ ഹോതി ഭോജന**ന്തി ഏതം വച്ചം മയ്ഹം ദിവസേ ദിവസേ ഭോജനം ഹോതി. **യം ഹദാമീ**തി തം പന വച്ചം ഖാദിത്വാ യമഹം വച്ചം കരോമി. **ഏതം സോ ഉപജീവതീ**തി ഏതം മമ വച്ചം സോ കുലൂപകപേതോ ദിവസേ ദിവസേ ഖാദനവസേന ഉപജീവതി, അത്തഭാവം യാപേതീതി അത്ഥോ.

തേസു കുടുമ്ബികോ പേസലേ ഭിക്ഖൂ ''ഏവം ആഹാരപരിഭോഗതോ വരം തുമ്ഹാകം ഗൂഥഖാദന''ന്തി അക്കോസി. കുലൂപകോ പന കുടുമ്ബികമ്പി തഥാവചനേ സമാദപേത്വാ സയം തഥാ അക്കോസി, തേനസ്സ തതോപി പടികുട്ഠതരാ ജീവികാ അഹോസി. ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ തം പവത്തിം ഭഗവതോ ആരോചേസി. ഭഗവാ തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ ഉപവാദേ ആദീനവം ദസ്സേത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേസി. സാ ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ അഹോസീതി.

ഗൂഥഖാദകപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ൻ. ഗൂഥഖാദകപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ

൭൭ർ-വ്യ൧. ഗൂഥകൂപതോ ഉഗ്ഗന്ത്വാതി ഇദം സത്ഥരി ജേതവനേ വിഹരന്തേ അഞ്ഞതരം ഗൂഥഖാദകപേതിം ആരബ്ഭ വുത്തം. തസ്സാ വത്ഥു അനന്തരവത്ഥുസദിസം. തത്ഥ ഉപാസകേന വിഹാരോ കാരിതോതി ഉപാസകസ്സ വസേന ആഗതം, ഇധ പന ഉപാസികായാതി അയമേവ വിസേസോ. സേസം വത്ഥുസ്മിം ഗാഥാസു ച അപുബ്ബം നത്ഥി.

ഗൂഥഖാദകപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ഗണപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

നഗ്ഗാ ദുബ്ബണ്ണരൂപാത്ഥാതി ഇദം സത്ഥരി ജേതവനേ വിഹരന്തേ സമ്ബഹുലേ പേതേ ആരബ്ഭ വുത്തം. സാവത്ഥിയം കിര സമ്ബഹുലാ മനുസ്സാ ഗണഭൂതാ അസ്സദ്ധാ അപ്പസന്നാ മച്ഛേരമലപരിയുട്ഠിതചിത്താ ദാനാദിസുചരിതവിമുഖാ ഹുത്വാ ചിരം ജീവിത്വാ കായസ്സ ഭേദാ നഗരസ്സ സമീപേ പേതയോനിയം നിബ്ബത്തിംസു . അഥേകദിവസം ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ പേതേ ദിസ്വാ -

൭വ്യന. ‘‘നഗ്ഗാ ദുബ്ബണരൂപാത്ഥ, കിസാ ധമനിസന്ഥതാ;
ഉപ്ഫാസുലികാ കിസികാ, കേ നു തുമ്ഹേത്ഥ മാരിസാ’’തി. -

ഗാഥായ പുച്ഛി. തത്ഥ **ദുബ്ബണ്ണരൂപാത്ഥാതി** ദുബ്ബണ്ണസരീരാ ഹോഥ. **കേ നു തുമ്ഹേത്ഥാതി** തുമ്ഹേ കേ നു നാമ ഭവഥ. **മാരിസാതി** തേ അത്തനോ സാരുപ്പവസേന ആലപതി.

തം സുത്വാ പേതാ -

൭വ്യന. ‘‘മയം ഭദന്തേ പേതമ്ഹാ, ദുഗ്ഗതാ യമലോകികാ;
പാപകമ്മം കരിത്വാന, പേതലോകം ഇതോ ഗതാ’’തി. -

ഗാഥായ അത്തനോ പേതഭാവം പകാസേത്വാ പുന ഥേരേന -

൭വ്യർ. ‘‘കിം നു കായേന വാചായ, മനസാ ദുക്കടം കതം;
കിസ്സകമ്മവിപാകേന, പേതലോകം ഇതോ ഗതാ’’തി. -

ഗാഥായ കതകമ്മം പുച്ഛിതാ -

൭വ്യദ. ‘‘അനാവടേസു തിത്ഥേസു, വിചിനിമ്ഹദ്ധമാസകം;
സന്തേസു ദേയ്യധമ്മേസു, ദീപം നാകമ്ഹ അത്തനോ.

൭വ്യന്ന. ‘‘നദിം ഉപേമ തസിതാ, രിത്തകാ പരിവത്തതി;
ഛായം ഉപേമ ഉണ്ഹേസു, ആതപോ പരിവത്തതി.

൭വ്യശ. ‘‘അഗ്ഗിവണ്ണോ ച നോ വാതോ, ഡഹന്തോ ഉപവായതി;
ഏതഞ്ച ഭന്തേ അരഹാമ, അഞ്ഞഞ്ച പാപകം തതോ.

൭വ്യള. ‘‘അപി യോജനാനി ഗച്ഛാമ, ഛാതാ ആഹാരഗേധിനോ;
അലദ്ധാവ നിവത്താമ, അഹോ നോ അപ്പപുഞ്ഞതാ.

൭൮൯. “ഛാതാ പമുച്ഛിതാ ഭന്താ, ഭൂമിയം പടിസുമ്ഭിതാ;
ഉത്താനാ പടികിരാമ, അവകുജ്ജാ പതാമസേ.

൭൯൦. “തേ ച തത്ഥേവ പതിതാ, ഭൂമിയം പടിസുമ്ഭിതാ;
ഉരം സീസഞ്ച ഘട്ടേമ, അഹോ നോ അപ്പപുഞ്ഞതാ.

൭൯൧. “ഏതഞ്ച ഭന്തേ അരഹാമ, അഞ്ഞഞ്ച പാപകം തതോ;
സന്തേസു ദേയ്യധമ്മേസു, ദീപം നാകമ്ഹ അത്തനോ.

൭൯൨. “തേ ഹി നൂന ഇതോ ഗന്ത്വാ, യോനിം ലദ്ധാന മാനുസിം;
വദഞ്ഞൂ സീലസമ്പന്നാ, കാഹാമ കുസലം ബഹു”ന്തി. -

അത്തനാ കതകമ്മം കഥേസും.

൭൮൮. തത്ഥ **അപി യോജനാനി ഗച്ഛാമാ**തി അനേകാനിപി യോജനാനി ഗച്ഛാമ. കഥം? **ഛാതാ ആഹാരഗേധിനോ**തി , ചിരകാലം ജിഘച്ഛായ ജിഘച്ഛിതാ ആഹാരേ ഗിദ്ധാ അഭിഗിജ്ഝന്താ ഹുത്വാ, ഏവം ഗന്ത്വാപി കിഞ്ചി ആഹാരം അലദ്ധായേവ നിവത്താമ. **അപ്പപുഞ്ഞതാ**തി അപുഞ്ഞതാ അകതകല്യാണതാ.

൭൮൯. **ഉത്താനാ പടികിരാമാ**തി കദാചി ഉത്താനാ ഹുത്വാ വികിരിയമാനങ്ഗപച്ചങ്ഗാ വിയ വത്താമ. **അവകുജ്ജാ പതാമസേ**തി കദാചി അവകുജ്ജാ ഹുത്വാ പതാമ.

൭൯൦. **തേ ചാ**തി തേ മയം. **ഉരം സീസഞ്ച ഘട്ടേമാ**തി അവകുജ്ജാ ഹുത്വാ പതിതാ ഉട്ഠാതും അസക്കോന്താ വേധന്താ വേദനാപ്പത്താ അത്തനോ അത്തനോ ഉരം സീസഞ്ച പടിഘംസാമ. സേസം ഹേട്ഠാ വുത്തനയമേവ.

ഥേരോ തം പവത്തിം ഭഗവതോ ആരോചേസി. ഭഗവാ തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേസി. തം സുത്വാ മഹാജനോ മച്ഛേരമലം പഹായ ദാനാദിസുചരിതനിരതോ അഹോസീതി.

ഗണപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧. പാടലിപുത്തപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

ദിട്ഠാ തയാ നിരയാ തിരച്ഛാനയോനീതി ഇദം സത്ഥരി ജേതവനേ വിഹരന്തേ അഞ്ഞതരം വിമാനപേതം ആരബ്ഭ വുത്തം. സാവത്ഥിവാസിനോ കിര പാടലിപുത്തവാസിനോ ച ബഹൂ വാണിജാ നാവായ സുവണ്ണഭൂമിം അഗമിംസു. തത്ഥേകോ ഉപാസകോ ആബാധികോ മാതുഗാമേ പടിബദ്ധചിത്തോ കാലമകാസി. സോ കതകുസലോപി ദേവലോകം അനുപപജ്ജിത്വാ ഇത്ഥിയാ പടിബദ്ധചിത്തതായ സമുദ്ദമജ്ഝേ വിമാനപേതോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. യസ്സം പന സോ പടിബദ്ധചിത്തോ, സാ ഇത്ഥീ സുവണ്ണഭൂമിഗാമിനിം നാവം അഭിരുയ്ഹ ഗച്ഛതി. അഥ ഖോ സോ പേതോ തം ഇത്ഥിം ഗഹേതുകാമോ നാവായ ഗമനം ഉപരുന്ധി. അഥ വാണിജാ “കേന നു ഖോ കാരണേന അയം നാവാ ന ഗച്ഛതീ”തി വീമംസന്താ കാളകണ്ണിസലാകം വിചാരേസും. അമനുസ്സിദ്ധിയാ യാവതതിയം തസ്സാ ഏവ ഇത്ഥിയാ പാപുണി, യസ്സം സോ പടിബദ്ധചിത്തോ. തം ദിസ്വാ വാണിജാ വേളുകലാപം സമുദ്ദേ ഓതാരേത്വാ തസ്സ ഉപരി തം ഇത്ഥിം ഓതാരേസും. ഇത്ഥിയാ ഓതാരിതമത്തായ നാവാ

വേഗേന സുവണ്ണഭൂമിം അഭിമുഖാ പായാസി. അമനുസ്സോ തം ഇത്ഥിം അത്തനോ വിമാനം ആരോപേത്വാ തായ സദ്ധിം അഭിരമി.

സാ ഏകം സംവച്ഛരം അതിക്കമിത്വാ നിബ്ബിന്നരൂപാ തം പേതം യാചന്തീ ആഹ - “അഹം ഇധ വസന്തീ മയ്ഹം സമ്പരായികം അത്ഥം കാതും ന ലഭാമി, സാധു, മാരിസ, മം പാടലിപുത്തമേവ നേഹീ”തി. സോ തായ യാചിതോ -

൩൯൬. “ദിട്ഠാ തയാ നിരയാ തിരച്ഛാനയോനി, പേതാ അസുരാ അഥവാപി മാനുസാ ദേവാ;
സയമദ്ദസ കമ്മവിപാകമത്തനോ, നേസ്സാമി തം പാടലിപുത്തമക്ഖതം;
തത്ഥ ഗന്ത്വാ കുസലം കരോഹി കമ്മ”ന്തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **ദിട്ഠാ തയാ നിരയാ**തി ഏകച്ചേ പച്ചേകനിരയാപി തയാ ദിട്ഠാ. **തിരച്ഛാനയോനീ**തി മഹാനുഭാവാ നാഗസുപണ്ണാദിതിരച്ഛാനാപി ദിട്ഠാ തയാതി യോജനാ. **പേതാ**തി ഖുപ്പിപാസാദിഭേദാ പേതാ. **അസുരാ**തി കാലകഞ്ചികാദിഭേദാ അസുരാ. **ദേവാ**തി ഏകച്ചേ ചാതുമഹാരാജികാ ദേവാ. സോ കിര അത്തനോ ആനുഭാവേന അന്തരന്തരാ തം ഗഹേത്വാ പച്ചേകനിരയാദികേ ദസ്സേന്തോ വിചരതി, തേന ഏവമാഹ. **സയമദ്ദസ കമ്മവിപാകമത്തനോ**തി നിരയാദികേ വിസേസതോ ഗന്ത്വാ പസ്സന്തീ സയമേവ അത്തനാ കതകമ്മാനം വിപാകം പച്ചക്ഖതോ അദ്ദസ അദക്ഖി. **നേസ്സാമി തം പാടലിപുത്തമക്ഖത**ന്തി ഇദാനാഹം തം അക്ഖതം കേനചി അപരിക്ഖതം മനുസ്സരൂപേനേവ പാടലിപുത്തം നയിസ്സാമി. ത്വം പന **തത്ഥ ഗന്ത്വാ കുസലം കരോഹി കമ്മം,** കമ്മവിപാകസ്സ പച്ചക്ഖതോ ദിട്ഠത്താ യുത്തപയുത്താ പുഞ്ഞനിരതാ ഹോഹീതി അത്ഥോ.

അഥ സാ ഇത്ഥീ തസ്സ വചനം സുത്വാ അത്തമനാ -

൩൯൭. “അത്ഥകാമോസി മേ യക്ഖ, ഹിതകാമോസി ദേവതേ;
കരോമി തുയ്ഹം വചനം, ത്വംസി ആചരിയോ മമ.

൩൯൮. “ദിട്ഠാ മയാ നിരയാ തിരച്ഛാനയോനി, പേതാ അസുരാ അഥവാപി മാനുസാ ദേവാ;
സയമദ്ദസം കമ്മവിപാകമത്തനോ, കാഹാമി പുഞ്ഞാനി അനപ്പകാനീ”തി.
-

ഗാഥമാഹ.

അഥ സോ പേതോ തം ഇത്ഥിം ഗഹേത്വാ ആകാസേന ഗന്ത്വാ പാടലിപുത്തനഗരസ്സ മജ്ഝേ ഠപേത്വാ പക്കാമി. അഥസ്സാ ഞാതിമിത്താദയോ തം ദിസ്വാ “മയം പുബ്ബേ സമുദ്ദേ പക്ഖിത്താ മതാതി അസ്സുമ്ഹ. സാ അയം ദിട്ഠാ വത, ഭോ, സോത്ഥിനാ ആഗതാ”തി അഭിനന്ദമാനാ സമാഗന്ത്വാ തസ്സാ പവത്തിം പുച്ഛിംസു. സാ തേസം ആദിതോ പട്ഠായ അത്തനാ ദിട്ഠം അനുഭൂതഞ്ച സബ്ബം കഥേസി. സാവത്ഥിവാസിനോപി ഖോ തേ വാണിജാ അനുക്കമേന സാവത്ഥിം ഉപഗതകാലേ സത്ഥു സന്തികം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നാ തം പവത്തിം ഭഗവതോ ആരോചേസും. ഭഗവാ

തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ ചതുന്നം പരിസാനം ധമ്മം ദേസേസി. തം സുത്വാ മഹാജനോ സംവേഗജാതോ ദാനാദികുസലധമ്മനിരതോ അഹോസീതി.

പാടലിപുത്തപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. അമ്ബവനപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

അയഞ്ച തേ പോക്ഖരണീ സുരമ്മാതി ഇദം സത്ഥരി സാവത്ഥിയം വിഹരന്തേ അമ്ബപേതം ആരബ്ഭ വുത്തം . സാവത്ഥിയം കിര അഞ്ഞതരോ ഗഹപതി പരിക്ഖീണഭോഗോ അഹോസി. തസ്സ ഭരിയാ കാലമകാസി, ഏകാ ധീതായേവ ഹോതി. സോ തം അത്തനോ മിത്തസ്സ ഗേഹേ ഠപേത്വാ ഇണവസേന ഗഹിതേന കഹാപണസതേന ഭണ്ഡം ഗഹേത്വാ സത്ഥേന സദ്ധിം വണിജ്ജായ ഗതോ, ന ചിരേനേവ മൂലേന സഹ ഉദയഭൂതാനി പഞ്ച കഹാപണസതാനി ലഭിത്വാ സത്ഥേന സഹ പടിനിവത്തി. അന്തരാമഗ്ഗേ ചോരാ പരിയുട്ഠായ സത്ഥം പാപുണിംസു, സത്ഥികാ ഇതോ ചിതോ ച പലായിംസു. സോ പന ഗഹപതി അഞ്ഞതരസ്മിം ഗച്ഛേ കഹാപണേ നിക്ഖിപിത്വാ അവിദൂരേ നിലീയി. ചോരാ തം ഗഹേത്വാ ജീവിതാ വോരോപേസും. സോ ധനലോഭേന തത്ഥേവ പേതോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി.

വാണിജാ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ തസ്സ ധീതുയാ തം പവത്തിം ആരോചേസും. സാ പിതു മരണേന ആജീവികാഭയേന ച അതിവിയ സഞ്ജാതദോമനസ്സാ ബാള്ഹം പരിദേവി. അഥ നം സോ പിതു സഹായോ കുടുമ്ബികോ “യഥാ നാമ കുലാലഭാജനം സബ്ബം ഭേദനപരിയന്തം, ഏവമേവ സത്താനം ജീവിതം ഭേദനപരിയന്തം. മരണം നാമ സബ്ബസാധാരണം അപ്പടികാരഞ്ച, തസ്മാ മാ ത്വം പിതരി അതിബാള്ഹം സോചി, മാ പരിദേവി, അഹം തേ പിതാ, ത്വം മയ്ഹം ധീതാ, അഹം തവ പിതു കിച്ചം കരോമി, ത്വം പിതുനോ ഗേഹേ വിയ ഇമസ്മിം ഗേഹേ അവിമനാ അഭിരമസ്സൂ”തി വത്വാ സമസ്സാസേസി. സാ തസ്സ വചനേന പടിപ്പസ്സദ്ധസോകാ പിതരി വിയ തസ്മിം സഞ്ജാതഗാരവബഹുമാനാ അത്തനോ കപണഭാവേന തസ്സ വേയ്യാവച്ചകാരിനീ ഹുത്വാ വത്തമാനാ പിതരം ഉദ്ദിസ്സ മതകിച്ചം കാതുകാമാ യാഗും പചിത്വാ മനോസിലാവണ്ണാനി സുപരിപക്കാനി മധുരാനി അമ്ബഫലാനി കംസപാതിയം ഠപേത്വാ യാഗും അമ്ബഫലാനി ച ദാസിയാ ഗാഹാപേത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏവമാഹ - “ഭഗവാ മയ്ഹം ദക്ഖിണായ പടിഗ്ഗഹണേന അനുഗ്ഗഹം കരോഥാ”തി. സത്ഥാ മഹാകരുണായ സഞ്ചോദിതമാനസോ തസ്സാ മനോരഥം പൂരേന്തോ നിസജ്ജാകാരം ദസ്സേസി. സാ ഹട്ഠതുട്ഠാ പഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനേ അത്തനാ ഉപനീതം സുവിസുദ്ധവത്ഥം അത്ഥരിത്വാ അദാസി, നിസീദി ഭഗവാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ.

അഥ സാ ഭഗവതോ യാഗും ഉപനാമേസി, പടിഗ്ഗഹേസി ഭഗവാ യാഗും. അഥ സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ ഭിക്ഖൂനമ്പി യാഗും ദത്വാ പുന ധോതഹത്ഥാ അമ്ബഫലാനി ഭഗവതോ ഉപനാമേസി, ഭഗവാ താനി പരിഭുഞ്ജി. സാ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ ഏവമാഹ - “യാ മേ, ഭന്തേ, പച്ചത്ഥരണയാഗുഅമ്ബഫലദാനവസേന പവത്താ ദക്ഖിണാ, സാ മേ പിതരം പാപുണാതൂ”തി. ഭഗവാ “ഏവം ഹോതൂ”തി വത്വാ അനുമോദനം അകാസി. സാ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമി. തായ ദക്ഖിണായ സമുദ്ദിട്ഠമത്തായ സോ പേതോ

അമ്ബവനഉയ്യാനവിമാനകപ്പരുക്ഖപോക്ഖരണിയോ മഹതിഞ്ച ദിബ്ബസമ്പത്തിം പടിലഭി.

അഥ തേ വാണിജാ അപരേന സമയേന വണിജ്ജായ ഗച്ഛന്താ തമേവ മഗ്ഗം പടിപന്നാ പുബ്ബേ വസിതട്ഠാനേ ഏകരത്തിം വാസം കപ്പേസും. തേ ദിസ്വാ സോ വിമാനപേതോ ഉയ്യാനവിമാനാദീഹി സദ്ധിം തേസം അത്താനം ദസ്സേസി. തേ വാണിജാ തം ദിസ്വാ തേന ലദ്ധസമ്പത്തിം പുച്ഛന്താ -

൩൯൬. “അയഞ്ച തേ പോക്ഖരണീ സുരമ്മാ, സമാ സുതിത്ഥാ ച മഹോദകാ ച;
സുപുപ്ഫിതാ ഭമരഗണാനുകിണ്ണാ, കഥം തയാ ലദ്ധാ അയം മനുഞ്ഞാ.

൩൯൭. “ഇദഞ്ച തേ അമ്ബവനം സുരമ്മം, സബ്ബോതുകം ധാരയതേ ഫലാനി;
സുപുപ്ഫിതം ഭമരഗണാനുകിണ്ണം, കഥം തയാ ലദ്ധമിദം വിമാന”ന്തി. -

ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അവോചും.

൩൯൬. തത്ഥ **സുരമ്മാ**തി സുട്ഠു രമണീയാ. **സമാ**തി സമതലാ. **സുതിത്ഥാ**തി രതനമയസോപാനതായ സുന്ദരതിത്ഥാ. **മഹോദകാ**തി ബഹുജലാ.

൩൯൭. **സബ്ബോതുക**ന്തി പുപ്ഫൂപഗഫലൂപഗരുക്ഖാദീഹി സബ്ബേസു ഉതൂസു സുഖാവഹം. തേനാഹ **“ധാരയതേ ഫലാനീ”**തി. **സുപുപ്ഫിത**ന്തി നിച്ചം സുപുപ്ഫിതം.

തം സുത്വാ പേതോ പോക്ഖരണിആദീനം പടിലാഭകാരണം ആചിക്ഖന്തോ -

൩൯൮. “അമ്ബപക്കം ദകം യാഗു, സീതച്ഛായാ മനോരമാ;
ധീതായ ദിന്നദാനേന, തേന മേ ഇധ ലബ്ഭതീ”തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **തേന മേ ഇധ ലബ്ഭതീ**തി യം തം ഭഗവതോ ഭിക്ഖൂനഞ്ച അമ്ബപക്കം ഉദകം യാഗുഞ്ച മമം ഉദ്ദിസ്സ ദേന്തിയാ മയ്ഹം ധീതായ ദിന്നം ദാനം, തേന മേ ധീതായ ദിന്നദാനേന ഇധ ഇമസ്മിം ദിബ്ബേ അമ്ബവനേ സബ്ബോതുകം അമ്ബപക്കം, ഇമിസ്സാ ദിബ്ബായ മനുഞ്ഞായ പോക്ഖരണിയാ ദിബ്ബം ഉദകം, യാഗുയാ അത്ഥരണസ്സ ച ദാനേന ഉയ്യാനവിമാനകപ്പരുക്ഖാദീസു സീതച്ഛായാ മനോരമാ ഇധ ലബ്ഭതി, സമിജ്ഝതീതി അത്ഥോ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ സോ പേതോ തേ വാണിജേ നേത്വാ താനി പഞ്ച കഹാപണസതാനി ദസ്സേത്വാ “ഇതോ ഉപഡ്ഢം തുമ്ഹേ ഗണ്ഹഥ, ഉപഡ്ഢം മയാ ഗഹിതം ഇണം സോധേത്വാ സുഖേന ജീവതൂതി മയ്ഹം ധീതായ ദേഥാ”തി ആഹ. വാണിജാ അനുക്കമേന സാവത്ഥിം പത്വാ തസ്സ ധീതായ കഥേത്വാ തേന അത്തനോ ദിന്നഭാഗമ്പി തസ്സാ ഏവ അദംസു. സാ കഹാപണസതം ധനികാനം ദത്വാ ഇതരം അത്തനോ പിതു സഹായസ്സ തസ്സ കുടുമ്ബികസ്സ ദത്വാ സയം വേയ്യാവച്ചം കരോന്തി നിവസതി. സോ “ഇദം സബ്ബം തുയ്ഹംയേവ ഹോതൂ”തി തസ്സായേവ പടിദത്വാ തം അത്തനോ ജേട്ഠപുത്തസ്സ ഘരസാമിനിം അകാസി.

സാ ഗച്ഛന്തേ കാലേ ഏകം പുത്തം ലഭിത്വാ തം ഉപലാലേന്തീ -

൭൯൯.സന്ദിട്ഠികം കമ്മം ഏവം പസ്സഥ, ദാനസ്സ ദമസ്സ സംയമസ്സ വിപാകം;
ദാസീ അഹം അയ്യകുലേസു ഹുത്വാ, സുണിസാ ഹോമി അഗാരസ്സ ഇസ്സരാ''തി. -

ഇമം ഗാഥം വദതി.

അഥേകദിവസം സത്ഥാ തസ്സാ ഞാണപരിപാകം ഓലോകേത്വാ ഓഭാസം ഫരിത്വാ സമ്മുഖേ ഠിതോ വിയ അത്താനം ദസ്സേത്വാ -

''അസാതം സാതരൂപേന, പിയരൂപേന അപ്പിയം;
ദുക്ഖം സുഖസ്സ രൂപേന, പമത്തം അതിവത്തതീ''തി. (ഉദാ° ൧൮; ജാ° ൧.൧.൧൦൦) -

ഇമം ഗാഥമാഹ. സാ ഗാഥാപരിയോസാനേ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠിതാ. സാ ദുതിയദിവസേ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദാനം ദത്വാ തം പവത്തിം ഭഗവതോ ആരോചേസി. ഭഗവാ തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേസി. സാ ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ അഹോസീതി.

അമ്ബവനപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൨. അക്ഖരുക്ഖപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

യം ദദാതി ന തം ഹോതീതി ഇദം അക്ഖദായകപേതവത്ഥു. തസ്സ കാ ഉപ്പത്തി? ഭഗവതി സാവത്ഥിയം വിഹരന്തേ അഞ്ഞതരോ സാവത്ഥിവാസീ ഉപാസകോ സകടേഹി ഭണ്ഡസ്സ പൂരേത്വാ വണിജ്ജായ വിദേസം ഗന്ത്വാ തത്ഥ അത്തനോ ഭണ്ഡം വിക്കിണിത്വാ പടിഭണ്ഡം സകടേസു ആരോപേത്വാ സാവത്ഥിം ഉദ്ദിസ്സ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. തസ്സ മഗ്ഗം ഗച്ഛന്തസ്സ അടവിയം ഏകസ്സ സകടസ്സ അക്ഖോ ഭിജ്ജി. അഥ അഞ്ഞതരോ പുരിസോ രുക്ഖഗഹണത്ഥം കുഠാരിഫരസും ഗാഹാപേത്വാ അത്തനോ ഗാമതോ നിക്ഖമിത്വാ അരഞ്ഞേ വിചരന്തോ തം ഠാനം പത്വാ തം ഉപാസകം അക്ഖഭഞ്ജനേന ദോമനസ്സപ്പത്തം ദിസ്വാ ''അയം വാണിജോ അക്ഖഭഞ്ജനേന അടവിയം കിലമതീ''തി അനുകമ്പം ഉപാദായ രുക്ഖദണ്ഡം ഛിന്ദിത്വാ ദള്ഹം അക്ഖം കത്വാ സകടേ യോജേത്വാ അദാസി.

സോ അപരേന സമയേന കാലം കത്വാ തസ്മിംയേവ അടവിപദേസേ ഭുമ്മദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തോ. അത്തനോ കമ്മം പച്ചവേക്ഖിത്വാ രത്തിയം തസ്സ ഉപാസകസ്സ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ഗേഹദ്വാരേ ഠത്വാ -

൮൦൦.''യം ദദാതി ന തം ഹോതി, ദേഥേവ ദാനം ദത്വാ ഉഭയം തരതി;
ഉഭയം തേന ദാനേന ഗച്ഛതി, ജാഗരഥ മാ പമജ്ജഥാ''തി. -

ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **യം ദദാതി ന തം ഹോതീ**തി യം ദേയ്യധമ്മം ദായകോ ദേതി, ന തദേവ പരലോകേ തസ്സ ദാനസ്സ ഫലഭാവേന ഹോതി, അഥ ഖോ അഞ്ഞം ബഹും ഇട്ഠം കന്തം ഫലം ഹോതിയേവ. തസ്മാ **ദേഥേവ ദാന**ന്തി യഥാ തഥാ ദാനം ദേഥ ഏവ. തത്ഥ കാരണമാഹ **''ദത്വാ ഉഭയം തരതീ''**തി , ദാനം ദത്വാ ദിട്ഠധമ്മികമ്പി സമ്പരായികമ്പി ദുക്ഖം അനത്ഥഞ്ച അതിക്കമതി. **ഉഭയം തേന**

ദാനേന ഗച്ഛതീതി ദിട്ഠധമ്മികം സമ്പരായികഞ്ചാതി ഉഭയമ്പി സുഖം തേന ദാനേന ഉപഗച്ഛതി പാപുണാതി, അത്തനോ പരേസഞ്ച ഹിതസുഖവസേനാപി അയമത്ഥോ യോജേതബ്ബോ. **ജാഗരഥ മാ പമജ്ജഥാ**തി ഏവം ഉഭയാനത്ഥനിവാരണം ഉഭയഹിതസാധനം ദാനം സമ്പാദേതും ജാഗരഥ, ദാനൂപകരണാനി സജ്ജേത്വാ തത്ഥ ച അപ്പമത്താ ഹോഥാതി അത്ഥോ. ആദരദസ്സനത്ഥം ചേത്ഥ ആമേഡിതവസേന വുത്തം.

വാണിജോ അത്തനോ കിച്ചം തീരേത്വാ പടിനിവത്തിത്വാ അനുക്കമേന സാവത്ഥിം പത്വാ ദുതിയദിവസേ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ തം പവത്തിം ഭഗവതോ ആരോചേസി. സത്ഥാ തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേസി. സാ ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ അഹോസീതി.

അക്ഖരുക്ഖപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ഭോഗസംഹരണപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ

മയം ഭോഗേ സംഹരിമ്ഹാതി ഇദം ഭോഗസംഹരണപേതിവത്ഥു. തസ്സ കാ ഉപ്പത്തി? ഭഗവതി വേളുവനേ വിഹരന്തേ രാജഗഹേ കിര ചതസ്സോ ഇത്ഥിയോ മാനകൂടാദിവസേന സപ്പിമധുതേലധഞ്ഞാദീഹി വോഹാരം കത്വാ അയോനിസോ ഭോഗേ സംഹരിത്വാ ജീവന്തി. താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ ബഹിനഗരേ പരിഖാപിട്ഠേ പേതിയോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തിംസു. താ രത്തിയം ദുക്ഖാഭിഭൂതാ -

൮൪.
"മയം ഭോഗേ സംഹരിമ്ഹാ, സമേന വിസമേന ച;
തേ അഞ്ഞേ പരിഭുഞ്ജന്തി, മയം ദുക്ഖസ്സ ഭാഗിനീ"തി. -

വിപ്പലപന്തിയോ ഭേരവേന മഹാസദ്ദേന വിരവിംസു. മനുസ്സാ തം സുത്വാ ഭീതതസിതാ വിഭാതായ രത്തിയാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം സജ്ജേത്വാ സത്ഥാരം ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച നിമന്തേത്വാ പണീതേന ഖാദനീയേന ഭോജനീയേന പരിവിസിത്വാ ഭഗവന്തം ഭുത്താവിം ഓനീതപത്തപാണിം ഉപനിസീദിത്വാ തം പവത്തിം നിവേദേസും. ഭഗവാ "ഉപാസകാ തേന വോ സദ്ദേന കോചി അന്തരായോ നത്ഥി, ചതസ്സോ പന പേതിയോ ദുക്ഖാഭിഭൂതാ അത്തനാ ദുക്കടം കമ്മം കഥേത്വാ പരിദേവനവസേന വിസ്സരേന വിരവന്തിയോ -

"മയം ഭോഗേ സംഹരിമ്ഹാ, സമേന വിസമേന ച;
തേ അഞ്ഞേ പരിഭുഞ്ജന്തി, മയം ദുക്ഖസ്സ ഭാഗിനീ"തി. -

ഇമം ഗാഥമാഹംസൂതി അവോച.

തത്ഥ **ഭോഗേ**തി പരിഭുഞ്ജിതബ്ബട്ഠേന "ഭോഗാ"തി ലദ്ധനാമേ വത്ഥാഭരണാദികേ വിത്തൂപകരണവിസേസേ. **സംഹരിമ്ഹാ**തി മച്ഛേരമലേന പരിയാദിന്നചിത്താ കസ്സചി കിഞ്ചി അദത്വാ സഞ്ചിനിമ്ഹ. **സമേന വിസമേന ചാ**തി ഞായേന ച അഞ്ഞായേന ച, ഞായപതിരൂപകേന വാ അഞ്ഞായേന തേ ഭോഗേ അമ്ഹേഹി സംഹരിതേ ഇദാനി അഞ്ഞേ പരിഭുഞ്ജന്തി. **മയം ദുക്ഖസ്സ ഭാഗിനീ**തി മയം പന കസ്സചിപി സുചരിതസ്സ അകതത്താ ദുച്ചരിതസ്സ

ച കതത്താ ഏതരഹി പേതയോനിപരിയാപന്നസ്സ മഹതോ ദുക്ഖസ്സ ഭാഗിനിയോ ഭവാമ, മഹാദുക്ഖം അനുഭവാമാതി അത്ഥോ.

ഏവം ഭഗവാ താഹി പേതീഹി വുത്തം ഗാഥം വത്വാ താസം പവത്തിം കഥേത്വാ തം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേത്വാ ഉപരി സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ഭോഗസംഹരണപേതിവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. സേട്ഠിപുത്തപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

സട്ഠിവസ്സസഹസ്സാനീതി ഇദം സേട്ഠിപുത്തപേതവത്ഥു. തസ്സ കാ ഉപ്പത്തി? ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ. തേന ഖോ പന സമയേന രാജാ പസേനദി കോസലോ അലങ്കതപ്പടിയത്തോ ഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോ മഹതിയാ രാജിദ്ധിയാ മഹന്തേന രാജാനുഭാവേന നഗരം അനുസഞ്ചരന്തോ അഞ്ഞതരസ്മിം ഗേഹേ ഉപരിപാസാദേ വാതപാനം വിവരിത്വാ തം രാജവിഭൂതിം ഓലോകേന്തിം രൂപസമ്പത്തിയാ ദേവച്ഛരാപടിഭാഗം ഏകം ഇത്ഥിം ദിസ്വാ അദിട്ഠപുബ്ബേ ആരമ്മണേ സഹസാ സമുപ്പന്നേന കിലേസസമുദാചാരേന പരിയുട്ഠിതചിത്തോ സതിപി കുലരൂപാചാരാദിഗുണവിസേസസമ്പന്നേ അന്തേപുരജനേ സഭാവലഹുകസ്സ പന ദുദ്ദമസ്സ ചിത്തസ്സ വസേന തസ്സം ഇത്ഥിയം പടിബദ്ധമാനസോ ഹുത്വാ പച്ഛാസനേ നിസിന്നസ്സ പുരിസസ്സ “ഇമം പാസാദം ഇമഞ്ച ഇത്ഥിം ഉപധാരേഹീ”തി സഞ്ഞം ദത്വാ രാജഗേഹം പവിട്ഠോ. അഞ്ഞം സബ്ബം അമ്ബസക്കരപേതവത്ഥുമ്ഹി ആഗതനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

അയം പന വിസേസോ - ഇധ പുരിസോ സൂരിയേ അനത്ഥങ്ഗതേയേവ ആഗന്ത്വാ നഗരദ്വാരേ ഥകിതേ അത്തനാ ആനീതം അരുണവണ്ണമത്തികം ഉപ്പലാനി ച നഗരദ്വാരകവാടേ ലഗ്ഗേത്വാ നിപജ്ജിതും ജേതവനം അഗമാസി. രാജാ പന സിരിസയനേ വാസൂപഗതോ മജ്ഝിമയാമേ സ-ഇതി ന-ഇതി ദു-ഇതി സോ-ഇതി ച ഇമാനി ചത്താരി അക്ഖരാനി മഹതാ കണ്ഠേന ഉച്ചാരിതാനി വിയ വിസ്സരവസേന അസ്സോസി. താനി കിര അതീതേ കാലേ സാവത്ഥിവാസീഹി ചതൂഹി സേട്ഠിപുത്തേഹി ഭോഗമദമത്തേഹി യോബ്ബനകാലേ പാരദാരികകമ്മവസേന ബഹും അപുഞ്ഞം പസവേത്വാ അപരഭാഗേ കാലം കത്വാ തസ്സേവ നഗരസ്സ സമീപേ ലോഹകുമ്ഭിയം നിബ്ബത്തിത്വാ പച്ചമാനേഹി ലോഹകുമ്ഭിയാ മുഖവട്ടിം പത്വാ ഏകേകം ഗാഥം വത്ഥുകാമേഹി ഉച്ചാരിതാനം താസം ഗാഥാനം ആദിഅക്ഖരാനി , തേ പഠമക്ഖരമേവ വത്വാ വേദനാപ്പത്താ ഹുത്വാ ലോഹകുമ്ഭിം ഓതരിംസു.

രാജാ പന തം സദ്ദം സുത്വാ ഭീതതസിതോ സംവിഗ്ഗോ ലോമഹട്ഠജാതോ തം രത്താവസേസം ദുക്ഖേന വീതിനാമേത്വാ വിഭാതായ രത്തിയാ പുരോഹിതം പക്കോസാപേത്വാ തം പവത്തിം കഥേസി. പുരോഹിതോ രാജാനം ഭീതതസിതം ഞത്വാ ലാഭഗിദ്ധോ “ഉപ്പന്നോ ഖോ അയം മയ്ഹം ബ്രാഹ്മണാനഞ്ച ലാഭുപ്പാദനുപായോ”തി ചിന്തേത്വാ “മഹാരാജ, മഹാ വതായം ഉപദ്ദവോ ഉപ്പന്നോ, സബ്ബചതുക്കം യഞ്ഞം യജാഹീ”തി ആഹ. രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ അമച്ചേ ആണാപേസി “സബ്ബചതുക്കയഞ്ഞസ്സ ഉപകരണാനി

സജ്ജേഥാ''തി. തം സുത്വാ മല്ലികാ ദേവീ രാജാനം ഏവമാഹ - ''കസ്മാ, മഹാരാജ, ബ്രാഹ്മണസ്സ വചനം സുത്വാ അനേകപാണവധഹിംസനകകിച്ചം കാതുകാമോസി, നനു സബ്ബത്ഥ അപ്പടിഹതഞ്ഞാണചാരോ ഭഗവാ പുച്ഛിതബ്ബോ? യഥാ ച തേ ഭഗവാ ബ്യാകരിസ്സതി, തഥാ പടിപജ്ജിതബ്ബ''ന്തി. രാജാ തസ്സാ വചനം സുത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ തം പവത്തിം ഭഗവതോ ആരോചേസി. ഭഗവാ ''ന, മഹാരാജ, തതോനിദാനം തുയ്ഹം കോചി അന്തരായോ''തി വത്വാ ആദിതോ പട്ഠായ തേസം ലോഹകുമ്ഭിനിരയേ നിബ്ബത്തസത്താനം പവത്തിം കഥേത്വാ തേഹി പച്ചേകം ഉച്ചാരേതും ആരദ്ധഗാഥായോ -

൬൦൨. ''സട്ഠിവസ്സസഹസ്സാനി, പരിപുണ്ണാനി സബ്ബസോ;
നിരയേ പച്ചമാനാനം, കദാ അന്തോ ഭവിസ്സതി.

൬൦൩. ''നത്ഥി അന്തോ കുതോ അന്തോ, ന അന്തോ പടിദിസ്സതി;
തഥാ ഹി പകതം പാപം, തുയ്ഹം മയ്ഹഞ്ച മാരിസാ.

൬൦൪. ''ദുജ്ജീവിതമജീവിമ്ഹ, യേ സന്തേ ന ദദമ്ഹസേ;
സന്തേസു ദേയ്യധമ്മേസു, ദീപം നാകമ്ഹ അത്തനോ.

൬൦൫. ''സോഹം നൂന ഇതോ ഗന്ത്വാ, യോനിം ലദ്ധാന മാനുസിം;
വദഞ്ഞൂ സീലസമ്പന്നോ, കാഹാമി കുസലം ബഹു''ന്തി. -

പരിപുണ്ണം കത്വാ കഥേസി.

൬൦൨. തത്ഥ **സട്ഠിവസ്സസഹസ്സാനീ**തി വസ്സാനം സട്ഠിസഹസ്സാനി. തസ്മിം കിര ലോഹകുമ്ഭിനിരയേ നിബ്ബത്തസത്തോ അധോ ഓഗച്ഛന്തോ തിംസായ വസ്സസഹസ്സേഹി ഹേട്ഠിമതലം പാപുണാതി, തതോ ഉദ്ധം ഉഗ്ഗച്ഛന്തോപി തിംസായ ഏവ വസ്സസഹസ്സേഹി മുഖവട്ടിപദേസം പാപുണാതി, തായ സഞ്ഞായ സോ ''സട്ഠിവസ്സസഹസ്സാനി, പരിപുണ്ണാനി സബ്ബസോ''തി ഗാഥം വത്തുകാമോ സ-ഇതി വത്വാ അധിമത്തവേദനാപ്പത്തോ ഹുത്വാ അധോമുഖോ പതി. ഭഗവാ പന തം രഞ്ഞോ പരിപുണ്ണം കത്വാ കഥേസി. ഏസ നയോ സേസഗാഥാസുപി. തത്ഥ **കദാ അന്തോ ഭവിസ്സതീ**തി ലോഹകുമ്ഭിനിരയേ പച്ചമാനാനം അമ്ഹാകം കദാ നു ഖോ ഇമസ്സ ദുക്ഖസ്സ അന്തോ പരിയോസാനം ഭവിസ്സതി.

൬൦൩. **തഥാ ഹീ**തി യഥാ തുയ്ഹം മയ്ഹഞ്ച ഇമസ്സ ദുക്ഖസ്സ നത്ഥി അന്തോ, ന അന്തോ പടിദിസ്സതി, തഥാ തേന പകാരേന പാപകം കമ്മം പകതം തയാ മയാ ചാതി വിഭത്തിം വിപരിണാമേത്വാ വത്തബ്ബം.

൬൦൪. **ദുജ്ജീവിത**ന്തി വിഞ്ഞൂഹി ഗരഹിതബ്ബം ജീവിതം. **യേ സന്തേ**തി യേ മയം സന്തേ വിജ്ജമാനേ ദേയ്യധമ്മേ. **ന ദദമ്ഹസേ**തി ന അദമ്ഹ. വുത്തമേവത്ഥം പാകടതരം കാതും **''സന്തേസു ദേയ്യധമ്മേസു, ദീപം നാകമ്ഹ അത്തനോ''**തി വുത്തം.

൬൦൫. **സോഹ**ന്തി സോ അഹം. **നൂനാ**തി പരിവിതക്കേ നിപാതോ. **ഇതോ**തി ഇമസ്മാ ലോഹകുമ്ഭിനിരയാ. **ഗന്ത്വാ**തി അപഗന്ത്വാ. **യോനിം ലദ്ധാന മാനുസി**ന്തി മനുസ്സയോനിം മനുസ്സത്തഭാവം ലഭിത്വാ. **വദഞ്ഞൂ**തി പരിച്ചാഗസീലോ, യാചകാനം വാ വചനഞ്ഞൂ. **സീലസമ്പന്നോ**തി സീലാചാരസമ്പന്നോ. **കാഹാമി കുസലം ബഹു**ന്തി പുബ്ബേ വിയ പമാദം

അനാപജ്ജിത്വാ ബഹും പഹൂതം കുസലം പുഞ്ഞകമ്മം കരിസ്സാമി, ഉപചിനിസ്സാമീതി അത്ഥോ.

സത്ഥാ ഇമാ ഗാഥായോ വത്വാ വിത്ഥാരേന ധമ്മം ദേസേസി, ദേസനാപരിയോസാനേ മത്തികാരത്തുപ്പലഹാരകോ പുരിസോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. രാജാ സഞ്ജാതസംവേഗോ പരപരിഗ്ഗഹേ അഭിജ്ഝം പഹായ സദാരസന്തുട്ഠോ അഹോസീതി.

സേട്ഠിപുത്തപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൩. സട്ഠികൂടപേതവത്ഥുവണ്ണനാ

കിം നു ഉമ്മത്തരൂപോവാതി ഇദം സത്ഥരി വേളുവനേ വിഹരന്തേ അഞ്ഞതരം പേതം ആരബ്ഭ വുത്തം. അതീതേ കിര ബാരാണസിനഗരേ അഞ്ഞതരോ പീഠസപ്പീ സാലിത്തകപയോഗേ കുസലോ, തഹിം സക്ഖരഖിപനസിപ്പേ നിപ്ഫത്തിം ഗതോ നഗരദ്വാരേ നിഗ്രോധരുക്ഖമൂലേ നിസീദിത്വാ സക്ഖരപഹാരേഹി ഹത്ഥിഅസ്സമനുസ്സരഥകൂടാഗാരധജപുണ്ണഘടാദിരൂപാനി നിഗ്രോധപത്തേസു ദസ്സേതി. നഗരദാരകാ അത്തനോ കീളനത്ഥായ മായകഡ്ഢമാസകാദീനി ദത്വാ യഥാരുചി താനി സിപ്പാനി കാരാപേന്തി.

അഥേകദിവസം ബാരാണസിരാജാ നഗരതോ നിക്ഖമിത്വാ തം നിഗ്രോധമൂലം ഉപഗതോ നിഗ്രോധപത്തേസു ഹത്ഥിരൂപാദിവസേന നാനാവിധരൂപവിഭത്തിയോ അപ്പിതാ ദിസ്വാ മനുസ്സേ പുച്ഛി - "കേന നു ഖോ ഇമേസു നിഗ്രോധപത്തേസു ഏവം നാനാവിധരൂപവിഭത്തിയോ കതാ"തി? മനുസ്സാ തം പീഠസപ്പിം ദസ്സേസും "ദേവ, ഇമിനാ കതാ"തി . രാജാ തം പക്കോസാപേത്വാ ഏവമാഹ - "സക്കാ നു ഖോ, ഭണേ, മയാ ദസ്സിതസ്സ ഏകസ്സ പുരിസസ്സ കഥേന്തസ്സ അജാനന്തസ്സേവ കുച്ഛിയം അജലണ്ഡികാഹി പൂരേതു"ന്തി? "സക്കാ, ദേവാ"തി. രാജാ തം അത്തനോ രാജഭവനം നേത്വാ ബഹുഭാണികേ പുരോഹിതേ നിബ്ബിന്നരൂപോ പുരോഹിതം പക്കോസാപേത്വാ തേന സഹ വിവിത്തേ ഓകാസേ സാണിപാകാരപരിക്ഖിത്തേ നിസീദിത്വാ മന്തയമാനോ പീഠസപ്പിം പക്കോസാപേസി. പീഠസപ്പീ നാളിമത്താ അജലണ്ഡികാ ആദായാഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആകാരം ഞത്വാ പുരോഹിതാഭിമുഖോ നിസിന്നോ തേന മുഖേ വിവടേ സാണിപാകാരവിവരേന ഏകേകം അജലണ്ഡികം തസ്സ ഗലമൂലേ പതിട്ഠാപേസി. സോ ലജ്ജായ ഉഗ്ഗിലിതും അസക്കോന്തോ സബ്ബാ അജ്ഝോഹരി. അഥ നം രാജാ അജലണ്ഡികാഹി പൂരിതോദരം വിസ്സജ്ജി - "ഗച്ഛ, ബ്രാഹ്മണ, ലദ്ധം തയാ ബഹുഭാണിതായ ഫലം, മദനഫലപിയങ്ഗുതചാദീഹി അഭിസങ്ഖതം പാനകം പിവിത്വാ ഉച്ഛഡ്ഡേഹി, ഏവം തേ സോത്ഥി ഭവിസ്സതീ"തി. തസ്സ ച പീഠസപ്പിസ്സ തേന കമ്മേന അത്തമനോ ഹുത്വാ ചതുദ്ദസ ഗാമേ അദാസി. സോ ഗാമേ ലഭിത്വാ അത്താനം സുഖേന്തോ പീണേന്തോ പരിജനമ്പി സുഖേന്തോ പീണേന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാദീനം യഥാരഹം കിഞ്ചി ദേന്തോ ദിട്ഠധമ്മികം സമ്പരായികഞ്ച അത്ഥം അഹാപേന്തോ സുഖേനേവ ജീവതി, അത്തനോ സന്തികം ഉപഗതാനം സിപ്പം സിക്ഖന്താനം ഭത്തവേതനം ദേതി.

അഥേകോ പുരിസോ തസ്സ സന്തികം ഉപഗന്ത്വാ ഏവമാഹ - ‘‘സാധു, ആചരിയ, മമ്പി ഏതം സിപ്പം സിക്ഖാപേഹി, മയ്ഹം പന അലം ഭത്തവേതനേനാ’’തി. സോ തം പുരിസം തം സിപ്പം സിക്ഖാപേസി. സോ സിക്ഖിതസിപ്പോ സിപ്പം വീമംസിതുകാമോ ഗന്ത്വാ ഗങ്ഗാതീരേ നിസിന്നസ്സ സുനേത്തസ്സ നാമ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ സക്ഖരാഭിഘാതേന സീസം ഭിന്ദി. പച്ചേകബുദ്ധോ തത്ഥേവ ഗങ്ഗാതീരേ പരിനിബ്ബായി. മനുസ്സാ തം പവത്തിം സുത്വാ തം പുരിസം തത്ഥേവ ലേഡ്ഡുദണ്ഡാദീഹി പഹരിത്വാ ജീവിതാ വോരോപേസും. സോ കാലകതോ അവീചിമഹാനിരയേ നിബ്ബത്തിത്വാ ബഹൂനി വസ്സസഹസ്സാനി നിരയേ പച്ചിത്വാ തസ്സേവ കമ്മസ്സ വിപാകാവസേസേന ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ രാജഗഹനഗരസ്സ അവിദൂരേ പേതോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്സ കമ്മസ്സ സരിക്ഖകേന വിപാകേന ഭവിതബ്ബന്തി കമ്മവേഗുക്ഖിത്താനി പുബ്ബണ്ഹസമയം മജ്ഝന്ഹികസമയം സായന്ഹസമയഞ്ച സട്ഠി അയോകൂടസഹസ്സാനി മത്ഥകേ നിപതന്തി. സോ ഛിന്നഭിന്നസീസോ അധിമത്തവേദനാപ്പത്തോ ഭൂമിയം നിപതതി, അയോകൂടേസു പന അപഗതമത്തേസു പടിപാകതികസിരോ തിട്ഠതി.

അഥേകദിവസം ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ഗിജ്ഝകൂടപബ്ബതാ ഓതരന്തോ തം ദിസ്വാ -

വ്വംന്ന്. ‘‘കിം നു ഉമ്മത്തരൂപോവ, മിഗോ ഭന്തോവ ധാവസി;
നിസ്സംസയം പാപകമ്മന്തോ, കിം നു സദ്ദായസേ തുവ’’ന്തി. -

ഇമായ ഗാഥായ പടിപുച്ഛി. തത്ഥ **ഉമ്മത്തരൂപോവാ**തി ഉമ്മത്തകസഭാവോ വിയ ഉമ്മാദപ്പത്തോ വിയ. **മിഗോ ഭന്തോവ ധാവസീ**തി ഭന്തമിഗോ വിയ ഇതോ ചിതോ ച ധാവസി. സോ ഹി തേസു അയോകൂടേസു നിപതന്തേസു പരിത്താണം അപസ്സന്തോ ‘‘ന സിയാ നു ഖോ ഏവം പഹാരോ’’തി ഇതോപി ഏത്തോപി പലായതി. തേ പന കമ്മവേഗുക്ഖിത്താ യത്ഥ കത്ഥചി ഠിതസ്സ മത്ഥകേയേവ നിപതന്തി. **കിം നു സദ്ദായസേ തുവ**ന്തി കിം നു ഖോ തുവം സദ്ദം കരോസി, അതിവിയ വിസ്സരം കരോന്തോ വിചരസി.

തം സുത്വാ പേതോ -

വ്വംത്ര. ‘‘അഹം ഭദന്തേ പേതോമ്ഹി, ദുഗ്ഗതോ യമലോകികോ;
പാപകമ്മം കരിത്വാന, പേതലോകം ഇതോ ഗതോ.

വ്വംവ്വ. ‘‘സട്ഠി കൂടസഹസ്സാനി, പരിപുണ്ണാനി സബ്ബസോ;
സീസേ മയ്ഹം നിപതന്തി, തേ ഭിന്ദന്തി ച മത്ഥക’’ന്തി. -

ദ്വീഹി ഗാഥാഹി പടിവചനം അദാസി. തത്ഥ **സട്ഠി കൂടസഹസ്സാനീ**തി സട്ഠിമത്താനി അയോകൂടസഹസ്സാനി. **പരിപുണ്ണാനീ**തി അനൂനാനി. **സബ്ബസോ**തി സബ്ബഭാഗതോ. തസ്സ കിര സട്ഠിയാ അയോകൂടസഹസ്സാനം പതനപ്പഹോനകം മഹന്തം പബ്ബതകൂടപ്പമാണം സീസം നിബ്ബത്തി. തം തസ്സ വാലഗ്ഗകോടിനിതുദനമത്തമ്പി ഠാനം അസേസേത്വാ താനി കൂടാനി പതന്താനി മത്ഥകം ഭിന്ദന്തി, തേന സോ അട്ടസ്സരം കരോതി. തേന വുത്തം **‘‘സബ്ബസോ സീസേ മയ്ഹം നിപതന്തി, തേ ഭിന്ദന്തി ച മത്ഥക’’**ന്തി.

അഥ നം ഥേരോ കതകമ്മം പുച്ഛന്തോ -

൭൦൩. കിം നു കായേന വാചായ, മനസാ ദുക്കടം കതം;
കിസ്സ കമ്മവിപാകേന, ഇദം ദുക്ഖം നിഗച്ഛസി.

൭൮൪. ''സട്ഠി കൂടസഹസ്സാനി, പരിപുണ്ണാനി സബ്ബസോ;
സീസേ തുയ്ഹം നിപതന്തി, തേ ഭിന്ദന്തി ച മത്ഥക''ന്തി. -

ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി.

തസ്സ പേതോ അത്തനാ കതകമ്മം ആചിക്ഖന്തോ -

൭൮൫. ''അഥദ്ദസാസിം സമ്ബുദ്ധം, സുനേത്തം ഭാവിതിന്ദ്രിയം;
നിസിന്നം രുക്ഖമൂലസ്മിം, ഝായന്തം അകുതോഭയം.

൭൮൬. ''സാലിത്തകപ്പഹാരേന, ഭിന്ദിസ്സം തസ്സ മത്ഥകം;
തസ്സകമ്മവിപാകേന, ഇദം ദുക്ഖം നിഗച്ഛിസം.

൭൮൭. ''സട്ഠി കൂടസഹസ്സാനി, പരിപുണ്ണാനി സബ്ബസോ;
സീസേ മയ്ഹം നിപതന്തി, തേ ഭിന്ദന്തി ച മത്ഥക''ന്തി. -

തിസ്സോ ഗാഥായോ അഭാസി.

൭൮൫. തത്ഥ **സമ്ബുദ്ധ**ന്തി പച്ചേകസമ്ബുദ്ധം. **സുനേത്ത**ന്തി ഏവംനാമകം. **ഭാവിതിന്ദ്രിയ**ന്തി അരിയമഗ്ഗഭാവനായ ഭാവിതസദ്ധാദിഇന്ദ്രിയം.

൭൮൬-൮൭. **സാലിത്തകപ്പഹാരേനാ**തി സാലിത്തകം വുച്ചതി ധനുകേന, അങ്ഗുലീഹി ഏവ വാ സക്ഖരഖിപനപയോഗോ. തഥാ ഹി സക്ഖരായ പഹാരേനാതി വാ പാഠോ. **ഭിന്ദിസ്സ**ന്തി ഭിന്ദിം.

തം സുത്വാ ഥേരോ ''അത്തനോ കതകമ്മാനുരൂപമേവ ഇദാനി പുരാണകമ്മസ്സ ഇദം ഫലം പടിലഭതീ''തി ദസ്സേന്തോ -

൭൮൮. ''ധമ്മേന തേ കാപുരിസ;
സട്ഠി കൂടസഹസ്സാനി, പരിപുണ്ണാനി സബ്ബസോ;
സീസേ തുയ്ഹം നിപതന്തി, തേ ഭിന്ദന്തി ച മത്ഥക''ന്തി. -

ഓസാനഗാഥമാഹ. തത്ഥ **ധമ്മേനാ**തി അനുരൂപകാരണേന. **തേ**തി തവ, തസ്മിം പച്ചേകബുദ്ധേ അപരജ്ഝന്തേന തയാ കതസ്സ പാപകമ്മസ്സ അനുച്ഛവികമേവേതം ഫലം തുയ്ഹം ഉപനീതം. തസ്മാ കേനചി ദേവേന വാ മാരേന വാ ബ്രഹ്മുനാ വാ അപി സമ്മാസമ്ബുദ്ധേനപി അപ്പടിബാഹനീയമേതന്തി ദസ്സേതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ തതോ നഗരേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ കതഭത്തകിച്ചോ സായന്ഹസമയേ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ തം പവത്തിം ഭഗവതോ ആരോചേസി. ഭഗവാ തമത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേന്തോ പച്ചേകബുദ്ധാനം ഗുണാനുഭാവം കമ്മാനഞ്ച അവഞ്ഝതം പകാസേസി, മഹാജനോ സംവേഗജാതോ ഹുത്വാ പാപം പഹായ ദാനാദിപുഞ്ഞനിരതോ അഹോസീതി.

സട്ഠികൂടപേതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഇതി ഖുദ്ദക-അട്ഠകഥായ പേതവത്ഥുസ്മിം

സോളസവത്ഥുപടിമണ്ഡിതസ്സ

ചതുത്ഥസ്സ മഹാവഗ്ഗസ്സ അത്ഥസംവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിഗമനകഥാ

ഏത്താവതാ ച -

യേ തേ പേതേസു നിബ്ബത്താ, സത്താ ദുക്കടകാരിനോ;
യേഹി കമ്മേഹി തേസം തം, പാപകം കടുകപ്ഫലം.

പച്ചക്ഖതോ വിഭാവേന്തീ, പുച്ഛാവിസ്സജ്ജനേഹി ച;
യാ ദേസനാനിയാമേന, സതം സംവേഗവഡ്ഢനീ.

യം കഥാവത്ഥുകുസലാ, സുപരിഞ്ഞാതവത്ഥുകാ;
പേതവത്ഥൂതി നാമേന, സങ്ഗായിംസു മഹേസയോ.

തസ്സ അത്ഥം പകാസേതും, പോരാണട്ഠകഥാനയം;
നിസ്സായ യാ സമാരദ്ധാ, അത്ഥസംവണ്ണനാ മയാ.

യാ തത്ഥ പരമത്ഥാനം, തത്ഥ തത്ഥ യഥാരഹം;
പകാസനാ **പരമത്ഥ-ദീപനീ** നാമ നാമതോ.

സമ്പത്താ പരിനിട്ഠാനം, അനാകുലവിനിച്ഛയാ;
സാ പന്നരസമത്തായ, പാളിയാ ഭാണവാരതോ.

ഇതി തം സങ്ഖരോന്തേന, യം തം അധിഗതം മയാ;
പുഞ്ഞം തസ്സാനുഭാവേന, ലോകനാഥസ്സ സാസനം.

ഓഗാഹേത്വാ വിസുദ്ധായ, സീലാദിപടിപത്തിയാ;
സബ്ബേപി ദേഹിനോ ഹോന്തു, വിമുത്തിരസഭാഗിനോ.

ചിരം തിട്ഠതു ലോകസ്മിം, സമ്മാസമ്ബുദ്ധസാസനം;
തസ്മിം സഗാരവാ നിച്ചം, ഹോന്തു സബ്ബേപി പാണിനോ.

സമ്മാ വസ്സതു കാലേന, ദേവോപി ജഗതീപതി;
സദ്ധമ്മനിരതോ ലോകം, ധമ്മേനേവ പസാസതൂതി.

ഇതി **ബദരതിത്ഥവിഹാരവാസിനാ** മുനിവരയതിനാ

ഭദന്തേന **ആചരിയധമ്മപാലേന** കതാ പേതവത്ഥുഅത്ഥസംവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പേതവത്ഥു-അട്ഠകഥാ സമത്താ.